

**REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVOBRANITELJ ZA DJECU**

**IZVJEŠĆE O RADU
PRAVOBRANITELJA ZA DJECU
ZA 2006. GODINU**

Zagreb, ožujak 2007. godine

Mi imamo prava

PRAVOBRANITELJ ZA DJECU

www.dijete.hr

SADRŽAJ

1	UVOD	6
2	PRAĆENJE POVREDA POJEDINAČNIH PRAVA DJECE	9
2.1	Osobna prava	11
2.1.1	Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	13
2.1.2	Pravo na zaštitu od nasilja	22
2.1.2.1	Nasilje u obitelji	24
2.1.2.2	Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama	33
2.1.2.3	Nasilje u domovima	39
2.2	Prava djece kao članova društvene zajednice	45
2.3	Obrazovna prava	46
2.4	Zdravstvena prava	51
2.5	Ekonomska i socijalna prava	56
2.6	Kulturna prava	59
2.7	Pravosudno-zaštitna prava	60
2.8	Ostala prava	63
3	PRIJEDLOZI ZA PODUZIMANJE MJERA ZA IZGRADNJU CJELOVITOG SUSTAVA ZAŠTITE I PROMICANJA PRAVA I INTERESA DJECE	64
3.1	Prava djece s teškoćama u razvoju	64
3.2	Prava djece pripadnika nacionalnih manjina	72
3.3	Prava djece koja se bave sportom	78
3.4	Prava djece čiji su roditelji u zatvoru	80
3.5	Zaštita djece koja su gospodarski iskorištavana	83
3.6	Zaštita djece koja prose	85
3.7	Zaštita i promicanje prava djece i mediji	88
3.8	Zaštita djece u oglašavanju	97
3.9	Zaštićenost učenika i nastavnika	98
3.10	Zdravstveni odgoj i obrazovanje	99
3.11	Predškolski odgoj i obrazovanje	100
3.12	Zaštićenost djece kroz partnerstvo s MUP-om	105
3.13	Preporuke o alokaciji sredstava namijenjenih djeci	107
3.14	Preporuke o prikupljanju statističkih podataka o djeci	109

3.15	Konvencija o pravima djeteta na Brailleovom pismu	110
3.16	Okrugli stol „Pozitivni sadržaji za djecu i o djeci“	111
3.17	Ostvarivanje prava na uzdržavanje kroz partnerstvo s HOK-om	112
4	SUDJELOVANJE U JAVNIM AKTIVNOSTIMA USMJERENIM PREMA POBOLJŠANJU POLOŽAJA DJECE	113
4.1	Program aktivnosti za sprječavanje nasilja među djecom i mladima	113
4.2	Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine ..	114
4.3	Program „Rani razvoj i poticajno roditeljstvo“	114
4.4	Projekt „Djeca u javnoj skrbi“	115
4.5	Projekt „Politika zaštite djece“	116
4.6	Projekt „Djeca bez pratnje, strani državljani u RH“	116
4.7	„Izvešće o društvenom razvoju – Hrvatska 2006.“	121
4.8	„Zaštita tražitelja azila u Republici Hrvatskoj i regiji“	121
4.9	Trgovanje djecom	122
5	PRIJEDLOZI ZA PODUZIMANJE MJERA ZA SPRJEČAVANJE ŠTETNIH DJELOVANJA KOJA UGROŽAVAJU PRAVA I INTERESE DJECE	125
5.1	Preporuke za dežurstva sudova i žurno rješavanje predmeta obiteljskopravne problematike	125
5.2	Preporuke za unapređenje zaštite djece u postupcima ovrhe	125
5.3	Preporuka o prodaji alkoholnih pića	126
5.4	Preporuka za zaštitu djece od napada pasa	127
5.5	Preporuka o zaštiti djece u vrijeme štrajka učitelja i nastavnika	128
5.6	Preporuka za ostvarivanje prava na prijevoz do osnovne škole	128
5.7	Preporuka za objavu i usklađenje podataka o prosječnim potrebama djeteta s obzirom na troškove života	129
5.8	Preporuke za unapređenje sigurnosti djece smještene u domovima soc. skrbi ..	130
5.9	Preporuka u cilju smanjenja smrtnosti novorođenčadi	131
6	SUDJELOVANJA U POSTUPKU IZRADE NACRTA PRIJEDLOGA PROPISA KOJI SE ODOSE NA PRAVA DJECE ILI KOJIMA SE UREĐUJU PITANJA OD ZNAČAJA ZA DJECU I POTICAJI ZA DONOŠENJE I IZMJENE ZAKONA I PROPISA KOJI SE ODOSE NA PRAVA I ZAŠTITU DJECE	132
6.1	Kazneni zakon	132
6.2	Zakon o azilu	133
6.3	Zakon o oružju	134

6.4	Zakon o pravnoj pomoći	135
6.5	Zakon o strancima	135
6.6	Zakon o doplatku za djecu	136
6.7	Obiteljski zakon	137
7	OBILAZAK DJECE KOJA BORAVE ILI SU PRIVREMENO, ODNOSNO TRAJNO SMJEŠTENA KOD FIZIČKIH I PRAVNIH OSOBA I DRUGIH PRAVNIH SUBJEKATA NA TEMELJU POSEBNIH PROPISA	138
7.1	Domovi socijalne skrbi	138
7.2	Kaznene ustanove	142
7.2.1	Odgojni zavod u Požegi.....	142
7.2.2	Kaznionica za žene Požega.....	143
8	OSTALE AKTIVNOSTI VEZANE UZ ZAŠTITU I PROMICANJE PRAVA I DOBROBITI DJECE	145
8.1	Izlaganja i sudjelovanja	145
8.1.1	Na temu: Nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje.....	145
8.1.2	Na temu: Obiteljsko-pravna zaštita.....	146
8.1.3	Na temu: Djeca s teškoćama u razvoju.....	146
8.1.4	Na temu: Zakonodavstvo i pravo.....	147
8.1.5	Na temu: Promicanje prava i educiranje za prava i zaštitu djece	147
8.2	Međuinstitucionalna i druga suradnja	149
8.2.1	Predsjednik Republike Hrvatske.....	149
8.2.2	Sudjelovanje u izradi Periodičnog izvješća RH o provedbi Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije	149
8.2.3	Centar za ljudska prava.....	150
8.2.4	Inicijativa za suradnju s lokalnom zajednicom.....	150
8.2.5	Suradnja s Poliklinikom za zaštitu djece Grada Zagreba.....	151
8.3	Suradnja s nevladinim i drugim organizacijama	151
8.4	Izdavaštvo i promidžbena djelatnost	152
9	SUSRETI, SURADNJA I DRUŽENJA S DJECOM	154
9.1	Dječji tjedan u Uredu pravobraniteljice za djecu	154
9.2	Suradnja s Hrvatskim debatnim društvom	155
9.3	Škola ljudskih prava za mlade Hrvatskog helsinškog odbora	156
9.4	Osposobljavanje mladih pripadnika nacionalnih manjina	156

9.5	Predstavnici Nacionalnog vijeća učenika Republike Hrvatske s predstavnicima Ureda Pravobraniteljice za djecu	156
9.6	Gradsko Vijeće djece i mladih Velike Gorice	157
9.7	Pravobraniteljica u posjetu učenicima OŠ Horvati	157
9.8	Posjet djeci u Klinici za dječje bolesti Zagreb	158
9.9	Posjet učenika OŠ Dr. Ivan Merz Uredu pravobraniteljice za djecu	159
9.10	Glas djece o stanju prava djece i mladih	159
10	MEĐUNARODNA SURADNJA	162
10.1	Sastanak organizacije „L'Europe de l'Enfance“	162
10.2	Konferencija „Children of imprisoned parents: European perspectives“	162
10.3	Godišnji sastanak zemalja članica ENOC-a	163
10.4	Konferencija „Ombudswork for Children“	164
10.5	Bilateralni screening za poglavlje 23	164
10.6	Seminar „Djeca s teškoćama u razvoju - što je s njihovim pravima?“	165
10.7	Konferencija „Mreža ombudsmana za djecu u jugoistočnoj Europi“	165
10.8	Konferencija „Razvijanje nacionalnih strategija za djelovanje zajednice“	166
10.9	Sastanak s predstavnicima UNICEF-a o novom mandatu u Hrvatskoj	167
10.10	Sastanak s predstavnicama Centra za reproduktivna prava iz New York-a	167
10.11	Susret s predstavnicama Ministarstva za ženska pitanja Afganistana	168
11	USTROJ I FINANCIJSKO POSLOVANJE UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU	169
11.1	Ustroj	169
11.2	Financijsko poslovanje	172
12	ZAKLJUČAK	173

1 UVOD

Pravobranitelj za djecu kao nezavisno i samostalno tijelo kojem je zadaća štititi, pratiti i promicati dječja prava na temelju Ustava Republike Hrvatske, Konvencije o pravima djeteta i drugih međunarodnih ugovora i zakona, osnovan je Zakonom o pravobranitelju za djecu 2003. godine i jednom godišnje je, sukladno članku 18. navedenog zakona, dužan podnijeti izvješće o svom radu Hrvatskom saboru.

Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2006. godinu, treće je godišnje izvješće koje se podnosi saborskim zastupnicima na raspravu i prihvaćanje, budući da u 2005. godini zakonska obveza podnošenja izvješća pravobranitelja nije mogla biti ispunjena. Hrvatski sabor je, naime 14. listopada 2005. godine razriješio dužnosti bivšu pravobraniteljicu za djecu i njezinih dvoje zamjenika na njihov osobni zahtjev i do 31. ožujka 2006. godine, do kada je utvrđena obveza podnošenja godišnjeg izvješća Hrvatskom saboru, nije imenovan novi pravobranitelj/ica za djecu. Službenici Ureda pravobranitelja za djecu su, u skladu sa svojom profesionalnom etikom i s namjerom da nadležne upoznaju s načinom rada i temama kojima se Ured bavio, priredili Informaciju o radu Ureda pravobranitelja za djecu u 2005. godini te je dostavili predsjedniku Hrvatskog sabora, predsjedniku Vlade RH, potpredsjednici Vlade RH, državnom tajniku Središnjeg državnog ureda za upravu i predstojnici Ureda za opće poslove Hrvatskog sabora i Vlade RH.

Nakon razrješenja čelnih osoba, zbog nepostojanja zakonske mogućnosti imenovanja vršitelja dužnosti pravobranitelja za djecu, do završetka postupka izbora novog pravobranitelja, a time i osobe ovlaštene za potpis, onemogućena je i u prva tri mjeseca izvještajnog razdoblja za 2006. godinu dnevna pisana komunikacija sa strankama kao i traženje izvješća od institucija u odnosu na zaprimljene prijave povreda dječjih prava. Podsjećamo da je nakon prihvaćanja ostavki na dužnost pravobraniteljice za djecu i njenih zamjenika, Vlada Republike Hrvatske 21. listopada 2005. godine ovlastila predstojnicu Ureda za opće poslove Hrvatskog sabora i Vlade RH za privremeno potpisivanje akata u vezi materijalno-financijskog poslovanja Ureda do imenovanja novog pravobranitelja, dok za potpisivanje ostalih akata poslovanja, nitko nije bio ovlašten.

Ovakvo stanje trajalo je do donošenja odluke Hrvatskog sabora na 19. sjednici, o imenovanju Mile Jelavić, dipl. pravnice, na mjesto pravobraniteljice za djecu, 31. ožujka 2006. godine. Stupanjem na dužnost Mile Jelavić na mjesto pravobraniteljice za djecu, odmah po imenovanju, Ured je započeo nesmetano funkcionirati i obavljati redovite poslove iz svoje nadležnosti.

Na temelju odluke pravobraniteljice u travnju 2006. godine objavljen je javni poziv za prijavu kandidata na dužnost zamjenika/ce pravobraniteljice za djecu, na kojeg je pristiglo 17 prijava, a na temelju prijedloga pravobraniteljice za djecu, Hrvatski sabor, 7. srpnja 2006. godine imenovao je mr. sc. Mariju Gabelica Šupljika, prof. psihologije i mr. sc. Loru Vidović, dipl. pravnicu, na dužnost zamjenica pravobraniteljice za djecu.

Kao što smo prethodno naveli, zbog objektivnih okolnosti i zaprimljenih pojedinačnih predmeta u razdoblju od 14. listopada 2005. do 31. ožujka 2006. i na taj način stvorenih zaostataka, uloženi su veliki naponi da se broj neriješenih predmeta smanji te je u travnju

2006. godine donesen Plan i program rada, propisan Poslovníkom o radu. Radi cjelovitog pristupa planiranju, Plan i program rada odnosi se na 2006. i 2007. godinu.

U dvogodišnjem planu, osmišljen je budući ustroj i funkcioniranje Ureda tako da se rad Ureda proširi i regionalno te se u tri Hrvatska grada otvore uredi kojima bi Ured pravobranitelja imao svoje savjetnike kao samostalne izvršitelje. Širenjem ureda na lokalnu razinu ostvaruju se i preporuke Odbora za prava djeteta UN-a (rujan 2004.) iz poglavlja o nezavisnom nadzoru i potrebi djelovanja neovisnog tijela i na lokalnoj razini: „Odbor pozdravlja uspostavu Ureda pravobranitelja za djecu 2003. godine, kao i sudjelovanje pravobranitelja u dijalogu, ali Odbor je zabrinut što je za rad Ureda potrebna stalna i dovoljna politička, ljudska i financijska potpora» i «Odbor preporučuje da država članica nastavi jačati političku, ljudsku i financijsku potporu Uredu pravobranitelja za djecu, u svrhu olakšavanja i promicanja učinkovitog rada tog ureda, posebno na lokalnoj razini, van glavnoga grada države članice.“

U skladu s planiranim proširenjem, Ured je od Ministarstva financija zatražio i dobio suglasnost na plan prijama nova četiri službenika visoke stručne spreme u Uredu pravobranitelja za djecu za 2006. godinu na neodređeno vrijeme (tri savjetnika-samostalna izvršitelja u Osijeku, Rijeci i Splitu i jedan savjetnik za odnose s javnošću), o čemu će biti više riječi u poglavlju o ustroju i financijskom poslovanju.

Zaštitu prava djece Pravobranitelj za djecu ostvaruje kroz četiri razine djelovanja. To su: razmatranje pojedinačnih slučajeva ugroženosti ili povrede prava djeteta, direktno ili telefonsko savjetovanje u vezi zaštite prava i interesa djece, rad na općoj razini na kojoj Ured djeluje uglavnom proaktivno, preventivno i edukativno na temelju vlastite i inicijative drugih i promicanje dječjih prava u javnosti i predstavljanje institucije pravobranitelja za djecu.

U 2006. godini, otvoreno je 828 novih predmeta, od kojih se 405 odnosilo na zaprimljene pojedinačne prijave povreda prava djece, a 423 su bile opće inicijative. Broj pojedinačnih prijava se smanjio u odnosu na prošlu godinu kada ih je bilo 416, no broj postupanja se povećao jer je iz prethodnih izvještajnih razdoblja prenesen 231 predmet. Ovo smanjenje obrazložimo s dva razloga. Jedan je svakako u činjenici što tri mjeseca u Uredu nije bilo osobe ovlaštene za potpis, smanjena je pisana komunikacija, a pojedinci su se češće Uredu obraćali telefonskim putem i dobivali savjet ili preporuku. Drugi razlog vidimo u činjenici prelaska nadležnosti centara za socijalnu skrb u nadležnost sudova u obiteljskopравnim stvarima. Naime, zbog ostvarenja načela samostalnosti i autonomije u odlučivanju sudova, sa čime stranke redovito i pisano i telefonskim putem upoznajemo, zaprimljen je manji broj pojedinačnih prijava baš u tom dijelu.

Vezano uz pojavnosti ugrožavanja djece koje su inicirale ili iziskivale naše djelovanje kao i uz aktivnosti promicanja prava djece, Ured je u odnosu na prošlo izvještajno razdoblje intenzivnije djelovao na razini općih inicijativa. Niz je aktivnosti, inicijativa i preporuka pokrenuto i dano tijekom 2006. godine, a koje su obrazložene u Izvješću.

S općim inicijativama i promicanjem prava djece dolazi do izražaja proaktivno, preventivno i dugoročno djelovanje Ureda pravobraniteljice za djecu koje obuhvaća veći broj djece i predstavlja važan dio sveobuhvatnog djelovanja i zaštite djece.

Izuzetno važnim smatramo i ovdje napomenuti ostvarivanje utjecaja Ureda kroz rad i sudjelovanje na saborskim odborima, gdje smo aktivno sudjelovali (kroz primjedbe i prijedloge) u izradi propisa koji se odnose na djecu. Uvjereni smo da ovakvu praksu treba nastaviti i ubuduće, tim više što nam, u pravilu, nacrti novih zakona ili njihovih izmjena od strane nadležnih institucija nisu dostavljani. Također smo nastojali nekim općim inicijativama (medijskim preporukama i skupovima) promicati pozitivni duh i humanističke vrijednosti nužne za prihvaćenost i zaštićenost sve djece u Hrvatskoj. Kako bismo to ostvarili, pokušavamo identificirati preostale društvene, državne i privatne resurse za podizanje standarda zaštite i dobrobiti djece kao i podizanje građanske svijesti o odgovornosti svijetu bez obzira na ideološku ili političku opredjeljenost.

Kao tijelo koje može pomoći unapređenju odnosa između onih koji žive i rade s djecom i za djecu (obitelj, institucije, mediji, javne službe, državne institucije i civilno društvo) nastojimo biti posrednici unutar različitih sustava koji se bave ostvarivanjem prava djece. Ured je prema zakonskim okvirima i međunarodnim preporukama dužan razlikovati potrebe i prava djece od potreba i prava odraslih i pridati važnost dječjoj perspektivi, obavljati poslove orijentirane prvenstveno na djecu i tako stavljati djecu u poziciju prioriteta.

Izvešće o radu za 2006. godinu priređeno je prema gore navedenim razinama djelovanja i slijedi Zakonom o pravobranitelju za djecu utvrđen djelokrug rada. Prema propisima o uredskom poslovanju Ured vodi DP upisnik predmeta zaštite pojedinačnih prava i interesa djece i DPR upisnik predmeta upravnog i neupravnog postupka. S tim u vezi, radi preglednosti i boljeg uvida u broj predmeta pojedinačnih i općih inicijativa koje su predmet ovog izvješća dajemo i njihov tablični prikaz.

	2003.	2004.	2005.	2006.	Ukupno
DPR – Opće inicijative	26	111	220	423	780
DP –Pojedinačne prijave	52	479	416	405	1352
Ukupno	78	590	636	828	2132

2 PRAĆENJE POVREDA POJEDINAČNIH PRAVA DJECE

„Riječ napredak neće imati nikakva smisla dok god na svijetu postoji i jedno nesretno dijete“

A. Einstein

Kao što je u uvodu rečeno, Ured pravobraniteljice za djecu je tijekom 2006. godine otvorio 828 novih predmeta, od kojih su 405 bile pojedinačne prijave povreda prava djece, a 423 opće inicijative.

Tijekom 2006. godine, Ured je postupao po ukupno 636 pojedinačnih prijava povreda prava, s obzirom da je iz prethodnih izvještajnih razdoblja prenesen 231 predmet kao što je prikazano u tablici 1.

VRSTE PRAVA	Broj predmeta otvorenih u 2006.	Broj prenesenih predmeta	Ukupno
Osobna prava	244	170	414
Prava djece kao članova društvene zajednice	4	2	6
Obrazovna prava	56	14	70
Zdravstvena prava	10	8	18
Socijalna prava	14	6	20
Ekonomska prava	9	6	15
Kulturna prava	7	-	7
Pravosudno-zaštitna prava	17	8	25
Ostalo	44	17	61
Ukupno	405	231	636

Ured je, od svog početka rada 2003. godine, zaprimio i postupao u 1352 predmeta, od kojih su 1027 arhivirani do 31. 12.2006. godine, što je vidljivo iz tablice 2.

	2003.	2004.	2005.	2006.
Zaprimljeno	52	479	416	405
Arhivirano	1	192	495	339

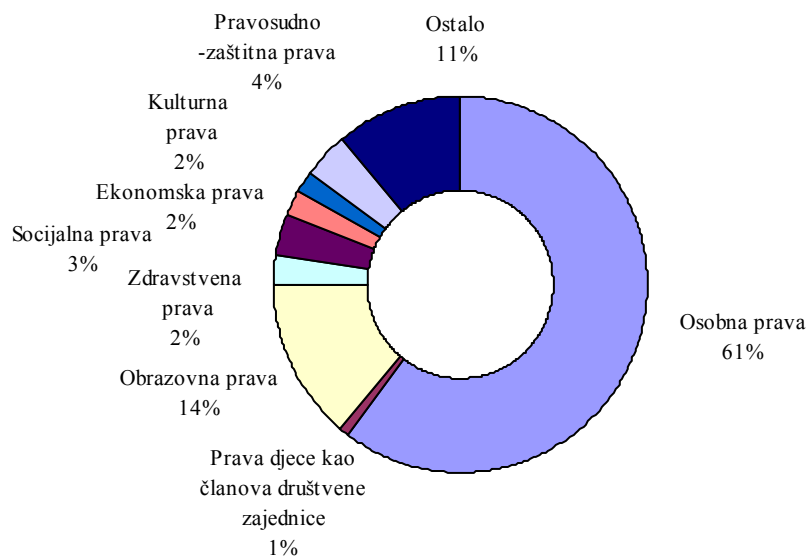
Uz postupanje u pojedinačnim slučajevima prijave povreda prava, Uredu se svakodnevno obraćaju stranke putem telefona i e-maila. Uredu se na taj način prosječno obrati do 20 stranaka dnevno i to uglavnom tražeći pravni savjet, informaciju, uputu ili podršku.

Navedeni podaci o broju predmeta odnose se samo na broj spisa otvorenih po podnesenim prijavama.

U određenom broju slučajeva, podneske građana upućene nenadležnim tijelima, isti su, umjesto nadležnom tijelu, prosljeđivani pravobraniteljici za djecu. U nekim slučajevima su se građani obraćali ovom Uredu i po uputi tijela nadležnih upravo za rješavanje te vrste slučajeva. Pravobraniteljici za djecu su izuzetno važna saznanja o povredama pojedinačnih prava djece kako bi mogla proučavati opće pojave i načine povreda i predlagati poduzimanje mjera za izgradnju cjelovitog sustava zaštite i promicanja prava i interesa djece. Međutim, pravobraniteljica za djecu nije nadležno tijelo za postupanje i donošenje odluka te svojim upozorenjem i preporukom može djelovati tek ukoliko tijela nadležna za postupanje ne postupe sukladno svojim ovlastima. Stoga smo državna tijela koja su nam prosljeđivala navedene podneske uputili da se obrate izravno tijelu koje je u konkretnom slučaju nadležno za provođenje postupka, a pravobraniteljicu izvijeste o rezultatima učinjenog.

Tijekom 2006. godine, od 405 predmetnih slučajeva, što predstavlja ukupan broj novozaprimljenih prijava, ponovno se najveći dio, 244 prijave (61%), odnosio na povrede osobnih prava djece. Važno je istaknuti da se unutar skupine osobnih prava, po broju prijava povreda prava posebno ističu dvije grupe, i to pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb, 104 prijave (43%) i pravo na zaštitu od nasilja sa 120 prijava (49%). O tim dvjema grupama prava izvještavamo u posebnim poglavljima ovoga izvješća. Nadalje, 56 prijava (14%) odnosilo se na povredu obrazovnih prava, 17 slučajeva (4%) bile su prijave povreda pravosudno-zaštitnih prava, u 14 slučajeva (3%) prijave su se odnosile na povredu socijalnih prava, dok se jednak postotak (2%) prijava odnosilo se na povrede zdravstvenih (deset), ekonomskih (devet) i kulturnih (sedam) prava. Ugroženost djece kao članova društvene zajednice prijavljena je u četiri slučaja (1%).

Pod nazivom „ostalo“ svrstane su 44 prijave (11%), koje zbog različite strukture, ali i nenadležnosti Ureda pravobraniteljice za djecu, nismo mogli svrstati u naprijed navedene skupine.

Podaci o podnositeljima prijava, županijama iz kojih su prijave povreda prava zaprimljene te dobi i spolu djece čija su prava bila prema prijavama ugrožena, ovisno o značajnosti, bit će prikazani u specifičnim poglavljima praćenja pojedinačnih povreda prava djece.

2.1 OSOBNA PRAVA

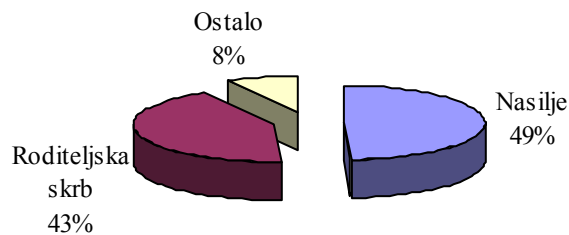
Osobna prava djece odnose se na: pravo na život, pravo na saznanje podrijetla, pravo na prijavu rođenja, pravo na osobno ime, pravo stjecanja državljanstva, pravo na očuvanje osobnosti, pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb, pravo na privatnost, pravo na čast i ugled, pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja, pravo na zaštitu od protupravnog odvođenja i ne vraćanja djeteta, skrbništvo, pravo na sklapanje braka, susrete i druženja s djedom i bakom te na ostala osobna prava.

Tijekom izvještajnog razdoblja, Ured je zaprimio ukupno 244 prijave koje su se odnosile na povredu osobnih prava djece. Iz prethodnih izvještajnih razdoblja prebačeno je ukupno 170 predmeta te je tijekom 2006. postupano po 414 prijava, koje su se odnosile na povredu osobnih prava djeteta.

OSOBNA PRAVA	2005.	2006.
Pravo na život	1	2
Pravo na saznanje vlastitog podrijetla	1	-
Pravo na stjecanje državljanstva	2	1
Pravo na očuvanje osobnosti	1	2
Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	99	104
Pravo na djetetovu privatnost	2	6
Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja	164	120
Pravo na zaštitu od protupravnog odvođenja i ne vraćanja djeteta	4	-
Skrbništvo	1	4
Pravo na sklapanje braka	1	-
Susreti i druženja s djedom i bakom	2	4
Pravo na prijavu rođenja	-	1
Ostalo	4	-
Ukupno	282	244

Ukoliko usporedimo podatke o broju pojedinačnih prijava povreda osobnih prava djece zaprimljenih tijekom 2006. godine s brojem onih zaprimljenih iz prethodnih godina,

uočava se smanjenje broja prijava. Naime, broj prijava ove vrste bio je za 13,5 % niži u odnosu na 2005. godinu. Smanjenje broja prijava tumačimo, s jedne strane, okolnošću da do travnja 2006. godine, kada je imenovana pravobraniteljica za djecu, Ured nije bio u mogućnosti uobičajeno postupati s prijavama jer nije mogao tražiti očitovanja od nadležnih tijela, kao niti pisano odgovarati strankama, već se na mnoge upite odgovaralo putem telefona. S druge strane velik broj pojedinačnih prijava u prethodnim razdobljima odnosio se na predmete iz obiteljskoppravne problematike i sukladno tome na pritužbe na postupanje centara za socijalnu skrb i nadležnog ministarstva. Okolnost početka primjene izmjena Obiteljskog zakona te „prelazak“ ove vrste predmeta u sudsku nadležnost također je doprinio smanjenju ukupnog broja pojedinačnih prijava. Valja naglasiti da kontinuirano obavještavamo stranke o samostalnosti sudova i nemogućnosti miješanja u sudski postupak, što, uvjereni smo, doprinosi i boljoj informiranosti stranaka koje nam se obraćaju, ali i smanjenju broja prijava ove vrste u Uredu.

Kao što je vidljivo iz gornje tablice i grafikona, najveći broj prijava (120) odnosio se na povredu prava na zaštitu od nasilja i zanemarivanja (49%) te na povredu prava na život uz roditelje i roditeljsku skrb (104 prijave odnosno 43%), pa su te vrste povreda zbog velike zastupljenosti posebno obrađene.

Od 20 preostalih prijava povreda osobnih prava, šest ih se odnosilo na povredu prava na djetetovu privatnost, četiri vezano uz skrbništvo nad djetetom, četiri na povredu prava djeteta na susrete i druženje s bakom i djedom, dvije na povredu prava na očuvanje osobnosti djeteta, dvije povrede prava na život, jedna prijava na povredu prava na prijavu rođenja te jedna prijava na povredu prava na stjecanje državljanstva.

Od šest zaprimljenih prijava koje su se odnosile za zaštitu privatnosti, četiri su posebno obrađene u poglavlju ovog izvješća o medijima, jer su se odnosile na povredu prava djece na privatnost u medijima. Dvije prijave roditelja i udruge odnosile su se na zaštitu osobnih podataka djece i način njihovog prikupljanja od strane škola, Ministarstva znanosti obrazovanja i športa i Grada Zagreba (traženje JMBG-a djece i njihovih roditelja, privatnih podataka o zdravstvenom stanju djece i podataka iz zdravstvene dokumentacije). Ured pravobraniteljice je o zaprimljenim prijavama zatražio očitovanje od nadležnih te uputio podnositelje prigovora na mogućnost traženja zaštite prava kod Agencije za zaštitu osobnih podataka koja je nadležna za praćenje i nadzor primjene Zakona o zaštiti osobnih podataka.

Ured je zaprimio i četiri prijave vezano uz ostvarivanje prava na susrete i druženja djece s bakom i djedom. U ovim prijavama bake ili djedovi prituživali su se na okolnost da im

odlukom nadležnih tijela nije priznato pravo na susrete i druženje s unucima te shodno tome tražili intervenciju pravobraniteljice ukazujući na navodnu povredu svog zakonom propisanog prava dok su u nekim slučajevima ukazivali na okolnost dugotrajnosti postupaka. U svim slučajevima zatraženo je izvješće nadležnih tijela te su prijavitelji savjetovani vezano uz ostvarivanje prava djeteta na susrete i druženja s bakom i djedom, na način da se isti određuju samo u najboljem interesu djeteta.

Po jednu prijavu Ured je zaprimio vezano uz ostvarivanje prava djeteta na prijavu rođenja i prava na stjecanje državljanstva. U tim prijavama prijavitelji su se prituživali na odredbe Obiteljskog zakona koje presumiraju očinstvo u slučajevima kad je dijete rođeno u periodu od 300 dana od prestanka braka kao i na dugotrajnost postupka priznavanja prava na državljanstvo. Ured je zaprimio četiri prijave koje su se odnosile na skrbništvo djece. U dva obraćanja traženo je pojašnjenje odredbi o skrbništvu nad djecom dok su se u dva slučaja Uredu obraćali skrbnici djece ukazujući na potrebu stručnog rada s djecom koja se zbog tragičnog gubitka roditelja nalaze pod skrbništvom kao i na potrebu zaštite djeteta pod skrbništvom od navodno njemu nametnutih susreta i druženja. Vezano uz povredu prava na život Ured je na vlastitu inicijativu temeljem medijskih napisa zatražio izvješće u slučajevima u kojima su djeca nesretnim slučajevima izgubila život. U jednom slučaju dijete je nesretno stradalo nakon što je na njega pao automat za hranu i sokove, dok je u drugom slučaju dijete stradalo u prometnoj nesreći zbog neadekvatne skrbi roditelja koji su u alkoholiziranom stanju nakon cjelodnevnog opijanja skrivili prometnu nesreću.

Vezano uz prijavu povrede djetetova prava na život željeli bismo također podsjetiti na stravičan događaj otkrića mrtvih tijela dvoje novorođenčadi na području Stare Gradiške. Ured pravobraniteljice za djecu tim je povodom uputio preporuku Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi i Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti usmjerenu na hitno poduzimanje mjera kako bi se takvi događaji u budućnosti spriječili odnosno kako bi se, ukoliko do njih nažalost ipak dođe, ublažile njihove posljedice. Tom prilikom pozvali smo na hitnu realizaciju mjera koje su zacrtane Nacionalnim planom aktivnosti za dobrobit, prava i interese djece od 2006. do 2012. godine, a koje između ostalih predviđaju ustrojavanje savjetovališta i centara za planiranje obitelji i reproduktivnog zdravlja, a u cilju smanjenja smrtnosti novorođenčadi, sustavno praćenje i zdravstveni nadzor svih žena u trudnoći, tijekom i nakon poroda, kao i poticanje razvoja preventivnih aktivnosti kao što su ustrojavanje mobilnih savjetodavnih timova stručnjaka na ruralnim i teško dostupnim područjima te provođenje kampanja s ciljem informiranja javnosti, posebice trudnica o mogućnostima koje im stoje na raspolaganju u slučaju rođenja neželjenog djeteta.

2.1.1 PRAVO NA ŽIVOT UZ RODITELJE I RODITELJSKU SKRB

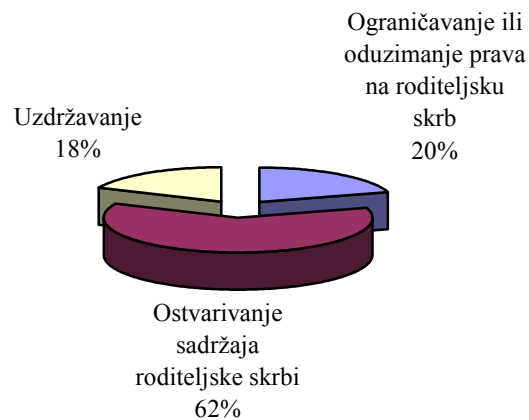
„... Naime, tvrdio je da dijete nije njegovo, nazivao je kopiletom, te pljuvao pred njena kolica na cesti. Kada je dokazano očinstvo pozvala sam ga na rođendan, a sve u namjeri da se situacija smiri, jer njegova vrijeđanja nisu prestajala. Njegove prve riječi upućene djetetu bile su da ima ružno ime i da je ružno obučena. Prvi puta kada ju je odveo, vratio ju je za 45 minuta, dijete je bilo u stanju šoka, izgrebano po ličeku jer joj je rekao da više neće vidjeti mamu, i da ga mora voljeti. Nakon toga me tužio da ga sprečavam u viđanju djeteta što nije istina, već je on odbijao doći po nju...”

Iz pisma majke pravobraniteljici

„...unatoč pravomoćnoj presudi otac moje 11-godišnje kćeri ne plaća uzdržavanje. U kaznenom postupku Državno odvjetništvo odbacilo je kaznenu prijavu navodeći da je bivši suprug nesposoban za rad i kao takav nesposoban pridonositi uzdržavanju djeteta. Takvo njegovo prikazivanje samo je jedna velika laž. Nije mi jasno kako je nesposoban za rad onaj koji je bio direktor i suosnivač dva poduzeća te višestruko zaposlen kod različitih poslodavaca na poslovima s odličnom plaćom što sam u kaznenom postupku potkrijepila dokazima. Ogorčena sam do boli zbog činjenice da moj bivši suprug i otac mog djeteta stalno radi na svojoj kući, vozi potpuno nove i skupe aute, čujem da otvara nove tvrtke, a Državno ga odvjetništvo proglašava nesposobnim za rad i privređivanje. Odvjetnici vode ovaj slučaj preko deset godina, ne znam da li da im i dalje vjerujem jer vrijeme prolazi, dug se povećava, a moje dijete raste kao i njezine potrebe, a apsolutno se ništa ne dešava. Ova inertnost pravosudnog sustava me uništava. Molim Vas pomozite!“

Iz pisma majke pravobraniteljici

Ured pravobraniteljice za djecu tijekom 2006. godine postupao je u području ostvarivanja prava na život uz roditelje i roditeljsku skrb u 169 slučajeva. Od navedenog broja, u 104 slučaja radilo se o predmetima zaprimljenim tijekom 2006. godine koji su se odnosili na zaštitu prava i dobrobiti 166-ero djece. Iz prethodnih izvještajnih razdoblja, u 2006. godinu preneseno je 65 prijava po kojima je aktivno postupano. Od 104, ove godine zaprimljena slučaja u ovoj cjelini, 64 slučaja (62%), odnosila su se na ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi, 19 slučajeva (18%) na uzdržavanje, a 21 slučaj (20%) odnosio se na ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb (grafikon 1).

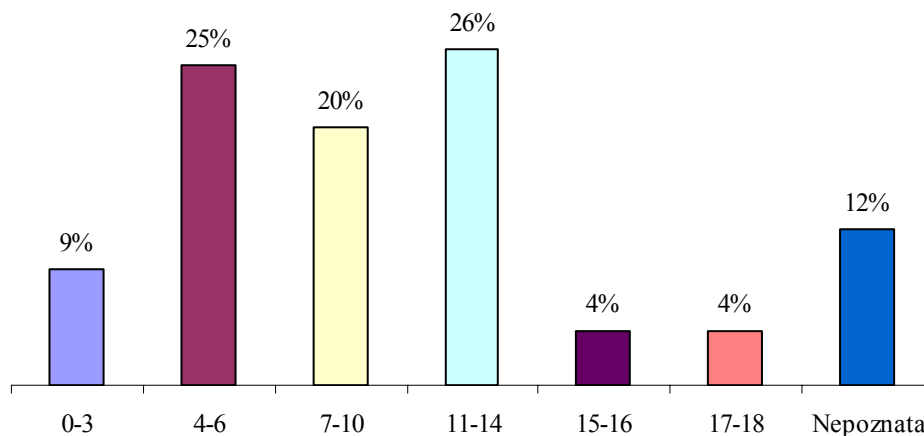
U odnosu na dobnu strukturu djece u dijelu koji se odnosi na ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb zastupljene su bile sve dobne kategorije, s time da je najviše djece bilo u dobi od četiri do šest godina, u dobi od 11 do 14 godina i to njih 24-ero (56%), te od sedam do deset godina, njih osmero (19%). Dakle, ukupno je 32-je djece, tj. 75% u dobi od četiri do 14 godina.

U odnosu na dob djece, u dijelu koji se odnosi na ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi zastupljene su bile sve dobne kategorije, s time da je najviše djece bilo u dobi od četiri do šest godina, i to njih 26-ero (29%), u dobi od 11 do 14 godina, njih 23-je (24%), te u

dobi od sedam do deset godina, njih 22-je (23%), dakle ukupno 71 dijete (76%) u dobi od 4 do 14 godina.

U odnosu na dobnu strukturu djece u djelu koji se odnosi na ostvarivanje prava na uzdržavanje zastupljene su bile sve dobne kategorije, s time da za najveći broj djece, njih desetero (35%) Ured nema podataka o dobi. Razlog tome je što od Ureda pravobraniteljice za djecu u određenom broju slučajeva stranke traže općenitu pravnu pomoć u pogledu toga koje daljnje radnje trebaju poduzeti kako bi ostvarile pravo djeteta na uzdržavanje od drugog roditelja, ne navodeći podatke o djetetu te ističući kako su nezadovoljne kvalitetom pomoći u centrima za socijalnu skrb, a nisu imali novaca za plaćanje odvjetnika, niti su imali pravo na besplatnog odvjetnika jer nisu ispunjavali uvjete za to. Slijedi skupina djece u dobi od 11 do 14 godina (28%), dok su dobne skupine četiri do šest godina, sedam do deset godina i 17 do 18 godina zastupljene u jednakom broju, odnosno po troje djece (10%).

Sagledavajući u cijelosti poglavlje koje se odnosi na pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb, razvidno je kako su zastupljene sve dobne kategorije, s tim da je najviše djece u dobi od 11 do 14 godina i to njih 43-je (26%), od četiri do šest godina, njih 41 (25%), te od sedam do deset godina, njih 33-je (20%). Dakle, ukupno je 117-ero djece (71%) u dobi od četiri do 14 godina (grafikon 2).

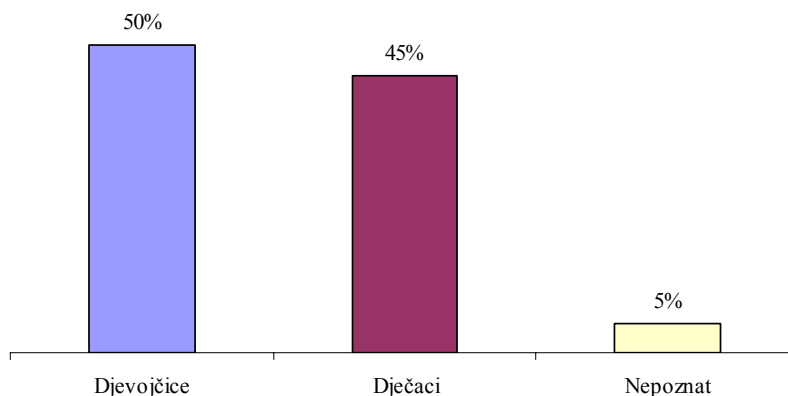
Od ukupnog broja djece obuhvaćenih u dijelu ograničavanja ili oduzimanja prava na roditeljsku skrb bilo je 18 (42%) djevojčica, dok je dječaka bilo 25 (58%).

U dijelu koji se odnosi na ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi bilo je 47 (50%) djevojčica, a 44 (47%) dječaka, dok je u tri (3%) slučaja spol djeteta Uredu nepoznat.

U dijelu koji se odnosi na pravo djece na uzdržavanje 18-ero (62%) su bile djevojčice, šestero (21%) su bili dječaci, dok je u pet (17%) slučajeva spol djeteta Uredu nepoznat.

Vežano uz pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb, od ukupnog broja djece, njih 166-ero, 83-je (50%) čine djevojčice, a 75-ero (45%) čine dječaci, dok je za osmero (5%) djece spol djeteta Uredu nepoznat podatak (grafikon 3).

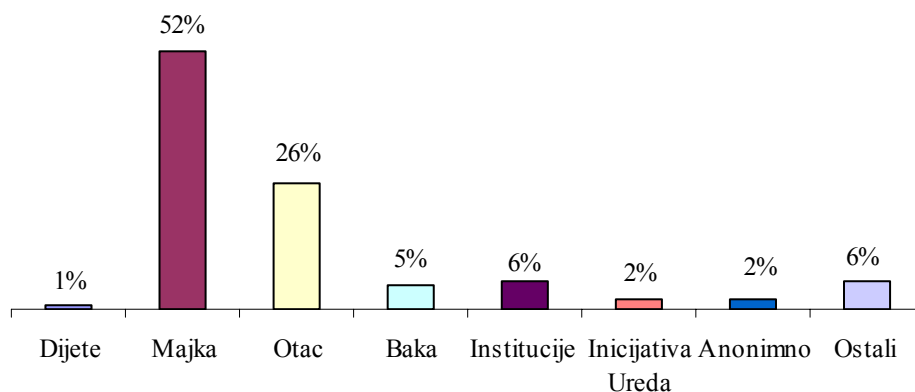

U dijelu koji se odnosi na ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb, u najvećem broju slučajeva (34%) podnositelji prijava su bile majke, u 19% prijavitelji su bili iz kategorije „ostali“, dok su u 14% podnositelji prijava bili očevi, bake i institucije (Centri za socijalnu skrb i Plavi telefon, dom za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi).

U dijelu koji se odnosi na ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi u čak 51% slučajeva podnositelji prijava su bile majke, dok su se očevi kao podnositelji javili u 36% slučajeva.

Posebno je zanimljiv podatak koji se odnosi na strukturu podnositelja prijava vezanih uz uzdržavanje djece, a iz kojeg je razvidno da su se majke u 79% slučajeva javile kao podnositeljice, 11% su to bile razne institucije (Općinsko državno odvjetništvo i Državni inspektorat), dok su u 5% slučajeva podnositelji prijava bila djeca osobno ili očevi.

Sveobuhvatnim uvidom u strukturu podnositelja prijava u sva tri dijela koja se odnose na pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb, razvidno je da su se majke Uredu pravobraniteljice za djecu obratile u 52% slučajeva što predstavlja dvostruko više od prijava upućenih od strane očeva 26%. Institucije su se kao podnositelji prijava obraćali u 6% slučajeva (grafikon 4).

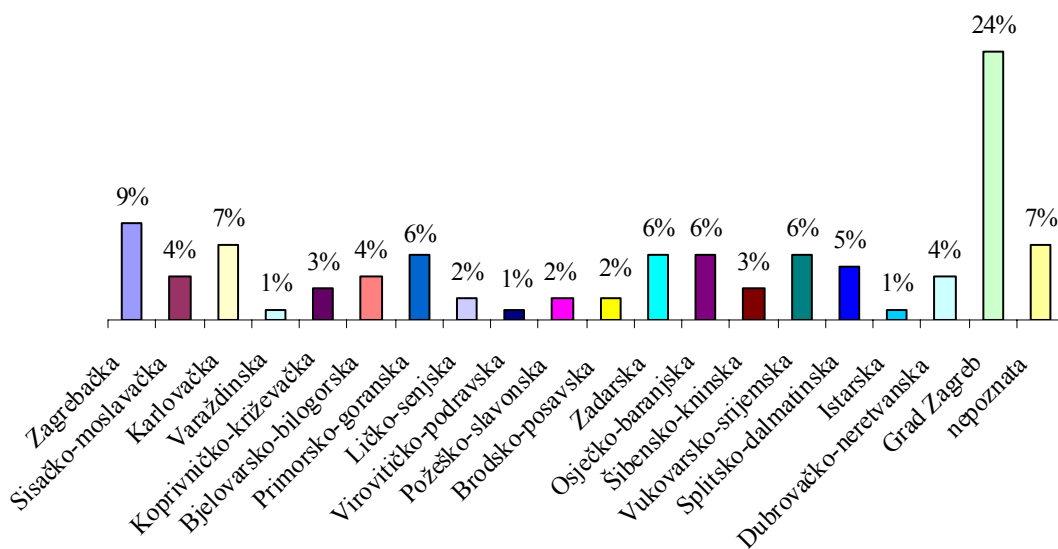
Ured pravobraniteljice za djecu je tijekom ovog izvještajnog razdoblja u dijelu koji se odnosi na ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb najveći broj prijava njih

32%, zaprimio vezano uz djecu koja imaju prebivalište na području Grada Zagreba, 9% u Primorsko-goranskoj kao i Koprivničko-križevačkoj županiji.

U dijelu koji se odnosi na ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi najveći broj prijava njih 28%, također se odnosi na djecu s područja Grada Zagreba, 9% iz Zagrebačke županije, dok se po 6% prijava odnosi na djecu s područja Vukovarsko-srijemske, Sisačko-moslavačke i Primorsko-goranske županije.

Sukladno već prije navedenom, u dijelu koji se odnosi na uzdržavanje, u 26% slučajeva prebivalište djece nam nije poznato, dok je u 16% slučajeva prebivalište djece na području Osječko-baranjske kao i Karlovačke županije, a u 11% slučajeva na području Zagrebačke kao i Zadarske županije.

Sveobuhvatno gledano, najveći broj djece kojima se Ured pravobraniteljice za djecu, bavio, u cjelini prava na život uz roditelje i roditeljsku skrb, ima prebivalište na području Grada Zagreba, njih 24%, 9% na području Zagrebačke županije, 7% na području Karlovačke županije dok za 7% prebivalište djece Uredu nije poznato (grafikon 5).

Pojmom roditeljske skrbi obuhvaćeni su odgovornost, dužnost i prava roditelja, s ciljem zaštite dobrobiti djece, te njegovih osobnih i imovinskih interesa. Roditelj se ne može odreći roditeljske skrbi, već se ona može ograničiti ili oduzeti samo odlukom nadležnih tijela i na način propisan Zakonom. Obzirom na navedeno, kvaliteta roditeljske skrbi glavni je činitelj kvalitete života djece. Primjenom novog Obiteljskog zakona od 1.1.2006. godine neke ovlasti koje su do tada bile u nadležnosti centara za socijalnu skrb prešle su u nadležnost sudova, kao što su donošenje odluke s kojim će roditeljem dijete živjeti te određivanje susreta i druženja s drugim roditeljem, određivanje sadržaja roditeljske skrbi, donošenje nove odluke s kojim će roditeljem dijete živjeti te o susretima i druženju djeteta s drugim roditeljem ukoliko to zahtijevaju bitno promijenjene

okolnosti, donošenje odluke o susretima i druženjima s bakom ili djedom, oduzimanje prava roditelju da živi sa svojim djetetom i odgaja ga ukoliko isti u većoj mjeri zanemaruje podizanje i odgoj djeteta ili ako postoji opasnost za pravilno podizanje djeteta te povjeravanje ustanovi za socijalnu skrb na čuvanje i odgoj i dr. S obzirom na promijenjene nadležnosti vezano uz donošenje odluka, znakovito je da se najveći broj predmeta iz ove cjeline ipak odnosi na donošenje odluke s kojim će roditeljem dijete živjeti, te o ostvarivanju susreta i druženja s drugim roditeljem i to upravo u segmentu koji se odnosi na rad centara za socijalnu skrb. I nadalje su najčešće prigovori vezani uz nedovoljnu angažiranost centara oko utvrđivanja najboljeg interesa djece, odnosno na neaktivno sudjelovanje u sudskom postupku, na nepružanje stručne pomoći oko realizacije susreta i druženja djece s drugim roditeljem.

Ured pravobraniteljice za djecu je tijekom ovog izvještajnog razdoblja, kao i prethodnih, bio upoznat s brojnim problemima u radu centara za socijalnu skrb, kao i problemima sustava socijalne skrbi u cjelini, u području zaštite prava i interesa djece. U tom je smislu Ured davao centrima za socijalnu skrb preporuke za daljnje postupanje, poštujući pri tome načelo samostalnosti u rješavanju propisano Zakonom o općem upravnom postupku. Navedene su preporuke u velikom broju slučajeva bile prihvaćene.

Kao što je bilo istaknuto i u ranijim izvješćima, velik broj problema u radu centara za socijalnu skrb i nadalje je vezan uz nedovoljan broj stručnih djelatnika, nedovoljnu edukaciju i stručnu podršku, a što u određenom broju slučajeva dovodi do nedovoljnog angažmana, površnih i pogrešnih procjena.

Sukladno zapažanjima tijekom rada na predmetima koji se odnose na ovu cjelinu zamjećujemo neprimjenjivanje članka 89. stavka 5. Obiteljskog zakona. Naime, navedeni članak propisuje kako u postupcima u kojima se odlučuje o nekom djetetovom pravu ili interesu, dijete ima pravo na prikladan način saznati važne okolnosti slučaja, dobiti savjet i izraziti svoje mišljenje te biti obaviješteno o mogućim posljedicama uvažavanja njegovog mišljenja, koje se uzima u obzir u skladu s njegovom dobi i zrelosti. Iz psihologijskih se obrada često ne vidi da li je postupano u skladu s navedenim člankom, tj. da li su poštovana prava djece koja proizlaze iz članka 12. Konvencije o pravima djeteta, kao i članka 89. stavak 5. Obiteljskog zakona prema kojima dijete ima položaj subjekta u postupku.

Sve češće smo suočeni i s nepoštivanjem djetetovog prava na susrete i druženje s roditeljem s kojim ne živi, uslijed manipulacije od strane roditelja s kojim je odlučeno da će nakon razvoda braka ili prekida izvanbračne zajednice dijete živjeti ili djetetove potrebe da bude lojalno tom roditelju. Često se manipulira djetetovom osjećajima i njegovim izjavama te se u djetetovo ime, od strane roditelja s kojim dijete živi, uvjetuje odvijanje susreta i druženja na način koji roditelja i dijete koji ostvaruju to pravo ograničava u vremenu i načinu njegovog provođenja. Zabranjuje se ili priječi spavanje djeteta kod roditelja tijekom druženja pod izgovorom djetetove navike spavanja u svom krevetiću, otežane prilagodbe na nove uvjete stanovanja roditelja, otežane separacije od roditelja s kojim provodi više vremena i sl. Roditelju se osporava pravo odlaska s djetetom u posjetu rodbini, često baki i djedu, osporava se pravo putovanja s djetetom izvan mjesta prebivališta, osporava se ili zabranjuje pravo druženja s novim partnerima roditelja s kojima djeca ne žive. Ovakav način manipulacije djetetovim pravom iz vizure djetetove dobrobiti je neprihvatljivo, a iz pojedinačnih prijava koje ukazuju na ovaj, često

prisutan problem, proizlazi da su stručnjaci koji bi trebali pomoći djetetu u ostvarenju ovog njegovog značajnog prava često nemoćni. Susreti i druženja djeteta s roditeljem s kojim ne živi izrazito su značajni za održavanje emocionalne stabilnosti djeteta te je kvalitetna veza, koja se kroz susrete i druženje može ostvariti s roditeljem koji više nije svakodnevno prisutan u životu djeteta, temelj za djetetov psihofizički razvoj. Upravo iz tog razloga potrebno je kroz posebne edukacije osnažiti i pripremiti stručnjake koji se bave ovom problematikom da pomognu u realizaciji i normalizaciji susreta i druženja djeteta s roditeljem s kojim ne živi. S druge strane, potrebna je priprema djeteta i roditelja na susrete i druženje kroz ciljane tretmane podrške i pomoći te je u tom pravcu potrebno povećati broj stručnjaka osposobljenih za pružanje ovakve vrste pomoći.

Vezano uz ostvarivanje prava djeteta na susrete i druženje, ali i ostvarivanje drugih prava iz domene obiteljskih odnosa, kada postoji spor o ostvarivanju roditeljske skrbi, nameće se pitanje rješavanja problema prinudnog provođenja odluka nadležnih tijela. Problemi s kojima se prilikom ovrhe susreću nadležna tijela nameću pitanje da li se prilikom prinudnog ostvarivanja roditeljskog prava u dovoljnoj mjeri zaštićuje dobrobit djeteta. Naime, dijete je ne svojom krivnjom sudionik ovrhe, koje su vrlo mučne i za odrasle ljude, a pogotovo za djecu koja najčešće ne razumiju zašto im se neugodnosti kojima su izložena događaju. Ured pravobraniteljice za djecu uočio je da se ovrhe rješenja centra za socijalnu skrb i sudskih presuda kojima se određuje s kojim će roditeljem dijete živjeti, kao i susreta i druženja, ne provode uz suradnju svih subjekata koji mogu doprinijeti da se one provedu kvalitetno. Provođenje ovrhe i pravno funkcioniranje države ne smije se, niti se dovodi, u pitanje. Ono što predstavlja problem je realizacija i dobra priprema svih sudionika, a osobito djeteta, kako bi se ono u tim postupcima maksimalno zaštitilo. Dužnost je nadležnih službi da dijete pripreme za promjenu koja će uslijediti kroz intenzivni savjetodavni i psihosocijalni rad s djetetom i članovima njegove obitelji kao i da poznaju rizike i prednosti vezane uz mjesto provođenja ovrhe. S tim ciljem potrebno je također, sukladno članku 345. stavku 1. Obiteljskog zakona, primarno korištenje alternativnih metoda kao što su izricanje novčanih ili zatvorskih kazni protiv onih osoba koje protivno nalogu suda odbijaju predati dijete ili poduzimaju radnje s ciljem njegova skrivanja ili onemogućavanja provođenja odluke (indukcija djeteta i sl.). Iz tog razloga Ured pravobraniteljice za djecu uputio je i preporuku svim nadležnim tijelima da se na međuresornoj razini osnuje radna skupina koja bi utvrdila smjernice zajedničke suradnje i usklađenog djelovanja kako bi se ovaj ozbiljni problem pokušao riješiti zajedničkim djelovanjem i kako bi svi sudionici bili pravodobno informirani o svojim dužnostima i ovlastima prilikom provođenja ovrhe radi predaje djeteta roditelju s kojim će živjeti, kao i radi ostvarivanja susreta i druženja roditelja s djetetom.

S obzirom na iznimnu važnost prava djece na uzdržavanje, posebno će u daljnjem tekstu biti riječi o problemima i poteškoćama u ostvarivanju tog prava, te o preporukama pravobraniteljice za djecu usmjerenima poboljšanju ostvarivanja tog prava. Prema Konvenciji o pravima djeteta, države ugovornice svakome djetetu priznaju pravo na životni standard primjeren njegovom tjelesnom, duševnom, duhovnom, ćudorednom i društvenom razvoju. Životni standard djetetu dužni su osigurati roditelji ili druge osobe odgovorne za dijete.

Prema posljednjem popisu stanovništva iz 2001. godine u Hrvatskoj je bilo 188.001 samohranih roditelja što je 15 % od ukupnog broja stanovništva. U ukupnom broju

obitelji s djecom udio samohranih roditelja je 20,6 % te je shodno tome svaka peta obitelj u RH jednoroditeljska. Prema nekim istraživanjima 48,7% roditelja obveznika uzdržavanja ne ispunjava svoju zakonom propisanu obvezu što znači da otprilike 43.000 djece u dobi do 18 godina ne prima uzdržavanje. Tijekom 2006. godine Uredu pravobranitelja učestalo su se javljali roditelji tražeći pomoć i savjet vezano uz ostvarivanje prava na uzdržavanje.

Činjenica razvoda odnosno odvojenog života djece i roditelja, bez obzira na razloge zbog kojih je do toga došlo, bolno je iskustvo i nova situacija, posebice za djecu. Mnogi roditelji, a posebice oni s kojima djeca nastavljaju živjeti, susreću se s puno problema u svakodnevnoj organizaciji života i teško se snalaze u novonastalim situacijama. To osobito dolazi do izražaja kad su i materijalno nedostatno osigurani. Mnogima od njih utvrđeni iznos doprinosa za uzdržavanje djeteta nesumnjivo čini značajnu stavku u raspoloživim sredstvima za život. Problemi s kojima se susreću roditelji u nastojanjima da ostvare uzdržavanje za dijete su višestruki. Tako se najčešće ukazuje na neučinkovitost i duljinu trajanja sudskih postupaka kako postupaka u kojima se određuje visina uzdržavanja tako i kaznenih postupaka u kojima se utvrđuje kaznena odgovornost obveznika uzdržavanja. Roditelji se također pritužuju i na nesenzibiliziranost sudaca, kao i na nedovoljnu angažiranost centara za socijalnu skrb. Naime, osim što centri trebaju nastojati da roditelji postignu sporazum oko uzdržavanja i time ukazivati na ozbiljnost obveze, centri za socijalnu skrb dužni su u ime djeteta pokrenuti i voditi parnicu o uzdržavanju odnosno za povećanje uzdržavanja ako o djetetu skrbi druga osoba ili ustanova ili ako roditelj s kojim dijete živi to pravo ne ostvaruje iz neopravdanih razloga, voditi očevidnik odluka o uzdržavanju djece koje im sud dostavlja i nagodba sklopljenih u vezi uzdržavanja u centru za socijalnu skrb, provjeravati ispunjavanje obveze obveznika uzdržavanja ukoliko isti nije pristao na administrativnu zabranu u roku od šest mjeseci od dana primitka sudske odluke, te poduzeti mjere za zaštitu djetetovih interesa, tražiti donošenje mjera osiguranja privremene i prethodne mjere radi uzdržavanja djeteta, tražiti ovrhu odluke o uzdržavanju djeteta. Posebno ukazujemo na značaj odredbe iz članka 352. Obiteljskog zakona prema kojoj u slučaju postojanja pravomoćne sudske odluke ili nagodbe o dužnosti uzdržavanja djeteta, a ukoliko obveznik istoj ne udovoljava duže od tri mjeseca, centar za socijalnu skrb dužan je na prijedlog drugog roditelja, ali i po službenoj dužnosti, ako ocijeni da bi bilo ugroženo uzdržavanje djeteta, poduzeti mjere da se osiguraju sredstva za privremeno uzdržavanje sve dok roditelj obveznik uzdržavanja ne počne ponovno udovoljavati svojoj obvezi. I ovdje smo uočili da roditelji koji su nam se obraćali često nisu informirani o toj mogućnosti. Česti problemi s kojima se roditelji prilikom ostvarivanja prava na uzdržavanje susreću su:

- utvrđivanje stvarnih prihoda obveznika uzdržavanja
- postupanje u slučajevima kada obveznik uzdržavanja plaća uzdržavanje, ali je ono neredovito ili u iznosu manjem od presuđenog
- problemi oko utvrđivanja prebivališta i stvarnog boravka obveznika uzdržavanja koji izbjegava svoju obvezu
- problemi u provođenju ovrhe

Suočeni smo s činjenicom da veliki broj djece ne ostvaruje pravo na uzdržavanje od strane roditelja s kojim ne žive, a vrlo često roditelj, s kojim dijete živi, samostalno

podnosi tužbu za uzdržavanje ili povišenje uzdržavanja, odnosno pokreće postupak ovrhe, jer nema sredstava za plaćanje usluga odvjetnika. Mnogi od njih teško se snalaze u tim postupcima i usluge odvjetnika su im izuzetno značajne. Svjesni situacije da bi tim roditeljima pomoć u postupcima utvrđivanja uzdržavanja i provođenja ovrhe značajno pomogla, čime bi ujedno bili rasterećeniji u ostvarenju ovog djetetovog prava, a time i više usmjereni na neposrednu, vrlo zahtjevnu svakodnevnu roditeljsku ulogu Ured pravobraniteljice za djecu uputio je inicijativu Hrvatskoj odvjetničkoj komori kako bi se djeci u postupcima uzdržavanja pružila besplatna pravna pomoć. Upravni odbor Hrvatske odvjetničke komore je prihvaćajući ovu inicijativu, što osobito cijenimo, donio zaključak kojim će Hrvatska odvjetnička komora pružiti besplatnu pravnu pomoć maloljetnoj djeci, neovisno o imovinskom statusu, a na zahtjev roditelja kao zakonskog zastupnika djeteta, u svim samostalnim postupcima radi njihova uzdržavanja. Prema dobivenim podacima Hrvatske odvjetničke komore u razdoblju od 15.12.2006. do pisanja ovog izvješća zaprimljeno je 300 zahtjeva za pružanjem besplatne pravne pomoći.

Značajan problem s kojim se roditelji susreću je i prisilna naplata potraživanja u situacijama kada roditelj, koji je obveznik uzdržavanja, ne ispunjava svoju obvezu prema djetetu. Obiteljski zakon u članku 336. u takvim slučajevima upućuje na primjenu Ovršnog zakona. Nažalost u Ovršnom zakonu nema odredbe koja bi propisivala da tražbine po osnovi uzdržavanja imaju prednost pred drugim tražbinama bez obzira na vrijeme njihova nastanka. Na taj način ostavlja se mogućnost manipulacije ovim elementarnim dječjim pravom. Naime, nerijetki su slučajevi da obveznik uzdržavanja svoja primanja optereti kreditima te se troškovi uzdržavanja ne mogu naplatiti. Kako bi se izbjegle nejasnoće u postupku ovrhe te olakšala provedba prisilne naplate u ovoj značajnoj materiji Ured pravobraniteljice za djecu uputio je prijedlog Vladi RH da se u planiranoj izmjeni Obiteljskog zakona propišu posebni postupci ovrhe radi uzdržavanja s apsolutnim prioritetom naplate u odnosu na druge obveze obveznike uzdržavanja.

Vezano uz kazneno djelo povrede prava na uzdržavanje Ured je predložio, imajući u vidu poteškoće s kojima se roditelji susreću u ostvarivanju ovog djetetovog prava, novi opis kaznenog djela na način da sama okolnost neudovoljavanja zakonskoj obvezi plaćanja uzdržavanja povlači za sobom kaznenu odgovornost. Nažalost ovaj prijedlog pravobraniteljice u tijeku postupka donošenja izmjena Kaznenog zakona nije usvojen no značajna je ipak novina da je novim Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, koji je stupio na snagu 1. listopada 2006. godine, za kazneno djelo povrede dužnosti uzdržavanja djeteta kao minimalna kazna umjesto novčane kazne propisana kazna zatvora od tri mjeseca. Svjesni smo da se samim izmjenama zakona i pooštavanjem sankcija zaštita prava djece na ovom području neće riješiti sve dok primjena tih zakonskih odredbi u svakodnevnom životu neće donijeti pozitivne pomake. Tome u prilog govore i presude kao što je primjerice:

„...iako je pravomoćnom i ovršnom presudom Općinskog suda Z. od 17. veljače 1998.g. određeno plaćanje uzdržavanja za njegove kćerke N.K. i I.K: iznosom od 450,00 kn za svaku, isti nije doprinio cijeli iznos uzdržavanja iako je bio svjestan da mora postupiti po presudi te ostao dužan 40.800,00 kn iako je radio na crno, odnosno postavljao parkete, pločice, kuhao na svadbama, radio zidarske poslove zimi, te ima stambeni prostor, koji iznajmljuje preko ljeta, dakle izbjegavao davanje uzdržavanja

V.K: OSLOBADA SE OPTUŽBE

sukladno odredbi članka 442. stavka 7. ZKP-a ova presuda nema obrazloženja...“

Iz presude Općinskog suda u Z. donesene 30. travnja 2006. godine

Stoga ponovno naglašavamo potrebu da se u ovoj vrsti sudskih postupaka, osobito pri izboru sudaca, vodi računa da se radi o kaznenom djelu počinjenom nad najranjivijom skupinom našeg društva koja treba osobitu zaštitu te da sukladno tome i sudske presude trebaju biti primjer i upozorenje svima onima koji svoju dužnost i odgovornost prema djeci zanemaruju.

Tijekom 2006. godine Ured pravobraniteljice za djecu zaprimio je tri prijave koje su se odnosile na udomiteljstvo. Unatoč tako malom broju ova tema će i nadalje predstavljati poseban interes rada Ureda, obzirom da deinstitucionalizacija i nadalje predstavlja prioritet socijalne reforme u Hrvatskoj. Od navedena tri predmeta jedan se odnosio na izražavanje želje za obavljanjem humane djelatnosti udomljavanja djece, dok se drugi odnosio na upit udomiteljice o pravnoj zasnovanosti rješenja centra kojim se prekida isplata naknade za vrijeme ljetnih praznika dok djeca borave u svojim biološkim obiteljima. Treći se predmet odnosi na rad Udruge „Nadomak suncu“ u Oprtluju. Sa problemima unutar navedene udruge Ured pravobraniteljice za djecu upoznat je od 2005. godine. Odnosi među članovima udruge sve su se više pogoršavali, što je kulminiralo u rujnu 2006. godine, kada se zbog otkazivanja radnog odnosa jednoj udomiteljskoj obitelji od strane uprave udruge troje djece našlo „na cesti“, odnosno djeca su intervencijom centra i rješenjem nadležnog suda smještena u dječji dom, a prema raspoloživoj dokumentaciji nitko iz Udruge „Nadomak suncu“ nema dozvolu za obavljanje djelatnosti udomljavanja djece. Usprkos navedenom djeca i nadalje borave u trima udomiteljskim obiteljima iako iste ne zadovoljavaju uvjete propisane Pravilnikom o uvjetima za obavljanje udomiteljstva i postupku za odobravanje, obnavljanje i oduzimanje dozvole za obavljanje udomiteljstva, a s čime je upoznato i Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi još od 2005. godine.

Mišljenja smo da bi hitno trebalo razriješiti status udomitelja Udruge „Nadomak suncu“ te na taj način ili stvoriti stabilne uvjete za bezbrižno i zdravo odrastanje djece koja se još uvijek nalaze na smještaju u udomiteljskim obiteljima, ili njihovo zbrinjavanje riješiti na neki drugi način, te im tako osigurati životne uvjete neopterećene sukobima odraslih čiji bi moto ovog humanitarnog rada trebao biti pružanje ljubavi i sigurnosti, a ne osobni interesi.

2.1.2 PRAVO NA ZAŠTITU OD NASILJA

Tijekom 2006. godine, Ured je zaprimio ukupno 120 prijava koje su se odnosile na nasilje nad djecom, a iz prethodnih izvještajnih razdoblja prenesene su ukupno 94 prijave te je u ovom izvještajnom razdoblju aktivno postupano u 214 slučajeva. U odnosu na 2005. godinu kada je broj novo zaprimljenih prijava iznosio 164 zamijećen je pad, no to nikako ne ukazuje na činjenicu da je nasilje nad djecom, kao pojava u padu, već da se građani u manjoj mjeri obraćaju pravobraniteljici za djecu budući da su već poznati s putem ostvarivanja zaštite prava djece u odnosu na nadležnost pojedinih tijela i ovog Ureda. U ovom izvješću nisu posebno izdvojeni slučajevi pedofilije kao što je to učinjeno u Informaciji o radu Ureda pravobranitelja za djecu za 2005. godinu. Naime, Ured pravobraniteljice za djecu je za potrebe regionalne Konferencije o pedofiliji sačinio posebno izvješće o slučajevima pedofilije za razdoblje od osnivanja Ureda do 2005.

godine te su ti podaci u Informaciji prezentirani kao posebno poglavlje. U ovom izvještajnom razdoblju slučajevi pedofilije bilježe se kao slučajevi seksualnog nasilja nad djecom te su u ovom izvješću na taj način i prikazani.

	2005.	2006.
Nasilje u obitelji	87	44
Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama	44	42
Nasilje u domovima	10	7
Ostalo nasilje	23	27
Ukupno	164	120

Od ukupno zaprimljenih prijava koje su se odnosile na nasilje nad djecom, 44 prijave odnosile su se na nasilje u obitelji, 42 prijave na nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama te 7 prijava na nasilje u domovima.

Od 27 prijava koje su se tijekom 2006. godine odnosile na ostale oblike nasilja 20 ih se odnosilo na nasilje odraslih prema djeci, 5 na vršnjačko nasilje dok se u 2 slučaja prijava odnosila na počinjenje nasilja djece prema odraslima. U predmetnim slučajevima nasiljem je bilo obuhvaćeno ukupno 47-ero djece. Počinitelji nasilja bili su: trener u sportskom klubu, susjed, roditelj drugog djeteta, poznanik i drugi. Kao mjesto počinjenja u ovim slučajevima nasilja najčešće se spominjala ulica i susjedstvo te su upravo roditelji koji su se obraćali Uredu pravobraniteljice za djecu najčešće upozoravali na ponašanje odraslih osoba iz susjedstva koje uznemiruju djecu svojim agresivnim ponašanjem te kod djece izazivaju strah. Najčešći uzroci takvih ponašanja su poremećeni međususjedski odnosi odraslih osoba koji se reflektiraju na djecu.

Nacionalnim planom aktivnosti za dobrobit, prava i interese djece 2006. – 2012.g. koji je prihvatila Vlada RH 22. ožujka 2006.godine, a u skladu s preporukama Odbora UN za prava djeteta iz 2004.g., istaknuta je, između ostalog i potreba:

- sustavnog jačanja svijesti o važnosti zaštite djece od zlostavljanja i zanemarivanja
- smanjenje broja slučajeva zlostavljanja i zanemarivanja djece
- unapređivanje sustava zaštite djece i jačanja profesionalne svijesti u obavljanju poslova zaštite djece od zlostavljanja i zanemarivanja
- jačanje prevencije i pravodobne identifikacije slučajeva zlostavljanja i zanemarivanja djece te odgovornosti za brzo poduzimanje učinkovitih mjera obiteljsko-pravne i kaznenopravne zaštite djece od takvih postupaka
- prevencije i zaštite djece od svih oblika zlostavljanja i zanemarivanja.

Sukladno tome predviđene su i mjere koje su usmjerene na zaštitu djece od zlostavljanja i zanemarivanja. Tim mjerama je, između ostalog, za 2006. godinu predviđeno donošenje Nacionalne strategije zaštite djece od zlostavljanja i zanemarivanja kao i izrada

Nacionalnog plana protiv seksualnog iskorištavanja djece. Prema saznanjima ovog Ureda ovi značajni dokumenti još nisu doneseni, a smatramo kako bi donošenje i provedba istih zasigurno pridonijeli smanjenju pojavnosti nasilja nad i među djecom.

2.1.2.1 Nasilje u obitelji

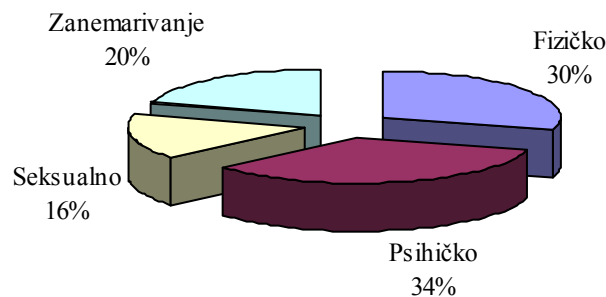
„...u večernjim satima telefonom me nazvao sin i plačnim glasom zamolio da dođem po njega, jer je sam u kući. Majka je izašla iz stana nakon što ga je istukla kuhačom po rukama, pa ga jako boli prst, a bacila mu je i kutiju s igračkama na glavu, koje je zatim morao pospremati. Kažnjen je stajanjem u kutu, a dobio je od majke i pismene zadatke koje mora riješiti do njenog povratka. To nije prvo takvo ponašanje majke. Neposredno prije opisanog slučaja dječak je igrajući se potrošio majčin parfem, na što je majka reagirala bacajući njegovu školsku torbu kroz prozor, šaljući dijete po istu i ostavljajući ga da stoji dva sata ispod prozora. Tek nakon toga mu je za doručak pripremila šnitu kruha i kakao, a onda je uslijedila kazna klečanja na hladnom hodniku usprkos činjenici da je dijete bilo prehladeno...“

Iz pisma oca pravobraniteljici

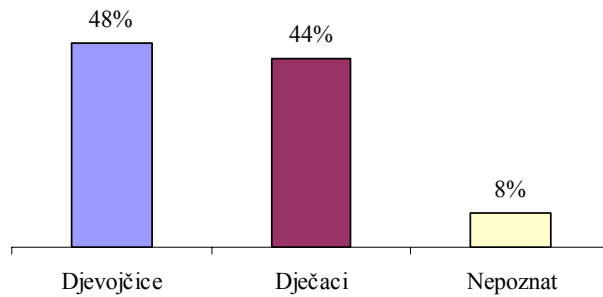
Pismo oca upućeno pravobraniteljici za djecu samo je jedan od niza sličnih prijava kojima se ukazuje na nasilje u obitelji.

Tijekom 2006. godine zaprimljene su 44 prijave povrede prava koje su se odnosile na nasilje u obitelji i zanemarivanje, kojima je bilo obuhvaćeno ukupno 86-ero djece. Iz prethodnih izvještajnih razdoblja u 2006. godinu preneseno je 65 prijava te je tijekom 2006. godine postupano u ukupno 109 predmeta koji su se odnosili na nasilje u obitelji. S obzirom na učestalost i trajanje nasilja sve prijave odnosile su se na višekratno odnosno kontinuirano nasilje.

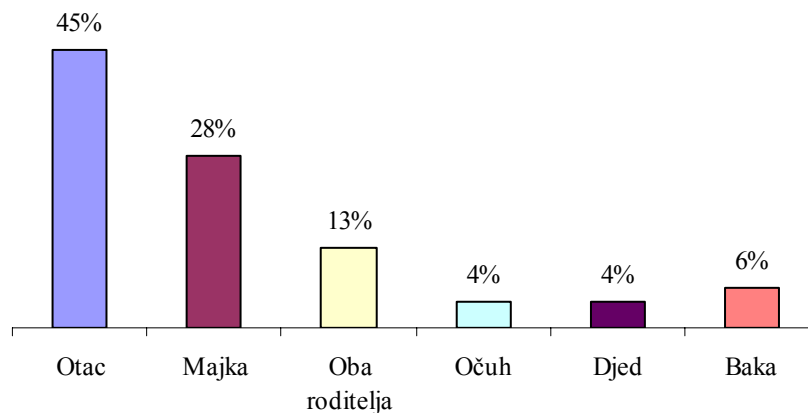
Od 44 prijave zaprimljene tijekom 2006. godine, 15 prijava odnosilo se na prijave psihičkog nasilja (34%), 13 na prijave fizičkog nasilja (30%), sedam prijava (16%) odnosilo se na prijave seksualnog nasilja te devet (20%) na zanemarivanje skrbi o malodobnoj djeci (grafikon 1).

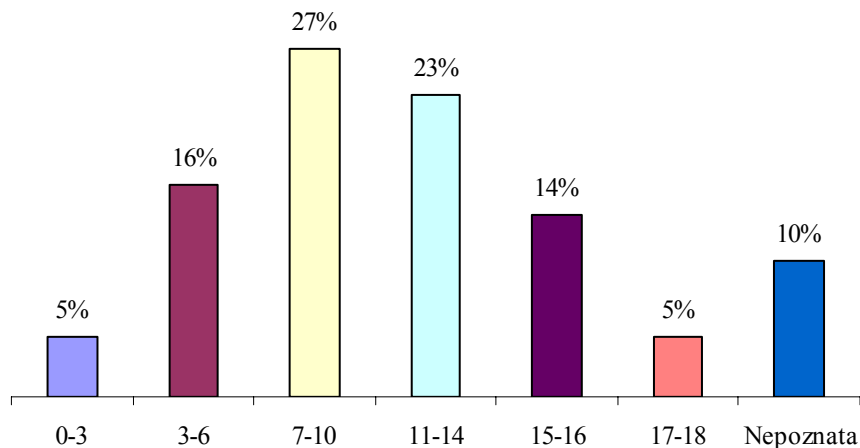
Od ukupno 86-ero djece obuhvaćene nasiljem u obitelji, bila je 41 djevojčica (48%) i 38 dječaka (44%). Kod sedmero djece žrtava nasilja u obitelji (8%), spol djeteta prema prijavi nije bilo moguće utvrditi (grafikon 2).

Prema prijavama počinitelja nasilja u obitelji u najvećem broju slučajeva (21) prijava se odnosila na oca (45%), na majku u 13 slučajeva (28%) dok su prema prijavama oba roditelja istovremeno bili počinitelji obiteljskog nasilja u šest slučajeva (13%). U tri slučaja (6%) kao počinitelj nasilja u obitelji bila je prijavljena baka dok su u po dva slučaja (4%) kao počinitelji nasilja bili prijavljeni djed i očuh djeteta (grafikon 3).

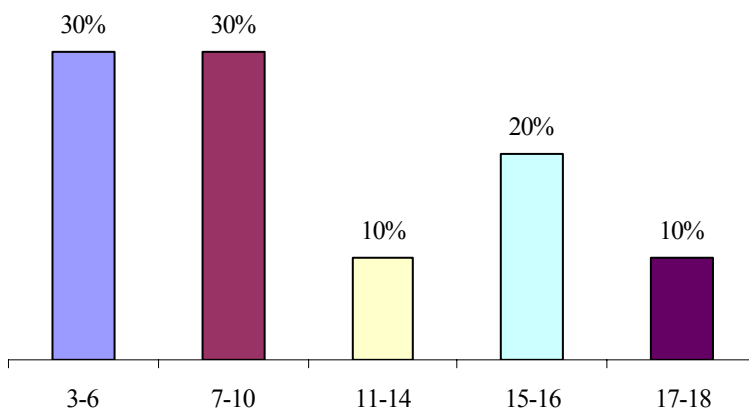
Kao što je vidljivo iz grafikona 4 najveći broj djece obuhvaćen nasiljem u obitelji, njih 23-oje bilo je u dobi od sedam do deset godina (27%). 20-ero djece (23%) bilo je u dobi od 11 do 14 godina, 14-ero djece (16%) u dobi od tri do šest godina, 12-ero djece (14%) u dobi od 15 do 16 godina te po četvero djece (5%) u dobi do tri godine i u dobi od 17 do 18 godina. Kod devetero djece (10%) dob je bila nepoznata.

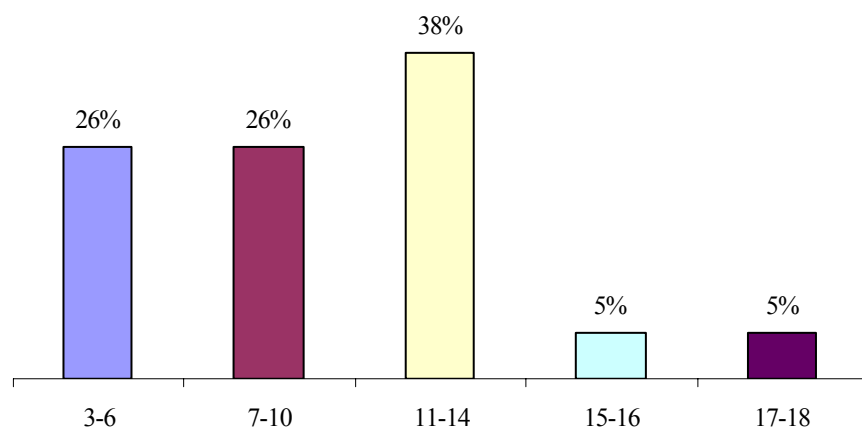
Vezano uz pojedine oblike nasilja treba istaknuti kako je prema prijavama fizičko nasilje u obitelji trpio najveći broj djece (devetero) u dobi od sedam do deset godina (27%). Šestero djece (19%) bilo je u dobi od 15 do 16 godina, po petero djece (16%) u dobi od tri do šest godina i 11 do 14 godina, dvoje djece (6%) u dobi do tri godine te jedno dijete (3%) u dobi od 17 do 18 godina. Za četvero djece (13%) dob prema prijavama nije bilo moguće utvrditi.

Psihičkom nasilju u obitelji bio je izložen najveći broj djece (sedmero) u dobi od 11 do 14 godina (28 %) te u dobi od sedam do deset godina (šestero djece odnosno 24 %).

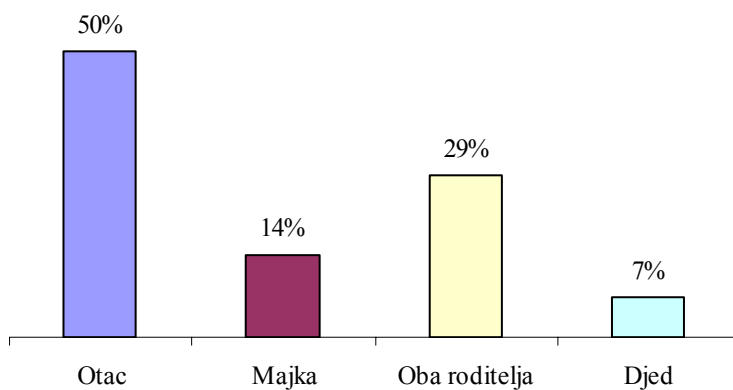
Seksualnom nasilju u obitelji, prema prijavama, bilo je izloženo najviše djece (po troje) u dobi od sedam do deset godina (30%) te djece u dobi od tri do šest godina, (grafikon 5).

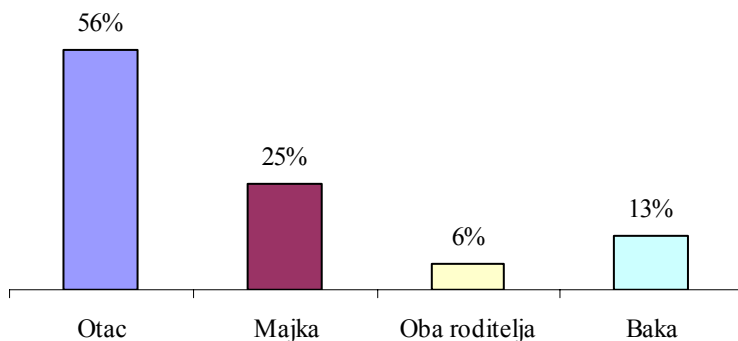
Zanemareno je u obitelji bilo najviše djece (sedmero) u dobi od 11 do 14 godina (38 %), te po petero djece u dobi od tri do šest godina (26%) i sedam do deset godina (grafikon 6).

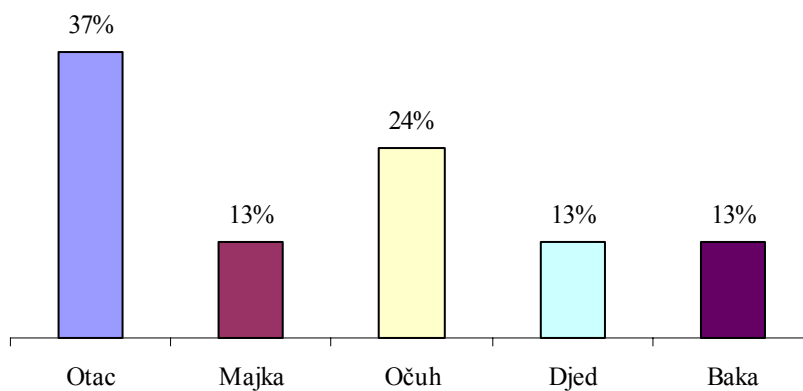
Počinitelj fizičkog nasilja u obitelji u sedam slučajeva (50%) bio je otac, u četiri slučaja (29%) oba roditelja, u dva slučaja (14%) majka, a u jednom slučaju (7 %) počinitelj fizičkog nasilja je bio djed (grafikon 7).

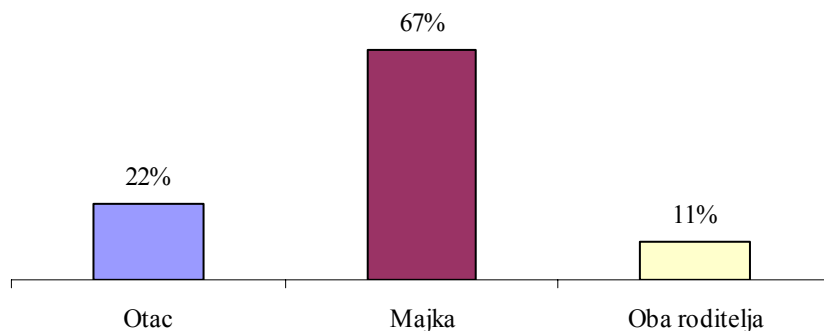
Prema prijavama počinitelj psihičkog nasilja u obitelji u devet slučajeva (56%) bio je otac, u četiri slučaja (25%) majka, u dva slučaja (13%) baka dok su u jednom slučaju (6%) počinitelji bili oba roditelja (grafikon 8).

Vezano uz seksualno nasilje u obitelji, prema prijavama počinitelja, u tri slučaja (37%) iskazana je sumnja da je počinitelj seksualnog nasilja bio otac, u dva slučaja (24%) očuh, u jednom slučaju iskazana je sumnja da su počinitelji seksualnog nasilja nad djetetom bili baka i majka zajedno te u jednom slučaju djed (grafikon 9).

U slučajevima zanemarivanja skrbi o djeci počinitelj je u šest slučajeva (67 %) bila majka djeteta, u dva slučaja (22%) otac, dok su u jednom slučaju (11%) djecu zanemarivala oba roditelja (grafikon 10).

Od ukupno 44 prijavljenih slučajeva nasilja u obitelji i zanemarivanja prijavitelji su u najvećem broju slučajeva (19) bili roditelji djeteta odnosno majka ili otac djeteta (43%). Uz roditelje prijavitelji su u 19 slučajeva bile institucije i udruge te druge osobe, u tri slučaja (7 %) prijavitelji su bili anonimni, u dva slučaja (5%) bake i djedovi dok je u jednom slučaju (2 %) prijavitelj bilo dijete-žrtva nasilja. U tri slučaja (7 %) Ured je na vlastitu inicijativu pokrenuo postupak tražeći izvješće nadležnog tijela ili upućujući preporuku.

Najveći broj slučajeva nasilja u obitelji i zanemarivanja Uredu je prijavljen s područja Grada Zagreba (13 slučajeva odnosno 29%) te s područja Primorsko-goranske i Zadarske županije (po četiri slučaja).

Na kraju izvještajnog razdoblja od Ministarstva unutarnjih poslova RH dobili smo podatke vezane uz obiteljsko nasilje za 2006. godinu. Iz njih proizlazi da je tijekom 2006. godine policija intervenirala zbog obiteljskog nasilja u 16.433 slučajeva. Protiv 15.277 počinitelja nasilničkog ponašanja u obitelji pokrenut je prekršajni postupak, 6.263 (40,99%) počinitelja privedeno je prekršajnom sucu, a 5.979 (39,13%) zadržano u prostorima redarstvenih vlasti.

Kao što je vidljivo iz donje tablice tijekom 2006. godine je u odnosu na 2005. godinu registriran povećan broj slučajeva obiteljskog nasilja.

	2005.	2006.
Broj intervencija	15.696	16.433
Broj izrečenih mjera zadržanja u prostoru policije	4.545	5.979
Broj podnesenih prekršajnih prijava	14.795.	15.277
Broj počinitelja privedenih prekršajnom sucu		6.263
Ukupan broj oštećenih osoba		20.983
Broj nasiljem u obitelji oštećene djece	3.155	4.010

Počinjnim nasilničkim ponašanjem u obitelji oštećeno je ukupno 20.983 osoba od kojih je ukupno 4.010 djece (19,11%) i to 2.914 djece mlađe od 14 godina.

Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova najčešći počinitelji nasilničkog ponašanja u obitelji bili su supruzi nad suprugama (28,68 %), te očevi nad djecom (19,81 %).

Vezano uz počinjenje kaznenog djela „nasilničko ponašanje u obitelji“ (članak 215.a Kaznenog zakona RH) policija je tijekom 2006. godine otkrila i kazneno prijavila 675 osoba zbog počinjenja 1.985 kaznenih djela nasilničkog ponašanja u obitelji. Tim kaznenim djelima bilo je obuhvaćeno 130 djece (6,1%).

Na kraju izvještajnog razdoblja, zatražili smo i podatke vezano uz postupanja sudova u predmetima nasilja u obitelji s osobitom naglaskom na broj i vrstu izrečenih sankcija te duljinu trajanja prekršajnih i kaznenih sudskih postupaka, no nažalost takvu vrstu podataka od Ministarstva pravosuđa nismo dobili budući se, prema navodima Ministarstva pravosuđa, takve vrste evidencija u okviru Ministarstva ne vode. Također smo zatražili i izvješće Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti vezano uz provedbu Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, no u odgovoru koje nam je poslalo nadležno ministarstvo ukazano je na to da će nama ti podaci biti dostupni tek nakon što Vlada RH prihvati izvješće o provedbi Protokola, unatoč odredbi iz članka 12. Zakona o pravobranitelju za djecu koji propisuje kako su sva tijela državne uprave, jedinice lokalne i područne samouprave i pravne i fizičke osobe dužne pravobranitelju osigurati dostupnost i uvid u sve podatke, informacije i akte koji se odnose na prava i zaštitu djece.

Prema podacima koji su nam, na naše traženje dostavljeni, od strane Centra za djecu, mlade i obitelj „Modus“ iz Zagreba i Savjetovališta za djecu, mladež, brak i obitelj Centra za socijalnu skrb Rijeka, tijekom 2006. proveden je psihosocijalni tretman 214 počinitelja nasilja u obitelji. Od ukupnog broja počinitelja nasilja u obitelji koji su upućeni na psihosocijalni tretman 27 je bilo ženskog spola. Prema procjenama stručnjaka, koji se bave psihosocijalnim tretmanom počinitelja nasilja, u 65% slučajeva tretman je bio više-manje uspješan, odnosno polaznici tretmana zaustavili su svoje fizičko nasilno ponašanje i značajno smanjili verbalne i emocionalne oblike nasilnog ponašanja prema članovima obitelji. S obzirom na okolnost da se, prema saznanjima Ureda pravobraniteljice za djecu, psihosocijalni tretman u RH zasada provodi samo u dvije ustanove, smatramo kako se radi kvalitetnog rješavanja problematike nasilja u obitelji treba povećati broj ustanova koje taj tretman mogu pružati te da se sukladno tome poveća i broj educiranih stručnjaka za provođenje psihosocijalnog tretmana.

Kao što je vidljivo iz, pravobraniteljici za djecu dostupnih statističkih podataka, obiteljsko okruženje je i dalje mjesto gdje se događa znatan broj slučajeva nasilja nad djecom.

Nasilje u obitelji u društvu je prepoznato kao ozbiljan problem u čijem se rješavanju moraju angažirati sve društvene snage, iznaći učinkovitije mjere zaštite te pojačati nadzor i kontrolu obitelji u kojima postoje naznake takvih devijantnih ponašanja kako bi

se ona prevenirala, a u slučaju postojanja nasilja, zaštitila djeca te adekvatno osudili i kaznili počinitelji.

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji od 2005. do 2007.g. koju je donijela Vlada RH u prosincu 2004.g. kao ciljeve zacrtala je:

- suzbijati nasilje u obitelji u svim njegovim pojavnim oblicima;
- ublažavati posljedice već počinjenog nasilja u obitelji;
- raditi na razvoju multidisciplinarnog pristupa žrtvama nasilja u obitelji;
- poboljšati suradnju i usklađeno djelovanje nadležnih tijela;
- educirati i senzibilizirati stručnjake i širu javnost za probleme nasilja u obitelji;
- osigurati ustroj, organiziranost i dovoljan broj stručnjaka u nadležnim državnim tijelima RH koji će se baviti problematikom nasilja u obitelji;
- pridonositi ostvarenju politike ravnopravnosti spolova;

Kao dugoročne mjere predviđene Nacionalnom strategijom naglašene su kontinuirano:

- provođenje edukacija svih osoba koje rade na provedbi zakona kojima se sankcionira nasilje u obitelji kao i ostalih osoba koje rade na pružanju usluga i podrška u slučajevima nasilja u obitelji;
- poticanje uklanjanja svih stereotipa o nasilju u obitelji.

U skladu s preuzetim obvezama iz Nacionalne strategije za zaštitu od nasilja u obitelji, ali i u okviru svojih redovitih poslova pravobraniteljica za djecu kontinuirano sudjeluje u aktivnostima vezano uz prevenciju nasilja u obitelji te senzibiliziranje javnosti za ovu problematiku s posebnim naglaskom na uklanjanju svih stereotipa o nasilju u obitelji.

U 2006. godini Ured pravobraniteljice za djecu sudjelovao je u Osijeku na okruglom stolu na temu „Tko i kako provodi Protokol?“ povodom Dana borbe protiv nasilja u obitelji, a u organizaciji Skloništa za žrtve obiteljskog nasilja. Tom prilikom predstavnica Ureda iznijela je statističke podatke Ureda vezano uz problematiku nasilja u obitelji te izrazila zadovoljstvo radi uspješnog zajedničkog koordiniranog djelovanja svih nadležnih tijela na područja grada Osijeka u rješavanju slučajeva nasilja u obitelji.

U organizaciji Gradskog ureda za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje Grada Zagreba organiziran je okrugli stol na temu „Zagrebačka strategija jedinstvene politike za zaštitu od nasilja u obitelji u razdoblju od 2007.-2009.“. Uočivši potrebu da se na lokalnoj razini poduzmu mjere na suzbijanju nasilja u obitelji i tom smo prilikom naglasili potrebu za osiguranjem dovoljnog broja educiranih stručnjaka koji će baviti problematikom nasilja u obitelji. Također smo ukazali i na potrebu da se u okviru mjere provođenja programa besplatne psihosocijalne i pravne pomoći za žene i djecu žrtve nasilja, a u suradnji s Odvjetničkom komorom, predvidi angažiranje odvjetnika koji bi besplatno zastupali žrtve obiteljskog nasilja. Ovakav oblik zastupanja smatramo potrebnim u svim postupcima u kojima žrtve obiteljskog nasilja ostvaruju neka svoja prava, bilo da se radi o postupcima donošenja odluka iz obiteljskopravne zaštite, bilo kaznenopravnim ili prekršajnim postupcima zbog nasilja u obitelji. Naše dosadašnje

iskustvo na tom području pokazuje da žrtve obiteljskog nasilja u najvećem broju nisu u mogućnosti takve postupke voditi samostalno, bez konkretne pomoći za to stručne osobe.

S obzirom da se u najvećem broju predmeta stranke pritužuju upravo na dugotrajnost sudskih postupaka u slučajevima nasilja u obitelji, Vrhovnom sudu RH upućena je preporuka, kojom se ukazalo na potrebu žurnosti u svim sudskim postupcima koji se tiču djece, u svim postupcima u domeni obiteljskog nasilja, kao i potrebi izricanje mjera opreza u kaznenim postupcima kako bi se žrtve obiteljskog nasilja zaštitile i tijekom trajanja postupka.

Predstavnici Ureda također su sudjelovali i u radu edukacijske radionice za obiteljske savjetnike na temu „Nasilje u obitelji“ dok je pravobraniteljica za djecu sudjelovala na okruglom stolu na temu „Suzbijanje nasilja u obitelji – sankcije i moguće alternative“ u organizaciji Pravosudne akademije. Tom prilikom ukazala je na okolnost da su djeca višestruko pogođena nasiljem u obitelji i to samim činom nasilja, ali i svime onime što se javlja kao posljedica tog čina – napuštanje vlastitog doma i odlazak u sklonište, promjena škole, prirodnog okruženja i prijatelja. Ukazala je na nužnost da se situacije nasilja u obitelji rješavaju tako da počinitelj obiteljskog nasilja napusti dom, a da žrtva nasilja u obitelji s djetetom ostane u kući.

Povodom Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama, Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora organizirao je Okrugli stol na temu „Seksualno nasilje – prijedlozi izmjena zakona, zaštita žrtava i razvoj preventivskih programa“. Tom prilikom pravobraniteljica za djecu podržala je prijedlog da se seksualno uznemiravanje okvalificira kao kazneno djelo. Naime, svjedoci smo nerijetkih primjera rodno uvjetovanog nasilja i seksualnih uznemiravanja koje doživljavaju djevojčice tijekom školovanja, u okviru sportskih klubova i drugih izvanškolskih aktivnosti, a koja u osjetljivoj dobi mogu nanijeti znatnu štetu te smatramo da je potrebno poduzeti mjere kako bi se djeca zaštitila i od takvih oblika kršenja njihovih prava.

U cilju efikasnije zaštite djece žrtava nasilja Ured pravobraniteljice za djecu je i u prethodnim izvješćima ukazivao na problem nasilja nad djecom te predlagao izmjene Kaznenog zakona i to u dijelu pooštavanja kazni, kako u visini njihovog propisanog minimuma, tako i u visini propisanog maksimuma, za znatan broj kaznenih djela na štetu djece i mladeži.

Naime, nerijetko se doima kako su kazne koje se izriču za tu vrstu kaznenih djela preblage o čemu svjedoče i presude kao što je primjerice:

„Zbog seksualnog zlostavljanja četverogodišnje kćerkice, optuženi otac (39) osuđen je na dvije godine i sedam mjeseci zatvora. Teretilo ga se za spolnu radnju s nemoćnim djetetom izjednačenu spolnom odnosu te za rodoskrvuće.“

Iz presude Županijskog suda

Nažalost i ovaj slučaj ponovno dokazuje kako o senzibilitetu sudaca, koji vode postupke povodom kaznenih djela počinjenih na štetu djece, ovisi i primjena zakona. Zbog toga ovaj Ured svakom prigodom ističe potrebu reforme pravosuđa kako bi se postiglo brže, učinkovitije vođenje kaznenih postupaka i izricale kazne primjerene težini djela. Samo na taj način se djetetu koje je oštećeno kaznenim djelom može pokazati da je ovom društvu

stalo da se djeca, kao njegova najranjivija skupina, maksimalno zaštite te da se počinitelji kaznenih djela adekvatno kazne.

Također smo naglašavali važnost produljenja rokova zastare za kaznena djela počinjena na štetu djece i mladeži budući da sukladno relativno niskim kaznama i zastara kaznenog progona nastupa za relativno kratko vrijeme. Iz tog razloga predlagali smo da se kod kaznenih djela na štetu djece, kao izuzetak od pravila, uvede mogućnost da se djetetu žrtvi kaznenog djela omogući znatno dulje vrijeme u kojem može potaknuti i pokrenuti progon počinitelja odnosno da se početak roka zastare veže uz punoljetnost djeteta. Ovaj prijedlog upućen je Vladi RH te saborskom Odboru za ravnopravnost spolova i Odboru za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, koji su podržali inicijativu, te poduzeli konkretne aktivnosti kako bi taj prijedlog ušao u proceduru donošenja zakona. Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona koji je donio Hrvatski sabor 9. lipnja 2006. godine pooštrene su sankcije za kaznena djela počinjena na štetu djece i prihvaćena je inicijativa vezano uz zastaru kaznenog progona te je člankom 19. propisano da zastara kaznenog progona za kaznena djela počinjena na štetu djeteta i maloljetne osobe ne teče do njihove punoljetnosti. Ovo smatramo izuzetno važnim, budući da se na taj način djeci, na čiju je štetu kazneno djelo počinjeno, daje mogućnost da nastupanjem punoljetnosti mogu neovisno o svojim roditeljima i zakonskim zastupnicima pokrenuti kazneni progon počinitelja kad nadvladaju strah, sram, nedostatak povjerenja, negiranje problema te sve druge posljedice ovakvih zločina.

2.1.2.2 Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama

„...Kako je moguće da moje poniženo i zlostavljano dijete nije sigurno ni za vrijeme nastave, ni u školi, a da ovo sustavno zlostavljanje nitko ne može ili ne želi spriječiti, a naša djeca sa strahom idu u školu.“

Izvadak iz pisma oca upućenog školi, policiji, CZSS-u, MZOŠ-u i pravobraniteljici za djecu

Odgojno obrazovne ustanove (vrtić, osnovna ili srednja škola) u kojima preko dana boravi više od 600 000 djece mjesto su na kojima su djeca povremeno izložena različitim oblicima nasilja, bilo da se ono događa dva do tri puta mjesečno ili pak jednom do nekoliko puta tjedno. Zaštita prava djece od svih oblika nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama je i u 2006. godini bila predmet posebnog interesa Ureda pravobraniteljice za djecu. Ishodišta za djelovanje temeljila su se, uz Konvenciju o pravima djeteta, Ustavu RH i zakonskim i podzakonskim odredbama, na pojedinačnim prijavama povrede prava zaprimljenim u Uredu, aktualnim događajima u društvu i empirijskim istraživanjima.

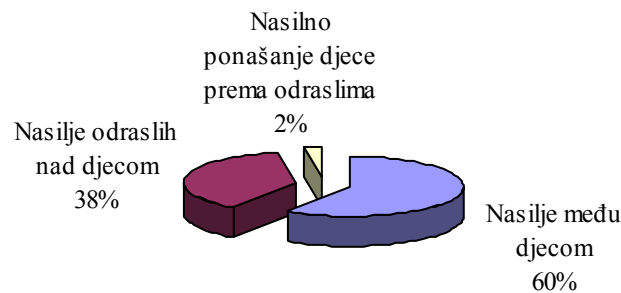
Tijekom 2006. godine zaprimljene su 42 pojedinačne prijave nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama (vrtiću, osnovnoj ili srednjoj školi), od kojih se 25 prijava odnosilo na nasilje među djecom, dok je u 16 slučajeva prijavljeno nasilno ponašanje odraslih (učitelja, nastavnika ili ostalih djelatnika u školi) nad djecom, a u jednom slučaju se radilo o prijavi nasilnog ponašanja djeteta prema nastavniku u školi.

Ako usporedimo podatke o broju pojedinačnih prijava nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama za 2006. godinu s podacima iz prethodnih godina, Ured bilježi smanjenje broja prijava, o čemu će biti riječi kasnije. Naime, broj pojedinačnih prijava je u 2006. godini bio za 31% niži u odnosu na 2004. godinu, a za 5% niži u odnosu na 2005. Moramo napomenuti da je u 2006. godini uz navedene 42 prijave također postupano i po

11 pojedinačnih prijava nasilja u odgojno obrazovnim koje su se zaprimljene u 2005. godini.

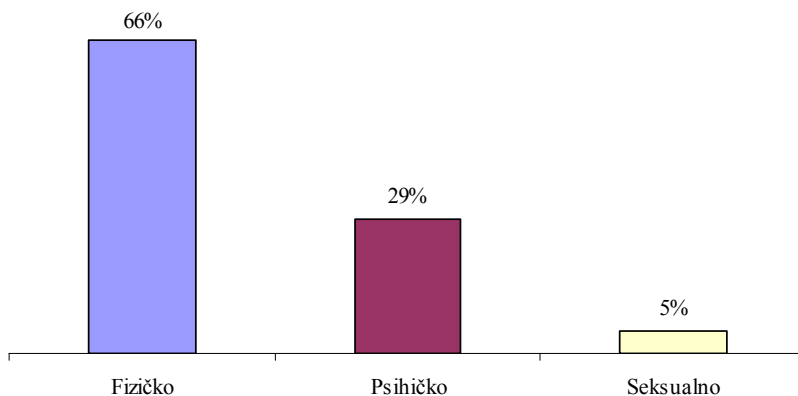
	Broj pojedinačnih prijava	Indeks	Indeks
2004.	61	100	139
2005.	44	72	100
2006.	42	69	95

Postotno izraženo od ukupnog broja slučajeva prijavljenog nasilja u odgojno obrazovnim ustanovama, 60% slučajeva odnosilo se na nasilje među vršnjacima, 38% slučajeva na nasilje odraslih nad djecom (odgajatelja, učitelja, nastavnika i profesora) i 2% prijava slučajeva u kojima su djeca bila nasilna prema odraslima (grafikon 1).

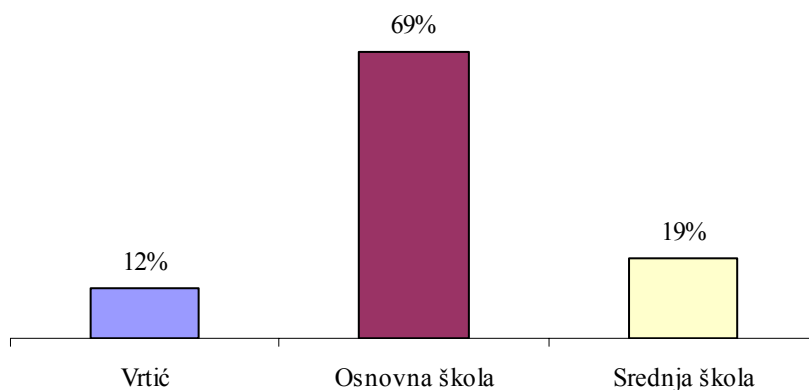

Značajno je komentirati i podatke o počiniteljima, naime, vršnjačkom nasilju bilo je ukupno izloženo 84 djece u kojem je 25 djece započelo nasilje, 14 ravnatelja, učitelja i nastavnika te dvoje ostalih zaposlenika škole odnosno vrtića koji su se nasilno ponašali prema djeci, dok je, kao što smo to u uvodu napomenuli, Ured zaprimio samo jednu prijavu nasilnog ponašanja djeteta prema svom nastavniku.

Prema vrstama nasilja i u 2006. godini u 28 slučajeva radilo se prijavama fizičkog nasilja, u 12 slučajeva radilo se o nekom od oblika psihičkog nasilja, a od toga se u deset slučajeva radilo o odraslima, a u dva slučaja o oblicima prijave sumnje u seksualno uznemiravanje odraslih prema djeci.

Prema razinama obrazovanja, značajan je podatak da je u vrtićima najmanji broj slučajeva nasilnog ponašanja, 12%. U osnovnim školama, kao i prethodnih godina bilo je najviše slučajeva nasilnog ponašanja, 69%, dok je u srednjim školama taj podatak iznosio 19%.

Raznim oblicima nasilja direktno je bilo izloženo 84 djece, od kojih se u jednom slučaju radilo o grupi od 30-oro djece vrtičke dobi. Prema spolu djece nad kojom je vršeno nasilje uočeno je da se u 13% slučajeva radilo o djevojčicama, a u 33% slučajeva o dječacima, dok je u 54% slučajeva u prijavi spol djece nije posebno naznačen.

Podnositelji prijava slučajeva nasilja većinom su bili roditelji i to u 64% slučajeva, institucije i udruge u 7% slučajeva, djeca osobno 2%. Ured pravobraniteljice u 10% slučajeva je sam inicirao postupak. Ostalih prijavitelja bilo je 12%, a anonimnih prijava 2%. Značajno je napomenuti da su samo dvije prijave podnijela osobno djeca, a od toga je jedna bila anonimna, u ime cijelog razreda.

Iako je u odnosu na prethodne godine broj zaprimljenih pojedinačnih prijava nasilja u odgojno obrazovnim ustanovama smanjen, aktualna događanja u društvu, pa samim tim i napisi u medijima, potvrđuju kontinuiranost pojave nasilnih oblika ponašanja u vrtićima, osnovnim i srednjim školama, i to nasilja među samim vršnjacima, nasilja učitelja, nastavnika i ostalih zaposlenika škola nad djecom te slučajeva u kojima su sama djeca bila nasilna prema odraslima.

Program za sprečavanje nasilja među djecom i mladima Vlade Republike Hrvatske i Protokol za postupanje u slučaju nasilja među djecom i mladima, koji su doneseni tijekom 2004. godine, poznati su široj javnosti.

Ured pravobraniteljice za djecu je tijekom 2006. godine zaprimio 25 prijava nasilja među djecom koje su sadržajno bile raznolike.

U nekim slučajevima su se roditelji izravno obraćali Uredu pravobraniteljice za djecu. Iz kontakata ostvarenih s njima saznali smo da se radilo o roditeljima koji su nedovoljno informirani o mogućnostima zaštite prava svoje djece te tijelima nadležnim za vođenje postupka. Ured je zaprimljene prijave prosljeđivao nadležnim tijelima, s preporukom postupanja u najboljem interesu djece. Roditelje, odnosno podnositelje prijava smo istovremeno informirali o Protokolu za postupanje u slučaju nasilja među djecom i mladima i ovlastima i obvezama odgovornih za postupanje. S tim u vezi, u ovom izvješću preporučamo Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa da u suradnji s ostalim nadležnim tijelima poradi na daljnjem informiranju učenika, roditelja i drugih zainteresiranih o načinu što učinkovitije zaštite dječjih prava.

Druga skupina prijava odnosila se na prijave, u pravilu roditelja, koji su prethodno iscrpili mogućnosti traženja zaštite prava svoje djece sukladno Protokolu za postupanje u slučaju nasilja među djecom i mladima i koji su bili nezadovoljni postupanjem predstavnika škole, ili načinom rješavanja slučaja od strane prosvjetne inspekcije, policije ili centra za socijalnu skrb. U navedenim slučajevima, od nadležnih tijela i ustanova smo zatražili izvješća te uputili preporuke kojima bi se na najbolji mogući način zaštitio interes djece, i to svih sudionika nasilja.

Treću skupinu, predstavljaju prijave nasilja među djecom koje su se odnosile na posebne slučajeve nasilja među djecom, u kojima su nadležni za provedbu Protokola, bilo da se radi o odgojno obrazovnim ustanovama, centrima za socijalnu skrb ili policiji, djelovali sukladno utvrđenim hodogramima, ali bez uspjeha. Naime, u tim slučajevima su odnosi među djecom zbog oblika nasilja i reakcije njihovih roditelja bili toliko narušeni, da je prevladavanje kriznih situacija bilo dugotrajno i naizgled nerješivo. Ured pravobraniteljice za djecu je u tim slučajevima koristio mogućnosti moderatora i pokušao posredovati između roditelja, predstavnika škole i centara za socijalnu skrb, kako bi se pronašao najbolji način rješavanja i zaštite dobrobiti interesa djece.

Sa žaljenjem moramo konstatirati da je u slučajevima nasilja među djecom, osnovno pravo svakog djeteta na obrazovanje pod jednakim uvjetima i u sredini zaštićenoj od bilo kakvog nasilja ugroženo. Unatoč ulozenim naporima nadležnih službi, nasilje među djecom i netrpeljivost i dalje kontinuirano ugrožavaju odgojno-obrazovni proces, u kojem, niti škola, niti roditelji učenika, ne mogu jamčiti poboljšanje narušenih odnosa, bez dodatne pomoći za to osposobljenih stručnjaka. S tim u vezi, nadležnima preporučamo, da problemu nasilja među djecom, i to naročito u posebno teškim slučajevima nasilja među djecom, posvete dodatnu pažnju, da analiziraju postojeće stanje i osposobe posebne multidisciplinarnе timove stručnjaka koji će predložiti aktivnosti kojima bi se rješavanju pristupilo krajnje profesionalno. Navedeni timovi bi trebali učinkovito i kontinuirano rješavati konkretne slučajeve te na taj način osigurati djeci pravo na školovanje pod jednakim uvjetima u okruženju bez nasilja.

Pored slučajeva nasilja među djecom, u 16 slučajeva zaprimili smo prigovore o oblicima nasilnog ponašanja nad djecom od strane učitelja, nastavnika, ravnatelja i ostalih zaposlenika škole. Zabrinjavajuće je da se u većini slučajeva radilo o neprimjerenom ponašanju, s pozicije moći, ravnatelja, učitelja i nastavnika prema učenicima, pri čemu nije uvažavano djetetovo mišljenje, pravo na odgoj i obrazovanje i pravo na ljudsko dostojanstvo. Nabrajamo samo neke opise oblika nasilnog ponašanja iz prijava: upućivanje provokativnih komentara sa seksualnim aluzijama prema učenici, iznuda priznanja od učenika pod prijetnjom policijom i prisila, potezanje za uho, čupanje za kosu, pljuskanje, vrijeđanje, vrijeđanje članova obitelji, prijetnja i bacanje „škara“ prema učenici. I u ovim slučajevima Ured pravobraniteljice za djecu je ili proslijedio prijavu na nadležno postupanje Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa i zatražio izvješće o poduzetom, ili ako se radilo o prigovoru zbog postupanja predstavnika škole, prosvjetne inspekcije ili policije zatražio izvješće o poduzetom, s preporukom. Nažalost, još uvijek se u nekim odgojno obrazovnim ustanovama događaju slučajevi kada učitelji, nastavnici i druge osobe kojima su djeca i mladi povjereni radi učenja i odgoja, bivaju nasilni prema djeci, i to često kontinuirano i višekratno. Iako su izmjenama Zakona o osnovnom školstvu i Zakona o srednjem obrazovanju traženi uvjeti koje mora ispunjavati osoba koja radi u takvim ustanovama propisani na način da isključuju mogućnost rada osoba koje su pravomoćno osuđene za neko od kaznenih djela protiv Republike Hrvatske; kazneno djelo primanja mita; kazneno djelo nasilničkog ponašanja; kazneno djelo zlouporebe opojnih droga; neko od kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnoga ćudoređa te neko od kaznenih djela protiv braka, obitelji i mladeži, te da je ugrađen institut udaljenja s posla, ali nažalost ne za sve zaposlene u osnovnoj školi, to još uvijek nije dovoljno. Ministarstvu znanosti obrazovanja i športa smo također preporučili da kod predlaganja novog Zakona o osnovnom školstvu prihvati prijedlog Ureda pravobraniteljice za djecu kojim bi se ujednačili uvjeti za rad osoba u osnovnoj i srednjoj školi te razradili modeli preispitivanja zdravstvene sposobnosti osoba koje rade u školi (o čemu smo detaljnije pisali u posebnom poglavlju ovog izvješća o obrazovnim pravima). Također ponavljamo preporuku o nužnosti uvođenja vanjskog vrednovanja i praćenja odgojno obrazovnog rada i kompetencija odgojno obrazovnih radnika, propisivanje licenca za rad s djecom te donošenja Kodeksa časti učitelja i nastavnika i ostalih zaposlenika.

Koristimo priliku podsjetiti kako još uvijek uopće nije zakonski reguliran institut udaljenja s posla u sustavima predškolskog odgoja i obrazovanja i socijalne skrbi, što u praksi itekako predstavlja problem, a na što je ovaj ured upozorio u Izvješću za 2004. godinu.

Škola je jedan od najvažnijih čimbenika u društvu jer predstavlja subjekt povezivanja znanja o djeci i razvoju i obitelji; mjesto ostvarivanja odgojnih i obrazovnih ishoda i mjesto aktualiziranja učiteljskih kompetencija i stavova. Kako se uloga Ureda pravobraniteljice za djecu ogleda u moderiranju i medijaciji u odnosu i među čimbenicima društva koji se na bilo koji način bave djecom držimo potrebnim i u ovom izvješću ponoviti preporuke koje je Ured pod zajedničkim nazivom „Zaštićenost učenika i nastavnika u školi“ uputio predstavnicima školskih sindikata, Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa, Nacionalnom vijeću učenika, Zavodu za školstvo (sadašnjoj Agenciji za odgoj i obrazovanje) i Nacionalnom centru za vanjsko vrednovanje, kako bi ih ugradili u svoje programe. Ovim preporukama je još jednom naglašena potreba:

- aktivnog uključivanja akademske zajednice u ugradnju sadržaja u dodiplomskim i diplomskim studijima vezanih uz: vještine i stilove rukovođenja u razredu, komunikacijske vještine, krizne intervencije, razvojna obilježja djece i mladih, prava i odgovornosti djece, te promišljeni odabir učitelja-modela za stručnu praksu;
- žurnog organiziranja osposobljavanja učitelja i nastavnika za kvalitetnu suradnju s učenicima, kako bi razumijevanje zakonitosti razvoja dovelo do produktivne interakcije i osuvremenjenih odnosa u školi;
- ugradnje supervizije u zakonska i normativna rješenja;
- zapošljavanja stručnjaka u školi svih profila – psihologa, pedagoga, defektologa, socijalnih radnika;
- operacionalizacije rada timova za krizne intervencije koje bi trebali postati dostupni i aktivni;
- uvođenja modela nagrađivanja profesora koji ostvare partnerstvo s učenicima i roditeljima i promocije pozitivnog pristupa;
- osnaživanja učitelja i profesora i osposobljavanja za produktivnu komunikaciju s djecom;
- unapređivanja djelovanja vijeća učenika, vijeća roditelja i školskog odbora;
- organiziranja radionica i iskustvenog učenja za djecu učitelje i roditelje – oblika rada koji potiču partnerstvo, treniranje prosocijalnog ponašanja i odgovornosti prema sebi i drugima;
- unapređivanja suradnje sustava međusobno i sustava s djetetovom obitelji u odnosu na mjere obiteljsko pravne zaštite;
- provjeravanja preostalih resursa u društvu i mogućnosti djelovanja (nevladin sektor, učinkovitija suradnja među sustavima socijalne zaštite, zdravstvene zaštite pravosuđa i policije);
- istraživanja i analiziranja obilježja situacija u kojima se agresivno ponašanje događalo (predmeti, vrijeme u školskoj godini, jednokratno, višekratno) te obilježja učitelja i nastavnika prema kojima su se učenici nasilno ponašali;
- proširenja pedagoških mjera i primijene suvremenih znanja o discipliniranju djece i pripremanju djece za postizanje kompetencije, samokontrole, samousmjerenja i brige za druge te pomaganje da pronađu alternative za neprihvatljivo ponašanje;
- uspostavljanja i organiziranja sustavnih mehanizama ojačavanja i osposobljavanja djece za kontrolu bijesa, samokontrolu i samoregulaciju - uz sudjelovanje obitelji i obvezu pohađanja tretmana nakon agresivnog ponašanja (centri za socijalnu skrb i obiteljski sudovi);
- razmatranja mogućnosti humanitarnog i društveno korisnog rada s ciljem poticanja empatije djece koja su se nasilno ponašala.

Preporučamo implementaciju ovih preporuka Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa koji je nositelj izrade Nacionalnog kurikulumu predškolskog, osnovnoškolskog i

srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja te Nacionalnog pedagoškog standarda predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja, naročito u dijelu ispunjavanja kadrovskih uvjeta za rad u školi.

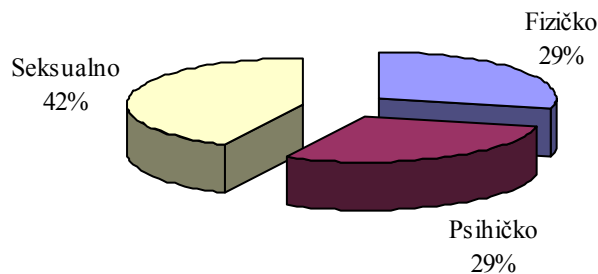
2.1.2.3 Nasilje u domovima

„...Jednom sam kraj doma sreća dječaka koji je stajao i plakao jer su njegovi prijatelji otišli kući, a on nije imao kuda. Odgajateljica ga je otjerala kao psa. Da li je on kriv ili samo nije imao sreće?...“

Iz anonimnog pisma pravobraniteljici

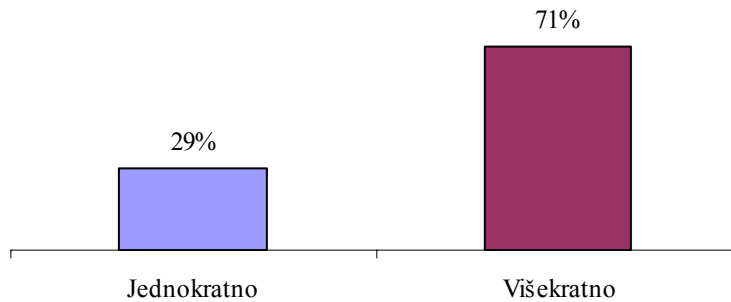
Konvencijom o pravima djeteta propisano je da djeca imaju pravo na zaštitu od svih oblika zlostrebe, zanemarivanja, zlostavljanja ili izrabljivanja, te da imaju pravo na posebnu zaštitu i pomoć države smještajem kod udomitelja, posvojenjem ili boravkom u ustanovi za skrb o djeci koja su privremeno ili trajno bez obitelji. Djeca koja ostvaruju ta prava čine jednu od najranjivijih skupina djece. Dječji domovi sve se češće susreću i rade s djecom i mladima koji imaju različite složene socijalne, emocionalne, obrazovne teškoće, kao i poremećaje u ponašanju, uslijed čega su njihove potrebe za dodatnim edukacijskim, psihijatrijskim i socijalnim uslugama unutar dječjih domova sve izraženije.

U 2006. godini Ured pravobraniteljice za djecu je zaprimio sedam prijava koje su se odnosile na nasilje u domovima. Iz prethodnih izvještajnih razdoblja u 2006. godinu preneseno je osam prijava. Od ukupnog broja slučajeva tri (42%) su se odnosila na seksualno nasilje, dvije (29%) na psihičko nasilje i dvije (29%) na fizičko zlostavljanje (grafikon 1).

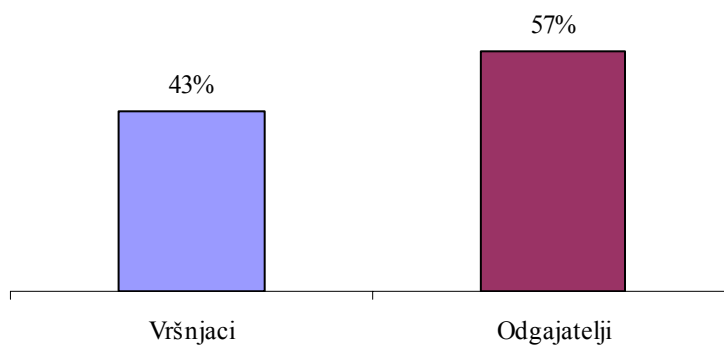

U predmetnim slučajevima, s obzirom na učestalost pojave nasilja, dva slučaja (29%) okarakterizirana su kao jednokratna, dok je njih pet (71 %) okarakterizirano kao višestruko nasilje (grafikon 2).

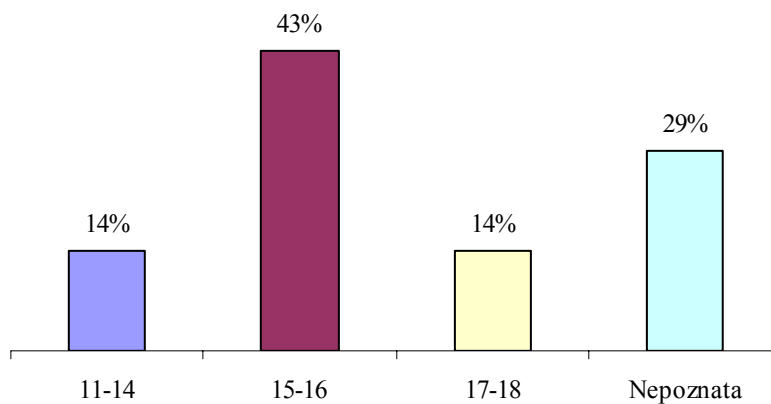

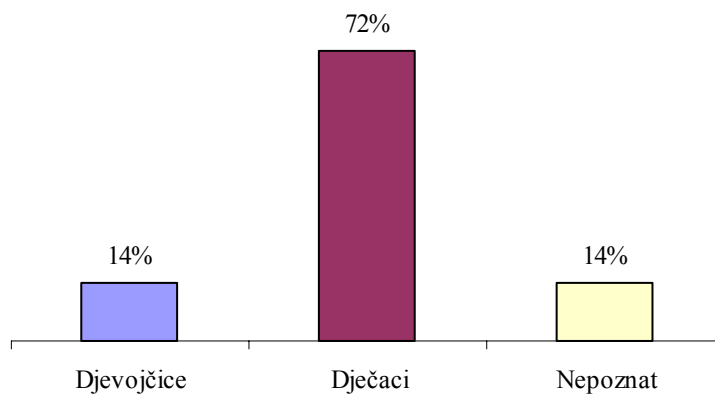
U četiri zaprimljene prijave (57%) radilo se o nasilju odgajatelja nad djecom. Od navedenog broja dvije su se odnosile na fizičko, a dvije na psihičko zlostavljanje. Osim navedenog u tri (43%) slučaja počinitelji nasilja bili su vršnjaci, i u tim se slučajevima radilo o sumnji na seksualno zlostavljanje (grafikon 3).

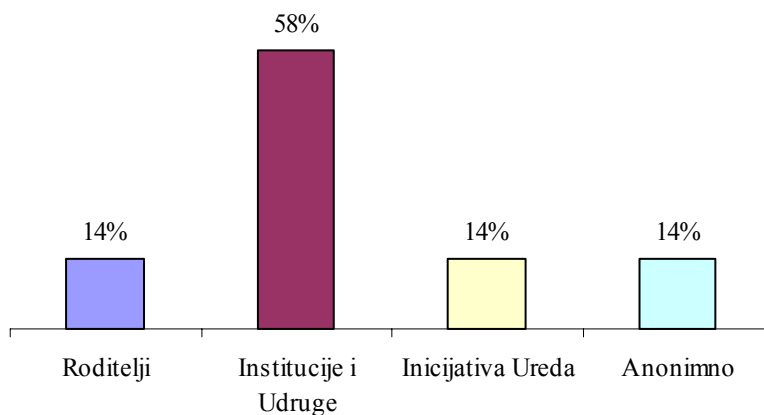
S obzirom na dob djece ugrožene nasiljem, jedno dijete (14%) bilo je u dobi od 11 – 14 godine, troje djece (43%) u dobi od 15 – 16 godina, jedno dijete (14%) u dobi od 17 – 18 godina, dok u dva slučaja dob djece nije bilo moguće sa sigurnošću utvrditi, obzirom da su se prijave odnosile na zlostavljanje većeg broja djece smještene u domovima (grafikon 4).

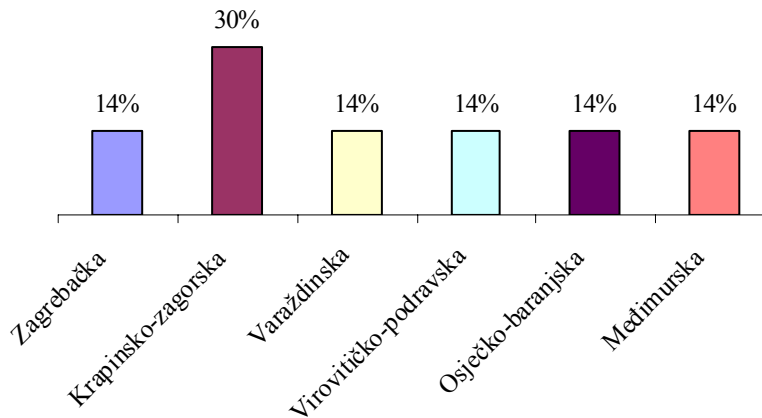
S obzirom na spol djece izložene nasilju u domovima, u pet slučajeva prijave su se odnosile na dječake, u jednom slučaju na djevojčicu, dok u jednom slučaju iz prijave nije bilo moguće odrediti spol djeteta (grafikon 5).

Podnositelji prijava o nasilju u domovima bile su u četiri slučaja institucije, u jednom se slučaju radilo o anonimnoj prijavi a u jednoj o prijavi roditelja, dok je Ured na vlastitu inicijativu postupio u jednom slučaju (grafikon 6).

Dva slučaja nasilja u domovima prijavljena su s područja Krapinsko-zagorske županije, dok je po jedna prijava pristigla s područja Zagrebačke, Virovitičko-podravске, Osječko-baranjske, Varaždinske i Međimurske županije (grafikon 7).

Vezano uz gore navedene brojčane pokazatelje o nasilju nad djecom u domovima, u dijelu koji govori o broju, dobi i spolu djece žrtava nasilja, navedeno je kako ne raspolažemo točnom brojkom zbog toga što se anonimne prijave odnose na zlostavljajuće ponašanje djelatnika domova prema maloljetnim štíćenicima, stoga je teško učiniti ispravnu procjenu navedenih pokazatelja.

U srpnju 2006. godine Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi donijelo je odluku o utvrđivanju Mreže domova socijalne skrbi i djelatnosti socijalne skrbi koju obavljaju vjerske zajednice, udruge i druge domaće i strane pravne ili fizičke osobe pod uvjetima i na način propisan Zakonom o socijalnoj skrbi. Sukladno navedenom na kraju izvještajnog razdoblja zatražili smo podatak o broju djece koja su bila u tretmanu navedenih domova tijekom 2006. godine. Na temelju dostavljenih nam podataka razvidno je da je u tretmanu Domova za djecu s poremećajima u ponašanju tijekom 2006. godine bilo oko 1366-ero djece, a što pokazuje porast broja u odnosu na statističko izvješće Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi za 2005. godinu kada je ta brojka iznosila 1059-ero djece. U tretmanu Domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi kojima je osnivač Republika Hrvatska kao i u Domovima drugih osnivača u 2006. godini bilo je oko 1459-ero djece, dok je ta brojka za 2005. godinu iznosila 1456-ero djece, što govori kako se usprkos tendenciji deinstitucionalizacije broj djece smještene u domovima nije smanjio.

U cilju efikasnije zaštite djece žrtava nasilja na inicijativu pravobraniteljice za djecu, a povodom tragičnog događaja u Zagrebu, u kojem su život izgubile dvije osobe u dvorištu Doma za djecu Zagreb, podružnica Josipovac, održan je radni sastanak kojem su prisustvovali predstavnici Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, Ministarstva unutarnjih poslova, Ministarstva pravosuđa i Županijskog državnog odvjetništva. Temeljem održanog sastanka Ured pravobraniteljice za djecu uputio je preporuku Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi kao i Ministarstvu unutarnjih poslova. S obzirom da se radilo o događaju koji je odgovarao definiciji kriznog događaja koji je djelovao izrazito uznemirujuće i stresno na veći broj ljudi, da je istima bila potrebna pomoć izvana, i to ne samo djelatnicima koji su bili direktno izloženi traumatskom događaju već

i djeci koja su posredno bila traumatizirana zbog promijenjenog ponašanja odraslih i naknadnih zbivanja (istraga, prisustvo medija i dr.) Ured pravobraniteljice za djecu dao je preporuku vezanu uz važnost dolaska tima za krizne intervencije na mjesto događaja nakon ovog i nakon svih drugih kriznih događaja koji su posredno ili neposredno vezani uz djecu kako bi se pomoglo zaposlenicima da lakše podnesu nemio događaj i da ga integriraju u svoje životno iskustvo kako bi mogli nastaviti normalno funkcionirati. Osim intervencije vezane uz konkretni krizni događaj preporučeno je osiguravanje i organiziranje preventivnih sadržaja i programa suočavanja sa stresom u okviru edukacija i treninga iz područja stresa i traume te superviziju usmjerenu na procese, odnose, slučajeve i moguću sekundarnu traumu onih profesionalaca čiji posao je usmjeren na pomaganje i rad s ljudima koji imaju problema ili im je potrebna pomoć i zaštita, posebice onih profesionalaca koji su usmjereni na zaštitu i rad s djecom. Također je preporučeno da se radi sigurnosti djece koje se nalaze na smještaju u ustanovama osigura cjelovita zaštita uvođenjem video nadzora i zaštitarske službe u civilu koja bi na nenametljiv i djeci prikladan način osiguravala prostor u kojem djeca borave. Kao što je već prije navedeno Ministarstvu unutarnjih poslova preporučeno je da se, radi sigurnosti djece koje se nalaze na smještaju u ustanovama, osiguraju pojačane ophodnje u blizini ustanova u dane vikenda kada su kontakti roditelja s djecom češći te postoji mogućnost konfliktnih situacija koje mogu eskalirati do neželjenih posljedica. Također je preporučena suradnja lokalne policije s ustanovama u kojima borave djeca na način da se osigura kontakt osoba koja bi koordinirala radom službi na terenu i osiguravala pravodobnost policijske intervencije kao i da se osiguraju sredstva za pasivna dežurstva policijskih djelatnika.

Predmet na koji se također smatramo potrebnim referirati u ovoj cjelini je i Caritasov dom za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi Blaženi Alojzije Stepinac. Temeljem dobivenog izvješća Doma, izvješća Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi o kontrolnom inspekcijskom nadzoru utvrđeno je da je Dom mjere naložene rješenjem Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi od svibnja 2005. godine samo djelomično izvršio. Prema izvješću Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi u sjedištu Doma u Brezovici utvrđeni su značajni pozitivni pomaci u promjeni strukture zaposlenih djelatnika koji obavljaju poslove vezane za skrb o korisnicima. Odgojni rad provode stručni djelatnici više i visoke stručne spreme različitih zanimanja (socijalni radnik, psiholog, defektolog-rehabilitator, defektolog-socijalni pedagog, pedagog, predškolski odgajatelj, profesori predmetne nastave). U Domu je također zaposleno deset novih stručnih djelatnika. Rad je organiziran na način da o svakoj odgojnoj skupini skrbe tri odgajatelja. Ukupno je zaposleno 23-je stručnih djelatnika. Broj korisnika u Domu je smanjen na 64-ero djece raspoređenih u šest odgojnih skupina. Djeca su smještena u odgojne skupine formirane prema spolu, kronološkoj i obrazovnoj dobi. Iz dobivenog izvješća Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi proizlazi da nedostaje multidisciplinarni pristup u radu s djecom, a koji podrazumijeva povezivanje svih elemenata (sadržajnih, metodoloških, organizacijskih, materijalnih) u povezano odgojno djelovanje usmjereno k odgojnim ciljevima i zadacima. Također je razvidno da je dnevni ritam nedovoljno fokusiran na organiziranje raznolikih sadržaja slobodnog vremena djece.

U Podružnici Savica Šanci broj djece kojima se pružaju usluge smještaja usklađen je s odredbama Pravilnika o vrsti doma za djecu i doma za odrasle osobe i njihovoj djelatnosti, te uvjetima glede prostora, opreme i potrebnih stručnih i drugih radnika doma

socijalne skrbi. Na smještaju se nalazi 19-ero djece i tri roditelja. Stručni djelatnici pružaju zadovoljavajuću njegu i skrb djeci predškolske dobi, program rada je u potpunosti usmjeren na djetetovu socijalizaciju te razvoj tjelesnih, intelektualnih i emocionalnih sposobnosti. Djeci sa senzomotornim poteškoćama u razvoju pruža se primjerena stručna pomoć. U navedenoj Podružnici prema izvješću Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi nisu utvrđene nepravilnosti.

U Podružnici u Vugrovcu na smještaju se nalazi 26-ero djece kojima je kroz grupnu dinamiku, atmosferu i koheziju omogućen primjeren psihofizički razvoj. Posebna pozornost u radu s djecom posvećuje se socijalizaciji, tako da su djeca socijalizirana i integrirana u lokalnu zajednicu. Djeca su uključena u športske klubove, kulturno-umjetnička društva i slobodne aktivnosti organizirane u školi. U radu Podružnice prema izvješću Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi nisu utvrđene nepravilnosti.

Vezano uz prethodno obrađena područja izloženosti djece nasilju i to: nasilje u obitelji, odgojno-obrazovnim ustanovama i domovima i nadalje smatramo, kao što smo to i prethodnih godina isticali, potrebnim donošenje posebnog Zakona o zaštiti djece od svih oblika nasilja. Naime, svaki oblik nasilja prema djetetu mora biti sankcioniran bez obzira na mjesto počinjenja i njegove počinitelje. U znatnom broju slučajeva djeca su žrtve nasilnog ponašanja susjeda ili drugih osoba koje nisu članovi djetetove obitelji te ukoliko takvo djelo nema obilježja kaznenog djela, u nedostatku posebnog zakona, tretira se kao prekršaj protiv javnog reda i mira. Stoga ponovno ukazujemo na potrebu donošenja posebnog zakona kao što je primjerice Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji kojim bi se kao poseban prekršaj tretirali svi oblici nasilja nad djecom. Na taj način bi se brzim i učinkovitim postupanjem nadležnih tijela djeca adekvatno zaštitila i u slučajevima kada štetno postupanje prema djetetu nema elemenata kaznenog djela, a nužna je zaštita djeteta. Naime, smatramo da bi u pojedinim slučajevima izricanje zaštitnih mjera kao što su zaštitna mjera zabrane približavanja djetetu ili zaštitna mjera uznemiravanja djeteta zasigurno imalo pozitivan efekt jer bi se dijete osjećalo zaštićeno, a počinitelj dobio poruku o društvenoj osudi i neprihvatljivosti agresivnog ponašanja prema djeci.

Do donošenja posebnog zakona o Zaštiti djece od nasilja i nadalje smatramo da bi u postojeći Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji u krug osoba na koje se zakon odnosi svakako trebalo uključiti i osobe koje su u ljubavnoj ili seksualnoj vezi, a koja nema obilježja zajedničkog života. Naime, mnogobrojne adolescentske veze ispunjene su nekim oblikom nasilja koji se koristi u svrhu kontrole, dominacije i zastrašivanja partnera, a upravo takva nasilna ponašanja se ne prepoznaju kao zlostavljanja pa se sukladno tome ne može zaštititi žrtva nasilnog ponašanja niti adekvatno kazniti počinitelj. Zastrašujući su podaci istraživanja provedenog među srednjoškolcima, prema navodima u tisku koji govore da je čak 60% mladih bilo zlostavljano u vezama, a da čak 15 % ispitanika smatra da pljuska nije oblik nasilnog ponašanja u vezi. Stoga smatramo da se ovom obliku nasilnog ponašanja mora dati posebna pozornost i poduzeti mjere kako bi se sustavnom edukacijom mladih ljudi, pratećim projektima osnaživanja žrtava takvih oblika nasilnih ponašanja i adekvatnom zakonskom regulativom ovaj problem pokušao riješiti. Također smatramo da bi trebalo oformiti jedinstveni nacionalni registar počinitelja seksualnog nasilja nad djecom. Takvim registrom bili bi obuhvaćeni svi osuđeni počinitelji seksualnog nasilja nad djecom koji bi imali obvezu prijavljivanja

policijskoj upravi svog prebivališta u određenom roku po okončanju kaznenog postupka (ukoliko nije izrečena zatvorska kazna ili je izrečena uvjetno) odnosno po izvršavanju kazne zatvora.

2.2 PRAVA DJECE KAO ČLANOVA DRUŠTVENE ZAJEDNICE

Prava djece kao članova društvene zajednice obuhvaća pravo na participaciju djece koja su sposobna oblikovati mišljenje, pravo na slobodu informacija, pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijedi i pravo na slobodno udruživanje i mirno okupljanje.

Pravobraniteljica za djecu zaprimila je samo četiri pritužbe koje se samo u širem smislu odnose na ovu grupu prava. To, međutim, nikako ne znači da djeca u Republici Hrvatskoj na zadovoljavajući, kvalitetan način sudjeluju u donošenju odluka koje se na njih odnose. Sudjelovanje djece je izuzetno važno pravo jer, osim što zasigurno pridonosi kvaliteti djelovanja i programa, priprema ih za preuzimanje aktivne uloge u društvu, u odrasloj dobi.

Odbor za prava djeteta Ujedinjenih naroda u svojim zaključnim komentarima iz 2004. godine, preporuča sudjelovanje djece u nekoliko procesa. Ponajprije, preporučuje da se poradi na osiguravanju provedbe načela poštivanja mišljenja djeteta, s posebnim naglaskom na pravu svakog djeteta na sudjelovanje u obitelji, školi, u drugim institucijama i tijelima, kao i u širem društvu, s tim da se posebna pozornost treba posvetiti djeci pripadnicima ranjivih i manjinskih skupina. Odbor traži da ovo opće načelo bude vidljivo i u svim zakonima, sudskim i administrativnim odlukama, politici i programima koji se odnose na djecu. Također, traži da se radi na podizanju svijesti šire javnosti, kao i obrazovanju i obuci stručnjaka, o provedbi ovog načela, te da se provode i redoviti pregledi mjera u kojoj se mišljenja djece uzimaju u obzir, te utjecaj samih mjera na djecu. Osim toga, sudjelovanje djece važno je i vezano uz kampanje podizanja svijesti i obrazovne kampanje s ciljem sprječavanja i borbe protiv zlostavljanja djece; u obrazovnim procesima potrebno je usvojiti metode podučavanja koje dijete usmjeravaju na aktivno učenje i veće sudjelovanje u nastavnim procesima.

Konvencija traži da se mišljenje djece uzme u obzir u skladu s njihovom dobi i zrelosti, i to je načelo uistinu potrebno sustavno implementirati, u sva djelovanja koja se na djecu odnose. Sudjelovanje neće imati smisla ukoliko se mišljenje djeteta shvaća olako ili se preko njega prelazi iz bilo kojeg razloga.

Jedna od dužnosti pravobraniteljice jest i suradnja s djecom, poticanje djece na izjašnjavanje i uvažavanje njihovog mišljenja te predlaganje mjera za povećanje utjecaja djece u društvu. U brojnim susretima pravobraniteljice i njenih suradnika s djecom, bilo u Uredu pravobraniteljice ili u školama, domovima i na brojnim drugim mjestima, pravobraniteljica se osobito zauzimala i poticala djecu na oblikovanje i izražavanje svog mišljenja, u svakoj situaciji u kojoj je to od njihova interesa. Više o tome u devetom poglavlju.

U razgovorima s djecom, pokazalo se kako nemaju informacije o pravu na sudjelovanje, osobito u obrazovnom procesu, i unatoč postojanju Vijeća učenika. Smatramo kako je potrebno puno više napora uložiti u približavanje ovog prava djeci kako bi uistinu mogli sudjelovati u svojim zajednicama.

2.3 OBRAZOVNA PRAVA

„Uredu pravobraniteljice za djecu obratila se majka pisanim zahtjevom za pomoć u zaštiti prava i interesa njezinog sina i omogućavanju prava na školovanje, koji živi u naselju 12 kilometara udaljenom od škole. U pismu majka u bitnom navodi kako njezin deset-godišnji sin svako jutro, da bi mogao redovno stići u osnovnu školu ustaje u pet sati i pješači od kuće do najbliže autobusne stanice više od 5 kilometara. Majka također navodi kako joj je bilo obećano da će od 1. listopada 2006. godine njenom sinu biti osiguran prijevoz na način da će ga kombi čekati na mjestu udaljenom kilometar i dvjesto metara od kuće. Kasnije joj je objašnjeno da to ne može biti realizirano, nego neka dječak i dalje pješači, samo sada ne više pet kilometara nego četiri, jer je autobusna stanica premještena 800 metara od postojeće, pa će nakon ta četiri kilometra autobusom nastaviti put do škole. Majka također navodi da oni kao obitelj, zbog svog socijalnog statusa, ne mogu organizirati sami prijevoz do škole, a da je od predstavnika Centra za socijalnu skrb upozorena kako će joj sin ne bude li išao u školu biti oduzet. Dječak prema navodima majke ima i zdravstvenih problema“.

Izvadak iz dopisa kojeg je Ured pravobraniteljice za djecu uputio MZOS-u s preporukom za poduzimanje mjera kojima će se djetetu omogućiti pohađanje nastave

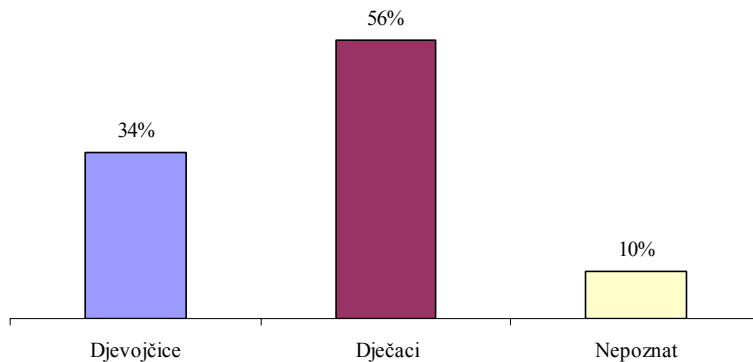
Ured pravobraniteljice za djecu zaprimio je 56 pojedinačnih prijava povrede općih obrazovnih prava djece u 2006. godini, dok ih je u 2005. godini bilo 31. U odnosu na ukupan broj zaprimljenih prijava u 2006. godini (405), 14% prijava se odnosilo na povredu općih obrazovnih prava. Prijave su se odnosile na rad ustanova predškolskog odgoja i naobrazbe te rad osnovnih i srednjih škola.

	Broj prijava	Indeks	Indeks
2004.	43	100	139
2005.	31	72	100
2006.	56	130	180

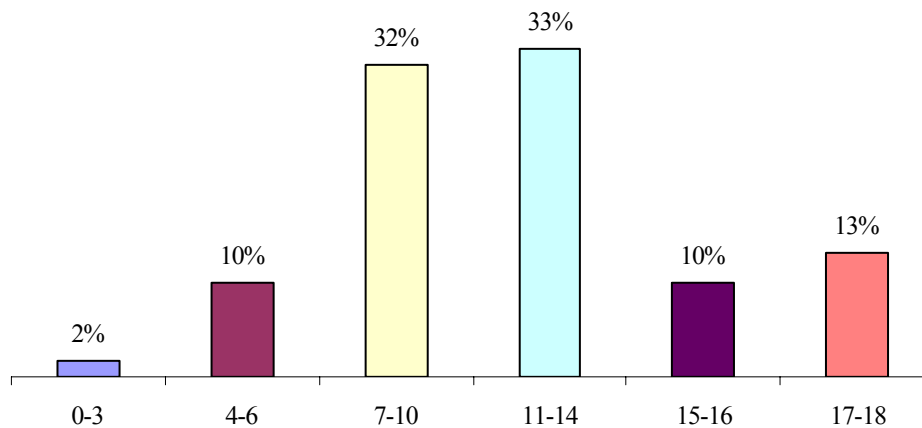
Uspoređujući broj prijava zaprimljen u 2006. godini, bilježimo porast u odnosu na broj prijava u 2005. godini za 80%, a u odnosu na 2004. godinu za 30%.

Značajno je napomenuti da je u slučajeve zaštite obrazovnih prava bilo uključeno 62 djece, međutim u pojedinim slučajevima uz pojedinačnu povredu prava jednog djeteta, povreda nekog obrazovnog prava odnosila se, ne samo na pojedino konkretno dijete, već i na cijeli razred, odgojnu grupu ili svu djecu u pojedinoj školi.

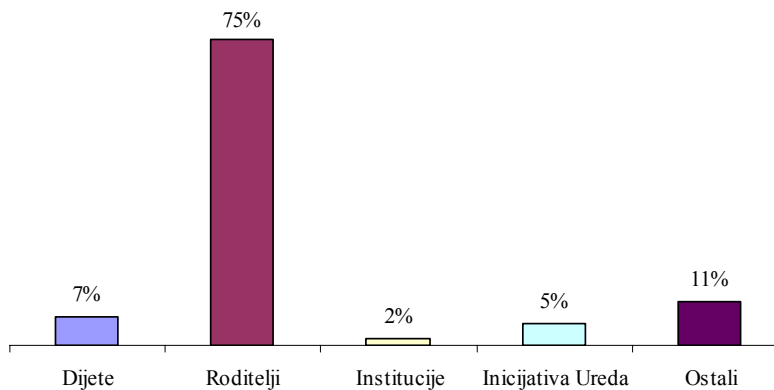
Od 62 djece 56% su bili dječaci, 34% djevojčice, a u 10% slučajeva Uredu nije bilo moguće utvrditi iz prijava radi li se o djevojčicama ili o dječacima (grafikon 1).

Od ukupnog broja djece osam je učenika 3. i 4. razreda srednje škole (17–18 godina), šest učenika 1. i 2. razreda srednje škole (15-16 godina), 21 učenik predmetne nastave u osnovnoj školi (11–14 godina), 20 učenika razredne nastave (sedam–deset godina), šestero djece vrtičke dobi (4–6) i jedno dijete jasličke dobi (grafikon 2)

Prema strukturi podnositelja prijave povrede prava, u 75% slučajeva prijave su podnosili roditelji, 2% druge institucije (odgojno-obrazovne ustanove, udruge i mediji), u 7% slučajeva prijavitelji su bili djeca, a u 11% ostali podnositelji.

Pravo na rani odgoj i obrazovanje, pravo na besplatno i obvezno osnovno obrazovanje pod istim uvjetima za svu djecu i pravo na srednjoškolsko obrazovanje u skladu sa sposobnostima i mogućnostima bili su predmetom zaprimljenih prigovora. S tim u vezi moramo podsjetiti da je u ožujku 2006. godine Vlada Republike Hrvatske donijela Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine, kao dokument koji je temeljen na provedbi Konvencije o pravima djeteta, u kojem je području zaštite prava na odgoj i obrazovanje posvećeno posebno poglavlje. Ured pravobraniteljice za djecu aktivno je bio uključen u predlaganje mjera, aktivnosti i indikatora provedbe, tako da su interes i ciljevi ureda usklađeni s ciljevima Nacionalnog plana. Naime, djelokrug rada utvrđen Zakonom o pravobranitelju za djecu kao i Nacionalni plan temelje na preporukama Odbora UN-a za prava djeteta, tako da je i Ured pravobraniteljice jedan od zajedničkih nositelja aktivnosti u planiranim mjerama, što naravno ne umanjuje samostalnost Ureda pravobraniteljice za djecu kao tijela „sui generis“ sa zadaćom autonomnog praćenja provedbe temeljnih dokumenata Republike Hrvatske i preuzetih međunarodnih dokumenata i propisa koji se odnose na zaštitu prava djece.

Prema vrsti ugroženosti općih obrazovnih prava, kako smo to i u prethodnim godinama evidentirali i klasificirali u 2006. godini prigovori su se podnosili na:

- uvjete u kojima se djeca i mladi odgajaju i obrazuju u vrtićima i školama (nedostatak prostora i loše prostorne uvjete rada, slabu dostupnost školi, sigurnosne uvjete, rad u smjenama zbog malog broja škola na pojedinim područjima) – zaprimljene 23 prijave;
- kadrovske uvjete koji se odnose na adekvatnu stručnu zastupljenost učitelja i nastavnika, zdravstvenu sposobnost za obavljanje neposrednog rada s djecom, primjereno postupanje odraslih – zaprimljeno 17 prijava;
- primjereno školovanje djece s teškoćama u razvoju i to posebno u pogledu ranog prepoznavanja teškoća, te adekvatnog postupanja u vezi s tim (o čemu je dat iscrpan izvještaj u posebnoj točki ovog dokumenta) – zaprimljeno 16 prijava.

Prostorni uvjeti i dostupnost vrtića i škola što većem broju djece te s tim u vezi ostvarivanja prava na obrazovanje bili su predmet prigovora zaprimljenih i u ovoj godini. Zbog nedostatka dovoljnog broja vrtića i škola djeca još uvijek nemaju jednake uvjete ostvarivanja prava na odgoj i obrazovanje.

Uredu pravobraniteljice za djecu su se obraćali roditelji djece s molbom za otvaranjem još najmanje jednog vrtića u njihovom gradu, odnosno sufinanciranjem programa predškolskog odgoja u dječjim vrtićima drugih osnivača na području grada. Također su se obraćali sa zamolbom za organiziranje rada vrtića u vrijeme usklađeno s radnim vremenom roditelja, odnosno u poslijepodnevnim satima. Prema podacima Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa samo 43% djece predškolske dobi je u sustavu predškolske djelatnosti. S tim u vezi Ured pravobraniteljice za djecu preporučio je predstavnicima lokalne zajednice, ujedno i osnivačima dječjih vrtića da u svojim proračunima planiraju izgradnje i dogradnju vrtića te sufinanciranje programa drugih osnivača kako bi što veći broj djece bilo uključeno u program.

Osnovnoškolskim odgojem i obrazovanjem obuhvaćeno je 96,5% djece, a nastava je uglavnom organizirana u smjenama, i to u nekim krajevima u čak tri smjene. Cijenimo napor Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa koje je u Planu razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005. – 2010. godine najavilo akcije kojima će se u sljedećem planskom razdoblju povećati broj škola koje rade samo u jednoj smjeni te izgradnji školskih sportskih dvorana.

Konvencijom o pravima djeteta i Ustavom Republike Hrvatske preuzeli smo obvezu osiguranja besplatnog i obveznog školovanja, pod jednakim uvjetima, svakom djetetu s prebivalištem u Republici Hrvatskoj. Za žaljenjem možemo konstatirati da je Ured zaprimio prijavu iz koje smo saznali da u Karlovačkoj županiji ne mali broj djece pješači do škole više od pet kilometara, po nepristupačnom terenu i teškim vremenskim uvjetima i bez organiziranog prijevoza do škole na način kako je to propisano Zakonom o osnovnom školstvu. Ovaj slučaj u Karlovačkoj županiji i informacije koje smo dobili iz medija o još nekim slučajevima, ukazuju na činjenicu da i dalje postoje situacije u kojima je upitno nesporno dječje pravo na školovanje, i to radi organizacijskih i financijskih razloga, ili zbog neslaganja nadležnih u tumačenju i primjeni odredaba Zakona. Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa kao tijelu ovlaštenom za provedbu nadzora uputili smo preporuku za utvrđivanje stvarnog stanja u organiziranju prijevoza učenika osnovnih škola u cijeloj državi te poduzimanje mjera kojima će sustavno i na najbolji način taj prijevoz biti osiguran. Također smo zamolili da sukladno ovlastima i u godini najavljenog uvođenja besplatnog srednjoškolskog obrazovanja poduzme mjere kojima više neće biti niti jednog slučaja povrede prava na omogućavanje redovitog pohađanja nastave djece učenika osnovnih škola.

Ostvarivanje prava na sufinanciranje prijevoza učenika srednjih škola i samim tim nastavka školovanja za prvo životno zanimanje također je bilo predmet pojedinačnih prijava u ovoj godini. Pozdravljamo napore Ministarstva znanosti i obrazovanja kojim je kod donošenja Državnog proračuna za 2007. godinu zatražilo osiguranje sredstva kojim će se potaknuti nastavak srednjoškolskog obrazovanja i one djece koja za to zbog financijskih razloga nisu imala mogućnosti (prijevoz učenika, smještaj u učeničkim domovima i besplatne udžbenike).

Kadrovski i ostali uvjeti u odgojno obrazovnim ustanovama bili su i u 2006. godini povod podnošenju prijava povrede prava. Prijave su se uglavnom podnosile zbog neprimjerenog postupanja ravnatelja, učitelja, nastavnika i ostalih radnika škole, zbog njihovih ne/kompetencija, načina rada i zdravstvene sposobnosti.

Nažalost, kao i prethodnih godina zaprimili smo nekoliko prijava zbog mijenjanja učitelja/učiteljice tijekom obrazovnog razdoblja, bez prethodnog pravovremenog obavještanja djece i roditelja o razlozima za tu promjenu. U prijašnjim izvješćima preporučili smo Ministarstvu znanosti i obrazovanja davanje preporuke školama da kod planiranja rada uvažavaju kontinuitet rada učitelja i nastavnika s djecom tijekom školskih godina, da promjena učitelja i nastavnika bude uvjetovana opravdanim objektivnim razlozima i da o promjenama prethodno pravovremeno informiraju roditelje i djecu. Nažalost, moramo konstatirati da promjene i zamjene učitelja izazivaju još uvijek reakcije koje se manifestiraju time da djeca ne pohađaju nastavu, sve dok se ne riješe nesporazumi oko prava učitelja. Na taj način djeca postaju svjedoci neprimjerenog ponašanja odraslih, bilo svojih roditelja, bilo zaposlenika škole. Mišljenja smo da o ovom

problemu Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa treba posvetiti pažnju i pokušati naći način kojim će uskladiti zaštitu interesa djece u slučajevima uvjetovanim promjenama u organizaciji rada škole.

I ove godine zaprimili smo nekoliko prijava koje su se odnosile na način poučavanja i metode rada pojedinih učitelja i nastavnika, bilo da se radilo o primjeni Pravilnika o ocjenjivanju ili o komunikaciji s djecom i uvažavanju mišljenja djece. Nažalost, najavljeni novi Pravilnik o ocjenjivanju još uvijek nije donesen zbog nemogućnosti usuglašavanja teksta dokumenta Ministarstva znanosti obrazovanja i športa i sindikalnih partnera. Držimo važnim donošenje navedenog Pravilnika jer iz zaprimljenih prijava i upita djece učenika osnovnih i srednjih škola tijekom godine, možemo zaključiti kako primjena postojećeg dokumenta u praksi, djeci svakodnevno predstavlja problem (kampanjsko ocjenjivanje, neuvažavanje pozitivnih rezultata učenika u slučaju ponovnog pisanja testa, ispitivanje prvog dana dolaska u školu nakon dulje bolesti i sl). Cijenimo uključivanje Nacionalnog vijeća učenika u postupak izrade navedenog dokumenta, no držimo da osnovni cilj uključivanja djece u donošenje odluka vezanih uz ostvarenje prava i interesa djece proklamiran Nacionalnim planom aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine još nije ostvaren.

Prigovori su se također odnosili na nemogućnost objektivne provjere načina rada pojedinih učitelja i nastavnika i njihovih kompetencija, od strane prosvjetnih inspektora i pedagoških nadzornika po upućenim prigovorima nadležnim tijelima, zbog unaprijed najavljenog dolaska i ne sagledavanja cjeline. Ponavljamo preporuke izražene u prošlim izvješćima te u poglavlju ovog izvješća o nasilju u odgojno obrazovnim ustanovama, o potrebi uvođenja kontinuiranog praćenja i vanjskog vrednovanja rada učitelja, nastavnika i ostalih zaposlenika, licence i Kodeksa časti. Držimo da, u cilju zaštite prava djece na primjeren odgoj i obrazovanje, posebnu pažnju treba obratiti utvrđivanju psihofizičkih sposobnosti zaposlenika škole te zaštitu prava zaposlenika iz radnog odnosa, u slučaju nalaza kojim im se zabranjuje neposredni rad s učenicima (mogućnosti prekvalifikacije/dokvalifikacije i promjene zanimanja).

Kršenje prava na obvezno i besplatno obrazovanje povodom organiziranog štrajka u školama, također je bilo predmet zaprimljenih prijava u 2006. godini. Nažalost, štrajk u školama je tema o kojoj se kontinuirano raspravlja i bio je predmetom preporuke ovoga ureda u Izvješću za 2004. godinu. Naime, iako zakonodavac nije iskoristio zakonsku mogućnost na ograničavanje prava na štrajk u školama, pokazalo se, da štrajk, naročito višednevni, stvara velike probleme učenicima. Uvažavajući prethodna iskustva, Ured pravobranitelja za djecu preporučio je nadležnima da pravovremeno informiraju učenike i roditelje o organizaciji rada škole u uvjetima najavljenog štrajka. Sa žaljenjem moramo konstatirati da je u ovom slučaju ravnopravnost dvaju ustavnih prava, ustavnog prava na osnovno i besplatno obrazovanje i ustavnog prava na štrajk povrijeđena u korist odraslih te da je povrijeđen članak 3. Konvencije o pravima djeteta, koji govori kako najbolji interes djeteta mora imati prednost u svim akcijama koje poduzimaju državna tijela a odnose se na djecu.

Pravila kojima će se regulirati prava i interesi učenika na novi način u dijelu ostvarivanja prava na osnovno školovanje, kako je to najavljeno još 2004. godine, još nisu donesena. Novi Pravilnik o postupku utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta trebao je regulirati sve nejasnoće u postupku utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta pred polazak u školu i u

vrijeme školovanja. Nažalost, moramo konstatirati da se upis djece i njihovo praćenje tijekom školovanja i dalje provodi prema starim pravilima što onemogućava ostvarivanje kvalitetnije zaštite djece, unatoč brojnim prijedlozima struke koji su i bili razlog pristupanju promjene propisa. Nadamo se da će Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa uložiti dodatan napor i u 2007. godini predložiti osuvremenjen propis usklađen s potrebama djece.

Kao što smo naveli prostorni i kadrovski uvjeti ostvarivanja rada odgojno obrazovnih ustanova uvelike doprinose boljoj i primjerenijoj zaštiti prava djece. U vrijeme pisanja ovog izvješća Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa je u izradi dvaju važnih dokumenata za budućnost djece i njihovu dobrobit, Nacionalnog pedagoškog standarda i Nacionalnog kurikulumu predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja. Žao nam je da se Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa u studenom 2006. godine nije odazvalo pozivu Ureda pravobraniteljice za djecu na temu trajne zaštite dobrobiti prava i interesa djeteta i preporuka Ureda pravobraniteljice za djecu u vezi izrade pedagoškog standarda i kurikulumu, te operacionalizacije suradnje u odnosu na tekuće i najavljene projekte ministarstva (Pravilnika o ocjenjivanju, programa Zdravstvenog odgoja, Pravilnika o upisu u osnovnu školu i utvrđivanju psihofizičkih sposobnosti učenika, Zakona o osnovnom školstvu i uvođenja obveznog srednjoškolskog obrazovanja).

Izražavamo nadu da će u navedenim dokumentima, o kojima će se voditi rasprava i u Hrvatskom saboru, sva načela zaštite dobrobiti interesa djeteta biti implementirana.

2.4 ZDRAVSTVENA PRAVA

„U bolnici nisam mogao dobiti drugu deku“

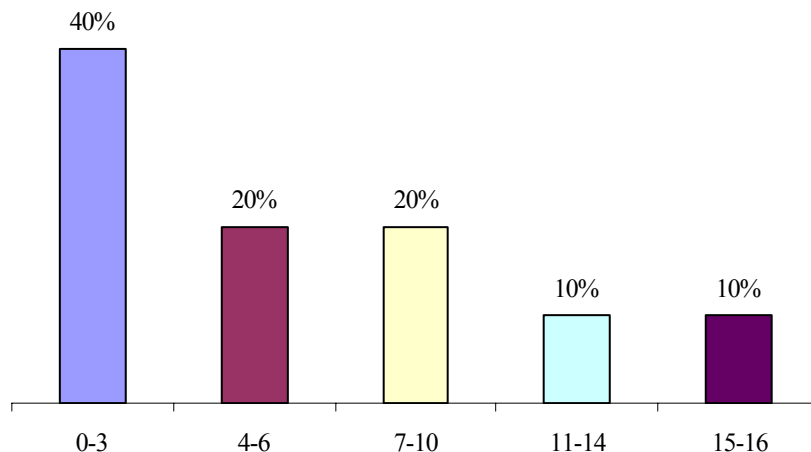
Dječak, 16 god., iz Upitnika o stanju prava djece i mladih

U 2006. godini Ured pravobraniteljice za djecu primio je ukupno deset prijava o povredama zdravstvenih prava djece, što iznosi 2% od ukupnog broja zaprimljenih predmeta. (2005. zaprimili smo 15 prijava, a 2004. bilo ih je također deset).

Ured je postupao i po osam predmeta zaprimljenih 2005. i 2004. godine, a ponovno aktiviranih 2006. Ukupno se dakle postupalo po 18 pojedinačnih predmeta vezanih uz zdravstvena prava djece.

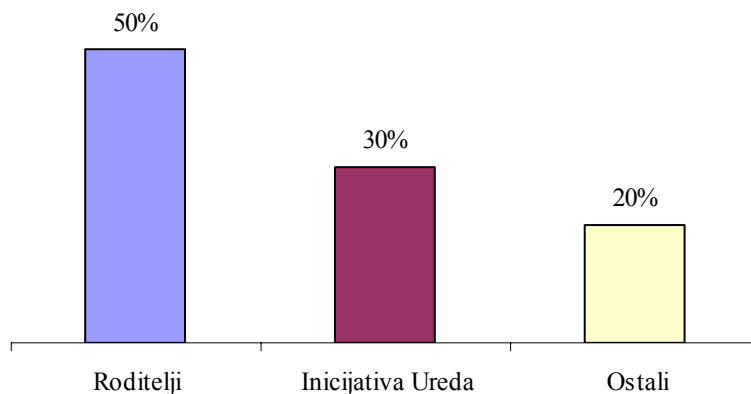
U deset slučajeva općeg značaja (odnose se na svu djecu ili na dio dječje populacije u Hrvatskoj) Ured je započeo postupanje i uputio preporuke za ostvarenje najboljih zdravstvenih interesa djece.

Od ukupno desetero djece obuhvaćene pojedinačnim predmetnim slučajevima većina djece je u dobi do tri godine (40%). Jednako postotka (20%) su djeca u dobi od 4-6 godina i u dobi od sedam-deset godina. Prijave pojedinačnog ugrožavanja zdravstvenih prava starije djece odnose se na po jedno dijete. No predmeti globalnih preporuka u dijelu prehrane, zaštite privatnosti, anoreksije i liječničke skrbi djece obuhvaćaju i stariju djecu. (grafikon 1).

U odnosu na spol, dječaka je 60%, djevojčica 20%, a za 20% djece se u prijavi ne navodi spol.

Prijave povrede zdravstvenih prava podnosili su dominantno roditelji (50%). U 30% slučajeva radilo se o inicijativi Ureda, a u 20 % slučajeva podnositelji su bili udruge i institucije ili drugi pojedinci (grafikon 2).

Iz Grada Zagreba i Zagrebačke županije zaprimljeno je 40% prijava, a 60% prijava je iz ostalih županija (kao i u 2005. godini).

Iz pojedinačnih poticaja Uredu pravobraniteljice za djecu i medijskih napisa, proizlaze sljedeći problemi i potrebe vezani uz zdravstvena prava djeteta: unapređivanje uvjeta zaštite djece u hrvatskim rodilištima, važnost dojenja, odvajanje djece s novorođenačkom žuticom od majki u rodilištu, neadekvatnost paketa „Sretna beba“, liječnička skrb i njega djece oboljele od cistične fibroze, odgovornost liječnika u slučaju smrti djeteta od meningokokne sepse, opasnost po zdravlje djece vezano uz reklamu detergenta, zdrava prehrana u vrtićima i školama, vegetarijanstvo u dječjoj dobi, anoreksija, zaštita privatnosti djece na sistematskim pregledima, propusti liječnika u postupku medicinskog zbrinjavanja djeteta, zdravstveno osiguranje djeteta koje nije upisano u maticu rođenih, imenovanje skrbnika za poseban slučaj vezano uz pratnju djeteta na liječenje u

inozemstvu. U ovom izvješću ćemo prikazati djelovanja Ureda vezana uz neke navedene probleme i ugroženost zdravstvenih prava djece.

Najbolji uvjeti za **život i zdravlje tek rođene djece** su bili predmet više prijava, kao i nekih projekata i kampanja (npr. UNICEF-ov projekt „Rani razvoj i poticajno roditeljstvo“ i kampanja „Prve tri su najvažnije“ koji, između ostalog, uključuju promociju dojenja i ostvarivanje standarda za rodilišta i bolnice „prijatelje djece“). Ured je sudjelovanjem u UNICEF-ovom projektu i opetovanim obraćanjem Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi podržao važnost dojenja novorođenčadi i male djece kao i važnost blizine i ostvarenja bliskosti tek rođene djece i njihovih majki u rodilištima. Povodom poticaja udruge „Roda“ koji se odnosi na odvajanje djece s novorođenačkom žuticom od majki zatražili smo o predmetnom slučaju izvješće bolnice „Sveti duh“ i Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi. Na temelju izvješća ravnatelja bolnice „Sveti duh“ i Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, koje nam je prosljedilo Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, proizlazi neslaganje bolnice i HZZO-a u odnosu na navode iz prijave udruge Roda, a vezano uz pružanje zdravstvene skrbi trudnicama, te roditeljama i novorođenčadi posebno u dijelu potrebe posebnog ugovaranja postelja za novorođenčad kako to navodi ravnatelj bolnice. Ured posebno zabrinjava navod ravnatelja da „...hrvatski zdravstveni sustav formalno-pravno prepoznaje isključivo roditelju-majku, dok se novorođeno dijete, po važećoj nomenklaturi zdravstvenih usluga, ne spominje kao pacijent niti se valorizira naknada za njegovo zdravstveno zbrinjavanje“. Nužnim smatramo postizanje jedinstvenog stajališta unutar struke i sustava o „statusu“ djeteta koji, naravno treba proizlaziti iz djetetovih najboljih interesa što nepriznavanje statusa pacijenta u zdravstvenom sustavu svakako nije.

Vezano uz tek rođenu djecu i ove godine je Ured ponovno preporučio Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi da odustane od **paketa "Sretna beba"** u dosadašnjem obliku (dijeljenje paketa od strane medicinskih sestara, ispunjavanje anketnih listića i uzimanje osobnih podataka roditelja koji se kasnije koriste u marketinške svrhe, podjele propagandnih materijala o nadomjesnoj prehrani dojenčeta itd.). Preporuka je upućena uvažavajući inicijativu Saveza društava Naša djeca, Hrvatskog pedijatrijskog društva i Udruge Roda kao i činjenicu da ni nakon dvije godine paket "Sretna beba" nije usklađen s Međunarodnim pravilnikom o načinu marketinga i prodaje nadomjestaka za majčino mlijeko te preporukama Povjerenstva za pedijatriju. Pravobraniteljica za djecu također je preporučila da se uloži napor u osmišljavanje pomoći novorođenim bebama i njihovim majkama na način koji će biti sukladan međunarodnim standardima i istraživanjima. Također podržavamo promicanje i omogućavanje dojenja kao najbolje prehrane u prvim danima života.

Povodom smrti 20-mjesečne djevojčice oboljele od **meningokokne sepse** i kasnijih slučajeva iste bolesti osim upita nadležnima vezanima uz pojedinačnu prijavu, Ured je stajališta da slučajevi oboljelih od ove bolesti ukazuju na potrebu educiranja javnosti o načinu prenošenja, simptomima i liječenju. Također je važan način i sadržaj informiranja roditelja, odgojitelja, učitelja i drugih koji su s djecom u stalnom doticaju od strane zdravstvenih stručnjaka. Povodom navedenog slučaja smo ministru zdravstva i socijalne skrbi izrazili svoje stajalište glede nekih izjava liječnika i moguće percepcije roditelja i javnosti: „Svjesni smo da u području medicine i zdravstvene skrbi postoje situacije u kojima se nikakvim profesionalnim postupcima ne može utjecati na ishod te je gubitak

života neminovan. No ovaj slučaj kao i neki drugi slučajevi poznati Uredu pravobraniteljice za djecu u kojima su nam podnositelji navodili sumnju na nekompetentnost, nemotiviranost ili neodgovornost pojedinaca unutar zdravstvene skrbi, pojačavaju našu zabrinutost kao i izjava ravnatelja koprivničke Opće bolnice kako ju navode novinari. Ne možemo prihvatiti da je smrt 20-mjesečne djevojčice nešto što se može „opravdati“ izjavom: „Život nosi svoje“, niti mislimo da je za povjerenje javnosti u objektivnost postupanja koje slijedi, korektna izjava (prema navodu novinara) „Vjerujem da je liječnica postupila prema pravilima struke“. Ideja o bezuvjetnoj zaštiti, pojedinaca bilo koje struke, koja isključuje provjeravanje i nadzor, stvara kod građana osjećaj nemoći i apatije i nevjerovanja u sustave te sigurno ne izražava suosjećanje s roditeljima koji su izgubili dijete“.

Vezano uz opasnost po zdravlje djece zbog reklamiranja proizvoda kao što je **detergent za pranje rublja** sa slikom djeteta koje liže sladoled na vrećici, Ured pravobranitelja za djecu se s preporukom i ustupom u nadležno postupanje obratio Državnom inspektoratu koji je predmet na nadležno postupanje uputio Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi i Ministarstvu gospodarstva, rada i poduzetništva. Naglasili smo da ovakva oprema ambalaže može malo dijete potaknuti na stavljanje u usta ili gutanje detergenta što mu može direktno ugroziti život i zdravlje. Iz odgovora svih kojima smo se obratili proizlazi da su poduzete mjere vezane uz marketinško zavaravanje i propise koji određuju što je sastavni dio deklaracije. Budući su te mjere upućene potrošačima što su u ovom slučaju odrasli, a Ured zanimaju djeca kao kolateralne i moguće stvarne žrtve, predložili smo predstavniku proizvođača (tvrtka „Proctor & Gamble) da se u cilju zaštite djece i njihove sigurnosti ukloni sporna slika djeteta s detergenta odnosno da se povuku iz prodaje vrećice detergenta koje još uvijek na sebi imaju sliku djeteta sa sladoledom, te smo izrazili stav da je nužno na potencijalnu opasnost upozoriti potrošače/roditelje koji vrećicu detergenta već posjeduju. Ured ima saznanja da je promijenjena ambalaža detergenta na kojoj sada više nema slike djeteta sa sladoledom u ruci.

Zdrava prehrana u institucijama za djecu, dostupnost aparata koji sadržavaju hranu i napitke, vegetarijanstvo u dječjoj dobi i anoreksija bile su teme inicijativa Ureda i upita pojedinaca i institucija. Prekomjerna tjelesna masa i pretilost djece i mladeži jedan je od sve većih zdravstvenih problema mnogih zemalja Europe, uključujući i našu.

Prema podacima za razdoblje od 1997.- 2002. godine (iz Nacionalnog plana aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine, Vlada RH Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Zagreb, 2006., poglavlje Prehrana) ocjena stanja uhranjenosti, na temelju vrijednosti antropometrijskog indeksa mase na visinu, pravilno je uhranjeno u prosjeku 69,5% djece u Republici Hrvatskoj. U skupinu „mršavih“ spada 13,4%, pothranjeno je 0,9% djece, povećanu tjelesnu masu ima 11% djece, a pretilo je 5,2% pregledane djece. Osim toga, 15% djece nikad ne doručkuje, 4% ni vikendom. Svako treće dijete pojede barem jedan komad voća dnevno, a tek svako četvrto svakodnevno pojede jedan obrok povrća.

Ured pravobraniteljice za djecu podržao je projekt Hrvatske udruge medicinskih sestara, Podružnice medicinskih sestara dječjih vrtića grada Zagreba pod nazivom „Planiranje prehrane u dječjim vrtićima-jelovnici i normativi“ kojemu je cilj osuvremenjivanje i obogaćivanje jelovnika djece u predškolskim ustanovama i njihova prilagodba današnjim stručnim spoznajama i mogućnostima. Sa sličnim ciljem trebalo bi se baviti i jelovnicima

u školama i drugim ustanovama gdje djeca žive i borave, uključujući zatvore u kojima do svoje 3. godine mogu živjeti djeca rođena za vrijeme majčinog izdržavanje kazne zatvora.

Na temelju upita iz vrtića i pojedinaca-roditelja o vegetarijanstvu u dječjoj dobi zatražili smo stručno mišljenje o utjecaju vegetarijanske prehrane na dijete i njegov razvoj od Hrvatskog društva za pedijatrijsku gastroenterologiju, hepatologiju i prehranu Hrvatskog liječničkog zbora koje očekujemo.

Unatoč privlačnosti automata za brzu hranu, mišljenja smo da oni ne bi trebali biti dostupni djeci u odgojno obrazovnim institucijama i na javnim prostorima zbog opasnosti na koje upućuju slučajevi smrti male djece pod tim teškim aparatima i zbog vrste hrane koju nude, ali i zbog poticanja socijalne nejednakosti, budući da ponuđeni obroci nisu uvijek pristupačnih cijena. Ukoliko ipak jesu, oni trebaju zadovoljavati najviše sigurnosne standarde te nuditi voće, mliječne napitke i drugu zdravu hranu. Osim toga smatramo kako je nužno osigurati djeci besplatni mliječni ili drugi, zdravi dnevni obrok.

Također pozdravljamo sve javne kampanje usmjerene razvoju zdravih stilova života koji uključuju i zdravu prehranu. Ured je zabrinut i zbog štetnosti aditiva u hrani i piću za zdravlje djece o čemu smo i u 2005. upozoravali nadležne no i dalje smo svjedoci povremenih javljanja stručnjaka ili zainteresiranih o prisutnosti štetnih aditiva u hrani i lijekovima.

U pogledu poremećaja u prehrani zabrinuti smo podacima koje smo dobili od Udruge „Nada“ -pomoć oboljelima od poremećaja u prehrani, prema kojima od poremećaja u prehrani u RH boluje 2% populacije, 90% žena i 10% muškaraca, pri čemu je najugroženija populacija od deset do 30 godina starosti. Prema istim podacima, pomoć u liječenju anoreksije i bulimije traži samo 30% oboljelih. Smrtnost je 20%. Također nas brine podatak da se dobna granica osoba oboljelih od poremećaja u prehrani smanjuje te je i u Hrvatskoj zabilježen slučaj liječenja osmogodišnjakinje što, prema nama dostupnim podacima, u svijetu više nisu rijetki slučajevi.

Ured je primio poticaj oca dvojice dječaka osnovnoškolske dobi (4. i 6. razred), koji nezadovoljan ugroženošću **privatnosti djece na sistematskom pregledu** navodi kako je njegov stariji sin nazočio situaciji u kojoj je liječnica komentirala pojavu/promjenu na spolovilu drugog dječaka iz razreda jer su svi dječaci iz razreda zajedno bili pregledavani. Ured je od Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, sukladno svojim ovlastima zatražio izvješće o načinu na koji je regulirano provođenje sistematskih pregleda djece u osnovnoj i srednjoj školi s posebnim osvrtom na predviđene postupke, kao i eventualne preporuke zdravstvenom osoblju u smislu djelotvornije zaštite privatnosti i dostojanstva djece. Izvješće očekujemo.

Prošlogodišnji problem blizine dječjem vrtiću autobusnog stajališta i okretišta Karažnik-Črnomerec u Zagrebu koje ugrožava **zdravlje i sigurnost djece** (problem ispusnih plinova kojima su djeca zbog svoje visine izloženija nego odrasli te ugroženost sigurnosti djece zbog manevriranja autobusa) nije riješen do kraja pisanja izvješća. Iz ponovljene prijave proizlazi da je Vijeće gradske četvrti Podsused-Vrapče potvrdilo svoje rješenje da se stajalište premjesti, da je ZET dao prijedlog i stručno obrazloženje prednosti premještanja stajališta, da je Gradski ured za promet obećavao rješenje problema. Stoga je Ured ponovio preporuku i apel nadležnima (Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka, Ministarstvo unutarnjih poslova, Poglavarstvo grada Zagreba) za hitno

poduzimanje mjera zaštite djece koja mogu na bilo koji način biti ugrožena stajalištem navedene autobusne linije. Ove godine u cilju zaštite zdravlja i sigurnosti djece ponovo preporučamo gradskim i županijskim uredima za promet da učine procjenu sigurnosnih i zdravstvenih uvjeta u blizini dječjih vrtića, škola i domova te poduzmu mjere za ostvarivanje istih u cilju proaktivnog i preventivnog djelovanja te da o tome obavijeste javnost i institucije u kojima su smještena djeca.

Već treću godinu naglašavamo značaj i nužnost ustrojavanje posebnih kapaciteta pri psihijatrijskim bolnicama za djecu s udruženim smetnjama, odnosno djecu adolescentske dobi koja su uključena u institucionalnu skrb koja ne odgovara njihovom zdravstvenom stanju, a koje traži posebni oblik zdravstvene zaštite (psihijatrijski nadzor i grupnu psihoterapiju zbog teškog poremećaja ponašanja i emocionalnih poteškoća) čime će se osigurati bolničko liječenje i odgovarajući psihijatrijski tretman djece s takvim smetnjama.

Zdravstvena prava su područje od posebnog interesa Ureda pravobraniteljice za djecu, a često su vezana s pravom na život, pravom na očuvanje osobnosti, pravom na život uz roditelje i roditeljsku skrb, s pravom djece na participaciju, na slobodu informacija i sa nekim socijalnim pravima. Stoga apeliramo i molimo nadležna tijela i institucije da na temelju ovog izvješća samoinicijativno preventivno reagiraju poduzimanjem mjera zaštite zdravlja djece.

2.5 EKONOMSKA I SOCIJALNA PRAVA

Iz područja ekonomskih prava obrađeno je devet slučajeva zaprimljenih u Uredu u 2006. godini. Unutar područja, na primjeren životni standard odnosila su se četiri slučaja, na zaštitu od ekonomskog iskorištavanja i obavljanja štetnih poslova odnosila su se dva slučaja, a na ostala prava odnosi se jedan slučaj.

U najvećem broju zaprimljenih pritužbi, nije nam poznat spol (95%) i dob (95%) djece radi kojih se pritužbe podnose. Podnositelji su u 45% slučajeva roditelji, u 22% institucije i 22% anonimni podnositelji. Djeca su podnositelji pritužbi u 11 % slučajeva.

Vezano uz pravo na primjeren životni standard, u jednom slučaju se obratila majka čije je zemljište, bez njenog znanja prenamijenjeno u zelenu površinu. Imenovana je navodno za prenamjenu saznala prilikom prikupljanja dokumentacije potrebne za izdavanje građevinske dozvole. U obitelji je petero djece, od kojih je mlađi sin (4 g.) dijete sa posebnim potrebama, te je zbog komplikacija sa srcem u rujnu trebao biti podvrgnut operaciji. Posebno je bilo zabrinjavajuće što se dijete nakon operacije moralo vratiti u kamp prikolicu bez vode i struje. Pravobraniteljica je gradonačelniku uputila apel da svojim autoritetom pomogne, da se zahtjev obitelji za vraćanje prethodne namjene parcelama što brže završi, kako bi isti mogli započeti s gradnjom te na taj način djeci osigurati prikladne uvjete za život. U drugom slučaju Uredu pravobranitelja za djecu obratio se bračni par iz Šibenika, koji u svom podnesku navode da od 1991. godine žive u stanu, koji je u vlasništvu MORH-a, i iz kojeg moraju prisilno iseliti temeljem sudske presude. Zamjenski stan u koji bi četveročlana obitelj trebala preseliti je jednosobni stan veličine je 40 m², te nije adekvatan prostor, obzirom da je potpuno devastiran, te da je otac osoba sa duševnim smetnjama koja treba svoj mir, dok su djeca u dobi od 16 i 13 godina, te isto nije moguće postići obzirom da svi zajedno moraju boraviti u jednoj

prostoriji. Obitelj nadalje navodi da su bili spremni razliku od 16 m² i nadoplatiti, ali da je njihov prijedlog bio odbijen. Pravobraniteljica je od ministra obrane zatražila da još jednom razmotri mogućnosti stambenog zbrinjavanja navedene obitelji, posebno vodeći računa o djeci i zdravstvenom stanju oca.

Radi rješavanja problema bespravne gradnje, Uredu se obratilo više žitelja otoka Vira. U navedenom predmetu, pravobraniteljica nije imala zakonskih ovlasti za postupanje.

U jednom slučaju stranka je ukazala na navodne nepravilnosti u postupanju centra za socijalnu skrb vezano uz zaštitu imovinskih interesa djeteta - otac je optuživao majku da je otuđila imovinu djeteta.

Telefonskim putem Uredu se obratila gospođa koja je željela ostvariti status majke odgojiteljice, a kojoj je rečeno kako nema mogućnosti ostvariti isti, obzirom da isto nije zakonski regulirano. Tom prilikom najavila je svoj dolazak u Zagreb kako bismo je savjetovali vezano uz podnošenje zahtjeva za povećanje alimentacije, kao i na dodatna prava iz sustava socijalne skrbi, no više se nije javila. Također, telefonski smo kontaktirali Udrugu samohranih roditelja „Nada“ i istima objasnili da Ured nema ovlasti izdati privremenu mjeru puštanja vode, već da se obrate Centru za socijalnu skrb, te da iste zamole da poduzeću „Vodovod“ upute dopis u kojem će objasniti socijalne prilike u kojima živi NN osoba s 13-godišnjim sinom, te da ih kroz navedeni dopis zamole odgodu isključivanja vode do okončanja sudskog spora.

Vezano uz pravo na zaštitu od ekonomskog iskorištavanja i obavljanja štetnih poslova, stranka nam se obratila upitom u svezi sudjelovanja djece u kulturnim manifestacijama, osobito za njihovo vremensko ograničenje u pogledu trajanja te noćnog angažmana. Prosljeđene su mu odredbe Zakona o radu koje reguliraju ovu materiju te je upućen da se za detalje obrati Državnom inspektoratu kao tijelu nadležnom za postupanje u slučaju kršenja navedenih odredbi.

Ured pravobraniteljice za djecu zaprimio je više pritužbi roditelja vezano uz agresivno oglašavanje upućeno djeci te je postupao na način da je trgovcu koji je takvo oglašavanje provodio, sukladno ovlastima iz Zakona o pravobranitelju za djecu, preporučio obustavljanje navedenih akcija. Na žalost, u nedostatku jasno definiranih pravila i sankcija, nastojanja pravobraniteljice za djecu u dva slučaja nisu naišla na adekvatan odgovor, te su navedene akcije nastavljene unatoč njenim preporukama. Istovremeno, zatraženo je od Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa da djeluje na način da marketinškoj industriji nema mjesta u školama i vrtićima, te Državni inspektorat da postupi sukladno članku 90. Zakona o zaštiti potrošača.

Prilikom izrade Zakona o zaštiti potrošača, pravobraniteljica za djecu predložila je da se isti dopuni odredbama koje jamče adekvatnu i sveobuhvatnu zaštitu djece od neprikladnog oglašavanja.

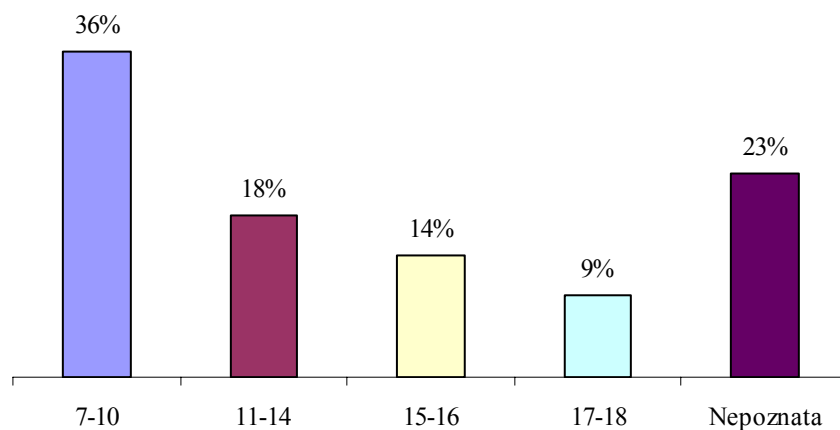
Vezano uz zakonitost postupanja trgovačkog lanca koji u svoje prostorije ne dozvoljava ulaz djeci u njihovim kolicima, Uredu se telefonski obratio roditelj. Kako je navedeni trgovački lanac namijenjen isključivo veleprodaji, djeca nisu njihovi primarni korisnici, a radi nedostatka velikog skladišnog prostora, velika je fluktuacija viljuškara što čini kretanje prostorom relativno nesigurnim za djecu. Osim toga, na uvjetima poslovanja, odnosno u ugovoru koji svaki korisnik trgovačkog lanca potpisuje, stoji kako dijete može

ući u dućan, ali ne u vlastitim kolicima, nego u auto sjedalici ili kolicima za kupovinu. Uz napomenu kako ne postoji pravo djece da kupuju u određenom dućanu, informacije su proslijeđene navedenom roditelju.

U ovom području zabilježili smo i javljanje punoljetne osobe, za zaštitu njegovih ekonomskih prava te smo ga uputili da se obrati pučkom pravobranitelju.

Iz navedenih primjera razvidno je kako se za kršenje ekonomskih prava djece pravobraniteljici ponajviše obraćaju roditelji, koji u nemogućnosti da riješe svoje egzistencijalne probleme, a čije su žrtve svakako i njihova djeca, od pravobraniteljice očekuju da im u konkretnom slučaju može pomoći. Međutim, ovlasti pravobraniteljice, naravno, ne dopuštaju donošenje odluka u ovom kontekstu te je u tom smislu jedino moguće preporučiti nadležnim tijelima koji provode postupak da prilikom donošenja odluka, uzmu u obzir i načelo najboljeg interesa djeteta koji, prema Konvenciji o pravima djeteta, mora imati prednost u svim akcijama koje se odnose na djecu, bilo da ih poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela.

U socijalna prava djece ubrajamo socijalna prava iz sustava socijalne skrbi (pravo na jednokratnu pomoć, pomoć za uzdržavanje, pomoć za podmirenje troškova stanovanja, doplatak za pomoć i njegu, osobnu invalidninu, pravo na dopust za njegu djeteta, pravo na rad polovice radnog vremena do navršene sedme godine djeteta), zatim privremeno uzdržavanje po Obiteljskom zakonu, dječji doplatak, obiteljsku mirovinu i ostala prava. U ovoj skupini prava, Ured pravobraniteljice za djecu zaprimio je u 2006. godini 14 pritužbi kojima je bilo obuhvaćeno 22 djece. U 72 %, podnositelji pritužbi su roditelji, a u 14% institucije. Na povredu socijalnih prava djevojčica odnosilo se 50%, a dječaka 36% pritužbi. Pritužbe, kao što je vidljivo iz donjeg grafikona, su se u 36% slučajeva odnosile na djecu od sedam do deset godina starosti, a u 18% od 11 do 14 godina.

Jedna od pritužbi se odnosila na problem oko smještaja i brige o djetetu nakon navršene djetetove sedme godine života, budući da je majka do tada koristila pravo na rad s polovicom radnog vremena, a nekoliko nam se roditelja obratilo tražeći da im pružimo materijalnu pomoć. Podnositelje smo uputili na obraćanje nadležnom centru za socijalnu skrb u čijoj su nadležnosti materijalni oblici socijalne zaštite (pomoć za uzdržavanje, jednokratna novčana pomoć i dr.), a centre smo izvijestili o obraćanju našem Uredu, te

preporučili da materijalne prilike u kojima navedene stranke žive pomno i brižljivo ispituju, te omogućće ostvarivanje prava u okviru sustava socijalne skrbi, za koja zadovoljavaju zakonom propisane uvjete. Nekoliko pritužbi odnosilo se na nemogućnost ostvarenja dječjeg doplatka. Kako pravobraniteljica za djecu nema ovlasti miješati se u upravni ili sudski postupak, u konkretnom slučaju nije mogla postupati. Ipak, ovakve pritužbe potvrdile su naš stav da bi doplatka za djecu trebao biti pravo svakog djeteta no nažalost u sadašnjim okolnostima to pravo ograničeno je samo na posebnu skupinu djece koja zadovoljavaju zakonom propisane uvjete.

Na žalost, obitelji koje su suočene sa siromaštvom i pokušavaju ostvariti svoja socijalna i materijalna prava, obraćaju se pravobraniteljici iz neznanja i neupućenosti u njene ovlasti i mogućnosti postupanja, a često i kao na zadnju instancu za koju misle da će im pomoći u ostvarenju njihovih socijalnih potreba. Ured pravobraniteljice je stoga uvijek o pritužbama obavještavao centar za socijalnu skrb koji je nadležan u konkretnom slučaju, a koji može odlučivati o navedenim pravima.

2.6 KULTURNA PRAVA

Kulturna prava djece obuhvaćaju pravo na njegovanje vlastite kulture, ispovijedanja vlastite vjere i uporabu vlastitog jezika; pravo na slobodno kulturno i umjetničko izražavanje, pravo na odmor, slobodno vrijeme, igru i rekreaciju i ostala kulturna prava.

Ured pravobraniteljice za djecu tijekom 2006. godine postupao je u sedam predmeta vezanih uz zaštitu kulturnih prava djece.

U jednom se slučaju radilo o pritužbi na djecu koja su se, prema navodima žaliteljice, neprimjereno ponašala u parku ispred njene zgrade. Kako pravobraniteljica u navedenom slučaju nije imala zakonskih ovlasti na postupanje, uputili smo žaliteljicu na pritužbu policiji i centru za socijalnu skrb. Dva su slučaja vezana uz pravo na slobodu vjere. U jednom je slučaju otac uputio pritužbu vezano uz pravo srednjoškolca na izbor sadržaja nastave vjeronauka. Žalio se, naime, na nemogućnost škole da organizira nastavu iz religije Maja, a kasnije Osnova evanđelja Crkve Isusa Krista svetaca posljednjih dana (mormona). Upućen je da se obrati nadležnom Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa. U drugom slučaju, roditelji su prigovorili kako njihovoj djeci nije dozvoljeno da vjeronauk pohađaju kod franjevac, gdje oni to žele, nego kod drugog župnika. Pravobraniteljica ovdje nije imala zakonskih ovlasti za postupanje.

Društvo naša djeca iz Varaždina obratilo se pravobraniteljici s informacijama vezanima uz provođenje edukativnih i sportskih programa u Dječjem odmaralištu na Rabu, a vezano uz peticiju kojom su navodno susjedi navedenog odmarališta tražili da se isto zatvori ili preseli s argumentom „ili dica ili turizam“. Pravobraniteljica za djecu podržala je provođenje projekata Društva naša djeca Varaždin u Dječjem odmaralištu na Rabu, naravno, u granicama kućnog reda, pravila uljudnog ponašanja i dobrosusjedskih odnosa. „Peticija“ na kojoj su popisani žitelji II Padove nije se pritom činila relevantnom, budući da se navedene osobe na njoj nisu potpisale, te peticija time očito ne izražava njihovu volju, niti suglasnost na tekst u kojem se traži preseljenje, prodaja ili prenamjena odmarališta.

U jednom su se slučaju roditelji žalili na pristranost žirija na natjecanju „Najkinci Hrvatske“ koje je održano pod pokroviteljstvom Ministarstva obitelji, branitelja i

međugeneracijske solidarnosti. Po predmetu nije postupano, budući da je ista pritužba upućena i navedenom ministarstvu.

Vezano uz pravo na rekreaciju, odnosno sport, u 2006. godini, Ured je zaprimio osam pritužbi od kojih su se neki odnosili na medijski prikaz sportskih događaja ili sportaša, a neki na neadekvatno ponašanje trenera ili djelatnika klubova, ili na vršnjačko nasilje u klubovima. Kako zaštićenost djece koja se bave sportom, bilo da je to u sportskim klubovima ili u okviru odgojno – obrazovnih institucija, smatramo izuzetno značajnim, predmetom je posebnog razmatranja ovog Izvješća u poglavlju o pravima djece koja se bave sportom.

Kako bi sport još više približili djeci, smatramo nužnim izgradnju objekata (dvorana, igrališta, bazena i dr.), osobito u manjim sredinama, u čemu je velika odgovornost lokalne zajednice. Također, iznimno je važna dostupnost školskih dvorana i provođenje sportskih sadržaja za djecu u njima i nakon nastave.

Sudeći prema broju pritužbi koje je Ured zaprimio u 2006. godini, kulturna prava djece u načelu nisu osobito ugrožena. Ipak, smatramo da je problema u ovom području ipak više no što se na prvi pogled čini, budući da kulturni i sportski sadržaji nisu, na žalost, jednako dostupni svoj djeci. Osobito stoga zabrinjava činjenica iz jedne od navedenih pritužbi, kako se djeci pokušava uskratiti pravo na organizirani odmor i prateće edukativne i rekreacijske aktivnosti, pod izgovorom nemogućnosti ostvarenja profita. Smatramo kako takve pokušaje treba jasno obeshrabrivati, za što osobitu odgovornost snose lokalne zajednice. Osim toga, lokalna zajednica bi više napora trebala uložiti u bolju dostupnost kulturnih i sportskih sadržaja svoj djeci jer je činjenica kako djeca u ruralnim sredinama imaju slabiji pristup kulturnim i sportskim sadržajima, a isto se može reći i za djecu čiji su roditelji slabijeg imovnog statusa ili djecu s teškoćama u razvoju.

2.7 PRAVOSUDNO-ZAŠTITNA PRAVA

„...Mia je bila sama u kući kad je policija došla napraviti pretres. Jako se prestrašila, a dodatno je bila zastrašivana prijetnjama policijskih službenika da mora otvoriti vrata i pustiti ih da uđu jer će inače razbiti vrata...“

Iz pisma oca pravobraniteljici

Pravosudno-zaštitna prava djece predstavljaju ukupnost sadržajno različitih prava, vezanih uz specifični pravni položaj djece kada su ona npr. žrtve kaznenog djela, počinitelji kaznenog djela, ili kada im je potrebno osigurati neka prava iz područja obiteljskih odnosa. Ta prava obuhvaćaju pravo na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloporabe, pravo na zaštitu od otmice, prodaje i trgovine, pravo na zaštitu od ostalih oblika iskorištavanja, pravo na zaštitu od mučenja, okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kazni protiv djeteta, pravo na zaštitu od izricanja smrtno kazne ili kazne doživotnog zatvora, pravo na neodgodivu pravnu i drugu pomoć u slučaju uhićenja, pravo na dostojanstvo u kaznenom postupku, pravo na minimalna jamstva u slučaju da je dijete osumnjičeno ili optuženo kao i prava djeteta oštećenika.

Ured pravobraniteljice za djecu tijekom 2006. godine zaprimio je 17 pojedinačnih prijava povreda pravosudno-zaštitnih prava djece. Četiri prijave odnosile su se na pravo na zaštitu od spolnog iskorištavanja, po dvije prijave odnosile su se na zaštitu prava djece od ostalih oblika iskorištavanja i pravo djeteta na dostojanstvo u kaznenom postupku. Po tri

prijave odnosile su se na pravo djeteta na minimalna jamstva u slučaju optužbi i na prava djeteta oštećenika dok se po jedna prijava odnosila na zaštitu djece od otmice, prodaje i trgovine, na pravo djeteta na zaštitu od mučenja, okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kazni protiv djeteta te povrede ostalih pravosudno-zaštitnih prava.

OZNAKA PREDMETA	Broj predmeta
Pravo na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zlouporabe	4
Pravo na zaštitu od otmice, prodaje i trgovine	1
Pravo na zaštitu od ostalih oblika iskorištavanja (osim ekonomskog)	2
Pravo na zaštitu od mučenja, okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kazni protiv djeteta	1
Pravo na zaštitu od izricanja smrtne kazne ili kazne doživotnog zatvora	-
Pravo na neodgodivu pravnu i drugu pomoć u slučaju uhićenja	-
Pravo na dostojanstvo u kaznenom postupku	2
Prava na minimalna jamstva u slučaju da je dijete osumnjičeno ili optuženo	3
Prava djeteta oštećenika	3
Ostalo	1
Ukupno	17

Vezano uz zaštitu djece od otmice, prodaje i trgovine, Ured pravobraniteljice za djecu je nakon pisanja medija o sumnji na prodaju djevojčice pratio događanja vezano uz djevojčicu koja je zatečena pri prelasku državne granice s Republikom Slovenijom bez pratnje roditelja ili skrbnika. Zatraženo je izvješće centra za socijalnu skrb i Ministarstva unutarnjih poslova o cijelom događaju, zatražen plan zbrinjavanja i eventualnog povratka u matičnu državu, te je praćen cijeli postupak repatrijacije. Putem Ureda Interpola u Sofiji utvrđeno je da se roditelji djevojčice bave džeparenjem, zbog čega im je izrečena zabrana ulaska u RH, te nisu mogli doći preuzeti djevojčicu. Nije dokazano da je djevojčica žrtva trgovanja djecom, ali postoje indicije da je prodana za nevjestu u jednu hrvatsku obitelj tj. sumnja se i da se na prostoru naše države trebala baviti džeparenjem. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi RH je od nadležnih institucija u Republici Bugarskoj zatražilo provjeru uvjeta u kojima je dijete živjelo, kako bi se realizirao eventualni povratak djevojčice u matičnu državu. Veleposlanstvo Republike Bugarske izvijestilo je kako je provjerom Državne agencije za zaštitu djece Republike Bugarske zaključeno, kako je obitelj djevojčice pokušala iskorištavati djevojčicu i njezinu sestru, navodeći ih na po zdravlje štetna ponašanja, što nalaže da se po repatrijaciji djevojčica smjesti u odgovarajuću ustanovu. Državna agencija za zaštitu djece Republike Bugarske je inicirala odluku o zabrani izlaska djevojčice iz Bugarske u trajanju od dvije godine, te

su zatražili sudjelovanje Međunarodne organizacije za migracije glede kupovine zrakoplovne karte za povratak djevojčice u zemlju. Djevojčica je u pratnji predstavnice Međunarodne organizacije za migracije, vraćena u zemlju porijekla, gdje je Državna agencija za zaštitu djece Republike Bugarske koordinirala doček te se obvezala metodološki pomoći socijalne radnike u njihovim naporima reintegracije djevojčice.

Ukazujući na položaj djece, vezano uz povredu njihovih prava na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zlouporabe, Ured pravobraniteljice za djecu zaprimio je i prijavu o upotrebi djeteta u pornografskim materijalima u okviru izložbe fotografija u prostorima muzeja te je zbog zabrinutosti za moguć utjecaj na djecu promatrače ovih fotografija, predmet ustupljen na nadležno postupanje Državnom odvjetništvu. Ovaj slučaj otvara problem i dvojbu oko ostvarivanja kulturnih prava građana i prava na umjetničku slobodu autora s jedne strane te zaštite prava djece s druge strane. Iz pozicije Ureda pravobraniteljice za djecu u tom pogledu nema dvojbe budući zaštita prava djece uvijek mora biti na prvom mjestu.

Uredu su se također obraćali građani ukazujući na iskorištavanje djece na način da djeca sviraju u javnim prijevoznim sredstvima, prosjače na raskrižjima, trgovima i drugim prometnim mjestima. Uočavajući ovaj rastući problem Ured pravobraniteljice za djecu uputio je preporuke nadležnim tijelima tražeći njegovo sustavno rješavanje te poduzeo aktivnosti kako bi se djeca koja se na taj način iskorištavaju zaštitila o čemu će više biti riječi u posebnom poglavlju.

U drugim pristiglim prijavama prijavitelji su se u najvećem broju slučaja prituživali na postupanje policije prema djeci počiniteljima kaznenog djela pa je tako u jednom primjeru otac dječaka ukazivao na navodno neprimjereno ponašanje policijskih službenika prema djetetu. Prema očevim navodima dječaka su lažno optužili da je vozio moped bez vozačke dozvole i da je pri tom počinio nekoliko prekršaja te da su dječaka ispitali bez roditelja i pri tom bili „neprofesionalni i bezobrazni“. U drugom slučaju otac mladića ukazivao je na navodno neprimjereno ponašanje medija, policije i dijela sredine u kojoj obitelj živi, a povodom saobraćajne nesreće u kojoj je sudjelovao njegov sin. Majka djeteta također je izvijestila Ured pravobraniteljice o neprimjerenom postupanju policijskih djelatnika koji su u službenoj odori i s obilježenim policijskim vozilom u školi koju pohađa dijete tražili od dežurnog liječnika da dijete izvede iz razreda radi obavijesnog razgovora, a poneki roditelji su također ukazivali i situacije u kojima su djeca ispitivana u vlastitom stanu bez prisutnosti roditelja. Neke prijave odnosile su se na postupanje prema djeci oštećenoj kaznenim djelom pa je tako jedan roditelj nakon što je prijavio krađu djetetovog mobitela, daljnji dokazni postupak doživio kao maltretiranje djeteta koje je dolazak u policijsku stanicu i kasniji odlazak na sud okarakterizirao riječima „ispitivan je kao da je kriminalac“. Neprimjerenim postupanjem policije u javnosti je ocjenjeno i upućivanje četrnaestogodišnje djevojčice na ginekološki pregled kako bi se utvrdilo počinjenje kaznenog djela na štetu djevojčice.

Postupajući po pristiglim prijavama Ured pravobraniteljice za djecu je u svakom pojedinačnom slučaju zatražio izvješće nadležnog ministarstva uz upućivanje preporuka o potrebi maksimalnog poštivanja zakonskih propisa i zaštite djece u svim postupanjima policijskih službenika.

Mišljenja smo da i dalje treba kontinuirano raditi na informiranju javnosti i nadležnih tijela i ustanova o pravima maloljetnika u postupku pred policijom i primjeni Zakona o policiji koji između ostalog propisuje obvezu postupanja prema maloljetniku u nazočnosti njegovog roditelja ili skrbnika osim ako zbog posebnih okolnosti ili neodgodivosti postupanja to nije moguće.

Vezano uz pravosudnu zaštitu djece pravobraniteljica za djecu i njezina zamjenica obišle su Odgojni zavod u Požegi o čemu će biti više riječi u posebnom djelu ovog izvješća.

2.8 OSTALA PRAVA

Ostala prava djece obuhvaćaju pravo na nediskriminaciju, pravo na posvojenje, pravo na smještaj u udomiteljsku obitelj, pravo na zaštitu djece u ratu te ostala prava koja po svom značenju nisu manje važna, ali su ukupnom broju prijava povreda dječjih prava manje zastupljena.

Od ukupno 44 prijave pojedinačnih povreda ostalih prava djece po dvije prijave odnosile su se na povredu prava na nediskriminaciju i na pravo na posvojenje, tri prijave na povredu prava djeteta na smještaj u udomiteljsku obitelj te prava koja iz tog prava proizlaze, dok se 37 slučajeva obraćanja Uredu pravobraniteljice za djecu nije moglo svrstati niti u jednu od tih kategorija. Naime, prijavitelji se obraćaju Uredu pravobraniteljice iz raznih razloga pa se tako jedan roditelj obraćao tražeći intervenciju vezano uz upis djece hrvatskih branitelja na fakultet, jedna majka se žalila na profesora koji na muzičkoj akademiji maltretira njezino punoljetno dijete, a dvije majke žalile su se na užasnu buku tijekom noći tražeći intervenciju pravobraniteljice u zaštiti prava djece. Majka jednog djeteta obratila se pravobraniteljici žaleći se na svekrvu koja je želi izbaciti iz kuće, grupa stanara žalila se na neprimjereno ponašanje djece iz susjedstva, jedan roditelj obratio se osvrtnom na gostovanje Miše Kovača u TV emisiji „Nedjeljom u 2“, roditelji djece jednog vrtića žalili su se na izlaganje imena i adresa djece čiji su roditelji dužnici, dok je u jednom slučaju otac dvoje djece prijavio izloženost djece neprimjerenim sadržajima vezanim uz rad striptiz bara u susjedstvu.

U svim slučajevima poduzete su konkretne akcije, bilo u obliku prosljeđivanja prijava nadležnim tijelima te traženja izvješća, bilo savjetovanja i upućivanja prijavitelja u daljnje mogućnosti u zaštiti dječjih prava. Svaka od zaprimljenih prijava indikator je problema s kojima se roditelji i druge osobe koje skrbe o djeci susreću i u čijem rješavanju im je potrebna adekvatna pomoć, te Ured pravobraniteljice za djecu iz tih prijava uočava probleme koje je potrebno sustavno rješavati.

3 PRIJEDLOZI ZA PODUZIMANJE MJERA ZA IZGRADNJU CJELOVITOG SUSTAVA ZAŠTITE I PROMICANJA PRAVA I INTERESA DJECE

3.1 PRAVA DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

„Upisao sam dijete u 1. razred. Dijete je rođeno s motoričkim oštećenjem te se kreće uz pomoć hodalice i ima problema s finom motorikom (pisanje, crtanje...). Mentalno je u redu. Zavod za javno zdravstvo naše županije je naložio opservaciju radi utvrđivanja mogućnosti usvajanja školskog gradiva, u trajanju 3 mjeseca, praćenje djeteta i suradnja sa školom, i to pod vodstvom školskog psihologa, a uz tjedni nadzor defektologa i logopeda. Međutim, dijete 45 dana od početka školske godine nitko nije od gore navedenih posjetio niti pitao za njega, a neslužbeno sam doznao da naš grad nema defektologa niti stručnjaka potrebnih za nadzor mog djeteta. Pošto je dijete invalid predlagali su mi smještaj u ustanovu tipa Goljak ili slično ali ja smatram kao i doslovno svi liječnici (pedijatar, ortoped, zubar...) da moje dijete ne treba ići iz obitelji i da može savladati redovnu školu makar i po prilagođenom programu i ne želim dati svoje dijete invalida negdje gdje može postati samo još veći invalid, a s druge strane mi se čini da nadležni žele da se dijete kao takvo odstrani iz škole.“

Iz pisma oca pravobraniteljici

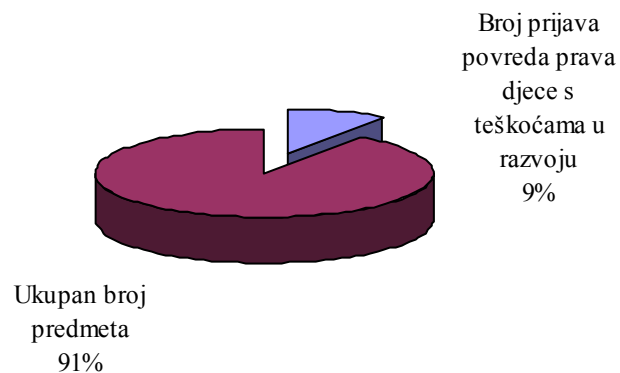
Konvencija o pravima djeteta zastupa načelo jednakosti sve djece i primjenjiva je na svako pojedino dijete. Članak 2 i članak 23 najznačajniji su članci Konvencije koji se tiču djece s teškoćama u razvoju, u smislu da se upravo tim člancima dodatno naglašava potreba zaštite njihovih prava. Stoga treba naglasiti da se pri evaluaciji primjene Konvencije nikako ne smije ograničiti na ta dva članka, nego moramo sveobuhvatno procjenjivati, ukazivati na propuste, ali i pomake na bolje, u zaštiti i promicanju prava djece s teškoćama u razvoju. U sustavu odgoja i obrazovanja kada govorimo o djeci s teškoćama u razvoju uobičajena terminologija je „djeca s posebnim obrazovnim potrebama“.

U Republici Hrvatskoj, prema podacima Hrvatskog registra o osobama s invaliditetom, ima 18 634 osobe s invaliditetom u dobi do 18 godina. To je, dakle registrirani broj djece s teškoćama u razvoju. Iz registra, međutim, naglašavaju, a što su uočili i svi zainteresirani za zaštitu prava djece s teškoćama, otežano prikupljanje podataka, neusuglašenost i nepodudarnost podataka, s obzirom na neujednačene kriterije. Najveći problem u prikupljanju podataka uočen je u zdravstvenom sustavu. Ukupni odaziv iz cijele Hrvatske za područje zdravstva je oko 15 %. To je zabrinjavajući podatak s obzirom na postojanje Zakona o Hrvatskom registru o osobama s invaliditetom, donesenom još 2001. godine. No ohrabrujuća je činjenica, kako nas uvjeravaju, u tome da je sustav pred informatizacijom koja bi trebala riješiti problem papira kao medija komunikacije. Nužno je, u skladu sa zaključkom (CRC/C/15/Add. 243 1) UN-ova odbora za prava djeteta, točka 18., objediniti sustave praćenja i registracije podataka o djeci s teškoćama u razvoju u cilju dobivanja stvarnih i vjerodostojnih podataka, koji bi omogućili evaluaciju i praćenje postignutog napretka, te poteškoća koje ometaju realizaciju prava djece s teškoćama u razvoju.

Ured pravobraniteljice za djecu je u okviru svojih ovlasti pratio primjenu zakonskih propisa i Konvencije o pravima djeteta u Republici Hrvatskoj u odnosu na promicanje i

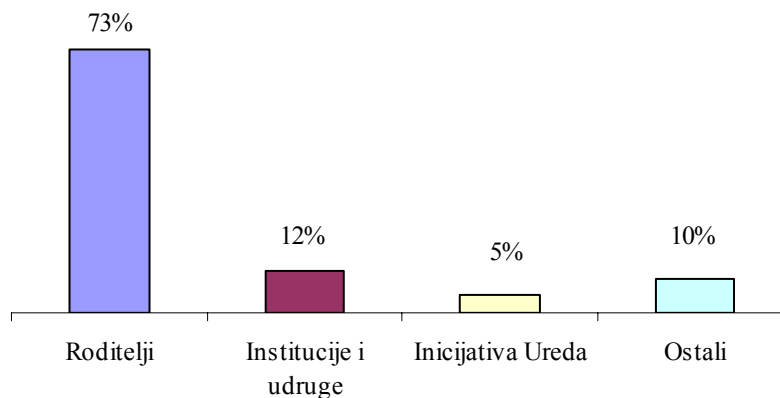
zaštitu prava djece s teškoćama u razvoju. Uredu su se obraćale stranke pojedinačnim prijavama o povredama prava djece s teškoćama u razvoju.

Postotak prijava povreda prava djece s teškoćama u razvoju u ukupnom broju prijava povreda prava djece Uredu pravobraniteljice za djecu u 2006. godini iznosio je, identično kao i 2005. godine, 9%, što u apsolutnim brojkama znači da se od 405 zaprimljenih predmeta njih 42 odnosilo na povrede prava djece s teškoćama u razvoju (grafikon 1).

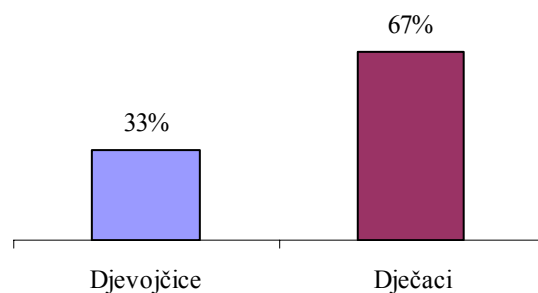

Najviše prijava 29% (12), stiglo je s područja grada Zagreba, 19% (osam) je zaprimljeno s područja Splitsko-dalmatinske županije, a 10% (4) s područja Istarske županije.

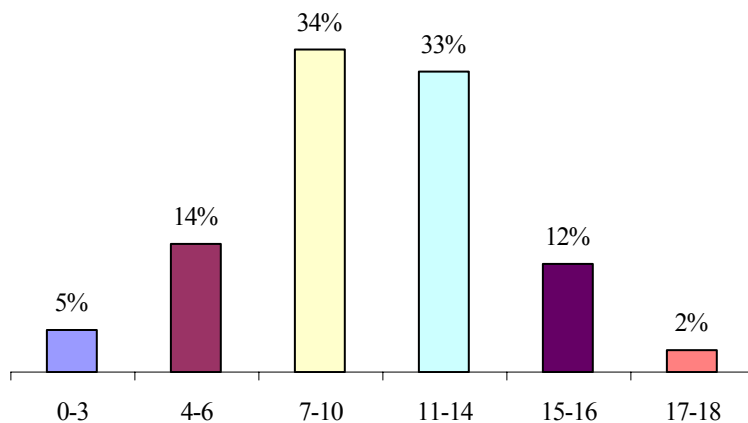
U 73% (31) slučajeva obratili su nam se roditelji djece, u 12% (pet) slučajeva različite institucije ili udruge, u 5% (dva) slučajeva Ured je samoinicijativno postupao, a u 10% (četiri) slučajeva prijavitelji su bile druge osobe (grafikon 2).

Od ukupno 43 djece, 33% (14) su bile djevojčice, a 67% (29) dječaci (grafikon 3).

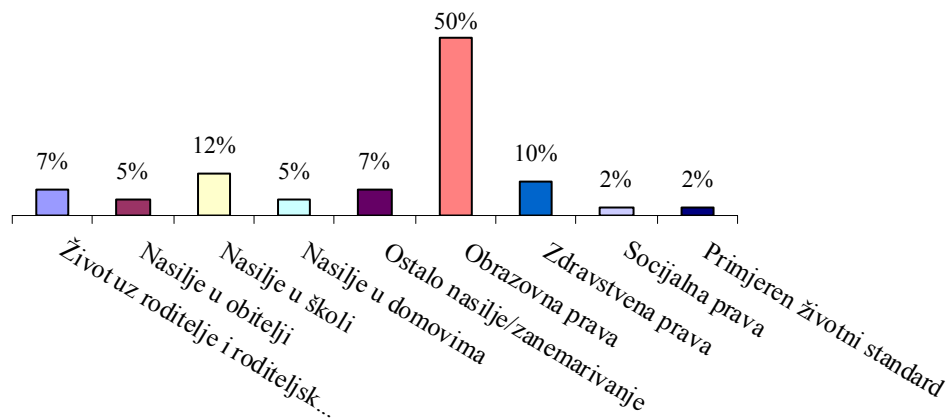

Najveći broj prijava povreda prava djece s teškoćama odnosio se na djecu od sedam do 14 godina, i to 34% (15) na djecu od sedam do deset godina, a 33% (14) na djecu od 11 do 14 godina. Prijava u odnosu na djecu u dobi od 15 do 16 godina bilo je 12% (5). 14% (šest) prijava odnosilo se na djecu od četiri do šest godina, 5% (dva) na djecu do tri godine, a 2% (jedan) na mlade od 17 do 18 godina (grafikon 4).

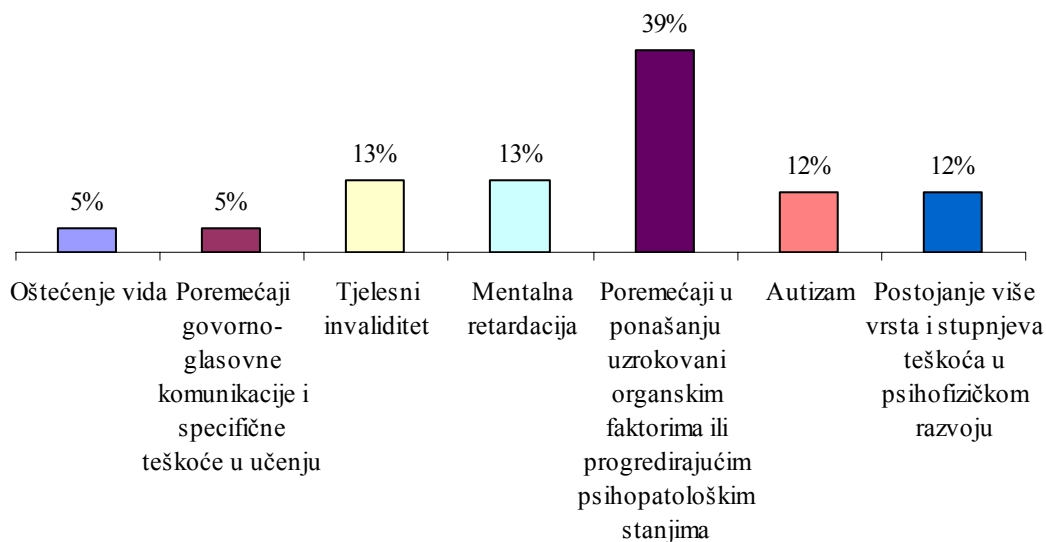

Kada se neko od prava sustavno uskraćuje kroz niz godina, prvi korak ka promjenama je usmjeravanje pažnje na problem, senzibilizacija i osvješćivanje javnosti, te analiza i distribucija informacija o povredama prava.

Tako se prema broju pojedinačnih prijava povreda prava Uredu pravobraniteljice za djecu može vidjeti da smo i u ovom izvještajnom razdoblju zaprimili najviše prijava u odnosu na odgojno – obrazovni sustav, čak 50% (21). 12% (pet) prijava odnosilo se također na odgojno – obrazovni sustav, kada se radilo o nekom od oblika nasilja prema djetetu s teškoćama u razvoju. U 10% (četiri) slučajeva prijavljene su povrede zdravstvenih prava djece s teškoćama, u 7% (tri) prijavljene su povrede prava djeteta na život uz roditelje i roditeljsku skrb. S prijavama o nekom od oblika nasilja u obitelji ili institucijama izvanobiteljske skrbi obratile su nam se stranke u 10% (četiri) slučaja. Zaprimljeno je i 2% (jedan) prijava povreda socijalnih prava, a u 2% (jedan) slučajeva, prijava se odnosila na povredu prava na primjeren životni standard (grafikon 5).

U odnosu na vrstu teškoća u razvoju, Ured je zaprimio najveći broj prijava 39% (17) o povredi prava djece s poremećajem u ponašanju uzrokovanom organskim faktorima ili progredirajućim psihopatološkim stanjima, potom u jednakom postotku 13% (šest) prijave povreda prava djece s tjelesnim invaliditetom i djece s mentalnom retardacijom. U 12% (pet) slučajeva prijavljene su povrede prava djece s autizmom i djece s višestrukim oštećenjima. U najmanjem broju slučajeva 5% (dva) prijavljivane su nam povrede prava djece oštećena vida i djece s poremećajem glasovno-govorne komunikacije i specifičnim teškoćama u učenju (grafikon 6). Navedena podjela prema vrstama teškoća u skladu je s Orijentacijskom listom vrsta i stupnjeva teškoća u razvoju Pravilnika o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju.

Opće je poznata činjenica da djeci s teškoćama samo oštećenje nije tolika prepreka, koliko je to kombinacija socijalnih, kulturoloških i fizičkih prepreka te negativnih stavova s kojima se djeca s teškoćama svakodnevno susreću i sukobljavaju. Zato je

osnovna strategija promocije prava djece s teškoćama, nužno djelovanje na uklanjanju tih prepreka.

Tijekom 2006. godine kao i u svim dosadašnjim izvještajnim razdobljima, kako je iz gore navedenih podataka vidljivo, u pojedinačnom obraćanju Uredu najveći postotak zauzimaju primjedbe i pritužbe na ostvarivanje obrazovnih prava. Ona se u velikom broju slučajeva odnose na djecu integriranu u redovni odgojno - obrazovni sustav. Prema podacima obrađenim u Hrvatskom registru o osobama s invaliditetom broj djece s posebnim obrazovnim potrebama na dan 28. veljače 2006. godine prikazan je u tablici 1. Podaci su prikupljeni temeljem Rješenja o primjerenim oblicima odgoja i obrazovanja Ureda državne uprave, Službi za društvenu djelatnost i Gradskog ureda za obrazovanje i šport grada Zagreba.

OPIS ORIJENTACIJSKE LISTE	Redovna škola		Posebna ustanova	
	broj	%	broj	%
Oštećenje vida	48	69	37	31
Oštećenje sluha	49	63	68	37
Poremećaji govorno-glasovne komunikacije i specifične teškoće u učenju	2093	90	263	10
Tjelesni invaliditet	150	70	116	30
Mentalna retardacija	878	71	610	29
Poremećaji u ponašanju uvjetovani org. faktorom ili psihopatološkim stanjem	220	81	63	19
Autizam	0	0	30	100
Postojanje više vrsta i stupnjeva teškoća u psihofizičkom razvoju	1862	83	471	17

Ono što je Ured pravobraniteljice za djecu zapazio je činjenica da postoje jasno definirani zakonski okviri, vrlo često i dobra volja za provedbom istih, u smislu težnje integraciji djece s teškoćama u redovni sustav obrazovanja. Međutim, ono što koči i otežava cijeli proces je prema našim saznanjima nekoliko čimbenika. Prije svega, pomanjkanje stručnih suradnika odnosno nedovoljna ekipiranost stručnih službi u redovnim školama, a pogotovo u manjim sredinama i u odnosu na specifične teškoće. Još je jedna velika prepreka nepostojanje pedagoških standarda (osim Standarda u sustavu predškolskog odgoja i obrazovanja, iz 1983. god.), u odnosu na broj djece u razredu i uvjete rada koji bi realno omogućili integraciju djece s teškoćama u razvoju. Nadalje, nedovoljna senzibiliziranost i edukacija svih kadrova – od ravnatelja, preko učitelja, nastavnika i profesora do tehničkog osoblja zaposlenog u školama koji su svakodnevno u kontaktu s djecom s posebnim obrazovnim potrebama. Posebno treba istaknuti kako smo uočili da veliki problem integraciji predstavljaju nedovoljno senzibilizirani i educirani roditelji

ostalim učenika u razredu i školi koju djeca s posebnim obrazovnim potrebama pohađaju. Unatoč valjanim rješenjima županijskih ureda državne uprave, HNOS-u, preporukama liječnika i drugih relevantnih stručnjaka, uočili smo da se individualizirani pristup teško ostvaruje. Upravo na tu činjenicu roditelji djece imaju najviše primjedbi. Zamijetili smo da se nedovoljno koriste postojeći programi udruga koji su financirani od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa ili Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, koji bi prije svega koristili djeci, a nastavnicima olakšali rad.

U školama (posebno u manjim sredinama) se mora osigurati potpora stručnog suradnika defektologa, kao i edukacijsko-rehabilitacijska potpora putem mobilnog stručnog tima (stručnjaci odgovarajuće specijalnosti iz posebne ustanove za školovanje učenika s posebnim obrazovnim potrebama ili druge organizacije za stručnu podršku). Nužno je osigurati pristupačnost škola.

Za pohvaliti je projekt snimke stanja arhitektonske prilagođenosti škola za integraciju djece s motoričkim teškoćama Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa uz partnerstvo Hrvatskog saveza udruga tjelesnih invalida (HSUTI) i udruge PUŽ. Poslani su upitnici o prilagodbi prostora i opreme za učenike s motoričkim oštećenjima na 2293 osnovne i područne škole. Elementi prilagodbe su bili: rampa na glavnom ulazu, ulazna i sva ostala vrata min. širine 90 cm, stepenice manjeg nagiba s rukohvatom, univerzalno dizalo, prilagođeni sanitarni čvor. Prema anketnim upitnicima na koje je odgovorilo 1735 od 2292 škole ili 76,13%, u Republici Hrvatskoj su 620 učenika u redovnim školama, 357 u specijalnim školama, a za 52 učenika je organizirano školovanje u kući (prema anketama i podacima HSUTI-ja pod pojmom „učenici“ podrazumijevaju se samo učenici s većim motoričkim oštećenjima). Snimka stanja je utvrdila da su devet redovnih i jedna specijalna škola potpuno prilagođene (posjeduju svih pet elemenata), 74 redovne škole i sedam specijalnih su gotovo potpuno prilagođene škole (nedostaje jedan element), 1212 redovnih i 14 specijalnih škola možemo nazvati djelomično prilagođenima (nedostaju dva i više elemenata), a 415 redovnih škola i tri specijalne su potpuno neprilagođene škole (niti jedan element nije zadovoljen). Uz navedene podatke važna je napomena da 352 škole od ukupno 1735 nije odgovorilo na pitanje da li je zgrada prizemnica ili katnica, što je čini nam se najvažniji odgovor za procjenu potrebe za univerzalnim dizalom. Iz te činjenice proizlazi potreba dodatne procjene za određivanje prioriteta.

Međutim pristupačnost ne znači samo onu arhitektonsku, ona znači i prijevoz učenika, koji bi sukladno članku 44. stavku 2 Zakona o osnovnom školstvu, za učenike s teškoćama u razvoju morao biti osiguran bez obzira na udaljenost, kao i prijevoz za pratioca kada je zbog vrste i stupnja teškoća pratilac neophodan.

Pristupačnost znači podrška djeci s posebnim obrazovnim potrebama da bi ostvarili svoja obrazovna prava. U cilju stvarne nediskriminacije moramo osigurati da im bude omogućen drukčiji tretman ovisno o njihovim potrebama kako bi bili izjednačeni u pravima. Asistent u nastavi, suradnik učitelja svakodnevno prisutan u razredu, trebao bi biti pravilo, a ne izuzetak. Morala bi ga osigurati država, a ne biti rezultat zalaganja i upornosti roditeljskih udruga, koje zadnjih godina pronalaze načine da osiguraju ovaj oblik podrške za dobrobit svoje djece ali i na zadovoljstvo učitelja.

Još je jedan problem uočen među prijavama povreda prava na obrazovanje, a odnosi se i na povredu prava na život uz roditelje i roditeljsku skrb. Zbog nemogućnosti školovanja u sredini iz koje dolazi, iz razloga što nisu osigurani uvjeti integracije u postojeći redovni sustav, ili prema procjenama nema adekvatnog programa, djeca se izdvajaju iz obitelji i smještavaju u ustanove. To je činjenica i praksa s kojom se Ured pravobraniteljice za djecu nikako ne može složiti.

Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine, Hrvatski nacionalni obrazovni standard, Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja RH od 2005. do 2010. godine, dokumenti su, na čijoj provedbi treba inzistirati. Stoga je i naša opća preporuka, koja se odnosi na rješavanje uočenih, gore navedenih problema, dosljedna primjena usvojenih nacionalnih dokumenata, za koju moraju biti osigurana financijska sredstva iz Državnog proračuna. Kvalitetna provedba tih dokumenata značila bi ujednačavanje standarda i izjednačavanje mogućnosti za djecu s posebnim obrazovnim potrebama.

Prateći ne samo pojedinačne prijave Uredu, nego i sveukupno djelovanje institucija i društva u cjelini, iz nama dostupnih podataka proizlazi da većina djece s teškoćama u razvoju žive u obiteljima koje imaju financijskih teškoća, vrlo često im je neostvarivo pravo na primjerenu kvalitetu života, ponekad ne dobivaju adekvatnu zdravstvenu skrb, često su uskraćena za igru s vršnjacima i kvalitetno provođenje slobodnog vremena, izloženi su fizičkom i/ili seksualnom nasilju i zlostavljanju od djece bez teškoća, i to često upravo od onih koji bi trebali skrbiti o njima i štititi ih, nemaju priliku sami se zalagati za svoja prava, zbog svoje teškoće se gotovo svakodnevno susreću s diskriminacijom i ignorancijom koja ih prati od djetinjstva do odrasle dobi.

Ta diskriminacija može biti direktna i/ili indirektna, i može biti posljedica nedostatka zakona i/ili politike, nejedinstvenosti tumačenja zakona, ne primjene zakona i/ili politike načina organizacije okoline i institucija, ponašanja ljudi, bili oni profesionalci koji rade s djecom i za djecu s teškoćama u razvoju, susjedi ili članovi obitelji.

U Republici Hrvatskoj osmišljena je nacionalna politika usmjerena zaštiti prava djece s teškoćama u razvoju, ali je realizacija predviđenih mjera, kao i praćenje provedbe često otežano.

Iako u mnogim zakonima Republike Hrvatske postoje brojne odredbe kojima su propisana prava djece s teškoćama u razvoju te se kroz zakone nastoje implementirati odredbe Konvencije o pravima djeteta, manjkavo i nedosljedno podupiruće sekundarno zakonodavstvo (pravilnici, odluke, naredbe, naputci i sl.) negativno utječu na provedbu zakonskih odredbi kojima se štiti položaj djece s teškoćama u razvoju (prema podacima HSUTI-ja, postoji 270 pravnih propisa koji reguliraju problematiku osoba s invaliditetom u Hrvatskoj, pa tako i djece s teškoćama u razvoju).

Problem je što veliki dio roditelja djece s teškoćama u razvoju nije upoznat s pravima i olakšicama koje im pripadaju. Gube se u „šumi propisa“ koji su često neprimjenjivi i samo zadovoljavaju formu ili ih se zloupotrebljava.

O postojanju i primjeni prava, javne bi službe trebale kvalitetnije i kontinuirano informirati svoje korisnike.

Sukladno podacima Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi za razdoblje do 31. 12. 2005. god., u domovima socijalne skrbi za tjelesno ili mentalno oštećene osobe čiji je osnivač Republika Hrvatska bilo je smješteno 1430 djece. U domovima socijalne skrbi drugih osnivača, smješteno je 401 dijete s teškoćama u razvoju, te 207-ero djece u domovima za djecu bez roditeljske ili odgovarajuće roditeljske skrbi. To čini ukupnu brojku od 2038 djece smještene u institucijama. Osim u institucijama, 365-ero djece s teškoćama u razvoju na smještaju je u udomiteljskoj obitelji.

Deinstitucionalizacija djece s teškoćama u razvoju, mora biti trajna zadaća cijelog društva, a posebno nadležnih ministarstava. Uz reorganizaciju postojećih resursa, financijskih i stručnih, te uz programe kvalitetne stručne podrške obiteljima djece s teškoćama u razvoju, te uz jačanje specijaliziranog udomiteljstva, moguće je napraviti pozitivne korake prema idealu života djeteta u obitelji.

U ovom izvještajnom razdoblju, kao i u prošlom, ostalo je vrlo aktualno pitanje rada tijela vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi i drugih prava po posebnim propisima, a posebno pitanje sastava i rada Prvostupanjskog tijela vještačenja (PTV). Najveće pritužbe su na trajanje, tj. dugotrajnost postupaka, te neujednačenosti procjena vrsta i stupnjeva teškoća u razvoju na nivou Republike Hrvatske. Uočena je i potreba dopune ili izmjene Pravilnika o sastavu i načinu rada tijela vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi i drugih prava po posebnim propisima.

Ured pravobraniteljice za djecu snažno se zalaže za participaciju djece s teškoćama u razvoju. Izostavljanje djece iz rasprave o pitanjima koja se tiču njih samih nedopustivo je, a neosiguravanje uloge koja im pripada u demokratskom procesu samo po sebi je kršenje njihovih prava.

Povodom obilježavanja 3. prosinca, Međunarodnog dana osoba s invaliditetom, sukladno preporuci UN-ove Komisija za ljudska prava iz rezolucije 1993/29 od 5. ožujka 1993. da ističu obilježavanje 3. prosinca : „s ciljem postizanja punog i jednakog uživanja ljudskih prava i sudjelovanja osoba s invaliditetom u društvu.“, organizirali smo nekoliko događanja s ciljem promocije, unapređivanja i zaštite prava djece s teškoćama u razvoju. U uredu je održan sastanak na temu „Mehanizmi unapređivanja stanja prava djece s teškoćama u razvoju u RH“ sa saborskom zastupnicom gđom. Vesnom Škulić, članicom Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina te članicom Odbora za rad, socijalnu politiku i zdravstvo. Održali smo sastanak s predstavnicima udruga koje se bave zaštitom prava djece s teškoćama u razvoju (većina njih su udruge roditelja djece s teškoćama u razvoju). Kako bismo dobili uvid u uvjete integracije djece s motoričkim teškoćama; te kroz razgovor s njima dobili informacije iz prve ruke; te kako bismo s njihovim učiteljima prodiskutirali prednosti integracije, ali i teškoće s kojima se susreću, posjetili smo Osnovnu školu Horvati. Nakon svega poduzetog, stekli smo još jasniju sliku o ostvarivanju prava djece s teškoćama. Temeljem uočenog, vođeni načelom najboljeg interesa djeteta, pokrenuli smo inicijativu održavanja posebne tematske sjednice u Saboru Republike Hrvatske. U vrijeme pisanja ovog izvješća Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina realizirao je sjednicu i održao raspravu temeljem inicijative pravobraniteljice za djecu koja je Odboru dostavila radni materijal s pregledom najčešćih primjedbi, problema, pitanja i prijedloga s kojima se u svom radu susreće Ured pravobraniteljice za djecu kada su u pitanju djeca s teškoćama u razvoju. Zaključci sjednice upućeni su Vladi RH.

Vrlo je važno kreirati i poticati političku volju, kao i stvarnu obvezu preispitivanja i ostvarivanja najefikasnijih djelovanja da bi se prevenirale i/ili ublažile posljedice teškoća u razvoju. To je proces u kome moraju sudjelovati sve razine i strukture društva.

Opća skupština UN-a usvojila je u prosincu Međunarodnu Konvenciju o zaštiti i promicanju prava i dostojanstva osoba s invaliditetom UN-a, koja ponavlja i naglašava potrebu zaštite prava djece s teškoćama u razvoju. Konvencija će biti otvorena za potpisivanje krajem ožujka 2007. god., a prema najavama potpredsjednice Vlade, Republika Hrvatska će biti među prvim zemljama potpisnicama Konvencije. To je svakako vrijedan čin, koji znači preuzimanje svih obaveza propisanih Konvencijom, kao što je to slučaj i s Konvencijom o pravima djeteta. Praćenje pristupanja i provedbe Konvencije o zaštiti i promicanju prava i dostojanstva osoba s invaliditetom, bit će predmet interesa Ureda pravobraniteljice za djecu.

3.2 PRAVA DJECE PRIPADNIKA NACIONALNIH MANJINA

„...obraćam Vam s molbom za pomoć - već sam očajna jer već duže vrijeme zbog raznih administrativnih barijera ne uspijevamo upisati jednu djevojčicu u školu! U kontaktu sam s jednom romskom obitelji u kojoj majka i najstarija kćerka nemaju hrvatske dokumente, ali su u procesu sređivanja istih. Spomenuta djevojčica ima deset godina i ove je godine najzad trebala krenuti u prvi razred škole, ali je u školi gdje žive ne primaju jer nema prijavljeno prebivalište ni boravište. Inače, djevojčica ima sve garancije jedne romske udruge, koja je kontaktirala školu, te tražila pomoć nadležnog Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, te je i ministar kontaktirao školu. Stalno se daju garancije, ali svaki od pet do šest puta kad je djevojčica ponosno krenula u školu, uplakana je vraćena zbog problema prijave na adresu. Mislim da shvaćate da je to začarani krug koji se ne može lako razriješiti, jer joj škola ne želi izaći ususret. Djevojčica ima potrebne zdravstvene potvrde. Deset joj je godina i stvarno je velika nužda da krene u školu.“

Iz pisma pravobraniteljici

Sukladno Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina, Republika Hrvatska osigurava ostvarivanje posebnih prava i sloboda pripadnicima nacionalnih manjina. Za djecu su posebno važna: pravo na odgoj i obrazovanje na jeziku i pismu kojim se služe, služenje svojim jezikom i pismom, privatno i javno te u službenoj uporabi, uporaba svojih znamenja i simbola, kulturna autonomija, pravo na očitovanje svoje vjere te na osnivanje vjerskih zajednica, pristup sredstvima javnog priopćavanja i obavljanje djelatnosti javnog priopćavanja na jeziku i pismu kojim se služe, te zaštita od svake djelatnosti koja ugrožava ili može ugroziti njihov opstanak, ostvarivanje prava i sloboda.

Naša bliža povijest nalaže usmjeravanje posebne pozornosti socijalnoj integraciji djece pripadnika nacionalnih manjina. Pri tome je posebno važno pitanje obrazovanja. Ono se svugdje, a posebno u pojedinim područjima Republike Hrvatske, mora temeljiti na interkulturalnosti. To znači odgoj i obrazovanje koji će ne samo činjenično konstatirati da različite nacionalnosti i/ili vjeroispovijesti dijele određeni prostor, nego će naći najbolje načine da sva djeca, i pripadnici nacionalnih manjina i pripadnici većine, razviju zdravi identitet.

Primjer takvog načina odgoja i obrazovanja je projekt Nove vukovarske škole koji razvija mogućnost djelovanja škole u Podunavlju primjerene svoj djeci bez obzira na jezik, nacionalnost ili neke druge razlike, kao alternativni oblik podijeljenim školama. Projekt

je uključio velik broj stručnjaka iz različitih područja i struka. Radi se o vrlo ozbiljnoj inicijativi, temeljenoj na vrijednostima i ciljevima humanijeg i demokratskijeg života u našoj zemlji.

Ovaj primjer ističemo iz razloga što smo tijekom prošle godine svjedočili izvještavanjima medija o sukobima učenika u pojedinim dijelovima naše zemlje temeljenim navodno na nacionalnoj nesnošljivosti. Pravobraniteljica za djecu je, potaknuta slučajevima nasilja među učenicima u Vukovaru i Splitu, pozvala predstavnike Nacionalnog vijeća učenika na razmjenu mišljenja o događajima vezanima uz razne aspekte nasilja te o mogućim rješenjima ili preporukama koje zajednički možemo uputiti na prave adrese. Mada su, prema nalazima nadležnih institucija, sukobi bili posljedica drugih okolnosti i nisu bili temeljeni na nacionalnoj osnovi, Ured pravobraniteljice za djecu zabrinut je zbog pojavnosti ovakvih slučajeva i načina njihova tretmana u medijima. Zbog toga smo pratili tijek događanja, te će i nadalje naša posebna pažnja biti usmjerena na ovaj problem, kao i na djelovanja nadležnih institucija na prevenciji mogućih sukoba, te promicanju jednakosti, multikulturalnosti, i tolerancije.

Pravobraniteljica za djecu ne vodi službenu statistiku o nacionalnoj pripadnosti djece u pojedinačnim prijavama o kršenju prava, jer poštujući principe jednakosti i legaliteta, nečije etničko opredjeljenje ne smije biti razlog povlaštenog statusa niti diskriminacije.

Međutim, Pravobraniteljica za djecu štiti, prati i promiče prava i interese sve djece, pa tako i romske djece, imajući stalno u vidu Zaključak Odbora za prava djeteta s 37. zasjedanja UN-a (Geneva, listopad 2004. CRC/C/15/Add. 243 1) koji traži „...pažljivu i redovnu evaluaciju razlike u uživanju dječjih prava, i eliminaciju diskriminacije djece koja pripadaju manjinama, a posebno romske djece.“ Istovremeno, Nacionalnim programom za Rome, poglavlje XII. Zaštita obitelji, materinstva i mladeži, točka 5. propisana je uloga Pravobraniteljice za djecu kao nositelja praćenja ostvarivanja prava romske djece.

Sukladno navedenim zadaćama i ovlastima, Ured pravobraniteljice za djecu je postupao u nekoliko pojedinačnih predmeta u kojima je došlo do prijave kršenja prava romske djece.

Prateći pojedinačne prijave upućene Uredu o kršenju prava djece, medijsko izvješćivanje o djeci i problematici djece romske nacionalnosti, medijske prezentacije aktivnosti usmjerenih unapređenju položaja romske djece, te tražeći specifična izvješća nadležnih institucija o pojedinim pitanjima koja se tiču prava i interesa romske djece, stekli smo sliku o ostvarivanju njihovih prava u Republici Hrvatskoj. Temeljem prikupljenih informacija pisane su preporuke nadležnim tijelima i institucijama.

Uz sve spomenuto, Ured je sudjelovao u raznovrsnim javnim aktivnostima usmjerenim na poboljšanje položaja romske djece u Republici Hrvatskoj.

Prema popisu stanovništva iz 2001. godine, od ukupno 9463 osobe koje su se izjasnile kao Romi, njih 1769 je u dobi do četiri godine, 1390 u dobi od pet do devet godina, 1105 u dobi od deset do 14 godina, a 976 u dobi od 15 do 19 godina. Ukupno dakle, prema službenom popisu stanovništva u Republici Hrvatskoj živi nešto manje od 5240-ero djece romske nacionalnosti. Točan broj nije moguće iskazati zbog načina prikupljanja podataka, koji ne prepoznaje dobnu granicu od 18 godina, a koja prema Konvenciji o pravima djeteta definira pojam „dijete“.

Navedena činjenica aktualizira pitanje nejedinstvenosti prikupljanja vjerodostojnih podataka o djeci u različitim sustavima, a samim time i njihove neusporedivosti.

U protekloj godini uočen je problem sporog i otežanog rješavanja **statusnih pitanja pripadnika romske nacionalnosti**, što se direktno i indirektno odražava na ostvarivanje dječjih prava, prije svega prava na odgoj i obrazovanje.

Obratila nam se stranka koja je kontaktirala s jednom romskom obitelji. Problem je bio opis desetogodišnje djevojčice u prvi razred osnovne škole. Naime, zbog neriješene prijave prebivališta djevojčica nije bila u mogućnosti upisati se u osnovnu školu. Kontaktirali smo školu u koju je djevojčica trebala biti upisana, te je o cijelom slučaju obaviješten mjesno nadležni centar za socijalnu skrb. Došli smo do saznanja da su pri pokušaju uključivanja djevojčice u školu, unatoč manjkave upisne dokumentacije, aktivno sudjelovali jedna romska udruga kao i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa kako bi se iznašlo prihvatljivo rješenje za djevojčicu, međutim do upisa, prema našim saznanjima do danas nije došlo, kao što još uvijek nije riješeno niti pitanje prebivališta djevojčice.

Dio Roma, iako živi u Republici Hrvatskoj duže vrijeme, nema uređeno hrvatsko državljanstvo, te nema prijavljeno prebivalište. Budući da su hrvatsko državljanstvo i prijava prebivališta preduvjeti za stjecanje mnogih prava (političkih, građanskih, gospodarskih, socijalnih, kulturnih i drugih), nužno je hitno rješavanje tih statusnih pitanja. Istovremeno, centri za socijalnu skrb bi trebali bolje nadzirati izvršavanje roditeljske skrbi u dijelu sadržaja koji se odnosi na brigu o obveznom školovanju djeteta.

U okviru predmeta koji se tiču povreda prava vezanih uz školovanje romske djece, Ured je na poticaj jedne romske udruge, tražio izvješće Ministarstva znanosti obrazovanja i športa zbog navoda o **zakašnjelim i neredovitim isplatama dačkih stipendija srednjoškolcima**.

Odgovor Ministarstva je da su u šk. god. 2005./2006. isplaćivali stipendije izravno na račune stipendiranih učenika i studenata, a ne na račune romskih udruga kako se to činilo prijašnjih godina. Takav način stipendiranja uveli su zbog nezadovoljstva udruga i pritužbi na netransparentnost dodjeljivanja stipendija. Dokumentacija koja se prilaže za stipendiju je, prema očitovanju Ministarstva, u nekim slučajevima bila nepotpuna i to je razlog kašnjenja isplata stipendija. Također su naveli da će u šk. god. 2006./2007. stipendije isplaćivati mjesečno, a iznos mjesečne stipendije za učenike je 500,00 kuna.

Ured pravobraniteljice za djecu podržava sve mjere koje će doprinijeti boljem obrazovnom statusu romske djece, s obzirom na činjenicu da je tek oko 1.600 učenika pripadnika romske nacionalne manjine uključeno u sustav osnovnoškolskog obrazovanja, a broj srednjoškolaca je izrazito mali i iznosi svega 150 učenika (podaci sukladni Nacionalnom planu aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine). Isto tako, podržavamo težnju za transparentnošću stipendiranja. Ujedno naglašavamo potrebu redovitosti i pravovremenosti isplata stipendija, kao stvarne materijalne podrške, ali i dodatnog motivacijskog faktora u cilju završavanja srednjoškolskog obrazovanja.

Na naš upit i traženje izvješća o svim učinjenim pripremama vezanim uz obrazovanje djece romske nacionalnosti u šk. god. 2006./2007. sukladno Nacionalnom programu za

Rome i Akcijskom planu Desetljeća za uključivanje Roma 2005. – 2015. nadležno Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa nije dostavilo tražene podatke.

Odgoy i obrazovanje Roma ocjenjujemo jednim od najvažnijih čimbenika za poboljšanje i promjenu njihovog položaja u društvu. Mnoga djeca u kući govore isključivo neki od romskih jezika, te je polazak u školu njihov prvi susret s hrvatskim jezikom. Najčešće je to razlog izdvajanja djece u posebne „romske“ razrede, kao i razlog lošijih obrazovnih postignuća. Zato je nužno obuhvatiti i uključiti što više romske djece u programe predškolskog odgoja, radi pripreme za polazak u školu i stvaranje preduvjeta za ravnopravno sudjelovanje u svim odgojno-obrazovnim ustanovama i kvalitetno školovanje do najviših potencijala duševnih i tjelesnih sposobnosti djeteta.

Posebno, stoga, ističemo potrebu pojačane provedbe mjera predškolskog odgoja Nacionalnog programa za Rome.

Zabrinjava nas činjenica da prema Zakonu o predškolskom odgoju, prednost pri upisu u vrtić imaju djeca s oba zaposlena roditelja, a kako istraživanja pokazuju, roditelji romske djece mahom su nezaposleni pa djeca nemaju mogućnosti biti upisana u vrtić. Alternativa jesu drugi programi koje provode dječji vrtići, romski dječji vrtići, osnovne škole, romske i ostale udruge, no mišljenja smo da treba nastojati što više djece uključiti u postojeće redovne predškolske programe.

Uredu se obratila romska udruga s područja Međimurja podnoseći prijavu o fizičkom i psihičkom zlostavljanju dvanaestogodišnjeg dječaka romske nacionalnosti od strane djelatnika Odjela za zaštitu i tretman djece i mladeži s poremećajima u ponašanju Centra za socijalnu skrb Varaždin. O događaju je obaviještena policija, koja je o svemu poduzetom i učinjenom izvijestila Općinskog državnog odvjetnika u Varaždinu, a nakon spomenutog incidenta prijavljeni djelatnik je premješten na drugo radno mjesto do donošenja odluke nadležnih tijela. Pravobraniteljica za djecu i dalje prati rad svih sustava (socijalne skrbi, unutarnjih poslova, pravosuđa) u razrješenju konkretnog slučaja.

Zabrinjava nas činjenica da su, prema podacima Prihvatne stanice u Zagrebu, gotovo ¼ ukupno prihvaćenih, djeca romske nacionalnosti privedena od strane policije. Navedena djeca najčešće se nalaze u dobnoj kategoriji od osam do 15 godina, a u zadnjih nekoliko godina neki od njih privedeni su u Prihvatnu stanicu i više od 50 puta. Najčešći razlog prihvata navedene djece jest skitnja, krađa, prosjačenje. Često ih se zatiče i u stanu punoljetnih osoba što navodi na mogućnost da su ta djeca iskorištavana za prošnjju, krađu i slične nezakonite radnje. Isto tako nakon privođenja o njima se često interesiraju punoljetne osobe koje se predstavljaju kao rođaci i žele ih preuzeti što ukazuje na sumnju iskorištavanja istih. Prema dostupnim nam podacima većina djece nema navršenih 14 godina života, u Prihvatnu stanicu redovito se dovode iz skitnje i prosjačenja na području grada Zagreba, a time su izložena rizičnim i ugrožavajućim utjecajima na njihov razvoj i ukupni integritet. Zabrinjava i podatak da se događa da po preuzimanju iz prihvatne stanice, ista djeca budu ponovno privedena isti dan, što ukazuje na činjenicu da ih roditelji niti ne odvođe kući.

Navedeno ukazuje na nužnu potrebu žurnog rješavanja postojeće problematike s ciljem poduzimanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djece, te prevencije delinkventnih ponašanja. Nameće se i nužnost intervencije prema njihovim roditeljima zbog očitog zapuštanja i zanemarivanja, te ugrožavanja razvoja djeteta.

Kao što i sama struka predlaže, u razrješavanje postojećeg stanja potrebno je uključiti šire društvene čimbenike (centri za socijalnu skrb, romske udruge, gradovi, općine, županije). Uvjeti življenja s kojima se suočava veći dio romske populacije u Republici Hrvatskoj, teški su, prvenstveno zbog visoke stope nezaposlenosti, nedovoljne obuhvaćenosti sustavom obrazovanja, neadekvatnih stambenih uvjeta te (ne)uređenosti prostora naseljenih Romima. Nužno je poduzimati mjere za poboljšanje socio-ekonomske situacije romskih obitelji (zapošljavanje), rješavanje osnovnih egzistencijalnih uvjeta stanovanja (npr. Plinarsko naselje, naselje Struge, naselja u Međimurju) i uključivanje djece u redoviti sustav obrazovanja.

Sve su to mjere predviđene Nacionalnim programom za Rome, u čijoj provedbi sudjeluju spomenuta tijela državne uprave, lokalne i područne (regionalne) samouprave, vladine i nevladine institucije, domaće i strane udruge, međunarodne organizacije, Romi i romske udruge. Sredstva za provedbu Programa osiguravaju se iz Državnog proračuna, proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, te iz donacija i drugih izvora. Prema podacima Vlade RH, ukupan iznos za provedbu u 2006. godini iznosio je 11,8 milijuna kuna. Mišljenja smo da raspodjela sredstava treba slijediti gore navedene prioritete te pratiti potrebe romske populacije, poglavito romske djece.

Prema iskazima samih pripadnika romske nacionalne manjine, veliki je problem sporost sustava. Pojedina ministarstva odgovorna za provedbu Programa ne reagiraju dovoljno brzo na goruće probleme romske zajednice.

Svako dijete ima pravo na primjeren opstanak i razvoj, posebno na području socijalne sigurnosti i zaštite od gospodarskog iskorištavanja, te izlaganja djece različitim, za njihov razvoj štetnim ponašanjima. S tim u vezi, Ured pravobraniteljice za djecu je još 2004. godine upozoravao na veliki problem djece koja prose po ulicama i na određenim mjestima u većim gradovima (na središnjim trgovima, velikim raskrižjima i trgovačkim centrima). Ova problematika iscrpnije je opisana u poglavlju Zaštita djece koja prose.

Javno progovaranje o pojavnosti i ukazivanje na probleme s kojima se susreće romska zajednica s naglaskom na organizirano prosjačenje, maloljetničke brakove i romsku djecu kao "bijelo roblje", te iskorištavanje dječjeg rada, način je borbe protiv sve prisutnijeg problema gospodarskog iskorištavanja djece.

Ured pravobraniteljice za djecu, svojim je iskustvom i stavovima, u dva navrata sudjelovao na okruglim stolovima u organizaciji Udruge Romi za Rome Hrvatska, Ureda za ljudska prava RH, Misije OEES -a u Republici Hrvatskoj, Ureda za migracije i Studijskog centra socijalnog rada, u Zagrebu koji su imali za cilj podizanje javne svijesti o rastućem problemu trgovanja djecom.

Neprijavljivanje rođenja djeteta, i neupisivanje u matične knjige dovodi do mogućnosti da „djeca bez identiteta“ postanu žrtve trgovaca ljudima.

Siromašna djeca, a romska djeca u velikom broju slučajeva to jesu, posebno su ranjiva skupina te su upravo ona visoko na listi **potencijalnih žrtava trgovanja**.

Nejednaki status ženske populacije usko je povezan i sa uskraćivanjem školovanja, što za posljedicu ima nemogućnost zapošljavanja, ekonomsku ovisnost, pa često i zlostavljanje u obitelji.

Slijepo pridržavanje tradicijske kulture i načina življenja koje je u suprotnosti s najboljim interesom djeteta mogu također dovesti do trgovanja djecom. Primjer takve tradicije i „romskog običaja“ su **maloljetnički dogovoreni brakovi** kada obitelj malodobnog mladoženje plati, tj. „kupi“ malodobnu djevojčicu, najčešće ne stariju od 15 godina, koja se protiv svoje volje mora udati za muškarca kojeg su odabrali njezini roditelji. Takvi prisilni brakovi smatraju se seksualnim iskorištavanjem. Maloljetnički brakovi u RH su protuzakoniti i mogu se sklopiti samo pod uvjetima predviđenim Obiteljskim zakonom. Dozvolu za sklapanje braka daje sud na zahtjev maloljetne osobe te sud utvrđuje postojanje uvjeta za sklapanja braka. Život s maloljetnom osobom kazneno je djelo, a kazneno je odgovorna punoljetna osoba koja živi u takvoj izvanbračnoj zajednici s maloljetnom osobom te roditelji ili skrbnici malodobne osobe koji su to omogućili (kazna zatvora od šest mjeseci do tri godine, a u slučaju prodaje odnosno koristoljublja predviđena je kazna zatvora od 3 mjeseca do 5 godina). Maloljetnom osobom smatra se osoba starija od 14, a mlađa od 16 godina. U slučaju da je osoba mlađa od 14 godina smatra se djetetom te se radi o kaznenom djelu “spolni odnošaj s djetetom” koji sa sobom nosi i veću odgovornost počinitelja i strože kazne (kazna zatvora od 3 do 12 g). Maloljetnički brakovi i izvanbračne zajednice su zabranjeni jer rano stupanje u seksualne odnose kao i rane trudnoće nose nebrojene rizike i opasnosti kao npr. smrt dojenčeta i majke prilikom poroda, rastući rizici od zaraznih bolesti kao što je AIDS (HIV), komplikacije u trudnoći i porođaju, trajne promjene zdravstvenog stanja.

Zbog svega gore navedenog stav Ureda pravobraniteljice za djecu je da se ukorijenjeni tradicionalni običaji koji štete djeci trebaju mijenjati, te je potrebna sustavna edukacija roditelja i djece o neprihvatljivosti i štetnosti takvog ponašanja, a zakoni RH moraju se jednako primjenjivati na svu djecu, bez izuzetaka i bez obzira na nacionalnu i drugu pripadnost.

U proteklom razdoblju Ured pravobraniteljice za djecu je pratio i medijsko izvješćivanje o djeci i problematici djece romske nacionalnosti, kao i medijske prezentacije aktivnosti usmjerenih unapređenju položaja romske djece.

Pisani i elektronički mediji sporadično prate život Roma i angažman društvene zajednice u rješavanju njihovih problema. Povodi za izvještavanje o djeci romske nacionalnosti su uglavnom događaji koji, čini se, mogu izazivati posebnu pažnju čitatelja (npr. prosjačenje, trgovanje djecom, ljudske tragedije, bespravno izgrađeni objekti, nebriga sustava, velike društvene akcije). Prevladavaju, na žalost, negativni sadržaji. Međutim, **pohvalno je što mediji imaju kritički odnos prema društvenoj nebrizi, diskriminaciji i stereotipima.**

Aktivnosti usmjerene unapređenju položaja romske djece i romske zajednice obično su u medijima djelomično prezentirani prilikom posjeta romskim naseljima nekog od političara, tj. predstavnika vlasti ili prigodom nekih datuma važnih za pripadnike romske nacionalne manjine.

Mišljenja smo da bi se zagovaranje prava, afirmiranje romske kulture i običaja putem medija trebalo intenzivirati programima za stvaranje pozitivne predodžbe o Romima (emisije, prilozi i spotovi na TV-u, te prilozi na radiju i u tisku, kampanje s ciljem suzbijanja diskriminacije). Preporuke Ureda općenito u odnosu na izvještavanje o djeci,

pa tako i djeci romske nacionalnosti detaljno su obrađena u poglavlju Zaštita i promicanje prava djece i mediji.

Savjetnica pravobraniteljice za djecu je kao gost predavač sudjelovala na seminaru održanom u rujnu u Stubičkim Toplicama koji je organizirao Vladin Ured za nacionalne manjine pod nazivom "Osposobljavanje mladih pripadnika nacionalnih manjina". Polaznicima seminara je prezentirala instituciju Pravobraniteljice za djecu te iskustva u radu Ureda koja se odnose na pitanja zaštite i promicanja prava nacionalnih manjina, posebno vezanih uz ostvarivanje prava romske djece. Dio predavanja se odnosio i na informiranje o pravima djece, kao i o temeljnom dokumentu koji propisuje dječja prava - Konvenciji o pravima djeteta.

Promičući prava i jednakost sve djece, Ured surađuje s pojedinim romskim udrugama, te prati rad civilnog sektora. Prema našem iskustvu, konstruktivno djelovanje je opterećeno sukobima među romskim udrugama i liderima udruga. Tako je i Ured zaprimio nekoliko anonimnih prijava koje su se odnosile na nepravilnosti u radu pojedinih udruga i čelnika udruga, na neprimjerenost sadržaja koje te udruge nude djeci, te na upitnu vjerodostojnost predsjednika nekoliko udruga. Sve prijave prosljeđene su na nadležna postupanja.

U Dječjem tjednu su među mnogima u Uredu bili i najmlađi, djeca iz dvaju hrvatskih vrtića, zagrebačkog Različka i čakovečkog Pirga, vrtića koji nekoliko zadnjih godina upisuje djecu romske nacionalnosti, te s njima provodi program predškole. Dvadesetak djevojčica i dječaka, u dobi od četiri do šest godina su se tijekom dvosatnog druženja međusobno upoznali, te su odraslima pokazali što u praksi znači jednakost, razumijevanje, nediskriminacija, slobodno izražavanje mišljenja i sudjelovanje.

3.3 PRAVA DJECE KOJA SE BAVE SPORTOM

Zaštićenost djece koja se bave sportom u sportskim klubovima i u odgojno obrazovnom sustavu od velikog je interesa Ureda pravobranitelja za djecu.

Ured je protekle godine primio osam prijava o kršenju prava i interesa djece koja se bave sportom. Neki podnositelji prijava ugroženosti djece izražavali su zabrinutost vezano uz medijski prikaz pojedinih sportskih događaja i sportaša strahujući za mogućnost modeliranja nasilnih i agresivnih ponašanja kod mladih. Drugi su prijavljivali neadekvatna, čak zlostavljajuća ponašanja trenera ili djelatnika sportskih klubova te vršnjačko nasilje u klubovima. Pravobraniteljica za djecu zabrinuta je zbog ponašanja nekih mladih navijača koji ponekad svojim ponašanjem na sportskim događajima, prije i poslije njih, zađu u područje kaznenih ili prekršajnih djela.

S druge strane, sport je za djecu značajno i poticajno područje razvoja i rasta i svjesni smo da su u Hrvatskoj djeca premalo usmjerena na sport. O tome svjedoči i istraživanje GfK grupe (Growth from Knowledge) - Centra za istraživanje tržišta (www.gfk.hr) iz svibnja 2006. koje navodi da se 40% djece u dobi od 11 do 13 godina ne bavi nikakvim sportom (niti rekreacijski niti amaterski) dok istodobno 90% svaki dan prati TV program. Osim što je razvojno poticajna aktivnost, sport je direktno vezan za prevenciju nasilja, zlostavljanja, ovisnosti i niz bolesti i zdravstvenih problema tipa pretilosti i dr.

U Hrvatskoj se od 600 000 učenika sportom bavi njih 120 000 što iznosi 20%. Prema napisu iz Školskih novina, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa najavljuje da će svih 600 000 učenika imati mogućnost uključiti se u neku od sportskih aktivnosti u svojoj

školi na temelju nedavno osnovanog Hrvatskog sportskog školskog saveza kao strateškog tijela za razvoj školskog sporta. Ohrabruje namjera osnivanja i organizacije sportskih društva u svim školama kao i od Ministarstva najavljena briga o mladim talentiranim sportašima. Trenutačno su škole osnivači oko 1180 školskih sportskih klubova, dok je broj redovitih osnovnih škola u Hrvatskoj 837, a redovitih srednjih škola 369.

Vezano uz pritužbe na postupanja trenera, vršnjačko nasilje u sportskim klubovima, dostupnost treniranja ili mogućnost izlaska iz kluba, obraćali smo se tijekom godine nadležnom ministarstvu koje nam je promptno odgovaralo, i sportskim savezima. Na žalost nisu svi savezi kojima smo se obratili pokazali isti interes u odnosu na prava djece, pa očekujemo i od njih odgovornost u poštivanju i implementaciji Konvencije o pravima djece. U nekoliko slučajeva obraćali smo se ili tražili informaciju ravnateljstvu policije kao i poglavarstvima gradova, te općinskim državnim odvjetništvima vezano uz pojedinačne primjere ugrožavanja djetetovih prava.

Nužnim vidimo dodatnu edukaciju trenera kao i studenata kineziološkog fakulteta o pravima i dobrobiti djece koja treniraju ili se rekreativno bave sportom u školi ili sportskim klubovima. Dobivanje ili obnavljanje trenerskih licenci trebalo bi biti uvjetovano evaluiranom kompetentnošću u odnosu na rad s djecom i mladima, a ne samo uz vođenje sportaša na natjecanje. Također smatramo da bi uvođenje supervizora ili koordinatora (iz Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa ili Kineziološkog fakulteta) bila korisna mjera za ublažavanje posljedica kriznih situacija u sportskim klubovima, međuresornu suradnju i uvođenje mjera koje će biti zajedničke svim savezima i sportskim klubovima koji se razlikuju u spremnosti, brzini i efikasnosti reagiranja u situacijama ugroženosti prava i interesa djece.

Također se, vezano uz vršnjačko nasilje, Protokol u slučaju nasilja među djecom treba primjenjivati i u športskim klubovima. Ured na temelju izvješća centara za socijalnu skrb u nekim slučajevima uočava kako u slučaju međuvršnjačkog nasilja centar provodi razgovore s roditeljima djece u sukobu, a ne ispituje okolnosti u kojima se nasilje dogodilo, a koje se tiču kluba, trenera ili zahtjeva unutar treninga.

Ove godine smo bili svjedoci medijskih napisa o tzv. ritualima inicijacije u sportskim klubovima koji uključuju ponašanja koja, svojim obilježjima, odgovaraju vršnjačkom nasilju ili ponižavanju djeteta. Često su takvi rituali prihvaćeni od strane trenera i roditelja kao znak snage, izdržljivosti, otpornosti i sportskog duha. Podržavanje ovakvih ponašanja među djecom i mladima je potpuno neprihvatljivo pa dolazilo ono i od djetetovih skrbnika. Nasilje, povređivanje i ponižavanje ne može biti povezano ni s kakvim dobitkom za dijete i u svakom svom obliku je štetno i nedopustivo.

Kako Ured vjeruje u multidisciplinarni pristup u zaštiti prava djece obratili smo se, temeljem članka 15. Zakona o pravobranitelju za djecu, Kineziološkom fakultetu u Zagrebu s prijedlogom za suradnju i mogućnost dobivanja ekspertnog mišljenja o raznim pitanjima zaštićenosti djece u sportu o čemu smo dobili pozitivan odgovor dekana Fakulteta u kome se izražava spremnost Fakulteta na partnerstvo s Uredom.

Ured pravobranitelja za djecu će se zalagati da se u društvu više promovira sport među djecom i mladima i promiče bavljenje djece sportom. Dakle, djeca u sportu i sport kao značajan dio ljudskog života bit će i sljedeće godine predmet znatnog interesa Ureda pravobraniteljice za djecu pri čemu očekujemo podršku nadležnih pojedinaca i tijela,

sportskih klubova i saveza, civilnih udruga, roditelja, a prvenstvo sudjelovanje djece i sadašnjih i budućih mladih sportaša.

3.4 PRAVA DJECE ČIJI SU RODITELJI U ZATVORU

„Djeci treba reći da u zatvoru postoje ograničenja koja se tiču zakona, ali ne i ograničenja koja se tiču ljubavi“

Marie-France Blanco, iz knjige „Children of Imprisoned Parents: European Perspectives on good Practice“, Euroships, Paris, 2006.

Djeca čiji roditelji su u zatvoru su posebno ranjiva skupina djece. Pri tome mislimo na djecu koja su rođena za vrijeme majčinog izvršenja kazne zatvora i do tri godine mogu živjeti s majkom i na djecu čiji su jedan ili oba roditelja u zatvoru, a ona žive u ustanovi, kod udomitelja, člana obitelji ili drugog roditelja.

Prema Zakonu o izvršenju kazne zatvora “ trudnici i **majci s djetetom koja je rodila za vrijeme održavanja kazne zatvora** osigurava se cjelovita zdravstvena zaštita u svezi s trudnoćom, porođajem i majčinstvom”. Dijete će ostati uz majku, na njezin zahtjev, na temelju odluke nadležnog tijela, do navršene treće godine života, a nakon toga centar za socijalnu skrb preuzet će potrebne mjere za smještaj djeteta.

Ovlaštena osoba centra za socijalnu skrb obavezna je jedanput u tri mjeseca, a po potrebi i češće posjetiti kaznionicu, odnosno zatvor radi nadzora odnosa majke, te poduzeti odgovarajuće mjere ako je to potrebno.

Zatvorenica trudnica, te majka i dijete imaju pravo na tjedne posjete članova obitelji.

Tijekom boravka djeteta uz majku zatvorenicu, kaznionica, odnosno zatvor će osigurati boravak djeteta u predškolskoj ustanovi izvan kaznionice, odnosno zatvora.

Pri obilasku Kaznionice Požega (u prosincu 2006.) pravobraniteljica je razgovarala s dvije majke čija su djeca (od oko 2 mjeseca starosti) s njima na Odjelu za roditelje. U odnosu na uočene probleme i druga pitanja vezana uz prava djece koja žive u zatvoru Ured će postupati u 2007. godini. Posebno važnim smatramo uvođenje pedijatrijske supervizije u odnosu na zdravlje djece i na prehranu, kao i uspostavljanje uske suradnje dječjeg vrtića koje pohađa dijete i djelatnika zatvora u praćenju i poticanju razvoja djeteta koje do tri godine može boraviti s majkom u prostoru kaznionice.

Vezano uz kontakte djeteta s roditeljem koji je u zatvoru ili uz neko od djetetovih prava dok je roditelj na izvršenju kazne te u odnosu na djecu do tri godine koja borave u zatvoru s majkom, Ured je u 2006. godini postupao u 13 predmeta ili telefonskih savjetovanja.

Problem kontakta djeteta i roditelja u zatvoru vezan je, prema saznanjima Ureda, obilaskom Kaznionice Požega i prema pojedinačnim prijavama, uz: stav djeteta prema kontaktu, utjecaj drugog roditelja ili članova obitelji, financijske mogućnosti, spremnost udomitelja ili nadležnog centra za socijalnu skrb na dovođenje djeteta, prostorne i kadrovske uvjete u zatvorskoj ustanovi, vrstu kaznenog djela i utjecaja na dijete, neslaganja roditelja i centra za socijalnu skrb ili suda vezano uz kontakte, stav i spremnost djelatnika zatvora, prostorne uvjete u zatvoru, zakonske i normativne odredbe o izvršenju kazne zatvora.

Uredu se ove godine, izravno ili putem udruge B.a.B.e., obratilo nekoliko majki, koje su na izvršenju kazne zatvora, s molbom za pomoć u kontaktima s djetetom. Kontakti su prema navodima prerijetki, vezani su za pravo na pogodnost (kako se radi o pravu djeteta ove dvije stvari ne bi trebale biti povezane), zatvorenica i obitelj su ograničenih financijskih mogućnosti vezano uz dovoženje i odvoženje djece ili dijete odbija kontakt.

Navodeći da mu supruga onemogućava susrete i druženja s kćerkom, Uredu se obratio otac djevojčice. Imenovani se nalazi na odsluženju zatvorske kazne u trajanju od 12 godina zbog ubojstva. Majka je dijete odvodila na susrete s ocem, ali od kada isti raznim institucijama piše pisma u kojima majku karakterizira kao neadekvatnu i traži smještaj djevojčice u ustanovu, a također piše djetetu pisma neprimjerenog sadržaja, majka odbija dovesti dijete na susrete. Iz traženog izvješća Centra za socijalnu skrb proizlazi da je u tijeku brakorazvodni postupak, a mišljenje je centra da djevojčica treba ostati živjeti uz majku, te da se ocu trebaju susreti i druženja zabraniti. Majci je zbog pomoći u odgoju izrečena mjera nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi.

U ovim slučajevima važno je naglasiti da je pravo kontakta s roditeljem u zatvoru prvenstveno pravo djeteta. Načini i učestalost susreta i druženja trebaju se određivati u najboljem interesu djeteta. Pri tome treba voditi računa o djetetovoj dobi, vrsti kaznenog djela roditelja, obiteljskoj situaciji te „snagama i potencijalima“ za brigu o djetetu unutar obitelji, kao i o pripremljenosti djeteta i roditelja na susret.

Često su bake i djedovi osobe s kojima djeca žive dok su roditelji na izvršenju kazne zatvora. O pravu djeteta na kontakt s roditeljem ponekad postoji suglasje među članovima obitelji, a ponekad ga nema. Teško je na prvi pogled znati što je prava potreba i interes djeteta vezano uz to, a koliko njegovo javno izražavanje ima veze s iskazom lojalnosti prema onima s kojima živi, indukcijom i uvjeravanjem od bilo koje osobe ili više njih, strahom od ponovnog gubitka i izbjegavanjem bliskosti i sl. Djetetova suglasnost o viđanju roditelja u zatvoru ili odbijanje toga također može imati različite uzroke.

U zemljama EU svake godine je oko 700 000 djece odvojeno od jednog svog roditelja koji je u pritvoru ili u zatvoru. Europska organizacija EUROCHIPS (European Committee for Children of Imprisoned Parents) predstavlja mrežu organizacija i udruga koje podržavaju i promiču ideju o nužnosti kontakata djece i roditelja u zatvoru o čemu se raspravljalo i na konferenciji pod nazivom „Djeca roditelja zatvorenika: Europska perspektiva“ (Pariz, svibanj 2006.) na kojoj je sudjelovala i predstavnica Ureda.

Postoje razni modeli ostvarivanja i održavanja kontakta djeteta s roditeljem. U nekim zemljama je naglasak na udomiteljstvu koje se ostvaruje u blizini zatvora, negdje su organizirani dječji servisi, centri podrške, mjesta za igru unutar zatvora. Drugdje postoje koordinatori za nekoliko zatvora koji brinu primarno o kontaktima djece i zatvorenica/zatvorenika. Negdje su uključeni volonteri, a programe superviziraju stručnjaci izvan zatvora. Pri tome sudjeluju i pravosudni sustav i sustav socijalne skrbi i nevladine udruge s programima psihosocijalnog tretmana zatvorenika i podrške djetetu i obitelji te grupe mladih koje pomažu djeci zatvorenika. Mnoge europske zemlje imaju vrlo visoke standarde koji odgovaraju zatvoru “prijatelju djeteta” svojim humaniziranim i djetetu primjerenim okruženjem.

S obzirom na teoretsku vrijednost ponuđenih modela i iskustava, a istodobno povećanja kazni za počinitelje nasilja te posljedično na povećanje broja zatvorenika koji imaju djecu, Ured namjerava o postojećim modelima raspravljati s Upravom za zatvorski sustav, pravosudnim i penološkim stručnjacima, psiholozima, socijalnim radnicima i sucima. Mišljenja smo da su uvjeti u hrvatskim zatvorima posve neprikladni za kvalitetne kontakte djece i roditelja. Prije uvođenja europskih iskustava u ovom području treba u nas prvo raspravljati o psihosocijalnim aspektima zatvoreništva, pogođenosti djeteta, pogođenosti obitelji, smislu i društvenim i psihološkim efektima unapređivanja susreta i druženja djece i njihovih roditelja na održavanju kazne zatvora. Nužno je i intenzivno raditi na prilagodbi prostornih uvjeta, osigurati stručnu psihološku podršku i pomoć pri ovakvim kontaktima i njihovoj pripremi za djecu i za roditelje.

Važnim smatramo kontakt djeteta s roditeljem u zatvoru zbog održavanja i razvijanja odnosa, što je moguće samo kroz direktni kontakt djeteta i roditelja, kao i zbog ostvarivanja i zadržavanja roditeljske uloge, što je vrlo važno za dijete. Osoba u zatvoru može biti dobar roditelj unatoč tomu što je počinitelj kaznenog djela te roditeljstvo treba razlikovati od zatvoreništva. No o tome je potrebna stručna procjena, psihosocijalni tretman osuđenika kao i priprema djeteta, roditelja u zatvoru, obitelji i djelatnika zatvora. Pri tome postoji niz prepreka: odbijanje kontakta od samog zatvorenika, konflikt sa skrbnikom, financijske teškoće, administrativne prepreke, nedostatak "child friendly" okruženja, obiteljski konflikt. Istraživanja ove problematike navode da kontakt djeteta s roditeljem u zatvoru prekida transgeneracijski prijenos nasilja i predstavlja put k osmišljenoj budućnosti djeteta.

Upravi za zatvorski sustav smo vezano uz navedene pojedinačne prijave naglasili važnost kontakta djeteta s roditeljem u zatvoru i uputili preporuke o stvaranju adekvatnih uvjeta za ostvarivanje tog kontakta kad o tome postoji suglasnost suda i centra za socijalnu skrb.

Vezano uz osobe s kojima dijete živi postoji i problem prava na dječji doplatak što može imati direktnih posljedica na pravo djeteta na adekvatan životni standard. Naime događa se da dijete živi s članom obitelji koji brine o njemu i nema pravo na dječji doplatak koje pravo ostvaruje roditelj koji je u zatvoru, a nije mu oduzeto skrbništvo nad djetetom.

Ured je postupao u slučajevima u kojima je roditelj u zatvoru zbog obiteljskog nasilja, a dijete pokazuje probleme u ponašanju ili se nasilno ponaša, te postoji zabrana susreta i druženja između roditelja i djeteta. Postupali smo i u slučaju djeteta čija su oba roditelja u pritvoru i ne mogu postići suglasnost o povjeravanju djeteta na čuvanje i odgoj. Također smo uočili da u nekim slučajevima postoji potreba hitnog neposrednog zbrinjavanja djeteta koje je ostalo bez roditeljske skrbi te centar donosi odluku privremenog karaktera dok se na sudu ne pokrene postupak donošenja odluke o skrbi za dijete. U interesu je djeteta da se ovi postupci žurno provode, a da se djetetu u međuvremenu pruža intenzivna psihološka podrška.

Jedna majka je u obraćanju Uredu izrazila veliki strah od supruga koji, usprkos činjenici da se nalazi na održavanju zatvorske kazne u trajanju od pet godina, zbog pokušaja ubojstva nje (supruge), uznemirava obitelj, zbog čega djeca izražavaju bojazan za majčin život. Obzirom da stan u kojem živi obitelj glasi na imenovanog, isti je podnio zahtjev za isključenje struje u stanu. Preporukom Ureda i intervencijom CZSS struja je uključena. Iz izvješća Centra za socijalnu skrb saznajemo da je zbog učestalog uznemiravanja obitelji

(pisma, poruke, pozivi) i složenosti obiteljske situacije, Povjerenstvo za premještanje Uprave za zatvorski sustav odlučilo da se zatvorenik premjesti na daljnje izdržavanje kazne u drugi zatvor. U tijeku je brakorazvodni postupak i mišljenje je CZSS da je ocu potrebno zabraniti susrete i druženja s djecom.

Od strane stručnih suradnika iz vrtića, Uredu je upućeno nekoliko upita vezano uz pravo djeteta na informaciju o svom roditelju. Naime, ima slučajeva da djelatnici vrtića i drugi roditelji imaju informaciju da je roditelj djeteta u zatvoru, no drugi roditelj s kojim dijete živi ili baka i djed odbijaju djetetu reći tu činjenicu i često odsutnost roditelja objašnjavaju: boravkom u bolnici, službenim putem ili godišnjim odmorom i pri tom strahuju od djetetovih pitanja. Djeca uz to pokazuju neadekvatna ponašanja u vrtiću ili se primjećuju emocionalne poteškoće. Psiholozi u vrtiću savjetuju članove djetetove obitelji da djetetu, ovisno o njegovoj dobi i dosadašnjem iskustvu kažu istinu o boravku roditelja u zatvoru i pruže mu podršku u suočavanju s tom činjenicom. Ured je mišljenja da dijete treba znati da je roditelj u zatvoru ili pritvoru, a način na koji će mu se to reći ovisi o njegovoj dobi i okolnostima njegova života. Nužnim pri tome smatramo pružanje pomoći preostalim članovima obitelji u tome, kao i pomoć djetetu od strane centra za socijalnu skrb, odgojitelja i stručnih suradnika u vrtiću.

3.5 ZAŠTITA DJECE KOJA SU GOSPODARSKI ISKORIŠTAVANA

Zaštita prava djece od gospodarskog iskorištavanja, koja uključuje poučavanje i promicanje navedenog prava bila je predmet interesa Ureda pravobraniteljice za djecu i u 2006. godini.

Republika Hrvatska potpisnica je Konvencije o najnižoj dobi za zapošljavanje i Konvencije o zabrani i trenutnim djelovanjima za ukidanje najgorih oblika dječjeg rada i obvezno podnosi izvješća Međunarodnoj organizaciji rada, u vezi njihove primjene. Ured pravobraniteljice za djecu je i ove godine, sudjelovao u pripremi navedenog godišnjeg izvješća čiju izradu je koordiniralo Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, nadležno za praćenje provedbe navedenih dokumenata.

U Republici Hrvatskoj brojni propisi i nacionalni planovi reguliraju područje dječjeg rada od kojih nabrajamo samo neke: Zakon o radu; Pravilnik o poslovima na kojima se ne smije zaposliti malodobnik i o poslovima na kojima može raditi samo nakon prethodnog utvrđivanja zdravstvene sposobnosti; Zakon o zaštiti na radu; Kazneni zakon; Obiteljski zakon; Zakon o obrani; Zakon o sudovima za mladež; Zakon o osnovnom školstvu; Zakon o pravobranitelju za djecu; Nacionalni plan aktivnosti za dobrobit, prava i interese djece 2006. – 2012. i Nacionalni program suzbijanja trgovanja djecom. Navedenim propisima ugrađene su kaznene/prekršajne odredbe i propisane novčane kazne u slučajevima kada se propisi krše. Ured pravobraniteljice za djecu ima zadaću autonomnog praćenja provedbe navedenih dokumenata i preuzetih međunarodnih dokumenata i propisa koji se odnose na zaštitu prava djece, u ovom slučaju zaštitu od gospodarskog iskorištavanja. Propisi koji reguliraju navedeno područje su u većem dijelu adekvatni i njihova provedba je učinkovita, to ne znači da nije potrebno kontinuirano raditi na praćenju primjene i predlaganju novela propisa prema postizanju bolje učinkovitosti. Tako su tijekom 2006. godine izmjenama Kaznenog zakona pooštrene kazne, kako u visini njihovog propisanog minimuma, tako i u visini propisanog maksimuma za znatan broj kaznenih djela na štetu djece i mladeži, s namjerom slanja

jasnije poruke o društvenoj osudi takvih kaznenih djela, čime bi se nužno dovelo i do promjene postojeće sudske prakse. Izmjenama Kaznenog zakona također je uvedena zastara kaznenog progona za sva kaznena djela počinjena na štetu djeteta i maloljetnika do njihove punoljetnosti.

Nacionalnim planom aktivnosti za prava i interese djece 2006. – 2012. postavljeni su ciljevi o sustavnom jačanju svijesti o važnosti zaštite djece od zlostavljanja i zanemarivanja i smanjenju broja slučajeva zlostavljanja i zanemarivanja djece, unapređivanju sustava zaštite djece od zlostavljanja, jačanju profesionalne svijesti u obavljanju poslova zaštite djece od zlostavljanja i zanemarivanja, jačanju prevencije i pravodobne identifikacije zlostavljanja i zanemarivanja djece te odgovornosti za brzo poduzimanje učinkovitih mjera zaštite djece, prevenciji i zaštiti djece od svih oblika zlostavljanja što uključuje ostvarenje unapređenja sustava zaštite djece od gospodarskog iskorištavanja i zapošljavanja ili rada na poslovima štetnim po razvoj i zdravlje djece.

Navedenim Nacionalnim planom Ured pravobraniteljice za djecu je, uz Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Državni inspektorat, Državno odvjetništvo, Hrvatsku obrtničku komoru, sveučilišne i znanstvene institucije i organizacije civilnog društva, određen kao jedan od nositelja planiranih aktivnosti. Mjerama je utvrđena obveza izrade prijedloga izmjena i dopuna zakonskih propisa o pojavnim oblicima rada i zapošljavanja djece u cilju zaštite djece od gospodarskog iskorištavanja i zapošljavanja ili rada na poslovima štetnima po razvoj i zdravlje djece, najkasnije do kraja 2008. godine.

U dijelu praćenja gospodarskog iskorištavanja djece Državni inspektorat, sukladno Zakonu o državnom inspektoratu i posebnom Zaključku Vlade RH od 6. listopada 2005. godine obavlja nadzor, i to pojačani, u svezi s otkrivanjem nezakonitog rada i zapošljavanja malodobnika.

Državni inspektorat o izvršenim nadzorima u kojima je postupao i utvrdio da je došlo do povrede dječjih prava u sferi gospodarskog iskorištavanja kontinuirano obavještava Ured pravobraniteljice za djecu. Ured pravobraniteljice za djecu cijeni ovako dogovoren način razmjene informacija koji pridonosi boljem praćenju ovog područja zaštite dječjih prava.

U 2006. godini tako je zaprimljeno 11 obavijesti o povredi prava djece u pravilu u ugostiteljstvu, gospodarstvu i malom poduzetništvu. Povrede otkrivene nadzorom inspektora odnosile su se na sklapanje ugovora na određeno vrijeme u slučajevima koji nisu predviđeni zakonom ili kolektivnim ugovorom; sklapanje ugovora o radu koji nisu sadržavali sve podatke propisane zakonom; zapošljavanje malodobnika bez pisanog ovlaštenja njihovih zakonskih zastupnika, sklapanje ugovora o radu s malodobnikom koji ne udovoljava posebnim uvjetima za zasnivanje radnog odnosa; uskraćivanje prava malodobnicima na korištenje dnevnog i tjednog odmora; neuručivanje pisane potvrde o sklopljenom ugovoru o radu odnosno nesklapanje ugovora u pisanom obliku; neuručivanje primjeraka prijave na obvezno mirovinsko i osnovno zdravstveno osiguranje; omogućavanje, bez prethodnog odobrenja inspektora rada; rad duži od punog radnog vremena; neobavještavanje inspektora rada o prekovremenom radu malodobnika; rad noću; te neuručivanje obračuna plaće odnosno obračuna dugovane, a neisplaćene

plaće. Protiv poslodavaca kod kojih su otkrivene nepravilnosti podneseni su zahtjevi za pokretanje prekršajnih postupaka.

3.6 ZAŠTITA DJECE KOJA PROSE

Posljednjih godina uočen je veliki problem djece koja prose na ulicama i na određenim mjestima u većim gradovima, posebno na središnjim gradskim trgovima, ispred vjerskih objekata, na velikim raskrižjima, u trgovačkim centrima i drugim prometnim mjestima.

Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova tijekom 2006. godine, u prošnji je zatečeno 58-ero djece u dobi do 14 godina te 28-ero djece starije od 14 godina. U 44 slučaja djeca su zatečena u prošnji u društvu odraslih osoba.

	2005.	2006.	UKUPNO
Djeca zatečena u prošnji	88	58	146
Maloljetnici zatečeni u prošnji	57	28	85
Odrasli u prošnji s mlt.osob.	68	44	112
Mlt. osobe strani državljani	8	18	27

Ovi brojčani podaci ukazuju na ozbiljnost problema. Djeca prose hodajući od stola do stola po ugostiteljskim objektima, na raskrižjima, sjedeći na ulicama gradova, svirajući glazbene instrumente na ulicama ili u sredstvima javnog prijevoza, pokazujući građanima različite isprave o navodnom ili stvarnom zdravstvenom ili socijalnom stanju njih ili njihovih obitelji. U jednom broju slučajeva, često na raskrižjima pred semaforima, prose odrasle osobe, uglavnom žene, koje sa sobom vode ili drže u naručju djecu. Vrlo često se radi o sasvim maloj djeci, čak dojenčadi, neprimjereno obučenima (znaju biti bez pokrivala za glavu, bosa i polugola) pri iznimno visokim ili iznimno niskim temperaturama, izložena ispušnim plinovima automobila u stajanju ili kretanju i izložena potencijalnoj opasnosti od udara automobilom. Uz to, ovakva slika je zbunjujuća za drugu djecu koja je mogu shvatiti kao poruku o tome da je u redu izlagati se nabrojanim vrstama opasnosti, da je korisno prositi i da roditelji ili odrasli uvijek znaju što je za dijete najbolje. U odnosu na prava djece ovdje je narušeno pravo na zdrave uvjete odrastanja, pravo na adekvatnu roditeljsku skrb, a u konačnici i pravo na preživljavanje. Situacija u kojoj se nalaze i žive ova djece postavlja pitanje stvarne kvalitete njihovog djetinjstva i sigurno predstavlja jedan od najtežih i najgrubljih oblika kršenja dječjih prava, budući takve životne okolnosti toj djeci bitno ugrožavaju zadovoljenje niza životnih potreba, kao primjerice sigurnosti, zdravstvene zaštite, odgoja i obrazovanja, a da ne govorimo o razonodi, igri, pravu na druženje sa svojim vršnjacima i nizom drugih prava. U ovome dijelu posebno ukazujemo na pravo djeteta na zaštitu države u situaciji kada je bez odgovarajuće roditeljske skrbi, a to djeca koja prose sigurno jesu, te se postavlja otvoreno pitanje: tko su ta djeca i što se s njima doista događa za vrijeme dok nisu na ulici? Ovaj problem je prisutan i aktualan tijekom cijele godine, naglašeno u predblagdansko vrijeme i u ljetnim mjesecima u vrijeme godišnjih odmora, te nameće

potrebu poduzimanja mjera za zaštitu prava i interesa one djece koja su iz različitih razloga prisiljena svoje djetinjstvo provoditi u takvim ugrožavajućim uvjetima. Uočavajući ozbiljno kršenje prava djece na ovom području, Ured pravobraniteljice za djecu je još tijekom 2004. godine Ministarstvu unutarnjih poslova i Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi dostavio preporuku usmjerenu prema potrebi trenutnog izdvajanja djece zatečene u prošnji iz životno i zdravstveno ugrožavajućih uvjeta. U srpnju 2006. Ured je dostavio preporuku Ministarstvu unutarnjih poslova i Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi kojom je ponovno naglasio važnost i nužnost kvalitetne suradnje, poglavito između policije i tijela socijalne skrbi, kao i poduzimanja, protiv odraslih osoba, koje na taj način najgrublje izrabljuju djecu, svih zakonom predviđenih mjera s ciljem trajnog onemogućavanja izlaganja djece takvoj vrsti zloporaba. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi je preporuku Ureda pravobraniteljice za djecu dostavilo svim centrima za socijalnu skrb u RH, a Ministarstvo unutarnjih poslova je svim policijskim upravama naložilo intenzivno poduzimanje preventivno represivnih mjera u cilju suzbijanja pojava skitnje i prosjačenja djece. Uprava za granicu naložila je svim policijskim upravama koje pokrivaju granična područja, pojačanu kontrolu ulazaka stranih državljana, posebice državljana Rumunjske, budući je uočeno da oni zloupotrebljavaju iskazanu namjeru turističkog boravka i čine prekršajna djela prosjačenja. U svrhu poduzimanja mjera zaštite djece koja prose Ured pravobraniteljice za djecu je u prosincu 2006. godine organizirao sastanak sa predstavnicima Ministarstva unutarnjih poslova, PU Zagrebačke, Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, Centra za socijalnu skrb Zagreb i Općinskog suda u Zagrebu. Tom prilikom pravobraniteljica je predložila:

- ustrojavanje odgovarajuće i jedinstvene evidencije iz koje će biti vidljivi podaci o slučajevima djece zatečene u prosjačenju
- umreženost centara (to bi riješilo problem nejasnoće oko nadležnosti i djelovanja)
- izradu Protokola o postupanju u slučaju prosjačenja djece
- povećavanje smještajnih kapaciteta za majke dojilje ili majke s malodobnom djecom (zatečene u prosjačenju s malim bebama)
- ustrojavanje dežurnih službi prekršajnih sudova, općinskih sudova nadležnih za donošenje mjera obiteljskopravne zaštite i centara za socijalnu skrb
- djelovanje policije u vidu posebno obučениh timova, bez uniforme
- obavještavanje policije od strane sudova i CZSS o izricanju mjera bilo u kaznenom i prekršajnom bilo kod izricanja mjera obiteljsko pravne zaštite
- kroz akciju nazvanu npr. „Nije djeci mjesto na ulici“ pojačavanje inicijative građana kao i osvješćivanja odgovornosti svakog građanina u situaciji kada je svjedok prošnje djeteta pozivanjem građana na prijavljivanje, prvenstveno policiji, svake situacije u kojoj dijete prosi ili je uz odrasloga koji prosi.

Predstavnici nadležnih tijela prihvatili su iznesene prijedloge, iskazali spremnost za zajedničku suradnju i koordinirano djelovanje te ukazali na probleme na koje nailaze u svojim nastojanjima da se zaštite djece koja prose. Predstavnici Policijske uprave Zagrebačke istaknuli su problem recidiva i organiziranog prosjačenja budući je prema

njihovim iskustvima prosjačenje unosan „obiteljski posao“ te su obitelji koji se tim poslom bave dobro poznate policiji. Predstavници policije efikasni su u otkrivanju slučajeva prosjačenja, privođenja ljudi koje prose, no problem je u daljnjem poduzimanju mjera protiv osoba koje se tim poslom bave i njihovom adekvatnom kažnjavanju kao najboljoj generalnoj prevenciji. Ukazali su na dobru suradnju s prekršajnim sudom u Zagrebu, no istaknuli problem dugotrajnosti postupaka izricanja mjera obiteljskopravne zaštite poglavito otkako je izricanje tih mjera u nadležnosti sudova. Također je ukazano kako nema adekvatnog smještaja za djecu zatečenu u prosjačenju, iako je u Nacionalnom programu za Rome i Akcijskom planu Desetljeća za uključivanje Roma 2005.-2015.g., budući su djeca zatečena u prosjačenju većinom romske nacionalnosti, osigurano dovoljno sredstava za rješavanje ovog problema. Naglašeno je kako akcije s jedinim ciljem da se djeca koja prose maknu s ulice osobito u predblagdansko vrijeme, ne postižu svoju svrhu, kako zbog negativnih reakcija javnosti i medija, tako i što nakon takve akcije ne slijedi adekvatna zaštita djece i kažnjavanje počinitelja te su djeca ponovno nakon nekog vremena na ulici. Ukazali su na to da je prije svake akcije potrebno senzibilizirati javnost kako bi se izbjegle negativne reakcije, te akciju zajednički provoditi sa svim nadležnim tijelima. Akcije bi se trebalo načelno dijeliti na represivne i preventivne, kao i razlikovati dvije grupe djece (djeca otprije „poznata“ policiji i djeca koja se po prvi put zatiču u prosjačenju). Predstavnici Općinskog suda ukazali su na probleme s kojima se suočava pravosuđe. Zbog velikog broja predmeta i opterećenosti pojedinih sudaca, ova vrsta predmeta nema prioritet u rješavanju jer su mnogi drugi predmeti iz obiteljskopravne problematike složeniji i prioritetniji za rješavanje. Sam sudski postupak zahtjeva pravilno utvrđivanje činjeničnog stanja i materijalne istine te shodno tome i saslušanje svih sudionika postupka i prikupljanje svih relevantnih dokaza što odužuje trajanje sudskog postupka. Prema riječima predstavnika Općinskog suda u Zagrebu, sudovi nisu osposobljeni za dežurstva, niti su za to osigurana sredstva. Ravnateljica Centra za socijalnu skrb Zagreb istaknula je kako je najveći problem osiguranje smještaja djece koja se zateknu u prosjačenju, te bi zbog toga bilo potrebno osigurati tzv. „hladni pogon“ odnosno imati rezervirana mjesta za hitne slučajeve, bilo u ustanovama za smještaj djece, bilo u udomiteljskim obiteljima. Također bi trebalo poraditi na boljoj suradnji centara i sudova kako bi sudovi uvažavali prijedloge i mišljenje centara budući da oni pokreću postupke oduzimanja prava roditeljima nakon iscrpnog rada s obitelji, nakon davanja mnogobrojnih „šansi“ i pružanja stručne pomoći te je pokretanje sudskog postupka od strane centra za socijalnu skrb zasigurno znak da je to u tim slučajevima jedino preostalo rješenje za zaštitu djeteta. Smatra da bi svakako trebalo osigurati dežurstva sudova radi rješavanja hitnih slučajeva jer se djeca po Zakonu o socijalnoj skrbi ne mogu smjestiti bez suglasnosti roditelja, a ako nema suglasnosti nema ni mogućnosti, bez odluke nadležnog suda, izdvajanje djeteta iz obitelji i smještaj u odgovarajuću ustanovu ili obitelj. Predstavnik MUP-a istaknuo je kako je uočeno da se pojava prosjačenja najčešće veže uz Zagreb koji je postao centar prosjačenja, no prosjaci najčešće dolaze iz drugih gradova osobito Đurđevca, Koprivnice, Čakovca i Varaždina. Naglasio je potrebu organiziranog djelovanja svih nadležnih službi uključujući i djelatnike prihvatne stanice te u tom pravcu i imenovanje osoba koje će biti zadužene za koordiniranje između pojedinih službi, formiranje povjerenstva u kriznim područjima uz angažman predstavnika romskih udruga, a za provođenje konkretne akcije potrebno je uključiti predstavnike nadležnih tijela područja s kojih dolazi najveći broj djece koja

prose. Predstavnici svih nadležnih tijela suglasili su se o potrebi zajedničkog i koordiniranog djelovanja svih nadležnih službi te naglasili potrebu donošenja Protokola koji bi regulirao postupanje u slučajevima prosjačenja.

U nastojanju da se povežu resori čiji poslovi se odnose i na zaštitu djece koja prose te da se dogovore konkretne mjere i postupci unapređivanja njihove zaštite i njihovih prava Ured pravobraniteljice za djecu je u suradnji s Ministarstvom unutarnjih poslova održao 24. siječnja 2007. u Koprivnici, u prostorijama Policijske uprave Koprivničko križevačke, sastanak na temu "Zaštita djece koja prose". Sastanku su, uz predstavnike Ureda pravobraniteljice za djecu i predstavnike Ministarstva unutarnjih poslova, nazočili predstavnici policijskih uprava i postaja, centara za socijalnu skrb, općinskih sudova, prekršajnih sudova, općinskih državnih odvjetništva s područja Đurđevca, Koprivnice, Čakovca, Varaždina i Bjelovara, predstavnici prihvatnih stanica u Zagrebu i Varaždinu, predstavnici Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi. Sudionici su iznijeli niz primjera dobre prakse, probleme i ograničenja u suradnji među sustavima kao i probleme unutar sustava te su postignuti konkretni dogovori vezano uz buduća postupanja, koji bi se trebala ugraditi u Protokol. Naglašeno je da u pojavnosti dominira romska populacija i navedena su pozitivna iskustva posebice iz Đurđevca (sudsko procesuiranje) kao i iz međimurske županije koja ima kontakt policajca za romsko naselje. Također je naglašeno da se osim „vatrogasnim mjerama“ treba baviti uzrocima i prevencijom, te promjenama koje su zahvatile i romsku populaciju kao i posebne društvene vrijednosti prisutne u toj grupi građana Hrvatske koji imaju i prava i obveze (snažna pripadnost etničkoj grupi, problem odvajanja djece od obitelji). Navedeno je i pitanje adekvatnog sankcioniranja roditelja u smislu generalne i specijalne prevencije te naglašeno kako u mnogim situacijama uočeni problem treba rješavati pojedinačno, primjereno obitelji i domicilnoj specifičnosti. Naglašen je potencijal Programa za Rome, te važnost zajedničkih mjesečnih akcija na koje ukazuje pozitivan primjer iz Varaždina. Također su istaknuti pozitivni primjeri iz Međimurja kao što su provođenje preventivnih programa, edukativna predavanja te stručni rad s detektiranim obiteljima. Naglašena je i potreba rada s roditeljima/počiniteljima kaznenog djela zanemarivanja djeteta kao i stručnog rada s kazneno odgovornim maloljetnicima koji se nalaze u zatvorima i s djecom u odgojno obrazovnom sustavu. Izražena je spremnost na zajedništvo koje je potaknuto suradnjom Ureda pravobraniteljice za djecu i Ministarstva unutarnjih poslova. Zaključeno je kako su svi sudionici spremni za suradnju i koordinirano djelovanje i razmjenu iskustava te je stoga nužno donošenje Protokola o postupanju nadležnih tijela u slučajevima zatjecanja djece u prošnji kao i da je u rješavanje problema potrebno uključiti i predstavnike romskih udruga.

3.7 ZAŠTITA I PROMICANJE PRAVA DJECE I MEDIJI

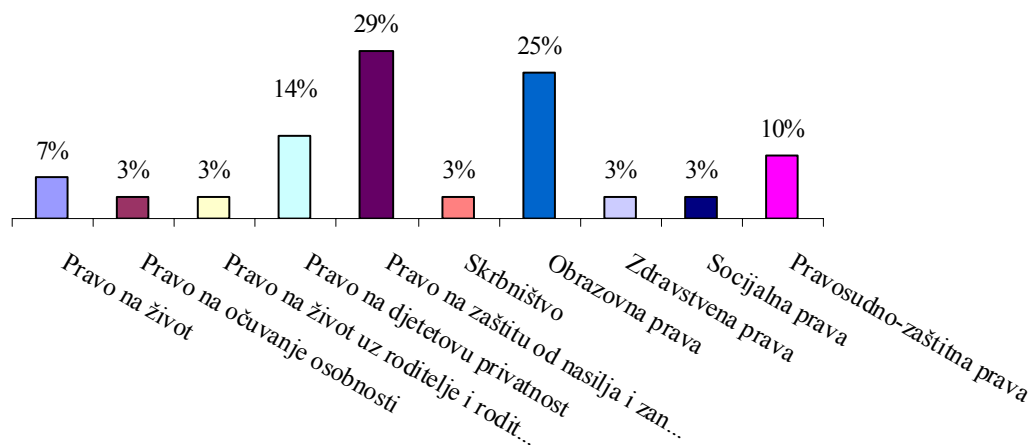
„Svjesni smo činjenice da Vam neće biti utjeha to što inače izbjegavamo objavljivanje fotografija maloljetne djece bez da im prikrijemo identitet i što je u ovom slučaju napravljen ogroman propust, ali vas najiskrenije molimo da prihvatite našu ispriku. Znamo također da nikakva riječ nije dovoljna kako bi umanjila Vašu bol i tugu, ali nadamo se da će Vam barem malo značiti to što će nam Vaša hrabrost biti inspiracija u daljnjem radu te da takve ogromne pogreške neće u budućnosti biti naša praksa. Uz još jednu veliku ispriku i žaljenje zbog trenutka neprofesionalizma molimo Vas da nam pokušate oprostiti.“

Uredništvo redakcije Jutarnjeg.hr (iz pisma majci čije dijete je poginulo prije sedam mjeseci)

U ovogodišnjem izvješću o radu Ureda pravobraniteljice za djecu kao i u prethodnima, želimo naglasiti nedvojbenu i značajnu edukativnu, informativnu i zabavnu uloga medija, medijsku moć poticanja humanitarnih i prosocijalnih ponašanja i ukazivanja na negativnosti u društvu, kao i utjecaj na formiranje javnog mnijenja i na postavljanje osobnih, stručnih, društvenih i političkih standarda zaštite djece i njihovih prava. Osim toga, mediji sudjeluju i čine mnogo toga da bi dječja prava bila vidljiva i prioriteta u društvu.

No na temelju saznanja Ureda pravobraniteljice za djecu i pojedinačnih prijava, moramo naglasiti i odgovornost medija za svako pojedino dijete koje je direktno ili indirektno dio medijskog prikaza, kao i za dijete koje je promatrač ili korisnik nekog medijskog sadržaja.

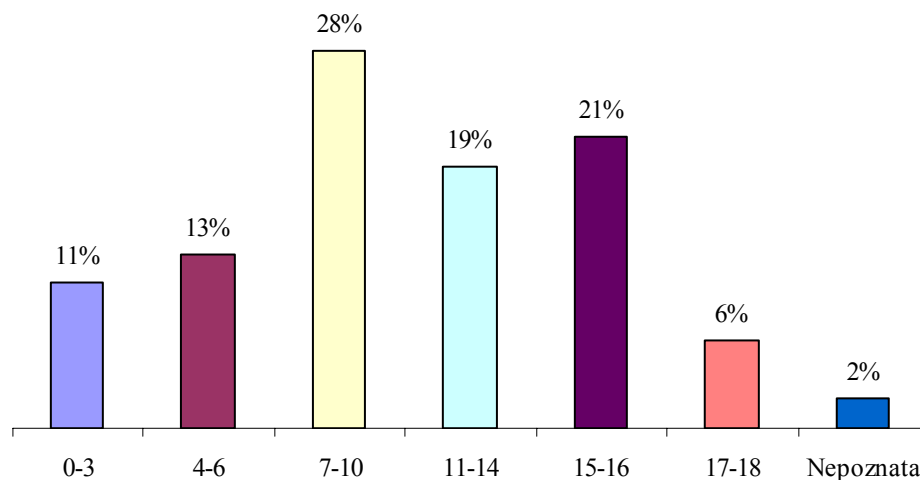
U 2006. godini, Ured je zabilježio 29 pojedinačnih slučajeva koji su bili tretirani u medijima, a bili su predmet bavljenja Ureda. Ovi slučajevi su obuhvatili 47-ero djece te su se odnosili na različite povrede dječjih prava što je prikazano u donjem grafikonu.

Na temelju pojedinačnih prijava Uredu ili inicijativa Ureda temeljem medijskog tretmana pojedinačne djece za prošlu godinu medijski su najčešće tretirani slučajevi povrede prava na zaštitu od nasilja i zanemarivanja - osam slučajeva (29%). U sedam slučajeva (25%) radilo se o obrazovnim pravima, u 14% slučajeva narušeno je pravo djeteta na privatnost, a 10% slučajeva odnosilo se na pravosudno zaštitna prava djeteta. Slijedi pravo na život (7% slučajeva), te u jednakom omjeru (3%) pravo na očuvanje osobnosti, pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb, skrbništvo, zdravstvena prava i socijalna prava. Narušavanja ovih prava opisana su u poglavlju 2. izvješća (Praćenje povreda pojedinačnih prava djece).

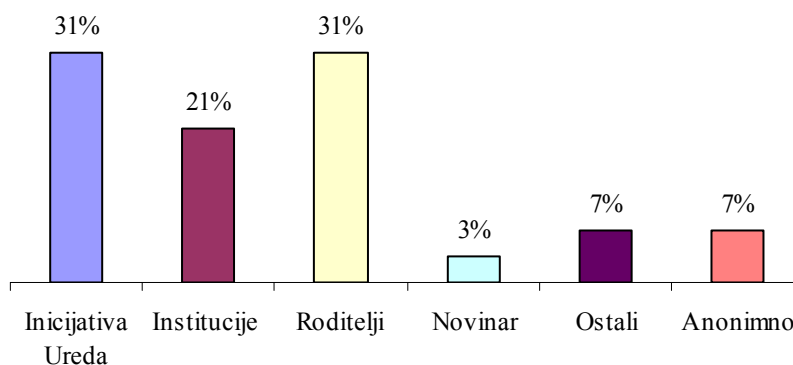
Od ukupnog broja pojedinačnih slučajeva iz ovog područja koji su uključivali 47-ero djece, radilo se o 22 djevojčice i 23 dječaka (za dva djeteta u prijavi ili napisu se ne navodi spol).

Najčešće su prikazivana djeca u dobi od sedam-deset godina (13 djece, 28%), zatim djeca u dobi od 15-16 godina, deset djece (21%). Rangom slijedi devetero prikazane djece u dobi od 11-14 godina (19%), šestero djece u dobi od 4-6 godina (13%), petero djece u dobi do tri godine (11%) i troje djece u dobi od 17-18 godina (2%), što prikazuje donji grafikon.

Najveći broj se odnosi na događaje u Zagrebu (32%), slijede Karlovačka i Koprivničko-križevačka županija (11%), Brodsko posavska županija (10%), a ostale županije su zastupljene sa po jednim slučajem.

Ured je, kao i roditelji, inicirao postupanje u devet slučajeva (31%), slijede različite institucije (Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba, Udruga Sto koluri, Centar za socijalnu skrb, Udruga Romi za Rome), a ostala postupanja inicirali su pojedinci ili anonimni prijavitelji.

Zaštićenost djece u medijima je od posebnog interesa pravobraniteljice za djecu zbog snage medijskog prikaza i zbog zakonske obveze Ureda. Samo neke od međunarodnih inicijativa i Hrvatskoj propisanih obveza prema kojima Ured pravobranitelja za djecu djeluje su: Konvencija o pravima djeteta, preporuke UN-ovog Odbora za prava djeteta iz 2004., UNESCO-v koncept medijske pismenosti (prema Deklaraciji o medijskom odgoju) i zaključci Pokretačke konferencije „Graditi Europu za i s djecom“, održane u

Monaku u travnju 2006. na kojoj je u zaključcima naglašena uloga medija od kojih se očekuje više napora u promoviranju pozitivnih aspekata na području prava djeteta.

Zakon o medijima, Zakon o elektroničkim medijima, Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine i Etički kodeks novinara i pojedinih struka, neki su od „domaćih“ dokumenata koji propisuju neke od standarda zaštite djece u medijima. U poglavlju o medijima Nacionalnog plana kojeg je usvojila Vlada RH, ističe se da je za pravodobno, objektivno, etično i edukativno medijsko izvješćivanje o pojavama u društvu potrebna potpuna suradnje države, sustava i medija, a kao ciljevi se navode: poduzimanje mjera radi osiguravanja poštivanja prava na privatnost djece kroz medije, utjecaj na razvoj javne svijesti o pravima djece putem medija, zaštita djece od materijala koji su štetni za njihovu dobrobit i osiguranje pristupa kulturalnim, nacionalnim i svjetskim izvorima sukladno jezičnim i drugim potrebama djece pripadnika nacionalnih manjina. Ove mjere su u skladu s preporukama UN-ovog Odbora za prava djeteta iz 2004. godine u području *građanska prava i slobode*.

U Informaciji o radu Ureda pravobraniteljice za djecu za 2005. godinu smo prijave vezane uz ugrožavanja interesa djece u tiskovinama, elektronskim medijima i u području telekomunikacija grupirali u odnosu na mjesto djeteta u medijskom sadržaju na:

- sadržaje u kojima se govori o samom djetetu, njegovoj obitelji ili je dijete „akter/žrtva“ emisije, prikaza ili projekta; (npr. poginulo ili ubijeno dijete, kontakti djeteta s roditeljem, odlazak od kuće, nasilje u vrtiću ili školi, ugroženost u sportskom klubu, konfliktni razvod roditelja, snimke na mobitelu, sadržaj bloga, seksualno zlostavljanje u obitelji, dijete koje je počinilo samoubojstvo)
- sadržaj u kojem je dijete ili su djeca sudionici u emisiji, tekstu ili medijskom projektu, a nisu izravna „tema“ medijskog sadržaja (npr. neukusan „pedofilski vic“, emisija tipa „sudnica“)
- djeci neprimjerene ili potencijalno štetne sadržaje (Fear Factor, pornografski sadržaji dostupni djeci, tekstovi o seksualnom ponašanju u časopisu za djecu i mlade).
- Na temelju prijava u godini 2006. trima gore navedenim grupama ugrožavanja djece u medijima dodajemo i:
  - sadržaje u kojima se identitet djeteta koristi za opremu medijskog sadržaja;
  - sadržaje u kojima je dijete neadekvatno medijski tretirano no za to postoji roditeljska suglasnost ili čak roditeljska inicijativa;
  - sadržaji koji kroz mehanizam modeliranja mogu negativno utjecati na djecu i njihove stavove i vrijednosti ili biti štetni za pojedinačnu djecu o kojoj se izvještava (medijski tretman djece javnih osoba bilo u prikazu teme vezane za roditelje ili sadržaja koji se odnosi na njih same; blog koji promiče nezdrav i opasan način života i prehrane i dr.).

Zaštita dječjih prava pa tako i prava vezanih uz medije ostvaruje se na četiri razine djelovanja Ureda pravobraniteljice za djecu: razmatranje pojedinačnih slučajeva ugroženosti ili povrede prava djeteta; direktno ili telefonsko savjetovanje u vezi zaštite prava i interesa djece; općenita razina na kojoj Ured djeluje uglavnom proaktivno,

preventivno i edukativno, na temelju vlastite i inicijative drugih, s ciljem zaštite što većeg broja djece; promicanje dječjih prava u javnosti i predstavljanje institucije pravobraniteljica za djecu putem medija.

Medijski napisi ili javljanja su u 26 slučajeva bili poticaj za djelovanje Ureda pravobraniteljice za djecu i pokretanja **općih inicijativa ili preporuka**. Radilo se o medijskom izvještavanju o događaju koje je za Ured predstavljalo informaciju na temelju koje je djelovao prema nadležnim tijelima (npr. slučajevi ugriza pasa), no radilo se i o medijskom kršenju dječjeg prava (slika prekrivenog tijela mrtvog djeteta, objava fotografije ili filmske snimke mrtvog djeteta, objava fotografije djeteta s posebnom potrebom...).

Slučajevi općenitog djelovanja i inicijativa Ureda odnosili su se dominantno na etičke aspekte pojedinog medijskog sadržaja (etički kodeks novinara, maloljetnici u seksualnoj aktivnosti na Internetu ili snimci na mobitelu), neadekvatan ili nepotreban medijski prikaz događaja koji uključuje djecu (npr. djeca u političkim promidžbenim kampanjama, snimanje djece u domovinu izvanobiteljske skrbi), neprimjereni sadržaji za djecu (dostupnost pornografskih sadržaja, emisije, tekstovi, stripovi ili reklama u kojima se prikazuju opasna ponašanja koja djeca mogu imitirati i tako dovesti u opasnost svoj život (Fear Factor, reklama za T-mobile)).

U gornje podatke nisu uključeni gotovo svakodnevni odgovori na upite novinara, priopćenja za javnost, poruke i apeli pravobraniteljice za djecu.

Ured svoje preporuke, priopćenja za javnost, informacije o zbivanjima vezanima uz djecu i postupanja ili stajalište Ureda javnosti čini dostupnima putem web stranice (www.dijete.hr), priopćenja HINI, putem odgovora na upite novinara, sudjelovanjima u emisijama i putem konferencija za novinare. Svi ovi načini komuniciranja s medijima i javnošću odnose se na sve četiri razine djelovanja Ureda.

Osim na temelju prijave, Ured je i sam inicijatorom postupanja u odnosu na pojedinačnu djecu ili grupu djece. Prijave upućene Uredu odnosile su se na medije u užem smislu: tisak, elektronički mediji (radio i televizija, DVD, CD) i telekomunikacije (mobiteli, Internet) te na medije u širem smislu: kazališne predstave, literatura, stripovi, udžbenici, plakati, dječje stvaralaštvo, izložbe.

U nekim medijskim prikazima je učinjeno za dijete i drugu djecu puno dobra (ukazano je na postojanje problema ili na nepostojanje društvenog standarda zaštite u odnosu na problem), a istodobno je narušena djetetova privatnost. Često smo bili svjedoci korištenja pogrešnih ili za djecu neadekvatnih pojmova i termina, pa čak i neistinitih navoda.

Na temelju čestih upita novinara o najrazličitijim temama ili događajima u svijetu za zaključiti je da novinari i urednici često nisu upoznati s nadležnošću pravobraniteljice za djecu. Ured se percipira kao mjesto na kome se u svakom trenutku trebaju dobiti stručni, znanstveni, aktualni i zanimljivi komentari i sadržaji. Na drugoj strani pojedinačne tragedije, situacije ugrožavanja djece, obiteljske nesreće također su povod traženja Ureda za komentar, u čemu nailazimo na nezadovoljstvo medija kratkoćom izjave ili odlukom da se komentira isključivo pojava, a nikako pojedinačni slučaj.

Što se tiče pojmova i termina nailazili smo na: „seksualno zlostavljanje među vrtičkom djecom“ ili „dijete zlostavljač i dijete žrtva“ ili „invalidno dijete“. Ovi primjeri pokazuju

neznanje, jer među djecom predškolske dobi ne možemo govoriti o seksualnom zlostavljanju, a ukazuje i na ugrožavanje pravosudno-zaštitnog prava djeteta i njegovog dostojanstva te na nepriznavanje pretpostavke nevinosti u kaznenom postupku. Za ovaj problem vidimo najkorisnijom edukaciju i razvijanje medijske pismenosti u odnosu na tretiranje djece i samih stvaratelja medijskih sadržaja.

Što se tiče neistinitih navoda, Ured je često u situaciji da ih ne može javno demantirati zbog tajnosti predmeta, interesa djeteta, postupka koji je u tijeku, zakonskih zabrana ili etičkih ograničenja. Ponekad medijski prikaz ovo nereagirane negativno vrednuje i daljnje izvješćivanje usmjerava na Ured i njegov rad te se odmiče od problema i ugroženosti djeteta.

Zbog obveze i prioriteta zaštite djece, a ne odraslih pojedinaca ili grupa, Ured je često pod pritiskom u odnosu na objektivno djelovanje. Najrazličitije grupe ljudi, često potpuno suprotstavljenih stajališta pokreću u javnosti, pitanje rada pravobraniteljice za djecu i traže njenu smjenu ako se njezina stajališta ne podudaraju s njihovima. Isti ili drugi pozivaju pravobraniteljicu, unatoč članku 17. Zakona o pravobranitelju za djecu, na odgovornost za izraženo mišljenje i poduzete radnje u okviru zakonom određenog djelokruga rada.

Primjeri **ugrožavanja djetetovih prava i dobrobiti** odnose se na različite medijske prikaze uz odgovornost različitih ljudi.

Novinarima se nerijetko javljaju roditelji koji žele zaštititi svoju djecu od nekog drugog djeteta i tome se pridaje velika medijska pažnja. Mišljenja smo da se na taj način neće zaštititi ni pojedinačno dijete niti druga djeca već će se problem nadograditi i djeci uputiti poruku o nemoći odraslih i o opasnosti od vršnjaka koji imaju zdravstvenih problema ili teškoća u odrastanju.

Nekad u doživljaju osobne nemoći ili procjene da na drugi način neće ostvariti neki svoj cilj ili riješiti problem roditelji se obraćaju medijima. Ured je svjedok slučaja u kojem se Uredu javio uzrujan roditelj, tražeći zaštitu za sebe, jer „je u novinama sve krivo ispalo“. Sam je informirao novinare o slučaju no „Nisam davao izjave kako piše“, „Telefoni ne prestaju zvoniti“, „Ja sam upropašten, svi sada znaju“. Na primjeru ovoga i sličnih slučajeva postavlja se pitanje roditeljske odgovornosti za izlaganje djece medijskoj pozornosti ili stajalište roditelja da je medijska obrada događaja jedini način pomoći i rješenja problema. Nerijetko čujemo „više se nemam kome obratiti, još jedino vama i medijima“. U svakom takvom slučaju upozoravamo roditelja ili člana obitelji da medijska eksponiranost nije u interesu djeteta, posebice nakon traumatskog ili drugog događaja, koji za dijete predstavlja negativno iskustvo, te da takvo izlaganje može dodatno štetiti djetetu.

Tragična pogibija djevojčice na cesti u trenutku povratka iz škole postala je u svojim najtragičnijim detaljima medijskim sadržajem. Prikazao je maleno tijelo u „više situacija“. Istodobno su se čule riječi i komentari svjedoka ili prolaznika, snimala se najdublja tuga i očaj djetetu najbližih. Umjesto da razmišljamo kako pomoći obitelji, prijateljima djevojčice, drugim svjedocima ove tragedije kako da se suoče s posljedicama ovog istinski kriznog događaja koji ima sva obilježja traume, umjesto da se već tog dana poduzmu mjere bolje zaštite djece u prometu, da bi odlazak i povratak iz škole bio siguran za svako dijete i umjesto pijeteta prema mrtvom djetetu, mediji nama i našoj

djeci pokazuju najgore detalje tragedije. Na pitanje što je tu dobro za bilo koga, posebno za djecu, nismo našli pozitivan odgovor.

Uredu se javio i otac slika čijeg djeteta je objavljena uz tekst o neodgovornim roditeljima koji izbjegavaju obvezu uzdržavanja djece. Slika je snimljena u dječjem vrtiću i objavljena u lokalnim novinama, povodom svečanosti u vrtiću. No, uz to što je fotografija snimljena i objavljena bez njegove suglasnosti, posebno zabrinjava činjenica što je ponovo objavljena, ponovo bez suglasnosti i dopuštenja, u kontekstu koji s njim i njegovim djetetom nema nikakve veze. Upućen je na mogućnost građanske tužbe.

Niz preporuka proteklih godina Ured pravobraniteljice za djecu je uputio medijskim kućama i/ili tijelima nadzora vezano uz „reality“ programe, pri čemu je pravobraniteljica nazivana i „čudorednim ultimativnim cenzorom“. Vezano uz ove programe (Big Brother, Fear Factor, Survivor, Mijenjam ženu) bilo je i ove godine nekoliko prijava temeljem kojih smo ponavljali naše preporuke i zamjerke, posebice je zabrinjavajući događaj u Osijeku u kojem je grupa devetogodišnjaka sama sebi nametnula izvođenje „zadataka kojima se dokazuje hrabrost“ te su pretrčavali tračnice na maloj udaljenosti od tramvaja. Zabrinut za sigurnost djece koja može biti ugrožena imitiranjem sadržaja ovakvih televizijskih emisija Ured se obratio RTL televiziji s preporukom u kojoj smo izrazili zabrinutost zbog emisija u kojima se prikazuje hrabrost, svladavanje izuzetnih prepreka i junaštvo i koje su zbog toga privlačne djeci i mladima. Posebice djeci školske dobi koja su posebno podložna sadržajima koje im drugi sugeriraju, a nemaju još kapaciteta za kritičku procjenu realnosti, opasnosti i korisnosti onoga što gledaju i u čemu indirektno sudjeluju. Osim toga dijete školske dobi ima snažan interes za praktične i produktivne aktivnosti i razna oruđa, a gledajući emisije kao što je Fear Factor ono je izloženo posve besmislenim, nezdravim, nehigijenskim i opasnim aktivnostima. Preporučili smo da se emisija Fear Factor kao i slične emisije koje mogu biti poticaj djeci na imitaciju i opasna ponašanja prikazuju i repriziraju u kasne sate, te da i u tom terminu sadrže opasku za roditelje o mogućim negativnim utjecajima na djecu. RTL televizija je u svom izvješću Uredu, izrazila je svoje „čvrsto uvjerenje“ da je zabrinutost Ureda „potpuno bezrazložna“ te da RTL osigurava da ova emisija ne potiče gledatelje na oponašanje zadataka koje prikazuje. Zbog stava koji ne odražava svjesnost o snazi utjecaja ovakvih emisija, Ured će i dalje inzistirati na svojim preporukama vezano uz ovu i slične emisije.

Dostupnost pornografskih sadržaja (tiskovine, filmovi) djeci predmetom je nekoliko prijava Uredu. Često su ovi sadržaji, unatoč Zakonu o medijima koji zabranjuje javno izlaganje i oglašavanje tiskovina s naslovnicom pornografskog sadržaja i propisuje novčane kazne, izloženi na prodajnim mjestima, uz to ponekad upravo pored DVD-a s animiranim filmovima i u razini dječjih očiju. Obratili smo se direktoru Tiska kao tvrtke koja ima najveći broj prodajnih mjesta, s preporukom da se napatkom onemogućí izlaganje pornografskih sadržaja na kioscima. Istovremeno, strankama je preporučeno da se obrate policiji i Općinskom državnom odvjetništvu koje je dužno protiv odgovornih osoba podnijeti prekršajnu prijavu. U obraćanju urednicima dnevnih novina i oglasnika zbog objavljivanja oglasa „vrućih telefona“, preporučeno je obustavljanje objavljivanja navedenih oglasa, a sukladno Zakonu o medijima. Ured očekuje od drugih medija i relevantnih ministarstava u čijoj je nadležnosti ovo područje, da svojim postupanjem učine pornografske sadržaje nepristupačnima djeci, u svim segmentima života.

S primjerom sankcioniranja novinara zbog ugrožavanja djeteta upoznati smo putem obavijesti stranke o podnošenju kaznene prijave protiv novinarkе zbog objave članka na temelju koga se može otkriti identitet djece. Ured je zatražio od državnog odvjetništva izvješće o navedenom slučaju, te je proširio upit na informaciju koja proizlazi iz članka, a odnosi se na optužni prijedlog zbog kaznenog djela protiv oba roditelja. Upit o predmetnom slučaju uputili smo i Centru za socijalnu skrb. Iz dobivenih odgovora proizlazi da je novinarki od strane Hrvatskog novinarskog društva, a zbog prekršenog članka 17. Kodeksa časti hrvatskih novinara izrečena teža/stroga opomena jer je „ugrozila dignitet maloljetne djece“ kao i da se protiv roditelja i protiv novinarkе kod općinskog državnog odvjetništva vode predmeti zbog kaznenih djela.

Sa zadovoljstvom ćemo u ovom izvješću iznijeti i niz **pozitivnih primjera** medijskih reakcija ili suradnje s Uredom u zaštiti prava djece u kojima su urednici portala ili novina uklonili sporni sadržaj i iskazali svjesnost o negativnosti sadržaja kao i odluku da se slični propusti neće više događati.

U slučaju prikaza djeteta koje je smrtno stradalo, a njegova slika je, bez suglasnosti roditelja, objavljena na portalu dnevnih novina što je silno uznemirilo obitelj u žalovanju obratili smo se uredništvu koje je roditelju izrazilo iskrenu sućut, svjesnost o propustu, „žaljenje zbog trenutka neprofesionalizma“ i odluku da se takvi propusti više neće ponoviti. Na žalost vezano uz iste teme neki urednici i novinari nisu reagirali na preporuke pravobraniteljice za djecu.

U TV reklami za računalnu opremu u kojoj, na ulici dječak veselo ocu pokazuje na hrpi smeća odbačeno računalo sličan njihovom i kaže „Tata, gledaj, isti kao naš“, a smetlari mu se smiju i uništavaju elemente računala, smatrali smo kako ova reklama diskriminira djecu koja nemaju novi model računala ili ga uopće nemaju. Na ovaj način je pogođeno dostojanstvo pojedine djece i ugrožena pozitivna slika o sebi samima i vrijednosti svoje obitelji. Diskriminiranje djece po kriteriju informatičke opremljenosti obitelji i domaćinstva, čini nam se posebno ugrožavajućim uz veliku stopu nezaposlenosti i siromaštva što se odražava na životni standard obitelji što uključuje i tehnološku opremljenost domaćinstva. Ministarstvo za zaštitu okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva je ocijenilo vrlo korisnom preporuku Ureda da se javnosti šalju poruke o ispravnom zbrinjavanju otpada osobito u reklamama. T-Com nas je obavijestio da namjera nije bilo nikoga povrijediti, da su svjesni moguće krive percepcije reklame te „kako T-Com u svojem reklamnom obraćanju hrvatskim građanima ne želi diskriminirati ni jedan sastavni element naše populacije, a ponajmanje djecu-naputak instituta dječjeg pravobranitelja smatramo dragocjenim, a u primjeni nezaobilaznim...“ se sporni spot više ne emitira. Predsjednik Programskog Vijeća HRT-a nas je obavijestio da su članovi vijeća sukladno mišljenju i preporuci Ureda upozorili na moguću diskriminaciju djece u spomenutoj reklami, te da je HTV prestala s emitiranjem spornog spota.

Na temelju pritužbe roditelja na reklamu u kojoj mladići padaju neozlijeđeni s balkona, T-Mobile Croatia kojemu smo se obratili obavijestio nas je da je navedena scena uklonjena iz spota.

Vezano uz anonimnu prijavu da se nakon kazališne predstave za djecu djeci dijele časopisi s njima neprimjerenim sadržajima koji se odnose na seks i seksualni život, Ured je dobio garanciju uprave kazališta da časopis neće više dijeliti mladima od 17 godina.

Odgovornim doživljavamo i cijenimo upite medijskih kuća i pojedinaca o stajalištu pravobraniteljice za djecu o nekom sadržaju ili planiranoj emisiji (npr. reality show – Mladi s poremećajima u ponašanju, „sudnica“ u kojoj sudjeluju djeca kao svjedoci ili „žrtve“). Ponekad se prihvati stajalište i preporuka, ponekad ne, kao što je preporuka urednicima da odustanu od emisije i izvješćivanja o pojedinačnom djetetu ili obitelji ponekad uspješna, a ponekad neprihvaćena.

Nakon kontakta pravobraniteljice s urednikom lokalnog lista zbog objave neprimjerenog, izuzetno uvredljivog vica u odnosu na djecu žrtve pedofilije objavljen je tekst isprike i odluka o prestanku izlaženja priloga u okviru kojega se vic nalazio.

Pitanje zaštite dječjih prava u medijima je pitanje odgovornosti novinara, urednika i nakladnika, roditelja i drugih skrbnika, državnih i civilnih tijela, grupa i pojedinaca koje mogu nadzirati, utjecati, formirati medijsku scenu u Hrvatskoj. Općenito, ovogodišnje djelovanje Ureda prema općoj zaštićenosti djece u medijima i vezano uz medijske sadržaje može se grupirati u sedam skupina: suradnja i partnerstvo u zaštiti djece s novinarima, urednicima, stručnim, nadzornim i programskim tijelima; odgovori na novinarske upite bezuvjetno i prioritetno usmjereni interesima i pravima djece; pojedinačna reagiranja u situacijama ugroženosti pojedinog djeteta s ciljem zaštite djeteta; preporuke i apeli, edukacija o dječjim pravima ljudi koji se bave medijima; promicanje odgovornosti odraslih za djecu; stručne rasprave i kampanje.

Partnerstvo u zaštiti djece s novinarima, urednicima, tijelima koja nadziru i kreiraju medijsku scenu Ured je poticao u nekoliko susreta. Sastanak „Zaštićenost prava djece u medijima – Partnerstvo među institucijama društva u zaštiti djece vezano uz medije“ s kraja 2006. imao je za cilj raspraviti mogućnosti ublažavanja negativnih medijskih utjecaja na djecu posebice u dijelu ugrožavanja djetetove privatnosti i sekundarne traumatizacije. Predsjednica Odbora za informiranje, informatizaciju i medije, predsjednik HND-a i član Izvršnog odbora HND-a, predsjednik Vijeća za elektroničke medije i predsjednik Vijeća za Medije HHO-a, te pravobraniteljica i suradnica napravili su operativni plan praćenja i prikupljanja egzaktnih podataka o zaštiti djece u medijima i o nadzoru nad provedbom odredbi o programskim načelima i obvezama.

Na Skupštini Hrvatskog novinarskog društva u Opatiji (studen 2006.) pravobraniteljica je održala izlaganje o promicanju prava djece i medijima.

Na poziv pravobraniteljice urednicima i novinarima na raspravu „Medijsko iskorištavanje djece“, odazvalo se, na žalost, tek nekoliko urednika i novinara.

Iz navedenih susreta i rasprava nametnula su se sljedeća rješenja: edukacija novinara, neposredna reagiranja na pojedinim primjerima, korištenje zakonskih ovlasti podizanja prekršajnih i kaznenih prijava u slučajevima povrede prava djece u medijima, medijske kampanje koje promoviraju odgovarajuće informiranje o situacijama u kojima su djeca u središtu interesa te izravna komunikacija s urednicima kada u konkretnom slučaju dođe do povrede prava djeteta, samoregulacija vezana uz etičko izvještavanje unutar novinarske struke.

Nasilje u video igrama ili nasilje dostupno putem interneta kao i dostupnost i nametanje pornografskih sadržaja djeci tema je od posebnog interesa, o čemu je Ured u više navrata iskazivao svoj stav i mišljenje. Smatramo kako bi sustav klasifikacije video igara koji bi

roditeljima mogao pomoći u odabiru sadržaja primjerenima dobi njihove djece bio od izuzetne koristi, imamo li u vidu činjenicu da sve video igre nisu nužno štetne. Određene video igre mogu biti poticajna povremena nadopuna svakodnevnoj igri djeteta uz pažljivo praćenje vremena koje će dijete provoditi igrajući je. Najbolji mogući oblik zaštite mogao bi se postići kombinacijom jasnih kriterija u pogledu ograničenja dostupnosti video igara koje bi za djecu mogle predstavljati negativan i za njihov emocionalni razvoj potencijalno ugrožavajući sadržaj, jasnim isticanjem informacije o sadržaju igre i njezinoj prikladnosti za određenu dob djeteta kao i izrazito važne uloge roditelja.

Ured je javnosti uputio i preporuku vezanu uz korištenje djece za političku promidžbu u predizbornom razdoblju, uz korištenje djece u marketinške svrhe ili moguće ugrožavanje djece neprimjerenim reklamama koje djeci šalju štetne i ugrožavajuće poruke. Preporuke se nalaze na web stranici Pravobranitelja za djecu (www.dijete.hr).

Pravobraniteljica i njezina zamjenica povremene su suradnice ICEJ-a (International Center for Education of Journalists) i gosti predavači na izbornom kolegiju „Prava djece u javnosti“ na novinarskom studiju Sveučilišta u Dubrovniku u okviru čega sudjeluju u edukaciji budućih i sadašnjih novinara za zaštitu prava djece u medijima.

Stručne rasprave i kampanje su jedan od načina na koji Ured djeluje vezano uz medije i djecu pa je tako potaknuo raspravu o „Pozitivnim sadržajima za djecu i o djeci“. Na okruglom stolu pod tim naslovom s gostima koji su s aspekta književnosti, medijske analize, novinarske etičnosti i stvaralaštva djece u području medija, pravobraniteljica i sudionici donijeli su niz konkretnih zaključaka čije ostvarenje bi u budućnosti trebalo unaprijediti zaštićenost djece u medijima ili vezano uz medijske sadržaje. Više o tome se nalazi u dijelu izvješća o poticanju pozitivnog duha u društvu i medijima.

Dio odgovora na probleme zaštite djece od negativnih sadržaja, dostupnosti pozitivnih sadržaja djeci, jačanja etičke odgovornosti odraslih te osposobljavanja djece za kritičan i vrednujući odnos prema medijima je u poticanju medijske pismenosti djece i odraslih, edukaciji o pravima djece u medijima svih aktera medijskog prostora te u postavljanju jasnih etičkih standarda tretiranja djece u medijima.

3.8 ZAŠTITA DJECE U OGLAŠAVANJU

Pravobraniteljica za djecu apelirala je na sve zainteresirane čimbenike u društvu – oglašavače, medije, roditelje i druge, da učine sve kako bi izbjegli agresivno ili negativno reklamiranje upućeno djeci, ne samo u školama nego i na svim drugim mjestima koja su djeci dostupna.

Djeca su ciljana skupina industrije oglašavanja od najmlađe dobi. Već dvogodišnjaci pronalaze načina za uvjeriti roditelje da im kupe ono što žele, a trogodišnjaci prepoznaju *brandove* i proizvode na policama. Prema nekim istraživanjima, do osme godine života djeca samostalno donose većinu svojih odluka o kupovini. Osim toga, djeca su industriji oglašavanja važni kao „predstavnicima“ tri različita tržišta: oni sami su kupci jer troše svoj džeparac, osim toga utječu na potrošnju svojih roditelja, ali možda najznačajnija je njihova buduća potrošnja. Potrošačke navike stečene u djetinjstvu ostaju za cijeli život, stoga je utjecaj na djecu putem reklame, u dugoročnom smislu, izuzetno profitabilan.

Psiholozi ističu kako agresivna promidžba usmjerena prema djeci šteti osjećajima koje imaju prema sebi samima i uči ih da cijene materijalna dobra kao presudna, a osobe koje

su usmjerene prema materijalnim vrijednostima pokazuju manje životnog zadovoljstva i imaju veću pojavnost nezadovoljavajućih međuljudskih odnosa, podložniji su ovisnostima i manje doprinose društvu.

Zakon o zaštiti potrošača, u članku 90. propisuje kako je zabranjeno „oglašavanje koje prouzrokuje ili bi moglo prouzročiti tjelesnu, duševnu ili drugu štetu u djece, koje djeci upućuje poruke i dijelove poruka kojima se iskorištava ili zlorabi, ili bi se mogla zlorabiti, njihova lakovjernost ili pomanjkanje iskustva“, a direktiva Europske komisije (2005/29/EC) iz 2005, kao agresivno poslovno djelovanje izričito navodi „uključivanje u oglas izravnog nutkanja djece na kupnju oglašavanih proizvoda odnosno uvjeravanje roditelja ili drugih odraslih osoba da za djecu kupe oglašavane proizvode“, te „stvaranje pogrešnog dojma da je potrošač već osvojio, da će osvojiti ili da će poduzimajući posebnu radnju osvojiti nagradu ili drugu odgovarajuću pogodnost, kad u stvarnosti ne postoji nagrada ili druga odgovarajuća pogodnost ili poduzimanje svake radnje u vezi s dobivanjem nagrade ili druge odgovarajuće pogodnosti ovisno je o tome da potrošač plati novcem odnosno pretrpi trošak“.

Slijedom toga, smatrali smo kako je nedopustivo reklamiranje proizvoda na mjestima u kojima pretežito borave djeca, kao što su škole, vrtići, dječje sportske i kulturne priredbe, ali i agresivne kampanje čiji je cilj potaknuti djecu na što veću kupovinu.

Slijedom pritužbe koju je Ured pravobraniteljice zaprimio od roditelja, a vezano uz oglašavanje i agresivnu medijsku kampanju jednog trgovinskog lanca u školama Šibensko-kninske županije, pravobraniteljica za djecu pozvala je Upravu dotičnog trgovinskog lanca da obustavi navedenu kampanju. Isto tako, pozvala je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa da djeluje na način da marketinškoj industriji nema mjesta u školama i vrtićima, te Državni inspektorat da postupi sukladno članku 90. Zakona o zaštiti potrošača. Posebno je zabrinjavajuća činjenica da se navedena akcija odvijala uz preporuku i pokroviteljstvo županijskog Upravnog odjela za prosvjetu, znanost, kulturu i sport, kojem je također upućena preporuka da u budućnosti ne potiču ovakvu i slične akcije na mjestima gdje pretežito borave djeca.

Prilikom izrade Zakona o zaštiti potrošača, pravobraniteljica za djecu predložila je da se isti dopuni odredbama koje jamče adekvatnu i sveobuhvatnu zaštitu djece od neprikladnog oglašavanja.

3.9 ZAŠTIĆENOST UČENIKA I NASTAVNIKA

Zabrinjavajuća realnost nasilja u školi u kojoj dominira nasilje nad djecom i među djecom sa slučajevima nasilnog ponašanja djece prema odraslima bili su povod sastanku Ureda pravobraniteljice za djecu, 11. travnja 2006. godine, na temu „Zaštićenost učenika u nastavnika u školi“, s predstavnicima Nacionalnog vijeća učenika, Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, Sindikata hrvatskih učitelja, Nezavisnog sindikata zaposlenih u srednjim školama te Odbora za zaštitu dostojanstva i autonomije struke i zaštitu od svih oblika zlostavljanja zaposlenih u srednjim školama Hrvatske.

Predložene su teze koje su doprinijele razgovoru o tome zašto je škola sve više mjesto gdje se ne može partnerski komunicirati i zašto ona postaje mjesto gdje je pozornost silom prilika usmjerena na nasilje, a ne na procese odgoja i obrazovanja.

Potaknuli smo razgovor o spremnosti i kompetentnosti učitelja na suradnički odnos koji se, nažalost često, po našem mišljenju preispituju; o učitelju koji se u javnosti sve češće naziva žrtvom i stigmatizira, što ne doprinosi dobrom statusu učitelja; o učitelju koji se također proglašava žrtvom djeteta, što nikako ne možemo prihvatiti, jer prema našem mišljenju on može biti žrtva sustava, roditelja ili ravnatelja, no ne i djeteta.

Razgovarali smo o tome kako nastavnicima treba pomoći i učiniti sve da ne budu žrtve ili im pomoći da se tako ne osjećaju, jer će nastavnik žrtva teško moći pomoći djetetu, kada se nađe u poziciji žrtve. S tim u vezi smo istakli važnost analize sadržaja poziva na SOS telefon i odvajanja problema drugih vrsta ugrožavanja učitelja i struke (mobbing, otkazi, fizički napadi od strane odraslih), s preporukom rješavanja tih problema, daleko od djece jer se sukobi odraslih često odražavaju na ponašanje djece.

Sudionici sastanka prihvatili su prijedloge Ureda i potvrdili spremnost za različite oblike suradnje na rješavanju ovog problema, s ciljem postizanja zadovoljavajuće razine zaštićenosti učenika i nastavnika u školi. Istovremeno su, u cilju prevencije i sprječavanja štetnih djelovanja koji ugrožavaju prava i interese djece, podržali predložene preporuke, o kojima smo detaljno izvijestili u poglavlju o nasilju u odgojno obrazovnim ustanovama.

3.10 ZDRAVSTVENI ODGOJ I OBRAZOVANJE

Jedan od odgovora na pitanje Kako poboljšati prava djece i mladih u Hrvatskoj

„Više razgovora u školi i edukacija mladih o spolnosti“

Djevojka, 17.god., iz Upitnika o stanju prava djece i mladih

Zdravstveni odgoj i obrazovanje od velikog su interesa Ureda pravobraniteljice za djecu jer svojom svrhom i pretpostavljenom provedbom uključuje sve četiri grupe dječjih prava (prava preživljavanja, razvojna i zaštitna prava te prava sudjelovanja). Osim toga, Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine u poglavlju Zdravlje, temeljem preporuka Odbora za prava djeteta UN-a, propisuje i mjere unaprjeđenja tjelesnog i mentalnog zdravlja djece i mladeži, poticanje razvoja programa zdravstvenog odgoja s područja zaštite reproduktivnog zdravlja djece i mladeži i promicanja spolne i zdravstvene kulture. Ove mjere će se prema Planu ostvariti putem niza aktivnosti među kojima su: educiranje mladih o zaštiti reproduktivnog zdravlja, u cilju prevencije spolno prenosivih bolesti i neželjenih trudnoća kao i osiguravanje dostupnosti službi za psihološku pomoć i povjerljivih savjetovališta.

S obzirom na značaj zdravstvenog odgoja i seksualne/spolne edukacije u odgoju i obrazovanju djece i mladih te s obzirom na interes i različita mišljenja u javnosti o ovim temama, posebice vezano uz pojedinačne upite, Ured pravobraniteljice za djecu je od Ministarstva znanosti obrazovanja i športa u rujnu 2006. godine i požurnicom u studenom zatražio dostavu cjelovitih programa zdravstvenog odgoja koje je razmatralo Povjerenstvo za zdravstveni odgoj i obrazovanje kako bi prije donošenja odluke i izbora Povjerenstva bio upoznat s tezama i obilježjima svih programa.

Ministarstvo nas je u prosincu 2006. obavijestilo da iz formalnih razloga našoj zamolbi ne može udovoljiti te da su „svi predloženi programi vlasništvo njihovih autora i dostupni su samo članovima Povjerenstva...“. Nakon toga smo Ministarstvo podsjetili na članak 12. Zakona o pravobranitelju za djecu koji propisuje kako „Sva tijela državne uprave,

jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave i pravne i fizičke osobe dužne su pravobranitelju za djecu osigurati dostupnost u sve podatke, informacije i akte koji se odnose na prava i zaštitu djece, bez obzira na stupanj njihove tajnosti“.

Programne nam je Ministarstvo dostavilo 12. siječnja 2007., nakon što je ministar donio odluku o eksperimentalnom provođenju zdravstvenog odgoja i obrazovanja u osnovnim i srednjim školama i prosljedio ju Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi na suglasnost.

U međuvremenu pravobraniteljica za djecu je, u ulozi moderatora i medijatora aktivnosti svestrane zaštite dobrobiti, interesa i prava djece putem zajedničkih razgovora sa svim relevantnim osobama koje mogu doprinijeti napretku ostvarivanja razine dječjih prava, pozvala ministra znanosti, obrazovanja i športa na sastanak te predložila da se raspravlja o operacionalizaciji suradnje u odnosu na tekuće i najavljene projekte MZOS-a među kojima je i zdravstveni odgoj. Ministar se na žalost nije odazvao ovom pozivu.

O temi zdravstvenog odgoja i obrazovanja, posebice u dijelu spolnosti, postavljeno nam je niz pitanja od strane predstavnica Centra za reproduktivna zdravlja iz New Yorka u studenom 2006. Tada smo iznijeli i na web stranici Pravobranitelja za djecu objavili kriterije kvalitetnog zdravstvenog programa o kojima je pravobraniteljica govorila u javnosti u kolovozu 2006. Ovi kriteriji su ostali temelj svih naših procjena i stajališta vezanih uz zdravstveni odgoj i obrazovanje. Oni se odnose na: poštovanje i zaštitu ljudskih prava, ravnopravnost spolova i suzbijanje svih vrsta diskriminacije i homofobije. Dobar program usmjeren je na razvijanje odgovornosti prema sebi i drugima, kritičku procjenu ponuđenih sadržaja, mogućnost izbora, osiguravanje podrške u krizama psihoseksualnog razvoja te respektiranje spoznajne, emocionalne i ponašajne razine pristupa zdravstvenoj edukaciji.

Za Ured pravobraniteljice od iznimne je važnosti da u proces odlučivanja o zdravstvenom odgoju i obrazovanju budu uključena i djeca te da informacija koju će ona dobiti bude točna, znanstveno utemeljena i predstavljena interdisciplinarno.

Slijedom navedenoga i temeljem programa kojeg je prihvatio ministar znanosti, obrazovanja i športa, Ured pravobraniteljice za djecu je, nakon izvještajnog razdoblja (u siječnju 2007.), ministru zdravstva i socijalne skrbi uputio preporuku i mišljenje o programu zdravstvenog odgoja.

Ured će i nadalje, prema zakonskim ovlastima, pratiti odluke vezane uz zdravstveni odgoj i obrazovanje kao i način njegova uvođenja i pvođenja u školama s aspekta interesa i dobrobiti djece i mladih.

3.11 PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

Ured je u 2006. godini postupao po 22 predmeta vezanih uz djecu predškolske dobi u sustavu odgoja i obrazovanja.

Radilo se o: dostupnosti i radnom vremenu vrtića; „elitističkim i tržišnim“ programima; prilagodbi radnog vremena vrtića potrebama roditelja; neprimjerenom ponašanju odgojiteljica prema djeci; stručnoj spremi odgojitelja u privatnom vrtiću; nespremnosti roditelja za suradnju s vrtićem; pravo roditelja na skraćeno radno vrijeme; „odlasku“ djeteta iz vrtića; nezaštićenosti djeteta s posebnom potrebom; ozljeđivanju djeteta od strane drugog djeteta; dovođenju i odvođenju djece od strane maloljetnih braće i sestara;

korištenju djece u rješavanju sporova odraslih; komunikaciji s djetetom čiji je roditelj u zatvoru; zaštiti osobnih podataka o djetetu u vrtiću.

Dostupnost predškolskog odgoja i obrazovanja bila je razmatrana vezano uz prijave o: ispisivanju djeteta iz vrtića zbog neplaćanja; roditeljsku peticiju za izgradnju dječjeg vrtića, posebice zbog neadekvatnih higijenskih i sigurnosnih uvjeta u postojećim nenamjenski građenim objektima; neupisivanja djeteta u vrtić zbog prebivališta koje nije u području osnivača vrtića; smanjenje trajanja dnevnog boravka djeteta s posebnom potrebom. Svim osnivačima su upućene preporuke i zatraženo poduzimanje mjera zaštite dječjih prava na predškolski odgoj i obrazovanje.

Na temelju prijave o pretvaranju redovite vrtićke grupe u glazbenu („tržišni“ program koji se dodatno plaća) u jednom zagrebačkom dječjem vrtiću zaključujemo da ima slučajeva gdje se, unatoč stručnoj neutemeljenosti i izlaganju djeteta ponovljenoj adaptaciji zbog promjene grupe, odluke ne donose u interesu djeteta te predstavljaju propust u zaštiti djeteta u okviru primarnog predškolskog odgojno obrazovnog programa.

Uredu pravobraniteljice za djecu obratili su se, potaknuti inicijativom Poglavarstva grada Zagreba da se rad dječjih vrtića u Zagrebu produži do 20 sati, stručni suradnici i odgojitelji dječjih vrtića, te cijelo Odgojiteljsko vijeće jednog zagrebačkog vrtića, s iskazima zabrinutosti i sa stručnim nedoumicama vezanim uz krajnje ishode ove inicijative u odnosu na djecu predškolske dobi, njihove razvojne potrebe i prava koja iz njih proizlaze. **Prilagodba radnog vremena vrtića** potrebama roditelja jedan je od važnih ciljeva jedinica lokalne uprave i samouprave, kao osnivača vrtića, i sigurno važan društveni i gospodarstveni cilj. No, iz dosadašnjih saznanja, prilagodba radnog vremena vrtića potrebama roditelja nije istodobno vezana za razvojne potrebe djeteta predškolske dobi. Važno je pri tom jasno odrediti što je stvarna potreba obitelji te je nužna stručna procjena o tome kako dužina boravka djeteta u vrtiću djeluje na dijete, o tome kako će malo dijete ostvarivati svoju biološku potrebu za snom i kontinuitetom sna i u kakvim uvjetima ako je u vrtiću do 20 h, hoće li kasniji i dulji boravak djeteta u vrtiću djelovati na privrženost majci ili drugoj bliskoj osobi itd. Temeljem ovoga obratili smo se gradonačelniku Grada Zagreba s apelom da svojim autoritetom utječe na stručnu i dobru pripremu vezanu uz produljavanje radnog vremena vrtića. Također smatramo da bi bilo dobro, prije svake ovakve odluke koja se tiče potencijalno velikog broja djece, konzultirati stručnjake i imati jasan odgovor na pitanje u čemu je djetetova dobrobit.

Ured je primio nekoliko prijava vezanih uz **neprijemeno postupanje odgojitelja u dječjem vrtiću** prema djeci. Na upit majke predškolskog djeteta o adekvatnosti ponašanja odgojiteljice koja dijete u vrtiću optužuje za krađu, ne provjerava o čemu se radi i izlaže dijete poruzi vršnjaka odgovoreno je da očito odgajateljica nije opisano problemnu situaciju iskoristila odgojno što je mogla i trebala, nego je postupila tako da je dijete moglo ostati zbunjeno i s osjećajem nepravde. Majku smo podučili kako roditelj može umanjiti djetetovu zbunjenost i pomoći mu da umani osjećaj nepravde i povrijeđenosti, s osvještavanjem mogućnosti da svatko, pa i njegova teta može pogriješiti u svom reagiranju.

Ovaj slučaj nameće pitanje potrebe i vrijednosti licence i njenog obnavljanja u odgajateljskom poslu kao i nužnosti kontroliranog stručnog usavršavanja čija se implementacija treba vrednovati.

Višegodišnje neprimjereno ponašanje odgojiteljice koje je u nekim svojim vidovima zlostavljajuće (prisiljavanje djeteta da pojede hranu koju je izbacilo iz usta, prisiljavanje djeteta da sjedi na WC školjci po sat vremena, vrijeđanje i ponižavanje djeteta) bilo je predmet prijave ravnateljice jednog vrtića i upita o mogućnostima udaljenja odgojiteljice s posla. Stav je Ureda da institut udaljenja s posla treba biti propisan za sve odgojno obrazovne institucije. U tom smislu je Ured godine 2004. zbog sličnih slučajeva predložio, a što je Hrvatski Sabor usvojio, izmjenu i dopunu Zakona o osnovnom školstvu i Zakona o srednjem školstvu i amandmanom predložio institut udaljenja s posla osobe protiv koje je pokrenut kazneni postupak do pravomoćnosti sudske presude, odnosno do obustave postupka, odbačaja prijave ili odustanka od gonjenja. Budući da djecu predškolske dobi smatramo posebno ranjivom skupinom zbog njihovih razvojnih kapaciteta naravno da je isti zakonski mehanizam zaštite djece nužan i u dječjim vrtićima i na ovom stupnju ranog razvoja, odnosno početnog odgoja i obrazovanja. Poznato nam je da su neke stručne grupe i sekcije predlagale Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa godine 2000. promjenu Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi što se nije dogodilo. Držimo dakle nužnim ugraditi u Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju i odredbu o hitnom udaljenju s posla svakog djelatnika protiv kojeg je pokrenut kazneni postupak za kazneno djelo na štetu djeteta. Ovaj slučaj pojačava zabrinutost Ureda u odnosu na trajanje opisanih ponašanja odgojiteljice te smo stajališta da su djelatnici vrtića dužni obavijestiti Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa i Agencija za obrazovanje te eventualno podnijeti kaznenu prijavu ukoliko se sumnjalo na zlostavljanje djece što, ponašanja koja se navode, svakako jesu. Prijaviteljicu smo također podsjetili na odgovornost i obveze, koje proizlaze iz Obiteljskog zakona i Kaznenog zakona, posebice djelatnika odgojno obrazovnih institucija da u slučaju zlostavljanja djece kao i u slučaju sumnje na nasilje i zlostavljanje djeteta to prijave nadležnim tijelima.

S upitom o **zakonskom određenju stručne spreme odgojitelja** (medicinske sestre) u jednom privatnom dječjem vrtiću, Uredu su se obratili roditelji djeteta polaznika vrtića. Prema Zakonu o predškolskom odgoju i naobrazbi u dječjem vrtiću mogu raditi odgojitelji s višom stručnom spremom i medicinske sestre s višom stručnom spremom. Navedeni Zakon propisuje da medicinske sestre u dječjim vrtićima koje su danom stupanja na snagu Zakona zatečene na radnom mjestu odgojitelja mogu nastaviti obavljanje tih poslova u odgojnim skupinama do djetetove treće godine života. Budući da je predmetni vrtić osnovan 2003. upitan je rad medicinske sestre sa srednjom stručnom spremom u vrtiću. Iz Uredu dostavljenog izvješća Zavoda za školstvo proizlazi da su, na temelju uvida, utvrđeni koraci i mjere koje je potrebno poduzeti u svrhu poboljšanja kvalitete rada, kao i da je vrtić upozoren na potrebu zapošljavanja odgojitelja s višom stručnom spremom i uvođenje odgojitelja pripravnika u odgojno-obrazovni rad te njihovo uključivanje u proces stažiranja što je prihvaćeno od ravnateljice vrtića. Istodobno u izvješću Uprave za inspekcijske poslove i upravni nadzor Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa se navodi da u nadzoru nisu utvrđene nepravilnosti. Podnositeljima je preporučeno da se, ukoliko se preporuke Zavoda za školstvo ne ostvare, obrate Gradskom uredu za obrazovanje i šport kao nadležnom tijelu koje je izdalo rješenje kojim se odobrava, prema Zakonu o predškolskom odgoju i naobrazbi, početak obavljanja djelatnosti predškolskog odgoja.

Iz nekih prijava ili od strane vrtića ili roditelja proizlazi problem **nespremnosti roditelja na suradnju** s djelatnicima vrtića ili nekvalitetnom odnosu i komunikaciji između ljudi

koji skrbe o djetetu. Radi se o slučaju nužnosti informiranja vrtića o zdravstvenom stanju, navikama i potrebama djeteta ili situaciji kad roditelj zbog zdravstvenog stanja djeteta ili teškoća u razvoju ima pravo na skraćeno radno vrijeme, a inzistira na desetsatnom boravku djeteta u vrtiću. Često se radi o sukobu odraslih koji može na dijete negativno djelovati. Ured kod ovakvih prijava kontaktira nadležni centar za socijalnu skrb s preporukom o ispitivanju obiteljske situacije djeteta, roditeljske kompetentnosti i poduzimanju mjera obiteljsko pravne zaštite. Što se tiče djeteta s teškoćama u razvoju ili zdravstvenim problemima, mišljenja smo da odluka o skraćenom radnom vremenu roditelja uključuje potrebu djeteta za dodatnom brigom roditelja te vrijeme te brige treba biti u odgovarajućoj proporciji s vremenom koje dijete provodi u vrtiću koje bi trebalo biti kraće od desetsatnog. Problem suradnje s vrtićem često proizlazi zbog nekvalitetnog razvoda braka roditelja. Vezano uz to nužnim vidimo suradnju dva sustava brige o djeci: vrtića i nadležnog centra za socijalnu skrb, u podršci djetetu koje je često nezaštićeno unutar sukoba roditelja.

Ured je zaprimio i nekoliko prijava vezano uz **djecu s posebnim potrebama**. U jednom slučaju radilo se o „bijegu“ djeteta iz vrtića o čemu roditelj, prema navodu, nije bio obaviješten od strane djelatnika vrtića, što vrtić opovrgava i navodi da se radi o hiperaktivnom djetetu čija majka loše surađuje s vrtićem. Iz kontakata sa psihologom vrtića i izvješćem Centra za socijalnu skrb proizlazi da je u vrijeme traženja izvješća od strane Ureda djetetu utvrđen poremećaj sluha te da su mnoga njegova ponašanja bila povezana s ovom teškoćom što nisu znali ni roditelj ni djelatnici vrtića koji nisu bili usmjereni na dijete i njegov problem već su se iscrpljivali optužbama o neadekvatnosti ili neprofesionalnosti. Ovaj slučaj pokazuje važnost ranog prepoznavanja teškoće i adekvatnog postupanja u vezi s njom.

U drugom slučaju je grupa roditelja zahtijevala ispisivanje djeteta s posebnom potrebom (ADHD sindrom) iz grupe jer „ugrožava drugu djecu i odgajatelj ima puno posla s njim“. U međuvremenu je dijete premješteno u drugu grupu s manjim brojem djece i zahtjev više nije bio relevantan. No ukazao nam je na čest problem djece s posebnim potrebama koja su neprihvaćena od okoline ili ih se smatra „opasnima“ za drugu djecu, kao i na problem prevelikog broja djece u grupama. U ovakvim slučajevima nužan je dodatni stručni angažman djelatnika vrtića o čemu postoje mnogi primjeri dobre prakse u vrtićima. Imamo saznanja da često osnivači osiguravaju tzv. „trećeg odgojitelja u grupi“ te se tako povećavaju stručni kapaciteti usmjereni na dijete s posebnom potrebom. Informiranost roditelja druge djece o teškoći i zajedničke aktivnosti roditelja i djece unutar grupe koje utječu na toleranciju i empatiju uvijek rezultiraju smanjenjem napetosti i neprijateljstva među roditeljima djece u grupi.

Ured je na temelju novinskog napisa otvorio predmet vezan uz **ozljedu djeteta u vrtiću**. Slučaj je obilovao senzacionalističkim naslovima i izjavama koje ne odgovaraju činjenicama i koje proizlaze iz specifičnosti djetetova razvoja. Obratili smo se nadležnom centru za socijalnu skrb i MUP-u tražeći izvješće o svim relevantnim okolnostima slučaja i zatražili zaštitu djeteta od medijske ekspaniranosti. Istu preporuku smo uputili ocu djeteta koji se i sam javio Uredu s navodima da kad je obavještavao novinare nije očekivao navedeni razvoj situacije.

Uredu pravobraniteljice za djecu obratili su se predstavnici Sekcije za predškolsku psihologiju te neki pojedinačni stručni suradnici u dječjim vrtićima iskazujući

zabrinutost glede **zaštite osobnih podataka i privatnosti djece** s teškoćama u razvoju, a vezano uz traženje da dostave dodatnu dokumentaciju za djecu s teškoćama u razvoju od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, Uprave za predškolski odgoj i osnovno obrazovanje, Odjel za predškolski odgoj. Iz dopisa dječjim vrtićima proizlazi da su vrtići Ministarstvu dostavili podatke o djeci integriranoj u redovni program, te se traži dostava dodatne dokumentacije: nalaza i mišljenja te rješenja CZSS za navedenu djecu. Iz kontakata s podnositeljima kao i iz dopisa proizlazi da nije razvidan cilj prikupljanja ovih podataka pa je razumljiv oprez stručnjaka vezan uz obradu, vođenje i korištenje danih podataka o djeci, a posebno vezano uz privolu ispitanika, što su u ovom slučaju roditelji. Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine u području IX: Djeca s posebnim potrebama, kao jednu od mjera određuje: objedinjavanje sustava praćenja podataka (registri) o djeci s posebnim potrebama u cilju dobivanja vjerodostojnih podataka. Ako se radi, što možemo pretpostavljati, budući iz dopisa dječjim vrtićima to nije vidljivo, o osnivanju registara/baze podataka o djeci s posebnim potrebama ovi podaci su nužni i korisni, no pitanje je njihova oblika, obima i korištenja. Naime, nalazi i mišljenja, te medicinska dokumentacija su najčešće dostupni djelatnicima vrtića privolom i suglasnošću roditelja, koji ih daju na uvid vrtićima s ciljem uvažavanja djetetovih potreba i adekvatnog, individualiziranog rada s djetetom. Stručnjaci koji su nam se obratili pitaju kako će se i na koji način čuvati i koristiti npr. liječnički nalazi i mišljenja, što je pitanje direktno vezano uz zaštitu djetetove privatnosti i postupanja u skladu sa Zakonom o zaštiti osobnih podataka. Ministarstvu smo preporučili da dopuni zahtjev za dostavom dodatne dokumentacije za djecu s teškoćama u razvoju s jasnim obrazloženjem cilja, namjene i načina zaštite podataka kako stručnjacima u vrtiću tako i roditeljima koji su dijagnostičke nalaze učinili dostupnima, te da se preispita svrha prikupljanja mišljenja i nalaza. Također smo, u smislu međuresorne i međuinstitucionalne suradnje, preporučili direktno traženje rješenja Centara za socijalnu skrb od samih centara, kao i suradnju s Gradskim uredom za obrazovanje, kulturu i šport, odnosno županijskim uredima koji također prikupljaju podatke o djeci s posebnim potrebama. Na taj način će se pojačati umreženost sustava glede zajedničkih podataka o djeci.

Roditelji dvoje djece iz vrtića u Međimurju protestirali su zbog izlaganja imena i adresa 27 djece polaznika dječjeg vrtića na zgradi vrtića putem „Popisa dužnika za komunalnu naknadu“ te time kršenja Konvencije i „ponižavajućih postupaka protiv određene djece“. Smatrajući ovo **korištenjem djece u rješavanju sporova odraslih** zamolili smo župana da, budući da djeca predškolske dobi nikako ne mogu biti dužnici za komunalnu naknadu, niti je potrebno ističući imena djece, vezano uz dugove roditelja implicitno djecu stavljati u kontekst odgovornosti i izloženosti prepoznavanju vezano uz ponašanja roditelja, ispita slučaj te da poduzme mjere u smislu zaštite djece i njihove privatnosti u ovom i drugim mogućim slučajevima.

Župan nas je izvijestio da je javno objavljivanje popisa imena djece rezultat nesporazuma proizišlog iz dogovora načelnika općine i vrtića da se u razgovoru s roditeljima o naplati duga za smještaj djece u vrtiću spomene i dug s osnova komunalne naknade, obzirom da općina sufinancira smještaj djece u vrtić sa 60% te svako dugovanje građana utječe na kvalitetu ispunjavanja ove obveze općine. Kako bi se spriječile ovakve pojave, župan navodi da će na prvoj slijedećoj sjednici Kolegija načelnika i gradonačelnika u županiji upoznati načelnike i gradonačelnike o tome da se ovakvim pojavama krše prava djece te da su kao čelnici lokalne samouprave dužni poduzimati mjere da do toga ne dolazi.

Za tumačenje **nejasnoća oko „preuzimanja djeteta u vrtiću“** odnosno dovođenja i odvođenja od maloljetnih braće i sestara, Ured su se i ove godine obraćali djelatnici dječjih vrtića. Ured pravobranitelja za djecu je još 2004. godine preporučio Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa da izradi napatuk vezan uz ovaj predmet i ovo pitanje. Na žalost to do sada nije učinjeno. Stoga smo podnositelje uputili na članak 94. Obiteljskog zakona koji određuje da roditelji ne smiju dijete predškolske dobi ostavljati bez nadzora odrasle osobe. Pod odraslom osobom smatra se osoba starija od 18 godina. Preporučili smo vrtićima da djecu predškolske dobi ne „predaju“ braći i sestrama te drugima osobama mlađima od 18 godina.

Neke primjedbe stručnjaka koji su nam se obraćali tijekom 2006. godine odnose se na činjenicu da je zadnji, trenutno važeći Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i obrazovanja donesen davne 1983., da Zakon ne regulira mnoge važne stvari za rani djetetov razvoj te da **Standardi i Zakon** nisu u suglasju.

Za zaključiti je, vezano uz predškolski odgoj i obrazovanje, nužnost donošenja novog ili dopune Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi; donošenja stručnih standarda uvjeta i rada u ustanovama predškolskog odgoja i obrazovanja i vezanost tih standarda uz dosadašnju praksu i znanstvene projekte poticanja ranog razvoja i najviše zahtjeve zaštite djece. Također bi trebalo promišljati o postojanju i obnavljanju dopusnice za odgovajatelje i druge djelatnike u vrtiću. Ured također očekuje intenzivniju suradnju s Ministarstvom znanosti obrazovanja i športa vezano uz unapređivanje ranog razvoja djece u Hrvatskoj što je započeto i od strane Ureda inicirano još 2004. godine.

3.12 ZAŠTIĆENOST DJECE KROZ PARTNERSTVO S MUP-om

Na temelju dosadašnje dobre i poticajne suradnje, pravobraniteljica za djecu i ministar unutarnjih poslova dogovorili su 2006. godine niz zajedničkih djelovanja vezanih uz zaštitu prava i interesa djece u Hrvatskoj. Ova suradnja je nužna zbog pojedinačnih primjera ugroženosti djece o kojima se obavještava Ured i situacija o kojima izvještavaju mediji.

Ured uspješnim i pozitivnim procjenjuje:

- način komuniciranja koji je dogovoren i ostvaruje se preko Ravnateljstva policije i ravnatelja neovisno o kojoj se organizacijskoj jedinici, pojedincu ili situaciji radi;
- promptnost dostave traženih izvješća te obavještavanja i izražavanja stavova u odnosu na naše prijedloge;
- suradnju s Odjelom za maloljetničku delinkvenciju vezano uz pojedinačne slučajeve;
- zajedničko djelovanje na primjeru multidisciplinarnog sastanka povodom ubojstva i samoubojstva u Nazorovoj (Preporuka Pravobraniteljice za djecu za unapređenje sigurnosti i zaštitu dobrobiti djece smještene u domovima socijalne skrbi-intenziviranje postupanja, prosljeđena je načelnicima Policijskih uprava-svima, kao i preporuka vezano uz djecu koja prose).

Buduća suradnja dogovorena je u odnosu na nasilje nad i među školskom djecom i djecom u domovima, sigurnost djece u prometu, opasnosti od oružja, maloljetne vozače i

navijače, zaštitu djece bez pratnje i djece bez adekvatne roditeljske skrbi, zone ingerencija i odgovornosti.

Vezano uz **pojedinačne slučajeve i prijave** Ured je ostvario izvrsnu suradnju s MUP-om u svim njegovim organizacijskim jedinicama, posebice sa Odjelom za maloljetničku delinkvenciju bilo dobivanjem žurnih izvješća i traženih podataka ili putem konkretnih dogovora u konkretnim slučajevima stradanja djece (npr. ubojstvo i samoubojstvo u Domu za djecu u Nazorovoj ulici).

U odnosu na dogovore s MUP-om Ured pravobraniteljice za djecu je tijekom postupka donošenja **Zakona o oružju** uputio vladi RH i mišljenje s prijedlozima na prijedlog Zakona o čemu je pisano u poglavlju o sudjelovanju u postupku izrade propisa.

Ured je također zabrinut zbog **stradanja djece u prometu**. Prema našim saznanjima, napisima iz medija i podacima MUP-a u prometu stradaju i mala djeca i stariji maloljetnici kao suvozači, pješaci i vozači.

Tablica 1. Podaci MUP-a o stradanju djece u prometu za 2006. godinu

dob	Poginuli			Teško ozlijeđeni			Lakše ozlijeđeni		
	Vozač	Putnik	Pješak	Vozač	Putnik	Pješak	Vozač	Putnik	Pješak
0-13	2	11	13	52	92	148	170	822	486
14-17	6	12	4	127	114	47	328	583	162
ukupno	8	23	17	179	206	195	498	1405	648

Prema podacima MUP-a je dakle u 2006. godini, u prometnim nesrećama, *poginulo* 48 djece. Mlađih od 13 godina bilo je 26-ero djece. Dvoje djece je poginulo dok su vozili, 11 kao putnici, a 13 kao pješaci. U dobi od 14-17 godina poginulo je 22 djece. Šestorica od njih su bili vozači, 12 su bili putnici, a četvorica su bili pješaci.

Teško ozlijeđeno je 580 djece (mlađih od 13 godina bilo je 292, a u dobi od 14-17 godina teško je ozlijeđeno 288 djece). Čak 52 djeteta mlađa od 13 godina su vozili, 92 su bila putnici, a 148 pješaci. Od starije, teško ozlijeđene djece, vozilo ih je 127, među putnicima je bilo 114-ero djece, a 47-ero je pretrpjelo teške ozljede kao pješaci.

Lakše ozljede pretrpjelo je 2553 djece. Od 1478 djece mlađe od 13 godina 170-ero su vozila, 822 su bili putnici, a 486-ero pješaci. Lakše ozlijeđene djece u dobi od 14 do 17 godina bilo je 1073. Ove ozljede ih je 328-ero pretrpjelo dok su vozili, 583-oje dok su bili putnici, a 162 kao pješaci.

Zabrinjava podatak da je od 3181 stradalog djeteta (poginulog ili ozlijeđenog u saobraćajnim nesrećama), njih čak 685 vozilo u trenutku nesreće. Mlađih od 13 godina bilo je 324, a u trenutku nesreće vozilo je 461 dijete starije od 14 godina.

Na stručnjacima i ekspertima je da istraže i odgovore na pitanje koji su razlozi ovolikog stradanja najmlađih na hrvatskim cestama.

Možemo samo pretpostavljati da je, što se male djece tiče, u pitanju: neadekvatno osiguranje u automobilima, nekorištenje dječjih sjedalica i auto pojaseva, mala djeca na

prednjim sjedalima, roditelji čija pažnja je ometena korištenjem mobitela ili cigaretom, djeca-pješaci ili djeca na biciklima bez nadzora odraslih.

Kod mladih vozača (koji još nemaju vozačku dozvolu ili su ju tek stekli) to mogu biti: neiskustvo, alkohol, droga, veza između računalnih igara i prebrze vožnje, potreba za uzbuđenjem.

Roditelji i obitelj su svakako subjekt zaštite, ali i mogućeg rizika. Rizici su vezani za dostupnost jakih automobila i motora neiskusnim mladim vozačima, odrasle koji predstavljaju model vozača koji se ne obaziru na prometne propise, dopuštanje maloljetnoj djeci vožnju s tek osposobljenim vozačima. Činjenica prema kojoj 685-ero maloljetne djece sjedne za volan navodi na pitanje o odgovornosti roditelja ili skrbnika.

Pitanje programa autoškola i pripreme za različite rizične situacije u prometu, odgoj i osposobljavanje za budućeg sudionika u prometu još u vrijeme obveznog školovanja i na kraju zakonski okvir su teme kojima će se različiti sustavi morati baviti u prevenciji stradanja djece u prometu.

Djeca koja prose su posebno ranjiva skupina i Ured rješenje vidi u međuinstitucionalnoj suradnji, te je stoga inicirao partnerstvo s MUP-om u koordiniranju različitih sustava i subjekata u društvu za zaštitu ove skupine djece o čemu izvještavamo u dijelu izvješća „Zaštita djece koja prose“.

Sprječavanje **stradanja djece od pirotehničkih sredstava** u projektu „Mir i dobro“ Ministarstva unutarnjih poslova pravobraniteljica u potpunosti već godinama podržava te se u vrijeme blagdana i ove godine pridružila MUP-u u pozivanju djece i roditelja na čuvanje i oprez od eksplozivnih naprava. U vrijeme božićnih i novogodišnjih blagdana 2006/2007.. godine bilo je, prema podacima MUP-a, teško ozlijeđeno četvero djece i mladih, a lakše ozlijeđeno njih 13. U vrijeme blagdana npr. 2003/2004. bilo je također, četvero teže ozlijeđenih, no 25 lakše ozlijeđenih.

Iz perspektive Ureda pravobraniteljice za djecu i podataka kojima raspolažemo o ugroženosti djece u Hrvatskoj procjenjujemo da je nužno nastaviti dobru suradnju između Ureda i MUP-a pri čemu podržavamo i nužnim smatramo zapošljavanje više policijskih djelatnika koji će se trajno osposobljavati za rad s djecom i za reagiranje u situacijama ugrožavanja njihovih interesa (dodatno psihološko i komunikacijsko osposobljavanje). Mišljenja smo također da bi se zaštita djece još više unaprijedila kroz ovo partnerstvo intervencijom u program školovanja na Policijskoj akademiji, vezano uz prava djece, komunikacijske vještine, individualne razlike među djecom i različitost situacija u kojima se djeluje.

3.13 PREPORUKE O ALOKACIJI SREDSTAVA NAMIJENJENIH DJECI

Ured pravobraniteljice za djecu je u lipnju 2006. godine, Ministarstvu financija i Državnoj riznici, u vrijeme pripreme Uputa za izradu Državnog proračuna Republike Hrvatske sukladno Pravilniku o utvrđivanju korisnika proračuna, uputio zamolbu kojom će sve korisnike proračuna upoznati s preporukama Odbora Ujedinjenih naroda za prava djeteta, kao tijela zaduženog za utvrđivanje ostvarenog napretka država stranaka, **o raspodjeli sredstava za djecu i njihovoj alokaciji u proračunu**. Navedenim preporukama, sa svrhom daljnjeg unapređenja zaštite i promocije dječjih prava u Hrvatskoj, Odbor je izrazio zabrinutost zbog *...nedostatka zasebnih podataka o*

sredstvima namijenjenim djeci na nacionalnoj i lokalnoj razini te preporučio... da država članica obrati posebnu pažnju na potpunu provedbu članka 4. (...“Države stranke će poduzeti sve odgovarajuće zakonodavne, upravne i druge mjere za primjenu prava priznatih u ovoj Konvenciji. Glede gospodarskih, socijalnih i kulturnih prava, države stranke poduzet će takve mjere u što širem opsegu svojih raspoloživih sredstava i, kad je potrebno, u sklopu međunarodne suradnje“).

a) dajući prioritet dodjeli sredstava iz državne blagajne za osiguravanje provedbe ekonomskih, društvenih i kulturnih prava djece, a posebice one koja potječu iz siromašnih skupina društva ili pripadaju nekoj etničkoj manjini, u „najvećoj mogućoj razini...raspoloživih sredstava“; i

b) određujući iznos i dio proračuna državne i lokalne vlasti koji se troši na djecu u javnim i privatnim sektorima, kao i u sektoru nevladinih organizacija, u svrhe procjene utjecaja i učinka takvih izdataka, kao i troškova, pristupačnosti, kvalitete i učinkovitosti usluga za djecu u raznim sektorima.

Sukladno članku 10. Zakona o pravobranitelju za djecu, Ministarstvu financija smo također preporučili, da u cilju provedbe preporuka Odbora za prava djeteta koordinira aktivnosti kako bi pri izradi Državnog proračuna za ovu i slijedeće godine, korisnici proračuna zasebno alocirali podatke o sredstvima namijenjenim djeci, i to na nacionalnoj i lokalnoj razini.

Sa sadržajem navedene preporuke također smo upoznali predsjednika Hrvatskog sabora, predsjednike saborskih odbora te članove Vlade RH. U studenom 2006. godine, u vrijeme predlaganja Državnog proračuna za 2007. godinu, predsjednika Hrvatskog sabora, predsjednike saborskih odbora te članove Vlade RH. podsjetili smo na važnost provedbe preporuka Odbora UN-a.

Odbor za odgoj i obrazovanje, znanost i kulturu raspravljajući o Prijedlogu Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2007. godinu, s prijedlogom projekcije proračuna za 2008. i 2009. godinu, je zaključio da su primjedbe i prijedlozi pravobraniteljice za djecu opravdane, te da bi doista ta sredstva trebalo obuhvatiti i pokazivati posebnom metodologijom, što u proračunskom dokumentu za 2007. godinu još nije učinjeno, ali bi predloženi pristup trebalo što prije prihvatiti. Odbor je također predložio da se slična metodologija prihvati i kada se radi o proračunskim sredstvima u korist programa za mlade, što bi bilo u skladu s Nacionalnim programom djelovanja za mlade. O zaključcima je Odbor za obrazovanje, znanost i kulturu obavijestio Ministarstvo financija koje je u prosincu 2006. godine ukazalo na nepostojanje njihove nadležnosti u obvezivanju korisnika proračuna na planiranje određenih aktivnosti, pa tako i za aktivnosti za djecu. S tim u vezi je preporučio Uredu pravobraniteljice za djecu direktno obraćanje proračunskim korisnicima, kako radi dobivanja točnih podataka o planiranim sredstvima u 2007. godini, tako radi planiranja i izrade Državnog proračuna za 2008. – 2010. i planiranja sredstava namijenjenih djeci na posebnim programima i aktivnostima iz kojih će se vidjeti za što su sredstva planirana. Ministarstvo financija nas je također obavijestilo kako nema uvid u planirana sredstva za djecu u proračunu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te da se i njima potrebno obratiti izravno. Iskazano mišljenje Ministarstva financija ukazalo je na nedostatak koordinacije državnih tijela i tijela lokalne (regionalne) samouprave u planiranju proračuna što je i bilo razlog

preporuci Odbora za prava djeteta iz 2004. godine. Podsjećamo da je Vlada Republike Hrvatske na sjednici održanoj 22. ožujka 2006. godine usvojila Nacionalni plan aktivnosti za dobrobit, prava i interese djece 2006. – 2012. te utvrdila područja djelovanja, aktivnosti sa svrhom unapređenja kvalitete života djece u Hrvatskoj. U području XIV. *Snaženje provedbe preuzetih međunarodnih obveza Republike Hrvatske na području prava djece* istaknuta je važnost provedbe Konvencije o pravima djeteta te postupanja prema preporukama Odbora Ujedinjenih naroda za prava djeteta kao tijela zaduženog za utvrđivanje ostvarenog napretka država stranaka. Mjerama je u tu svrhu planirano osnivanje međuresorne Radne skupine za izradu Trećeg i četvrtog periodičnog izvješća Republike Hrvatske po Konvenciji o pravima djeteta, čije je podnošenje predviđeno za 2008. godinu. Mišljenja smo da, sukladno ovlastima utvrđenim Nacionalnim planom, međuresorna Radna skupina u 2007. godini žurno treba razraditi metodologiju izrade periodičnog izvješća te s njom upoznati sva tijela državne uprave, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, medije te organizacije civilnog društva i ujedno pravovremeno koordinirati način planiranja sredstava namijenjenih djeci u Državnom proračunu i proračunu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i njihove alokacije.

3.14 PREPORUKE O PRIKUPLJANJU STATISTIČKIH PODATAKA O DJECI

Sukladno članku 10. Zakona o službenoj statistici, kojim je popisana obveza o pravodobnom upoznavanju Državnog zavoda za statistiku sa zakonodavnim i relevantnim aktivnostima koje se odnose na službenu statistiku, Ured pravobraniteljice za djecu je u 2006. godine obavijestio Državni zavod za statistiku o preporukama Odbora za prava djeteta UN-a i obvezama Republike Hrvatske, koje se odnose na poglavlje o prikupljanju podataka:

17. Odbor zabrinjava nedostatak odvojenih statističkih podataka i drugih informacija o položaju djece, posebno one koja pripada nekoj drugoj etničkoj skupini ili nekoj najranjivijoj skupini. Posebno malo takvih podataka postoji o djevojčicama, djeci koja odrastaju na ulici, hendikepiranoj djeci, djeci prognanicima, izbjeglicama i tražiteljima azila, djeci «koja pripadaju nekoj od manjina i djeci Romima».

18. Odbor predlaže da država članica poduzme djelatne mjere u svrhu osiguravanja pristupačnosti podataka o osobama mlađim od 18 godina, koje se odnose na njihovu dob, spol, etničko porijeklo, kao i identificiranja prikladnih zasebnih pokazatelja koji se odnose na sva područja Konvencije i sve skupine djece u društvu, te procjene postignutog napretka i poteškoća koje ometaju ostvarivanje prava djece.

Ured pravobraniteljice za djecu je Državnom zavodu za statistiku, također preporučio da preporuke Odbora UN-a za prava djeteta implementira u svoje aktivnosti i program. Naime, kao što smo to već u prethodnom dijelu izvješća naveli, osnaženje provedbe preuzetih međunarodnih obveza, pa tako i Konvencije o pravima djeteta, na području prava djece, jedan je od ciljeva utvrđenih Nacionalnim planom aktivnosti za prava i interese djece 2006. – 2012. godine utvrđen u Poglavlju XIV. *Snaženje provedbe preuzetih međunarodnih obveza Republike Hrvatske na području prava djece*. Sa sadržajem preporuke Državnom zavodu za statistiku, Ured pravobraniteljice je također upoznao i predsjednika Hrvatskog sabora i saborskih odbora te članove Vlade RH.

Državni zavod za statistiku nas je obavijestio „...kako se kvalitetan skup statističkih podataka potreban za Nacionalan plan aktivnosti za prava i interese djece može osigurati samo razvojem kvalitetnih administrativnih registara i baza podataka. Registre i baze prema standardiziranom modelu mogu voditi samo nadležne institucije u kojima osobe, stanovnici Republike Hrvatske, ostvaruju različita prava i obveze (u ovom slučaju spomenimo one najvažnije: registar stanovnika u MUP-u, registri o bolestima i zdravstvenim stanjima stanovnika u HZJZ, registri korisnika socijalne skrbi u MZSS, registri učenika i studenata u MZOŠ i sl.). Standardizacija podrazumijeva jedinstveni identifikator i jedinstvene klasifikacijske sustave za bilježenje osnovnih karakteristika ili obilježja osoba. Tako bi se stvorila i kvalitetna podloga za vođenje statističkih registara koji se koriste u provedbi različitih istraživanja čija je svrha prikupiti podatke koji nedostaju u administrativnim registrima. Državni zavod za statistiku treba pridonijeti razvoju administrativnih registara i baza podataka, ali ne može biti njihov posjednik“. Tom prilikom Državni zavod nas je upoznao i s prijedlogom operacionalizacije mjera utvrđenih Nacionalnim planom, koji je uputio Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, kao nadležnom tijelu za provedbu navedenog plana i prema kojem Državni zavod za statistiku može pružiti sva raspoloživa statističko-metodološka znanja, ali ne i biti posjednik i nositelj takve baze podataka.

S tim u vezi ponavljamo prethodno stajalište Ureda pravobraniteljice za djecu o važnosti operacionalizacije mjera Nacionalnog plana i aktivnosti utvrđenih u poglavlju *XIV. Snaženje provedbe preuzetih međunarodnih obveza Republike Hrvatske na području prava djece* u cilju provedbe Konvencije o pravima djeteta te postupanja prema preporukama Odbora Ujedinjenih naroda za prava djeteta, kao tijela zaduženog za utvrđivanje ostvarenog napretka država stranaka. Mjerama je, podsjećamo, u tu svrhu planirano osnivanje međuresorne Radne skupine za izradu Trećeg i četvrtog periodičnog izvješća Republike Hrvatske po Konvenciji o pravima djeteta, čije je podnošenje predviđeno za 2008. godinu.

Držimo da, sukladno ovlastima utvrđenim Nacionalnim planom, međuresorna Radna skupina u 2007. godini žurno treba razraditi metodologiju izrade periodičnog izvješća te s njom upoznati nositelje i ujedno pravovremeno koordinirati način izrade baze podataka i osiguranja dostupnosti specifičnih podataka.

3.15 KONVENCIJA O PRAVIMA DJETETA NA BRAILLEOVOM PISMU

U lipnju je Ured pravobraniteljice za djecu realizirao dva važna projekta a to su tiskanje Konvencije o pravima djeteta na Brailleovom pismu i snimanje zvučnog zapisa teksta Konvencije kojima je UN-ova Konvencija postala dostupna slijepoj i slabovidnoj djeci, djeci koja ne znaju čitati kao i slijepim i slabovidnim roditeljima malodobne djece.

Ljudska prava, posebno dječja, samo su mrtvo slovo na papiru ako nisu poznata svojim nositeljima, pa zato Konvencija o pravima djeteta obvezuje državu da osigura dostupnost Konvencije svoj djeci, pa i onoj kojoj je otežana pisana komunikacija.

Upravo stoga je Ured pravobraniteljice za djecu, kao institucija koja je osnovana radi zaštite i promicanja prava sve djece, odlučio tiskati Konvenciju na Brailleovom pismu, kako bi i slijepoj i slabovidnoj djeci omogućio da se sama, na neposredan način, upoznaju s njenim sadržajem, odnosno sa svojim pravima te zvučni zapis teksta Konvencije kako

bi je približio djeci koja ne znaju čitati. Odgoj za ljudska prava počinje u djetinjstvu. Samo osobe upoznate sa svojim pravima sposobne su tražiti i njihovo ostvarenje. Djeci pri tome pomažu odrasli omogućujući im da postanu svjesna svojih prava te da se izbore za njih, kako za sebe, tako i za drugu djecu.

Informiranje djece o njihovim pravima trajni je proces i zadaća Ureda pravobraniteljice za djecu koji će i nadalje nastojati, u skladu s osiguranim sredstvima, učiniti Konvenciju o pravima djeteta dostupnom svoj djeci ovisno o njihovim specifičnim potrebama.

Konvenciju o pravima djeteta na Braillovom pismu, u prostoru Tiflološkog muzeja u Zagrebu, predstavili su učenici OŠ Vinko Bek. U programu predstavljanja, uz djecu su sudjelovali potpredsjednica Vlade i predsjednik Hrvatskog saveza slijepih. Konvencija je na Braillovom pismu tiskana u 500 primjeraka, a zvučni zapis u 1000 primjeraka te se besplatno dijeli udrugama, odgojno-obrazovnim ustanovama, knjižnicama i pojedincima kako bi bili dostupni što većem broju djece.

3.16 POTICANJE POZITIVNOG DUHA U DRUŠTVU I MEDIJIMA – OKRUGLI STOL „POZITIVNI SADRŽAJI ZA DJECU I O DJECI“

Ujedinjeni narodi su 20. studenog proglasili Međunarodnim danom djece i danom Konvencije UN-a o pravima djeteta. Toga se dana u cijelome svijetu odvijaju aktivnosti koje promoviraju ideje i ciljeve Povelje Ujedinjenih naroda, a koje se odnose na dobrobit djece. Ured pravobraniteljice za djecu pridružio se obilježavanju Međunarodnog dana djece te tim povodom organizirao okrugli stol pod nazivom „Pozitivni sadržaji za djecu i o djeci“ koji se održao 17. studenog 2006. u prostoru Tribina Grada Zagreba.

Svrha okruglog stola bila je potaknuti sudionike na promišljanje o tome kako pozitivne sadržaje za djecu i o djeci učiniti prisutnijima u medijima, dječjoj literaturi i udžbenicima, odgojno obrazovnom radu i drugdje. Budući smo svjedoci svakodnevne preplavljenosti negativnih sadržaja u medijima, razgovorima, javnosti, jasno je da svi mi reagiramo na negativno te nije čudno da nas ono angažira i na kognitivnoj i na emocionalnoj razini. Istovremeno, neka psihologijska istraživanja pokazuju da je izlaganje prosocijalnim/pozitivnim sadržajima učinkovito ili učinkovitije u formiranju prosocijalnog ponašanja nego što bi izlaganje djece nasilnim, agresivnim i negativnim sadržajima utjecalo na neprihvatljivo ponašanje. Međutim, pozitivni sadržaji namijenjeni djeci su ili manje dostupni ili ih uopće nema.

Ured pravobraniteljice za djecu htio je ovim skupom započeti kampanju promicanja važnosti prosocijalnog i pozitivnog duha u društvu koje se mijenja i koje treba biti orijentirano prema interesima i pravima najmlađih. Održana su izlaganja: *Zašto su nam važni pozitivni sadržaji za djecu i o djeci? – psihologijski pogled*“, mr.sc. Maja Gabelica Šupljika, psihologinja, zamjenica pravobraniteljice za djecu; *„Mediji i mladi – danas i sutra“*, prof. Krešimir Mikić, medijski pedagog, član Američke akademije za filmsku umjetnost i znanost, potpredsjednik Svjetskog instituta za medije i djecu, predsjednik Europske udruge medijskih pedagoga; *„Djeca u medijima - etički aspekt“*, doc. dr.sc. Gordana Vilović, medijski analitičar, Sveučilište u Dubrovniku; *„Dječje filmsko stvaralaštvo – prozor u svijet“*, prof. Maja Flego, pedagoginja i zamjenica glavnog i odgovornog urednika Školskih novina; *„Nagovor na čitanje“*, doc. dr.sc. Julijana Matanović, književnica.

Prikazan je 15 minutni film Školske video družine „*S razvedenih obala*“ (vodstvo prof. Goranke Dimoski, Osnovna škola Eugen Kumičić, Velika Gorica) i održana debata „*Treba poticati prosocijalno ponašanje kod djece*“, učenika zagrebačkih srednjih škola – članova Hrvatskog debatnog društva pod vodstvom trenera Bojana Marjanovića.

Zaključci i preporuke proizašli nakon izlaganja, filma, debate i diskusije odnosili su se na:

- razvijanje medijske pismenosti/obrazovanosti/kompetentnosti svih subjekata društva (djece, roditelja, profesionalaca i medija)
- ugrađivanje medijske pismenosti u nastavno gradivo
- u prezentiranju je važno voditi računa o dobi djece, specifičnosti medija i mogućim intervenirajućim faktorima i motivirati djecu
- treba podržavati pozitivnu ulogu medija u razvoju djeteta kao i prihvaćanje realnosti multimedijalnog konteksta djetetovog razvoja
- osiguravanje i poticanje participacije djece u kreiranju programa
- izradu medijskih standarda izvještavanja o djeci kao i standarda kvalitetnih programa za djecu i mlade
- potrebu istraživanja utjecaja medijskih i drugih sadržaja na djecu
- osnivanje medijskog centra za djecu, mladež i roditelje kao mjesta evaluacije (inventure) sadržaja medijske scene
- činjenicu da djeca zaslužuju brigu medijskih djelatnika u svim fazama: od pripreme i istraživanja priče do oblikovanja i plasiranja informacije u medijima
- sprječavanje manipulacije djecom u ostvarivanju komercijalnih ciljeva
- zaštitu djece promičući poticajne, stimulativne i pozitivne uvjete za bolji razvoj
- prepoznavanje Ureda pravobraniteljice za djecu kao mjesta prikupljanja dobre prakse i prosocijalnih sadržaja o djeci i za djecu
- vođenje računa o multimedijalnosti okruženja u kojem djeca odrastaju.

Ovi sadržaji biti će ciljevi djelovanja Ureda u odnosu na djecu i medije u slijedećem razdoblju.

3.17 OSTVARIVANJE PRAVA NA UZDRŽAVANJE KROZ PARTNERSTVO S HOK-om

Suočeni s problemom velikog broja djece koja ne ostvaruju pravo na uzdržavanje od roditelja s kojim ne žive, o čemu saznajemo temeljem pojedinačnih prijava najčešće roditelja, a i same djece, odnosno kojima je povrijeđeno pravo na uzdržavanje od strane roditelja, odlučili smo se predložiti Hrvatskoj odvjetničkoj komori da, u cilju pomoći u zaštiti interesa djece u postupcima uzdržavanja, sudjeluje u projektu pružanja besplatne pravne pomoći i na taj način doprinese da djeca ostvare svoje pravo na uzdržavanje od roditelja koji ne udovoljava svojoj obvezi.

U tu svrhu zamolili smo da nas izvijeste postoji li mogućnost sniženja tarife u postupcima uzdržavanja, kao postupcima koji nisu zahtjevni i komplicirani, a čije provođenje je od

velikog značaja za djecu, kao i sačinjavanja liste odvjetnika, na razini cijele države, koji bi bili voljni sudjelovati u sudskim postupcima utvrđivanja obveze uzdržavanja za djecu, povišenja uzdržavanja za djecu i ovrhe odluke o uzdržavanju djece, čiji obveznici izbjegavaju udovoljavati svojoj obvezi te na taj način krše pravo djeteta.

Istovremeno smo se obratili i gradonačelnicima s prijedlogom i preporukom da iz gradskog proračuna osiguraju novac i snose trošak odvjetnika, a način plaćanja definirali bismo prilikom kontakata s gradonačelnicima.

Vrlo često roditelj s kojim dijete živi sam podnosi tužbu za uzdržavanje ili povišenje uzdržavanja, pokreće postupak ovrhe, jer nema sredstava za plaćanje usluga odvjetnika. Mnogi od njih teško se snalaze u tim postupcima i vrlo značajna bi im bila pomoć odvjetnika. Poznajemo mnoge situacije u kojima odvjetnici pomažu strankama i cijesimo njihovu dobru volju i pomoć koju pružaju strankama.

Mnogi roditelji, a posebice oni s kojima djeca nastavljaju živjeti, susreću se s puno problema u svakodnevnoj organizaciji života i teško se snalaze u novim situacijama. To osobito dolazi do izražaja kad su i materijalno nedostatno osigurani. Mnogima od njih utvrđeni iznos doprinosa za uzdržavanje djeteta predstavlja značajnu stavku u raspoloživim sredstvima za život. Stoga smo mišljenja da bi im pomoć u postupcima utvrđivanja uzdržavanja i provođenja ovrhe značajno pomogla, čime bi ujedno bili rasterećeniji u ostvarenju ovog djetetovog prava, a time i više usmjereni na neposrednu, vrlo zahtjevnu svakodnevnu roditeljsku ulogu.

Na ovaj prijedlog, Hrvatska odvjetnička komora odgovorila je donošenjem odluke, 9. prosinca 2006. god., o pružanju besplatne pravne pomoći **svakom djetetu** u ime kojeg se vodi pojedinačan postupak za utvrđivanje uzdržavanja, povišenja uzdržavanja te ovrhe, bez obzira na imovno stanje roditelja s kojim dijete živi i njegov prihod. Ovakva odluka Hrvatske odvjetničke komore naišla je na izuzetno dobar odjek kod stručne i šire javnosti, a posebice onih kojima ovakve usluge trebaju. Do vremena pisanja ovog izvješća Hrvatska odvjetnička komora zaprimila je 300 zahtjeva roditelja za dobivanje besplatne pravne pomoći u postupcima uzdržavanja

4 SUDJELOVANJE U JAVNIM AKTIVNOSTIMA USMJERENIM PREMA POBOLJŠANJU POLOŽAJA DJECE

4.1 PROGRAM AKTIVNOSTI ZA SPRJEČAVANJE NASILJA MEĐU DJECOM I MLADIMA

Program aktivnosti za sprječavanje nasilja među djecom i mladima (u daljnjem tekstu: Program aktivnosti) prihvaćen je Zaključkom Vlade Republike Hrvatske od 25. veljače 2004. godine, kao pokušaj uspostavljanja sustavnog rješavanja pojave nasilja među djecom i mladima. Program aktivnosti sadrži niz kratkoročnih i dugoročnih mjera s popisom njihovih nositelja, kao i rokovima za njihovu provedbu i predmet je sustavnog i kontinuiranog praćenja ostvarivanja. Uz Program aktivnosti, u listopadu 2004. godine donesen je također i Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima. Navedena dva dokumenta su tijekom 2005. i 2006. godine polako i dosta uspješno implementirana u sustav. Ured pravobraniteljice za djecu kao sudionik njihove provedbe kontinuirano je inicirao, sudjelovao i podržavao teme i tematske emisije o vršnjačkom

nasilju u sredstvima javnog priopćavanja kao i o sadržaju donesenog Plana aktivnosti i Protokola. Ured pravobraniteljice za djecu je također sudjelovao u međuresornim i multidisciplinarnim edukacijama stručnjaka koji rade s djecom. Izvješće o realizaciji navedenih aktivnosti detaljnije je opisano, ovisno o području djelovanja, u pojedinim poglavljima ovog izvješća.

Sukladno Zakonu o pravobranitelju za djecu, Ured pravobraniteljice za djecu kontinuirano prati provođenje Programa aktivnosti za sprječavanje nasilja među djecom i mladima tijekom izvještajnih razdoblja, o čemu je više napisano u poglavljima gdje se govori o obrazovanju.

4.2 NACIONALNI PLAN AKTIVNOSTI ZA PRAVA I INTERESE DJECE OD 2006. DO 2012. GODINE

Vlada Republike Hrvatske 22. ožujka 2006. godine je donijela Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine, kao dokument temeljen na provedbi Konvencije o pravima djeteta. Ured pravobraniteljice za djecu aktivno je bio uključen u predlaganje mjera, aktivnosti i indikatora provedbe. U postupku usuglašavanja teksta dokumenta prihvaćeni su prijedlozi Ureda kojima je Nacionalni plan dopunjen. Osobito važnim smatramo prihvaćanje prijedloga u području obrazovanja, o važnosti razvijanja suvremenih pedagoških metoda u poučavanju, posebice na dodiplomskom i diplomskom studiju te dodanim sadržajima programa dodiplomskih i diplomskih učiteljskih studija i studija za predškolski odgoj, te programa psihološko pedagoškog obrazovanja učitelja i nastavnika u indikatore provedbe.

Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine u dijelu svoje provedbe utvrdio je i nositelje aktivnosti među kojima je jedan od nositelja aktivnosti i Ured pravobraniteljice za djecu. Sudjelovanje Ureda u provedbi Nacionalnog plana, naravno, ne umanjuje samostalnost Ureda pravobraniteljice za djecu kao tijela „sui generis“ sa zadaćom autonomnog praćenja provedbe temeljnih dokumenata Republike Hrvatske i preuzetih međunarodnih dokumenata i propisa koji se odnose na zaštitu prava djece.

Ured pravobraniteljice za djecu određen je kao jedan od nositelja aktivnosti u području: odgoja i obrazovanja; uloge obitelji u podizanju i odgoju djece; zlostavljane i zanemarene djece i medija. Budući da su aktivnosti Ureda pravobraniteljice za djecu iz Nacionalnog plana tijekom 2006. godine bile komplementarne s poslovima Ureda prema Zakonom o pravobranitelju za djecu utvrđenom djelokrugu rada opisane su i u pojedinim poglavljima ovog izvješća.

4.3 PROGRAM „RANI RAZVOJ I POTICAJNO RODITELJSTVO“

Kako je Ured pravobraniteljice za djecu od svog postanka zainteresiran za unapređivanje ranog razvoja u Hrvatskoj i za poticajni razvoj najmlađe djece rado je prihvatio sudjelovanje u programu UNICEF-a: „Rani razvoj i poticajno roditeljstvo“ i kampanji „Prve tri su najvažnije“ pružajući podršku u ciljevima i planiranim ishodima.

Poticajno roditeljstvo je ishod koji je važan i pravobraniteljici za djecu jer samo kompetentan i za dijete poticajan roditelj može štititi dijete i odgajati ga usmjeren na njegova prava i razvoj odgovornosti prema sebi i drugima.

Ured je u niz situacija svjedočio nedostatku mjesta, sadržaja i stručnjaka koji roditeljima mogu pružiti pomoć, podršku i naučiti ga onomu što ne zna, a želi saznati. Kako u Hrvatskoj još nije u potpunosti uspostavljena mreža obiteljskih savjetovališta koja bi mogla ostvariti tu ulogu ciljevi ovog projekta su pozitivni i nužni za ostvarivanje. Edukacija i trening zdravstvenih radnika, istraživanja i medijska kampanja usmjerena na pozitivne ciljeve u suglasju su sa stajalištima Ureda kao i promicanje dojenja te rani kontakt i razvoj privrženosti u najranijoj dobi.

4.4 PROJEKT „DJECA U JAVNOJ SKRBI“

Zbog izuzetne važnosti okruženja u kojem dijete živi i odrasta i prava na život u obitelji kao primjerenijem i humanijem mjestu za život svakog djeteta, UNICEF RH u suradnji s Ministarstvom zdravstva i socijalne skrbi pokrenuo je projekt „Svako dijete treba obitelj“, sa željom i namjerom popularizacije udomiteljstva, povećanjem broja obitelji koje bi udomljavale djecu, podizanjem kvalitete života djece u udomiteljskim obiteljima, osiguranjem kontinuirane stručne potpore udomiteljskim obiteljima, a sve zajedno sa ciljem promjene omjera broja smještene djece u obiteljima u odnosu na institucije. Na taj način kao najbržim i najprimjerenijim putem provela bi se i deinstitutionalizacija kao nesporno bolje opredjeljenje države u zaštiti najboljeg interesa djeteta. Kao dio tog opredjeljenja nastao je i podprojekt „Djeca u javnoj skrbi“ čije provođenje ima za cilj također smanjenje broja djece u institucijama. Naime, poslovi popularizacije udomiteljstva i osiguranja udomiteljskog smještaja za djecu doprinose kvalitetnijem zbrinjavanju djece, a time i procesu deinstitutionalizacije u jednom smjeru, no pažljivim promišljanjem došlo se do zaključka da treba djelovati i u drugom smjeru. U tom smislu nastao je projekt uz čije provođenje i primjenu bi dolazilo do intervencija u biološkoj obitelji prije nego se utvrdi potreba za izdvajanjem djeteta iz obitelji. Takvim ranim intervencijama prepoznalo bi se koje obitelji za koje se utvrdi da imaju pogreške i propuste u odgoju djeteta imaju potencijala za popravak, stručno radilo s njima u cilju ispravljanja grešaka te na taj način preveniralo eventualno izdvajanje djeteta iz obitelji. Ova rana intervencija provodi se kroz nadzor nad izvršavanjem roditeljske skrbi kao mjere obiteljskopravne zaštite čijom se (ispravnom) primjenom i provođenjem u dobroj mjeri može prevenirati institucionalizacija i dijete zadržati u biološkoj obitelji.

Ovaj projekt provodi se od početka 2006. godine i Ured aktivnim sudjelovanjem pravobraniteljice, uz ostale nositelje aktivnosti, sudjeluje u njegovom provođenju. Uz UNICEF, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi i Ured pravobraniteljice za djecu, u provedbi ovog projekta sudjeluje i Pravni fakultet Zagreb te Studij socijalnog rada Pravnog fakulteta Zagreb.

Projekt se provodi kao akcijski, i to na način da u njemu sudjeluju stručni radnici centara za socijalnu skrb i dječjih domova s područje Slavonije. Osobe zadužene za provođenje ovog projekta do dana pisanja ovoga izvješća obavile su više seminara i stručnih posjeta Centrima za socijalnu skrb Osijek, Vinkovci, Našice i Virovitica te dječjim domovima u Osijeku i Vinkovcima. Projekt će završiti izradom pisanog materijala nositelja projektnih aktivnosti, koji se priprema kao priručnik ili smjernice za provođenje nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi, a koji će se nakon tiskanja podijeliti stručnim radnicima u svim centrima za socijalnu skrb radi lakšeg prepoznavanja situacija u kojima je ovu mjeru potrebno izricati, kao i obavljanja ovog izuzetno osjetljivog posla.

4.5 PROJEKT „POLITIKA ZAŠTITE DJECE“

Savjetnica pravobraniteljice za djecu sudjelovala je u provedbi pilot projekta pod nazivom „Politika zaštite djece“ (Child Protection Policy Paper). Navedeni pilot projekt osim u Hrvatskoj provodi se u još četiri zemlje: Bangladešu, Keniji, Venezueli i Austriji. U deklaraciji Politike zaštite djece navedene u Nacrtu dokumenta o politici zaštite djece od 21. listopada 2005. godine stoji: *„Zlostavljanje djece je neprihvatljivo. Na svaki slučaj zlostavljanja reagiramo u skladu s njegovom naravi: posljedice i reakcije kreću se od razvojnih mogućnosti ljudskih resursa, kao što su trening i savjetovanje, do mjera kao što su suspendiranje, otpuštanje i zakonski postupci“*.

Briga za sigurnost i dobrobit djece čine temelj rada SOS-Dječjih sela, stoga je potrebno da svaki djelatnik sustava uvidi da je svako dijete potencijalni kandidat za zlostavljanje i iskorištavanje. Međunarodna istraživanja koja je provelo SOS-Dječje selo, kao što su „Beyond Violence“ i „Tracking Footprints“ pokazala su da se nešto mora poduzeti u vezi s tim problemom.

Politika zaštite djece temelji se na korijenima, viziji, misiji i vrijednostima SOS-Dječjeg sela, kao i na Konvenciji o pravima djeteta Ujedinjenih naroda. Ciljevi navedene politike su podizanje razine svijesti o zlostavljanju djece i opasnostima koje ono nosi, osiguranju smjernica za zaštitu djece od zlostavljanja, prijavljivanju i djelovanju u slučaju sumnje na zlostavljanje djeteta.

U navedeni projekt uključena su: djeca; mladi u dobi od 18 godina i više koji žive u SOS-Zajednicama mladih; SOS-djelatnici koji izravno rade s djecom, kao što su SOS-mame, SOS-tete, SOS-obiteljske pomoćnice i odgajatelji/voditelji mladih; djelatnici u programima osnaživanja obitelji koji rade izravno s obiteljima i djecom; stručni radnici: psiholozi, socijalni radnici, pedagozi; direktori sela i voditelji drugih programa i projekata; administrativni djelatnici i djelatnici koji održavaju projekte, programe i nacionalne urede; nacionalni direktori; članovi predsjedništva; biološke obitelji i djeca koja žive u SOS-Dječjim selima; posjetitelji i sponzori; djeca-bivši štićenici iz SOS-Dječjeg sela; partneri iz drugih organizacija te vanjski suradnici i savjetnici.

Savjetnica pravobraniteljice za djecu sudjelovala je u radu tri fokus grupe (dvije grupe djece i jedna grupa administrativno-tehničkog osoblja) u SOS-Dječjem selu Ladimirevci.

4.6 PROJEKT „DJECA BEZ PRATNJE, STRANI DRŽAVLJANI U RH“

Migracije djece, pojedinačno ili u skupinama, sa ili bez pratnje zakonskih zastupnika, nisu rijetke diljem svijeta, pa ta pojava nije zaobišla ni Republiku Hrvatsku, iako u RH nije prisutna u tolikoj mjeri kao u nekim drugim Europskim državama. No, bez obzira na broj zatečene djece stranaca bez pratnje zakonskih zastupnika, država je dužna poduzeti mjere zaštite u odnosu na svako dijete te osigurati njegovo/njeno zbrinjavanje sukladno njihovim potrebama. Na to nas obvezuju mnogi međunarodni i nacionalni propisi i dokumenti, ali i odredbe Zakona o azilu, Obiteljskog zakona i Zakona o socijalnoj skrbi. Prema Zakonu o azilu, maloljetnik bez pratnje je stranac koji nije navršio osamnaest godina života, a koji se pri ulasku u Republiku Hrvatsku nalazi bez pratnje roditelja ili skrbnika, ili je ostao bez pratnje roditelja ili skrbnika nakon što je ušao u Republiku Hrvatsku.

Prema članku 15. Zakona o azilu, maloljetniku bez pratnje koji traži azil, tijelo nadležno za poslove socijalne skrbi imenovat će skrbnika, dok slično, Zakon o socijalnoj skrbi propisuje kako se djetetu (i stranom državljaninu, kao i osobi bez državljanstva, koja nema prebivalište u Republici Hrvatskoj) koje se zatekne u skitnji bez nadzora roditelja ili drugih odraslih osoba, a nije u stanju brinuti se o sebi ili ga je zatekla druga nedaća, osigurava privremena skrb izvan vlastite obitelji dok se ne ostvari povratak u vlastitu ili udomiteljsku obitelj, dom socijalne skrbi ili se njegov smještaj osigura na drugi način.

Obiteljski zakon propisuje kako će centar za socijalnu skrb imenovati posebnog skrbnika, među ostalima i djetetu stranom državljaninu koje se bez pratnje zakonskog zastupnika zatekne na teritoriju Republike Hrvatske.

Odredbe navedenih Zakona su iznimno važne i prema njima treba postupati u najkraćem mogućem roku, a voditelji postupka su, uz žurnost, dužni voditi postupak uzevši u obzir najbolji interes djeteta.

Prema podacima Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi za 2004. godinu u Republici Hrvatskoj zatečeno je 106 djece - stranaca do 18 godina (tablica 1).

2005.	
Dob djece	Broj djece
do 3 godine	2
od 3 do 7 godina	1
od 7 do 14 godina	3
od 14 do 18 godina	100
Ukupno	106

U 2005. godini na području RH zatečeno je 206 djece stranaca (tablica 2).

2006.	
Dob djece	Broj djece
1 godina	4
7 godina	1
14 godina	7
15 godina	8
16 godina	31
17 godina	104
18 godina	51
Ukupno	206

Broj djece s obzirom na državljanstvo, odnosno zemlju podrijetla iz koje dolaze u 2004. i 2005. godini prikazan je u tablici 3.

2004.		2005.	
Zemlja podrijetla	Broj djece	Zemlja podrijetla	Broj djece
Albanija	50	Albanija	119
Srbija i Crna Gora	16	Bangladeš	2
Turska	9	Bosna i Hercegovina	8
Bosna i Hercegovina	5	Bugarska	4
Makedonija	5	Burkina Faso	1
Slovenija	3	Republika Češka	1
Obala Slonovače	3	Italija	1
Rumunjska	4	Kamerun	1
Kamerun	4	Kosovo	1
Njemačka	1	Makedonija	6
Francuska	1	Moldavija	5
Moldavija	1	Njemačka	4
Irak	1	Rumunjska	4
Bugarska	1	Slovenija	1
Moldova	1	Srbija i Crna Gora	30
Slovačka	1	Turska	18
Ukupno	106	Ukupno	206

S obzirom na činjenicu da su navedena djeca sama i bez zakonskog zastupnika, često s prisutnim problemom sporazumijevanja i komunikacije, predstavljaju izrazito ranjivu skupinu. Zbog pomanjkanja novčanih sredstava, a time i bez mogućnosti zadovoljenja osnovnih životnih potreba u opasnosti su da, radi preživljavanja, na razne načine pribavljaju hranu ili druge potrepštine, često pri tom vršeći i opasne protupravne radnje. Tom činjenicom, kao i s obzirom da vrlo često ilegalno prelaze granicu, prvi kontakt ove djece je najčešće s policajcima. U postupku njihove zaštite policija ih je dužna prijaviti centru za socijalnu skrb, radi zbrinjavanja i imenovanja posebnog skrbnika koji će štititi njegova prava i interese. Do 2006. godine u Republici Hrvatskoj nije postojalo mjesto koje služi za smještaj samo ove grupe djece već su zbrinjavani smještajem u neku od postojećih ustanova, dječji dom ili dom za djecu s poremećajem u ponašanju, u kojima

redovito borave djeca hrvatski državljani. Valja istaći da je od 2006. godine, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi u Domu za djecu s poremećajem u ponašanju Zagreb, osiguralo zasebno prostor za zbrinjavanje grupe djece koja se zateknu na području naše države.

O imenovanju skrbnika, centar za socijalnu skrb dužan je obavijestiti Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi i dostaviti primjerak odluke radi prosljeđivanja u zemlju podrijetla djeteta te se na taj način roditelja obavještava o tome gdje se dijete nalazi. Nakon zaprimanja obavijesti, nadležno tijelo zemlje podrijetla provjerava u kakvim je okolnostima dijete živjelo te ocjenjuje opravdanost njegova povratka u obitelj. U nekim slučajevima sami su roditelji potaknuli dijete na odlazak u drugu državu nastojeći ga zaštititi od prilika (ekonomskih, političkih, i dr.) u kojima se i sami nalaze, nadajući se da će biti zbrinuto na odgovarajući način te na taj način „spaseno“. Ukoliko se provjerom utvrdi da je u djetetovom interesu povratak, isti se organizira u suradnji s diplomatskim predstavništvom zemlje podrijetla čija državna tijela dalje procjenjuju vraća li se dijete roditeljima ili ga se zbrinjava na drugačiji način. Zbog osujećivanja povratka u zemlju podrijetla, određeni broj djece bježi iz ustanove u kojoj su smješteni, pa se radi toga podaci iz evidencije Ministarstva unutarnjih poslova ne podudaraju s brojem djece koja se evidentiraju i zbrinu u sustavu socijalne skrbi. Događa se da se djetetu imenuje skrbnik dva ili više puta, svaki puta nakon što ga se nakon bijega pronađe na drugom mjestu, a centar za socijalnu skrb nema informaciju u prijašnjim imenovanjima. Tome doprinosi i informatička neumreženost centara te nemogućnost trenutne provjere ovih podataka.

U određenom broju slučajeva slijedi postupak pred sucem za prekršaje radi utvrđivanja eventualne prekršajne odgovornosti.

U tom lancu radnji i osoba s kojima se dijete susreće, na žalost, nemaju svi stručnjaci potreban senzibilitet niti znanja s obzirom na specifičnosti potrebne zaštite koju je djeci potrebno pružiti. Stoga je nužno poduzeti mjere kojima će se ujednačiti i poboljšati zaštita djece koja se bez pratnje zateknu na području naše države.

Vežano uz imenovanje skrbnika, u 2004. godini u 34 slučaja skrbnikom je imenovan službenik centra za socijalnu skrb, a u 72 slučaja netko od rodbine ili pripadnik grupe stranaca s kojima je maloljetnik ušao u Republiku Hrvatsku. Ovakvo postupanje postavlja dvojbe u ispravnost postupka, budući da je Obiteljskim zakonom određeno kako skrbnikom ne može biti imenovana osoba, između ostalog, čiji su interesi u suprotnosti s interesima šticećenika ili od koje se s obzirom na njezino ponašanje i osobine te odnose sa šticećenikom, ne može očekivati da će pravilno obavljati dužnost skrbnika. Svakako se treba zapitati je li ispravno i u skladu sa određenjima Obiteljskog zakona da se skrbnikom imenuje netko iz grupe koji je ilegalno prešao granicu, dakle u prekršaju. Razumljivo da odrasla osoba koja ilegalno prelazi granicu nije idealan izbor osobe za skrbnika djetetu, no u situaciji u kojoj dijete najčešće „ima“ samo tu osobu s kojom se može sporazumijevati, i u koju ima povjerenje postavlja se pitanje je li u njegovom najboljem interesu da mu se skrbnikom imenuje netko drugi, nepoznat, s kojim se najčešće ne može ni sporazumjeti. Ovo pred centar za socijalnu skrb postavlja dilemu, s jedne strane obvezu zakonitog postupanja, a s druge zaštitu najboljeg interesa djeteta. Stoga bi bilo jako važno uskladiti ova dva kriterija, odnosno iznaći način kako zaštititi najbolji interes djeteta a da se pri tom poštuje Zakon. Upravo to je, pored uspostave jedinstvene

evidencije te provođenja sustavne edukacije stručnjaka koji se susreću s djecom bez pratnje, prostor u kojem je moguće u većoj mjeri postići unaprjeđenja.

Upravo s tim ciljem, a na poticaj predstavnika UNHCR-a za Hrvatsku, u Uredu pravobraniteljice za djecu organiziran je sastanak na kojem je dogovoreno pokretanje zajedničkog projekta o izradi jedinstvenog instrumentarija koji bi se primjenjivao na djecu strance bez pratnje, koja se na teritoriju RH zatiču bez zakonskog zastupnika. U Ured pravobraniteljice početkom lipnja 2006. pozvani su predstavnici svih institucija i nevladinih organizacija koji se na bilo koji način bave problemima s kojima su ova djeca suočena, a to su predstavnici: Ureda za ljudska prava Vlade RH, Ministarstva unutarnjih poslova, Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, Visokog prekršajnog suda RH, Hrvatskog pravnog centra, Udruge za inicijative u socijalnoj politici te UNHCR-a.

Sudionici su izmijenili dosadašnja iskustva u radu i raspravljali o evidentnim problemima nepostojanja jedinstvene evidencije djece bez pratnje, neadekvatnom smještaju, osiguranju i pružanju zdravstvene zaštite, problemu pronalaženja tumača za pojedine jezike kojima djeca govore te s tim u svezi problemu utvrđivanja identiteta i valjanosti podataka za evidentiranje i praćenje, problemu određivanja skrbnika (česta pojava da je skrbnik punoljetna osoba iz skupine), problemu dežurstava i osiguravanju sredstava za pasivna dežurstva i needuciranosti pojedinih stručnjaka u neposrednom radu s djecom bez pratnje. Definirana je potreba zajedničkog rada kroz projekt kojega bi u suradnji realizirali UNHCR i Ured pravobraniteljice za djecu. Zaključeno je kako bi za potrebe prakse i ujednačavanja rada na ovakvim slučajevima najbolje bilo izraditi priručnik ili smjernice koje bi koristili svi oni koji se susreću s ovom grupom djece te kako je potrebno provesti edukaciju sudaca prekršajnih sudova, djelatnika centara socijalne skrbi i djelatnika policije koja bi ujedno poslužila kao polazište i priprema za izradu studije.

Početkom srpnja 2006. godine u Uredu pravobraniteljice za djecu održan je još jedan sastanak istih sudionika. Slijedom zaključaka i dogovora nakon inicijalnog sastanka, poduzete su neke od aktivnosti na području osmišljavanja, prikupljanja podataka i realizacije projekta "Djeca bez pratnje, strani državljani u Republici Hrvatskoj". Sa svim aktivnostima upoznati su sudionici sastanka te im je prezentiran prijedlog projekta koji je izradila Udruga za inicijative u socijalnoj politici, s istaknutim ciljevima, zadacima i rokovima realizacije.

U vrijeme pisanja ovog izvješća dogovoren je termin za prvu edukaciju za postupanje prema djeci bez pratnje, kojom će biti obuhvaćeni suci za prekršaje, djelatnici centara za socijalnu skrb te službenici policije.

O djeci bez pratnje u Europi raspravljalo se i na godišnjoj Konferenciji Europske mreže pravobranitelja za djecu (ENOC) u rujnu u Ateni, te je za potrebe rasprave od zemalja članica ENOC-a zatraženo da dostave odgovore na dostavljeni Upitnik koji je imao za cilj odabir informacija od strane svih članica ENOC-a u svezi s njihovom uključenosti, te prijedlozima i preporukama o problemu postupanja s djecom bez pratnje od strane nacionalnog zakonodavstva i državnih tijela. U raspravi, kao i u prikupljanju podataka, aktivno je sudjelovao Ured pravobraniteljice za djecu. Osobito je istaknuta potreba utvrđivanja definicije djece bez pratnje, koja bi se jedinstveno koristila u svim državama

EU. Dobivene informacije od zemalja članica poslužile su pri sastavljanju Izjave za javnost, usvojene na Glavnoj skupštini Europske mreže pravobranitelja za djecu.

4.7 „IZVJEŠĆE O DRUŠTVENOM RAZVOJU – HRVATSKA 2006.“

Predstavnice Ureda pravobraniteljice za djecu aktivno su sudjelovale u izradi Izvješća o društvenom razvoju Hrvatska 2006 „Neumreženi: Lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj“, i to u izradi trećeg poglavlja navedenog Izvješća, pod nazivom „Siromaštvo i dobrobit djece“.

Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP), globalna je razvojna mreža koja zagovara promjene i povezivanje država sa znanjem, iskustvom i potencijalima kako bi se stanovnicima omogućilo da izgrade bolji život. UNDP je u Hrvatskoj 2006. godine proveo istraživanje o socijalnoj isključenosti na nacionalnoj razini.

U našim prijedlozima, istaknuli smo uočen velik problem djece koja prose po ulicama, velikim raskrižjima i trgovačkim centrima, tijekom cijele godine, ali posebno u predblagdansko vrijeme, te nameće potrebu poduzimanja mjera za zaštitu prava i interesa one djece koja su iz različitih razloga prisiljena svoje djetinjstvo provoditi u takvim ugrožavajućim uvjetima. Također, smatrali smo kako je u dijelu koji se odnosi na materijalnu situaciju potrebno dodati napomenu kako su djeca, zbog siromaštva, stavljena u osobito neravnopravan položaj. Naime, zbog neodgovarajućeg životnog standarda djeca su uskraćena za mnoga dobra, kao što su između ostalog i pristup informacijama i dostupnost obrazovanja. U dijelu koji se odnosi na ranjive skupine djece, a prateći povrede prava djece sa teškoćama, primijećeno je kako se njima, više nego drugoj djeci, rutinski poriču osnovna prava. Djeca s teškoćama moraju biti uključena i moraju im biti dostupne sve usluge i aktivnosti koje osiguravamo svoj ostaloj djeci.

4.8 „ZAŠTITA TRAZITELJA AZILA U REPUBLICI HRVATSKOJ I REGIJI“

Predstavnice Ureda pravobraniteljice za djecu sudjelovale su na projektu „Zaštite tražitelja azila u Republici Hrvatskoj i regiji“, čiji je nositelj Hrvatski pravni centar, a koji se provodi uz potporu UNHCR-a i Europske komisije.

Zakonom o azilu uređena su načela, uvjeti, postupak za priznavanje azila u Republici Hrvatskoj strancima koji su progonjeni zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili zbog svog političkog mišljenja. Zakonom o azilu sustav azila uređen je cjelovito i u skladu s relevantnim međunarodnim dokumentima.

Tijekom sastanaka Koordinacijske grupe za azil posebna se pažnja polagala djeci azilantima koja su u Republiku Hrvatsku došla bez pratnje ili u pratnji roditelja, srodnika ili poznanika te se ta djeca smještavaju u odvojene prostorije ili sa osobama s kojima su došla. U tom smislu Prihvatilište za tražitelje azila u Kutini, koje je službeno otvoreno 1. lipnja 2006. godine, čiji je smještajni kapacitet predviđen za 88 osoba (u krajnjoj nuždi i do 120) u četvero-krevetnim sobama, ima i posebnu prostoriju – igraonicu za djecu s didaktičkim igračkama, dodatnom opremom (TV, VHS, DVD, računalo); sportsku dvoranu, a i dvorište je opremljeno ljuljačkama za djecu. Svoj djeci je osigurana adekvatna zdravstvena i psiho-socijalna skrb, osiguran im je prevoditelj, učenje hrvatskog jezika, nastavak školovanja kao i bavljenje slobodnim aktivnostima.

U Opatiji je 24. i 25. studenog 2006. godine, u organizaciji Hrvatskog pravnog centra, održana Konferencija pod nazivom „Pravičnost u sustavu azila u Republici Hrvatskoj“, na kojoj su sudjelovali predstavnici Pravnog fakulteta, Ministarstva unutarnjih poslova, centara za socijalnu skrb, sudova, nevladinih udruga i drugi. Na Konferenciji je aktivno sudjelovala i zamjenica pravobraniteljice za djecu, predstavivši prijedloge pravobraniteljice povodom izrade novog Zakona o azilu. Istaknula je važnost osobite skrbi koju su nadležna tijela dužna pružiti djeci, kao najranjivijoj skupini, kada se nađu u situaciji da su tražitelji azila ili im je azil već odobren.

4.9 TRGOVANJE DJECOM

U cilju praćenja ostvarivanja prava djece u Republici Hrvatskoj, pravobraniteljica za djecu prati i mjere i aktivnosti nadležnih tijela usmjerene na suzbijanje trgovanja djecom. U skladu s tim na kraju izvještajnog razdoblja zatraženo je izvješće Ureda za ljudska prava Vlade RH, o provedbi Nacionalnog plana za suzbijanje trgovanja djecom za 2006. godinu.

Prema izvješću Ureda za ljudska prava Vlade RH tijekom 2006. godine identificirano je 12 žrtava trgovanja ljudima od čega su dvije žrtve bile maloljetne i to jedno dijete iz Ukrajine u dobi od tri godine kao potencijalna žrtva trgovanja djecom te jedna rumunjska državljanka.

Djevojčica u dobi od 15 godina koja je na prijevaru dovedena iz Rumunjske tri je tjedna provela u zatočeništvu, te se sumnja da je prisiljavana na prostituciju na području Ličko-senjske županije. Strašna sudbine ove djevojčice primjer je trgovanja djecom - siromaštvo i besperspektivnost u kombinaciji s velikim obećanjima o sretnom braku ili dobrom poslu najčešće vode u trgovanje djecom. Djeca se najčešće dovode iz slabo razvijenih i siromašnih sredina u kojima ih nalaze trgovci ljudima te ih na prijevaru mame ili kupuju od roditelja koji ih na rubu gladi prodaju za 100-tinjak eura. No, primjeri dviju 15-godišnjakinja iz Zagreba koje su nepromišljeno pobjegle od kuće u pratnji mladića kojeg su upoznale dva dana ranije i prešle državnu granicu ni ne sluteći kako je on mogući trgovac ljudima, ukazuju na to da siromaštvo nije jedini uzrok trgovanja ljudima. Neadekvatna roditeljska skrb, nedovoljna educiranost djece o opasnostima također su značajni čimbenici te u tom pravcu valja usmjeriti aktivnosti kako bi se djeca zaštitila.

U odnosu na 2005. godinu kad je identificirano ukupno šest žrtava trgovanja ljudima tijekom 2006. taj broj iznosio je 12 što je značajan porast koji ukazuje na to da je ovaj problem sve prisutniji i na našim prostorima. Činjenica da se broj djece žrtava trgovanja ljudima nije povećao za sada ohrabruje, no ovom problemu treba pristupiti izuzetno oprezno.

Broj identificiranih žrtava trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj

Državljeni	2005.	2006.	Ukupno
Hrvatske	3	2	5
BIH	1	1	2
Bugarske	1	3	4
Rumunjske	1	1	2
Srbije i Crne Gore	0	1	1
Ukrajine	0	3	3
Albanije	0	1	1
Ukupno	6	12	18

Prema izvješću Ureda za ljudska prava Vlade RH tijekom 2006. godine, u skladu s Nacionalnim planom za suzbijanje trgovanja djecom, učinjeni su znatni pomaci u svrhu zaštite djece od trgovanja:

- podmirivani su troškovi telefonskih impulsa i troškovi promjena vremenskog usmjerenja na nevladine udruge koje operativno rukovode za korisnike besplatnim SOS telefonom;
- osigurano je sklonište za djecu žrtve trgovanja ljudima koje je potpuno opremljeno i ekipirano stručnim osobljem. U skloništu je djeci osigurana sva potrebna pomoć od prevođenja na djetetu razumljiv jezik, pravna, psihološka, medicinska i socijalna pomoć, osigurana mogućnost školovanja, a svakom djetetu osiguran je individualiziran pristup;
- imenovani su županijski koordinatori za provedbu i koordiniranje aktivnosti u svakom pojedinom slučaju trgovanja djecom, a koji su posebno educirani za obavljanje poslova vezanih za suzbijanje trgovanja ljudima, posebice djecom;
- u svim slučajevima identifikacije djece žrtava trgovanja ljudima osigurana je pomoć i zaštita Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi čiji predstavnici su u direktnom 24-satnom telefonskom kontaktu s osobom iz Ministarstva unutarnjih poslova nadležnom za rješavanje problematike u svezi trgovanja ljudima;
- tijekom 2006. godine započeto je prikazivanje TV spota u okviru kampanje usmjerene na suzbijanje trgovanja djecom;
- brošura i bedž sa sloganom „Nije na prodaju“ prosljeđeni su svim učenicima srednjih škola i svim učeničkim domovima u RH čiji su djelatnici prošli edukaciju, te je pripremljen letak primjeren djeci vrtićkog uzrasta;
- organizirani su seminari pod nazivom „Zaštita žrtava trgovanja ljudima“ koji su održani za stručnjake zaposlene u centrima za socijalnu skrb, kao i djelatnike prihvatnih stanica;

- organizirane su edukacije i za zdravstvene radnike (liječnike i medicinske sestre) kao i za djelatnike Ministarstva unutarnjih poslova, polaznike Pravosudne akademije i Diplomatske akademije, za predstavnike medija te za predstavnike organizacija civilnog društva;
- u okviru međunarodnih aktivnosti provedena je regionalna suradnja u okviru OESS-a, bilateralna suradnja s državama regije, suradnja s Vijećem Europe, suradnja s državama članicama EU kao i suradnja s Interpolom i Europolom.

U okviru praćenja ove problematike i u cilju podizanja svijesti o opasnostima trgovanja djecom, posebno rizičnih skupina kao što su djeca pripadnici romske zajednice, Ured pravobranitelja za djecu sudjelovao je na okruglom stolu koji je održan u Čakovcu i Zagrebu na temu „Zaustavimo trgovanje djecom“ u organizaciji Udruge Romi za Rome, a u suradnji s Uredom za ljudska prava, Misijom OESS-a, Uredom za migracije i Studijskim centrom socijalnog rada. Tom prilikom ukazano je na to kako trgovanje djecom, uz one najteže oblike kao što su seksualno iskorištavanje djece za prostituciju, pornografiju, pedofiliju, teški fizički rad, obuhvaća i one oblike koje mnogi ne prepoznaju kao trgovinu djecom: prosjačenje, džeparenje, rad djece u obiteljskim zanatima te sklapanje ugovorenih maloljetničkih brakova. U veoma siromašnim sredinama, ali i u onim sredinama kojima siromaštvo nije teret, već je teret kulturna tradicija, djevojčice se „prodaju“ radi sklapanja braka. S jedne strane to je olakšanje za njezinu obitelj, ali i financijska dobit jer takvi brakovi nose sa sobom i financijsku zaradu. U vremenu i okruženju u kojem živimo, teško možemo vjerovati da se u Republici Hrvatskoj može kupiti „mlada za udaju“. Još manje možemo vjerovati da je za nju određena i uobičajena cijena koja je u određenim krugovima dobro poznata. Mnoge djevojčice i djevojke moraju se protiv svoje volje udati za muškarca kojeg su odabrali njezini roditelji, a pri tom nemaju nikakvu mogućnost izbora. Nažalost sve dok ti štetni tradicionalni običaji budu egzistirali u okviru zatvorenih skupina te na taj način teško budu dostupni javnosti i nadležnim tijelima, djeca će biti žrtve trgovanja ljudima. Upravo iz tog razloga je pred predstavnicima romske zajednice istaknut stav Ureda pravobranitelja za djecu o štetnosti takvih ukorijenjenih tradicionalnih običaja koji narušavaju prava djece i potrebi njihovog mijenjanja, kao i o potrebi sustavne edukacije i roditelja i djece o neprihvatljivosti i štetnosti takvog ponašanja. Ponovljeno je kako su propisima RH zabranjeni maloljetnički brakovi uz zakonom propisane izuzetke, te da se zakoni RH moraju jednako odnositi na svu djecu, bez izuzetaka i bez obzira na nacionalnu i drugu pripadnost.

5 PRIJEDLOZI ZA PODUZIMANJE MJERA ZA SPRJEČAVANJE ŠTETNIH DJELOVANJA KOJA UGROŽAVAJU PRAVA I INTERESE DJECE

5.1 PREPORUKE ZA DEŽURSTVA SUDOVA I ŽURNO RJEŠAVANJE PREDMETA OBITELJSKOPRAVNE PROBLEMATIKE

Prema Obiteljskom zakonu od 1. siječnja 2006. godine postupci obiteljskopravne zaštite u nadležnosti su sudova te Zakon člankom 263. propisuje hitnost i implicira potrebu 24-satnog dežurstva u sudovima što, koliko je Uredu pravobranitelja za djecu poznato, za sada, osim rijetkih izuzetaka, nije organizirano. U dosadašnjoj praksi centara za socijalnu skrb koji su do 1. siječnja 2006. godine bili nadležni za donošenje odluka iz domene obiteljskopravne zaštite pokazala se nužnost donošenja privremenih rješenja koja su nerijetko zbog žurnosti donošena i u usmenoj formi kako bi se djeca maksimalno zaštitila. Predmeti obiteljskopravne zaštite izrazito su složene naravi, u velikom broju slučajeva opterećeni konfliktnim situacijama koje zahtijevaju žurno rješavanje kako bi se tenzije smirile i osiguralo mirno okruženje za djecu koja su najčešće u središtu roditeljskog sukoba, a vrlo često se ukazuje i potreba hitnog zbrinjavanja djece u slučaju njihove ugroženosti. Stoga je neophodno potrebno pri nadležnim sudovima osigurati službu dežurstva izvan redovnog radnog vremena, u dane tjednog odmora, neradne dane i državne blagdane jer, kako su to pokazala dosadašnja iskustva, najčešće upravo u to vrijeme problemi obiteljskopravne problematike eskaliraju te se ukazuje potreba za njihovo žurno rješavanje. Sukladno tome upućena je preporuka Ministarstvu pravosuđa RH i Vrhovnom sudu RH da se organizira služba dežurstva sudova u predmetima obiteljskopravne zaštite. Uz uvođenje službe dežurstva također smo ukazali i na potrebu žurnosti u svim sudskim postupcima u domeni obiteljskog nasilja te izricanja mjera opreza u kaznenim postupcima kako bi se žrtve obiteljskog nasilja zaštitile i tijekom trajanja postupka. Također je, s obzirom na zabrinjavajući porast obiteljskog nasilja, ukazano na potrebu poduzimanja mjera za provođenje psihosocijalnog tretmana nasilnika te organiziranje mreže ustanova koje će taj tretman provoditi jer se samim sankcioniranjem nasilnika bez adekvatnog tretmana nasilnika problem obiteljskog nasilja ne može riješiti. Smatramo da su ove promjene nužne kako bi se na kvalitetan način doprinijelo boljoj zaštiti prava i dobrobiti djece.

5.2 PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE ZAŠTITE DJECE U POSTUPCIMA OVRHE

Uredu pravobraniteljice za djecu učestalo se obraćaju roditelji, kao i djelatnici centara za socijalnu skrb i djelatnici odgojno obrazovnih ustanova (škola i vrtića) vezano uz probleme prinudnog ostvarivanja sadržaja roditeljske skrbi. Problemi s kojima se susreću nameću pitanje da li se prilikom prinudnog ostvarivanja roditeljske skrbi u dovoljnoj mjeri zaštićuje dobrobit djeteta koje, ne svojom krivnjom, sudjeluje u ovrhama, koje mogu biti vrlo mučne i za odrasle ljude, a kamoli za djecu koja najčešće ne razumiju zašto im se neugodnosti, kojima su izložena, događaju. Ured pravobraniteljice za djecu uočio je da se ovrhe rješenja centra za socijalnu skrb i sudskih presuda kojima se određuje s kim će dijete živjeti kao i susreta i druženja ne provode uz suradnju svih onih subjekata koji mogu doprinijeti da se one provedu kvalitetno. Pri tom se provođenje

ovrhe i pravno funkcioniranje države ne smije niti se dovodi u pitanje. Ono što predstavlja problem je realizacija i dobra priprema svih sudionika, a osobito djeteta. Djelatnici odgojno obrazovnih ustanova s pravom se protive da se ovrhe provode u prostorijama škole, razreda, vrtića i naočigled druge djece koje takav prisilan čin mogu doživjeti izuzetno stresno. I samo dijete koje je „predmet ovrhe“ može izgubiti povjerenje u instituciju u kojoj bi se trebalo osjećati sigurno ukoliko na tom mjestu može očekivati da će se za njega događati neugodne stvari, a da to osobe, koje skrbe za njega u tim ustanovama i u koje ima povjerenja, nisu u mogućnosti spriječiti i zaštititi dijete od neugodnog i stresnog događaja. S druge strane škola i vrtić, kao mjesto na kojem se dijete sa sigurnošću može zateći, može predstavljati jedino mjesto gdje je ovrhu moguće provesti. Upravo stoga smatramo važnim istaknuti naš stav da bi škola i vrtić trebali biti posljednje mjesto gdje će se ovrha provoditi, a ako je to jedini način da se ovrha uspješno provede izuzetno je važna njezina priprema i zajedničko koordinirano djelovanje svih sudionika. Obiteljski zakon člankom 344. propisuje da se u svim postupcima ovrhe prvenstveno treba zaštititi dijete. Stoga je dužnost nadležnih službi da dijete pripreme za promjenu koja će uslijediti kroz intenzivni savjetodavni i psihosocijalni rad s djetetom i članovima njegove obitelji. U cilju zaštite djeteta potrebno je također, sukladno članku 345. stavak 1. prethodno citiranog Zakona, primarno korištenje alternativnih metoda kao što su izricanje novčanih ili zatvorskih kazni protiv onih osoba koje protivno nalogu suda odbijaju predati dijete ili poduzimaju radnje s ciljem njegova skrivanja ili onemogućavanja provođenja odluke (indukcija djeteta i sl.). Sukladno tome Ured pravobraniteljice za djecu uputio je preporuku Ministarstvu pravosuđa, Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi, Ministarstvu unutarnjih poslova i Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa da se na međuresornoj razini osnuje radna skupina koja bi utvrdila smjernice zajedničke suradnje i usklađenog djelovanja kako bi se ovaj ozbiljni problem pokušao riješiti zajedničkim djelovanjem i kako bi se svi sudionici pravodobno informirali o svojim dužnostima i ovlastima prilikom provođenja ovrhe radi predaje djeteta roditelju s kojim će živjeti kao i radi ostvarivanja susreta i druženja roditelja s djetetom.

5.3 PREPORUKA O PRODAJI ALKOHOLNIH PIĆA

Potaknuti sve češćim novinskim člancima o nasilničkom ponašanju djece i mladih, a koje je uzrokovano konzumiranjem alkohola te zabrinuti zbog navedene pojave koja uzima sve više maha među navedenom populacijom i koja Hrvatsku svrstava neznatno ispod europskog prosjeka u učestalosti pijenja među mladima, Ured pravobraniteljice za djecu uputio je preporuku Državnom inspektoratu za aktivnijim provođenjem Zakonom predviđenih postupanja iz njihove nadležnosti. Svjedoci smo sve učestalijih pojava ugrožavanja vlastitih i tuđih života, kao posljedice konzumiranja alkohola, bilo kroz razne oblike nasilničkog ponašanja, bilo kroz izazivanje ili sudjelovanje u prometnim nesrećama.

Temeljem članka 14. Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti koji je na snazi od 22. srpnja 1995. godine, propisano je da ugostitelj ne smije usluživati alkoholna pića gostu mlađem od 18 godina. Protiv prekršitelja gospodarski inspektor podnosi zahtjev prekršajnom sudu za koji je propisana kazna u novčanom iznosu od 3 500,00 do 25 000,00 kuna (članak 55. gore citiranog Zakona o čemu odlučuje prekršajni sud). Upoznati smo da gospodarski inspektori obavljaju nadzor nad provođenjem odredbi navedenog Zakona u okviru svojeg

djelokruga rada, te da se nekoliko puta tijekom godine provode koordinirane akcije inspeksijskih nadzora prodaje alkoholnih pića maloljetnim osobama u trgovačkim centrima, prodavaonicama i ugostiteljskim objektima. U sklopu tih akcija nadzire se i primjena odredbi Zakona o dopunama Zakona o trgovini, kojim je propisana zabrana prodaje u trgovini na malo alkoholnih pića i drugih pića koja sadržavaju alkohol osobama mlađim od 18 godina, koji se počeo primjenjivati od 20. lipnja 2003. godine.

Unatoč tome, zabrinjavajući su podaci o lakoj dostupnosti alkohola u trgovinama djeci, te se nameće pitanje učinkovitosti Zakona, kvalitete inspeksijskih nadzora, kao i odgovornosti medija koji djeci i mladima preko televizije i filmova šalju poruke o prihvatljivosti pijenja alkohola.

Vlada je u sklopu Nacionalnog plana aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012., kao i u sklopu Nacionalnog programa za mlade 2006. do 2007. posebnu pažnju posvetila djeci s poremećajima u ponašanju u koje spadaju zloporaba droga i alkohola. Kroz provedbu navedenih dokumenata istražiti će se djelotvornost primijenjenih programa, osigurati odgovarajući broj stručnjaka koji će se baviti navedenom problematikom, a sve u svrhu edukacije mladih o problemu zloporabe alkohola i droga, s čime se paralelno treba ostvarivati i provedba zakonskih odredbi. Nadamo se da će provedbe ovih aktivnosti dovesti do smanjenja broja devijantnog ponašanja djece koje nažalost učestalo imaju teške i trajne posljedice.

5.4 PREPORUKA ZA ZAŠTITU DJECE OD NAPADA PASA

Ured pravobraniteljice za djecu u okviru svoje nadležnosti prati primjenu zakona vezano uz zaštitu prava i dobrobiti djece te je sukladno tome ocjenjeno potrebnim ukazati na ozbiljan i učestali problem napada pasa na djecu koji dovodi u pitanje sigurnost i tjelesni integritet djece, kao i psihičke posljedice uslijed ovakvog iskustva.

Prema podacima Ministarstva poljoprivrede, Veterinarske službe u Hrvatskoj se svake godine dogodi oko 1500 napada pasa na ljude, pri čemu statistike govore da je iz godine u godinu sve veći broj napadnute djece koja s ozljedama glave, leđa, prsnog koša i ruku završavaju na višednevnom liječenju. Najčešće su žrtve napada pasa upravo mala djeca do šeste godine (52,8%) koja su ujedno i žrtve najtežih ozljeda.

Suglasni smo s opće poznatom činjenicom da kućni ljubimci pozitivno djeluju na zdravlje odraslih, a također su vrlo bitni i u životu djece. Kućni ljubimci uče djecu odgovornosti jer preuzimajući odgovornost za opstanak živog bića djeca se uče odgovornosti, strpljenju, požrtvornosti i nježnosti. Kućni ljubimci također pomažu stvaranju radnih navika kod djece kao i navike boravka u prirodi. Međutim moramo ustvrditi da su napadi pasa na djecu gotovo uvijek posljedica ljudske pogreške odnosno nepoštovanje Zakona o veterinarstvu, kao i propisa predstavničkih tijela općina ili gradova u skladu s odredbama Zakona o dobrobiti životinja, koji nalaže da se psi moraju držati na uzici, a da opasne pasmine moraju imati brnjicu.

S obzirom na navedeno upućena je preporuka Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva da kroz praćenje provedbe zakona djeluje prvenstveno na vlasnike pasa da se na adekvatan način skrbe o svojim kućnim ljubimcima kako bi se broj nesretnih slučajeva u kojima su djeca žrtve pasa što je moguće više smanjio.

5.5 PREPORUKA O ZAŠTITI DJECE U VRIJEME ŠTRAJKA UČITELJA I NASTAVNIKA

Potaknuti upitima roditelja i najavom čelnika tri sindikata obrazovne vertikale, kojom su obavijestili javnost, da štrajk u sustavu školstva započinje 22. studenoga 2006. godine, Ured pravobranitelja za djecu je Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa, Sindikatu hrvatskih učitelja i Nezavisnom sindikatu zaposlenih u srednjim školama uputio svoja stajališta i preporuke o pitanju *štrajka u školama* o čemu smo već pisali u poglavlju o obrazovnim pravima, a ovdje radi važnosti ponavljamo. Naime, štrajk u školama je tema o kojoj svakako treba raspravljati i u sferi zaštite prava i interesa djece. Budući da zakonodavac nije iskoristio pravo na ograničavanje štrajka u školama, njegovo provođenje u praksi ne bi smjelo stvarati veće posljedice. Međutim, pokazalo se, da štrajk, naročito višednevni, stvara velike probleme učenicima i roditeljima koji se nalaze između dviju sukobljenih strana. Uvažavajući prethodna iskustva i kontinuirane najave štrajka u odgojno obrazovnim ustanovama, u pravilu početkom ili krajem nastavne godine, u Izvješću o radu za 2004. godinu, Ured pravobranitelja za djecu je preporučio Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa, izradu plana postupanja u vrijeme i poslije štrajka radi što bolje zaštite prava djece i poštivanja njihovog slobodnog vremena. Dužnost je ravnatelja škola, kao pedagoških i poslovnih voditelja škola, organizirati rad za vrijeme štrajka te pravovremeno obavještavati o načinu rada škole. To se naročito odnosi na prihvatanje učenika razredne nastave te odrađivanje, na što primjereniji i prihvatljiviji način, izgubljenih sati, vodeći računa da štrajk, kao Ustavom zagarantirano pravo, nije u školama posebnim zakonom ograničen. S tim u vezi Ured pravobraniteljice za djecu je ponovio preporuku nadležnima da pravovremeno informiraju učenike i roditelje o organizaciji rada škole u uvjetima najavljenog štrajka.

Ured je izrazio nadu u skoro razrješavanje spora između obrazovnih sindikata i Vlade Republike Hrvatske, ističući važnost ravnopravnosti dvaju ustavnih prava, ustavnog prava djece na obrazovanje i ustavnog prava na štrajk te podsjetio na odredbe Konvencije o pravima djeteta kojima je propisano pravo svakog djeteta na obrazovanje i obveza države da osigura obvezno i besplatno osnovno školovanje; da razvija različite forme daljnjeg obrazovanja te da djeci sukladno njihovim sklonostima omogući pristup visokoškolskim ustanovama (članak 28.).

5.6 PREPORUKA ZA OSTVARIVANJE PRAVA NA PRIJEVOZ DO OSNOVNE ŠKOLE

Konvencijom o pravima djeteta i Ustavom Republike Hrvatske utvrđena je obveza osiguranja besplatnog i obveznog školovanja, pod jednakim uvjetima, svakom djetetu s prebivalištem u Republici Hrvatskoj. Međutim, na temelju zaprimljene pojedinačne prijave majke kojom nas je obavijestila o poteškoćama organiziranja prijevoza do škole i omogućavanja školovanja za njezinog sina (vidjeti više u poglavlju o obrazovnim pravima), utvrdili smo da u Karlovačkoj županiji još uvijek veliki broj djevojčica i dječaka pješači do škole, po nepristupačnom terenu i teškim vremenskim uvjetima. Ta pritužba kao i informacije iz medija o još nekim slučajevima, ukazale su na činjenicu da i dalje postoje situacije u kojima je Zakonom o osnovnom školstvu utvrđeno pravo na prijevoz učenika upitno zbog organizacijskih i financijskih razloga ili neslaganja nadležnih u tumačenju i primjeni odredaba Zakona. S tim u vezi u listopadu 2006. godine

Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa preporučili smo da u okviru svojih nadležnosti utvrdi stvarno stanje u organiziranju prijevoza učenika osnovnih škola u cijeloj državi te da poduzme mjere kojima će se sustavno i na najbolji način prijevoz osigurati. Također smo zamolili da, sukladno ovlastima, i u godini najavljenog uvođenja besplatnog srednjoškolskog obrazovanja, poduzme mjere kojima će pravo na obvezno i besplatno osnovno školovanje biti osigurano svim učenicima.

5.7 PREPORUKA ZA OBJAVU I USKLAĐENJE PODATAKA O PROSJEČNIM POTREBAMA DJETETA S OBZIROM NA TROŠKOVE ŽIVOTA

Sukladno članku 232. stavku 4 Obiteljskog zakona, ministar nadležan za poslove pravosuđa je dužan objaviti jednom godišnje, a najkasnije do 1. travnja tekuće godine, podatke o prosječnim potrebama djeteta s obzirom na troškove života, koje će sud sukladno odredbama Obiteljskog zakona uzimati u obzir kod određivanja visine uzdržavanja. *Podaci o prosječnim potrebama djeteta s obzirom na troškove života* prvi put su objavljeni 30. srpnja 2004., dok u 2005. godini objave podataka nije bilo. Ured pravobraniteljice za djecu je u 7. travnja 2006. godine uputio molbu Ministarstvu pravosuđa da, ukoliko to nije, inicira objavu novih podataka, uvažavajući normu o potrebi objave podataka o prosječnim potrebama djeteta koji su usklađeni s troškovima života za svaku godinu. Ministarstvo pravosuđa je objavilo nove podatke, ali nažalost, iako je to bila naša preporuka, objavljeni podaci o prosječnim potrebama djeteta s obzirom na troškove života u odnosu na prethodno objavljene podatke iz 2004. godine nisu uvažili normu Obiteljskog zakona o usklađenju podataka s troškovima života. Objavljeni podaci za 2006. godinu su identični objavljenim podacima za 2004. godinu i ne prate porast troškova života. Prema službenim podacima Državnog zavoda za statistiku indeks potrošačkih cijena prema klasifikaciji COICOP u ožujku 2006. u odnosu na ožujak 2005. iznosio 103,0, odnosno za razdoblje III. 2006. – IV. 2005./ III. 2005. – IV. 2004. indeks je bio 103,4. S tim u vezi, cijeneći zajedničke napore u zaštiti dobrobiti prava i interesa djece Ministarstvu pravosuđa smo ponovili preporuku o potrebi usklađenja s porastom troškova života, podataka o prosječnim potrebama djeteta, radi ostvarenja prava na uzdržavanje. Ministarstvo pravosuđa nas je obavijestilo da je „...polazište za određivanje potreba djeteta u navedenim iznosima bila Odluka Ministarstva socijalne skrbi o visini mjesečne naknade za smještaj u udomiteljsku obitelj, a kojom su propisane visine naknade koju država plaća udomiteljima za smještaj maloljetnih osoba u udomiteljsku obitelj. Prema navedenoj odluci za smještaj djeteta predškolske dobi udomitelju se isplaćuje naknada u visini 360% osnovice koju odredi Vlada RH, a za smještaj djeteta školskog uzrasta 400% te osnovice. Prema Odluci Vlade RH o osnovici za određivanje prava po osnovi socijalne skrbi, ova osnovica iznosi 400 kuna. S obzirom da se visina naknade koja se isplaćuje udomiteljima nije mijenjala od 2002. godine, prosječne potrebe djeteta koje sud uzima u obzir kod određivanja visine uzdržavanja utvrđene su u nepromijenjenom iznosu. Ministarstvo pravosuđa također je podsjetilo da objavljene prosječne potrebe djeteta predstavljaju minimalni iznos potreba te da sud može, ukoliko dopuštaju ekonomske mogućnosti roditelja, visinu uzdržavanja odrediti u većem iznosu.

Iako uvažavamo stavove Ministarstva pravosuđa mišljenja smo da se podaci o prosječnim potrebama djeteta trebaju vezati uz porast troškova života neovisno o kriterijima po

kojima se određuju prava iz socijalne skrbi. Tim više što držimo potrebnim i kriterije za ostvarivanje prava iz socijalne skrbi, koji se od 2002. godine nisu mijenjali, uskladiti sa realnim rastom troškova života.

5.8 PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE SIGURNOSTI DJECE SMJEŠTENE U DOMOVIMA SOCIJALNE SKRBI

Tragični događaj u Zagrebu, u kojem su život izgubile dvije osobe u dvorištu Doma za djecu u Nazorovoj ulici ponovno je ukazao na problem nasilja te potrebu učinkovitijeg i koordiniranog postupanja svih nadležnih tijela. Pravobraniteljica za djecu tim je povodom organizirala sastanak s predstavnicima Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, Ministarstva unutarnjih poslova, Ministarstva pravosuđa i Županijskog državnog odvjetništva. Tom prilikom upućene su i pismene preporuke Ministarstvu unutarnjih poslova i Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi.

Ministarstvu unutarnjih poslova preporučeno je da se, radi sigurnosti djece koje se nalaze na smještaju u ustanovama, osiguraju pojačane ophodnje u blizini ustanova u dane vikenda kada su kontakti roditelja s djecom češći te postoji mogućnost konfliktnih situacija koje mogu eskalirati do neželjenih posljedica. Ured pravobraniteljice za djecu također je preporučio uspostavu suradnje lokalne policije s ustanovama u kojima borave djeca kako bi se osigurala kontakt osoba koja bi koordinirala radom službi na terenu i osiguravala pravodobnost policijske intervencije. Također je preporučeno da se osiguraju sredstva za pasivna dežurstva policijskih djelatnika. Prema izvješću Ministarstva unutarnjih poslova preporuka Ureda proslijeđena je svim policijskim upravama kako bi se po istoj postupilo na lokalnoj razini.

Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi Ured pravobraniteljice za djecu uputio je preporuku radi osiguranja adekvatne pomoći djeci i djelatnicima ustanove. Svjesni tragičnosti situacije koja je djelovala izrazito uznemirujuće i stresno na veći broj ljudi smatrali smo da je pomoć potrebna ne samo djelatnicima Doma za djecu koji su direktno bili izloženi traumatskom događaju već i djeci koja su, iako nisu direktno svjedočila događaju, posredno njime traumatizirana. Naime, bili smo uvjereni kako su atmosfera u Domu i ponašanja odraslih osoba nakon tragičnog događaja sigurno promijenjeni vezano uz traumatski događaj i naknadna zbivanja (istraga, prisustvo medija i dr.). Tom preporukom smo naglasili važnost odlaska tima za krizne intervencije na mjesto događaja nakon ovog i nakon svih drugih kriznih događaja koji su posredno ili neposredno vezani uz djecu kako bi pomogli zaposlenicima da lakše podnesu nemio događaj i da ga integriraju u svoje životno iskustvo kako bi mogli nastaviti normalno živjeti. Osim intervencije vezane uz konkretni krizni događaj preporučili smo osiguravanje i organiziranje preventivnih sadržaja i programa suočavanja sa stresom u okviru edukacija i treninga iz područja stresa i traume te superviziju usmjerenu na procese, odnose, slučajeve i moguću sekundarnu traumu onih profesionalaca čiji posao je usmjeren na pomaganje i rad s ljudima koji imaju problema ili im je potrebna pomoć i zaštita, posebice onih profesionalaca koji su usmjereni na zaštitu i rad s djecom.

Također smo preporučili da se radi sigurnosti djece koje se nalaze na smještaju u ustanovama osigura cjelovita zaštita uvođenjem video nadzora i zaštitarske službe u civilnoj odjeći koja bi na nenametljiv i djeci prikladan način osiguravala prostor u kojem djeca borave. Naglasili smo i potrebu osiguravanja novčanih sredstava za provođenje

vještačenja prilikom procjenjivanja roditeljske podobnosti budući smo svjesni poteškoća s kojima se stručnjaci u centru za socijalnu skrb susreću prilikom davanja mišljenja vezano uz odluke o daljnjoj roditeljskoj skrbi kao i eventualne susrete druženja s roditeljima s kojima ne žive.

5.9 PREPORUKA U CILJU SMANJENJA SMRTNOSTI NOVOROĐENČADI

Povodom slučaja pronalaska mrtvih tijela novorođenčadi Ured pravobraniteljice za djecu uputio je preporuku Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi i Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti pozivajući nadležna tijela na hitnu realizaciju mjera zacrtanih Nacionalnim planom aktivnosti za dobrobit, prava i interese djece od 2006. do 2012. godine. Te mjere, između ostalih, predviđaju ustrojavanje savjetovaništva i centara za planiranje obitelji i reprodukcijskog zdravlja, a u cilju smanjenja smrtnosti novorođenčadi, sustavno praćenje i zdravstveni nadzor svih žena u trudnoći, porođaju i nakon porođaja, kao i poticanje razvoja preventivnih aktivnosti kao što su ustrojavanje mobilnih savjetodavnih timova stručnjaka na ruralnim i teško dostupnim područjima te provođenje kampanja s ciljem informiranja javnosti, posebice trudnica o mogućnostima koje im stoje na raspolaganju u slučaju rođenja neželjenog djeteta.

6 SUDJELOVANJA U POSTUPKU IZRADE NACRTA PRIJEDLOGA PROPISA KOJI SE ODOSE NA PRAVA DJECE ILI KOJIMA SE UREĐUJU PITANJA OD ZNAČAJA ZA DJECU I POTICAJI ZA DONOŠENJE I IZMJENE ZAKONA I PROPISA KOJI SE ODOSE NA PRAVA I ZAŠTITU DJECE

6.1 KAZNENI ZAKON

Hrvatski sabor je 9. lipnja 2006. godine donio Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (tekst Zakona objavljen je u Narodnim novinama broj 71/06 od 28.6.2006.). Ured pravobraniteljice za djecu je svojim mišljenjima i prijedlozima sudjelovao u postupku donošenja tog Zakona. Prijedlog Ureda išao je u pravcu pooštavanja kazni za kaznena djela počinjena na štetu djece, kako njihova minimuma tako i maksimuma, drugačije uređenje pitanja zastare za kaznena djela počinjena na štetu djece, razgraničenje situacija kad su kaznena djela počinjena prema maloljetniku odnosno djetetu, povećanje kaznene odgovornosti za slučajevne povrede uzdržavanja, proširenja kaznene odgovornosti i za slučajevne otkrivanja onoga što se saznalo u građanskom postupku te za pooštavanje kaznene odgovornosti u slučajevima iznošenja osobnih i obiteljskih prilika djeteta.

U postupku pripreme prijedloga zakona Radna skupina Ministarstva pravosuđa prihvatila je samo prijedlog Ureda vezan uz izmjenu članka 305. Kaznenog zakona (*Povreda tajnosti postupka*) na način da se biće kaznenog djela proširilo i na neovlašteno otkrivanje onoga što se saznalo i u građanskom postupku (parničnom i izvanparničnom) dok ostali prijedlozi i primjedbe Ureda nisu prihvaćeni.

Tijekom daljnjeg tijeka postupka donošenja izmjena i dopuna Kaznenog zakona, Ured je davao svoje mišljenje na Nacrt konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama te predlagao izmjene Kaznenog zakona Vladi RH, Koordinaciji za društvene djelatnosti, Ministarstvu pravosuđa kao i putem saborskih odbora i to Odbora ljudska prava i prava nacionalnih manjina te Odbora za ravnopravnost spolova. Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina podržao je prijedlog Ureda te je u vidu amandmana predložio Hrvatskom saboru izmjene članka 201. *iznošenje osobnih ili obiteljskih prilika* i članka 209. *„povreda dužnosti uzdržavanja“* KZ-a. Vezano uz zaštitu privatnosti i zaštitu identiteta djece, Ured je predlagao da se kazneno djelo iznošenja ili objave podataka iz osobnog ili obiteljskog života djeteta proširi i na objavu djetetove fotografije te na druge načine otkrivanja djetetova identiteta koji za posljedicu imaju djetetovu uznemirenost, porugu vršnjaka ili drugih osoba te druge načine ugrožavanja dobrobiti djeteta. Naime, učestalim napisima u medijima gdje su u sklopu novinskih članaka, bez ikakve zaštite identiteta, odnosno prikriivanja djeteta radi neprepoznavanja, objavljene fotografije djece, te se navode njihova imena i prezimena, čini se djeci šteta jer se krši njihovo prava na privatnost, a u sadašnjem zakonskom rješenju, nema cjelovite zaštite ovog prava djeteta.

Vezano uz kazneno djelo povrede prava na uzdržavanje Ured je predložio, imajući u vidu poteškoće s kojima se roditelji susreću u ostvarivanju ovog djetetovog prava novi opis kaznenog djela na način da sama okolnost neudovoljavanja zakonskoj obvezi plaćanja uzdržavanja, povlači za sobom kaznenu odgovornost, kako bi država poslala vrlo jasnu poruku roditeljima, a koja se tiče, u najširem smislu rečeno, njihove odgovornosti za

djecu, kao i drugim roditeljima i građanima, da se radi o jednom od najozbiljnijih kršenja prava djece koje se ne može tolerirati.

Odbor za ravnopravnost spolova podržao je prijedlog Ureda pravobraniteljice za djecu vezano uz zastaru kaznenog progona za kaznena djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa počinjena na štetu djeteta na način da ista ne teče za vrijeme dok dijete oštećeno kaznenim djelom nema poslovnu sposobnost te isto predložio u vidu amandmana Hrvatskom saboru.

Unatoč svestranoj podršci saborskih odbora i iskazanoj potpori zastupnika, prijedlozi Ureda, koji su u vidu amandmana saborskih odbora, predloženi Hrvatskom saboru nisu u cijelosti prihvaćeni od strane predlagatelja zakona.

Inicijativa vezana uz kazneno djelo *Iznošenje osobnih ili obiteljskih prilika* (članak 201. KZ-a) prihvaćena je samo djelomično. Nije prihvaćeno da se biće kaznenog djela odnosi i na osobu koja objavi nešto iz osobnog ili obiteljskog života djeteta ili koja objavi djetetovu fotografiju ili na drugi način otkrije njegov identitet niti je prihvaćeno da je za kaznenu odgovornost dovoljno da to iznošenje obiteljskih prilika ima za posljedicu djetetovu uznemirenost ili na drugi način ugrožavanje njegove dobrobiti već se kvalifikacija djela vezala samo uz postojanje poruge vršnjaka ili drugih osoba ili uz nastup težih duševnih smetnji kod djeteta i iznošenja njihovih obiteljskih i osobnih prilika na taj način nije prihvaćena. Inicijativa vezana uz izmjenu opisa bića kaznenog djela povrede uzdržavanja na način da sama okolnost ne udovoljavanja zakonskoj obvezi plaćanja uzdržavanja povlači za sobom kaznenu odgovornost nije prihvaćena od strane predlagatelja.

Vezano uz zastaru kaznenog progona za kaznena djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa počinjena na štetu djeteta i maloljetne osobe Ured pravobraniteljice za djecu predlagao je da se tijekom zastare veže uz punoljetnost djeteta. Naime, stav Ureda bio je da bi se početak tijeka zastare za kaznena djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa (tzv. seksualni delikti), koja po svojoj prirodi predstavljaju vrlo teška i po žrtvu traumatična kaznena djela sa dugotrajnim i nesagledivim posljedicama, trebao vezati uz nastup punoljetnosti djeteta oštećenog kaznenim djelom, odnosno da bi vrijeme, po isteku kojeg nastupa zastara kaznenog progona, svakako trebalo pokrivati period djetetove punoljetnosti kako bi se dala mogućnost osobi oštećenoj kaznenim djelom pokretanja postupka u razumnom roku po nastupu punoljetnosti. Upravo je ova inicijativa, od svih predloženih izmjena od strane Ureda, jedina u cijelosti prihvaćena od strane predlagatelja zakona te je člankom 19. Kaznenog zakona sada propisano da zastara kaznenog progona za kaznena djela počinjena na štetu djeteta i maloljetne osobe ne teče do njihove punoljetnosti. Ovo smatramo osobito značajnom novinom u zaštiti prava djece.

6.2 ZAKON O AZILU

U postupku donošenja Zakona o azilu, pravobraniteljica za djecu uputila je Ministarstvu unutarnjih poslova prijedloge za izmjenama nekoliko odredbi Prijedloga zakona o azilu. Djeca su, naime, vrlo ranjiva društvena grupa, bez vlastitih prihoda, čija dobrobit ovisi o namjerama odraslih. Ona djeca koja se nađu u situaciji koja je predmetom Zakona o azilu, bilo da njihovi roditelji ili oni sami traže azil ili im je isti već odobren ili su pod privremenom zaštitom, u posebno su nepovoljnom i diskriminiranom položaju te

smatramo da im je potrebna povećana briga i pažnja kako bi se njihova prava adekvatno zaštitila.

Budući da je u Konvenciji o pravima djeteta, ali i Zakonom o pravobranitelju za djecu propisano kako je, dijete svaka osoba mlađa od 18 godina, smatrali smo kako je terminologiju prijedloga Zakona o azilu potrebno uskladiti s navedenom Konvencijom, koja je u hijerarhiji pravnih propisa iznad nacionalnih zakona, na način da ne govori o maloljetnicima, nego o djeci. Osim toga, predložili smo da djeca tražitelji azila i djeca koja su pod privremenom zaštitom, budu obuhvaćena zdravstvenim osiguranjem u istom opsegu kao i osiguranici obveznog zdravstvenog osiguranja.

U dijelu koji se odnosi na vođenje zbirke podataka, predložili smo da se proširi popis podataka o kojima se vodi zbirka na način da se prikupljaju i zasebno obrađuju podaci o djeci (tražiteljima azila, azilantima i djeci pod privremenom zaštitom), te svim relevantnim okolnostima za njihov status u Republici Hrvatskoj.

6.3 ZAKON O ORUŽJU

Nasilničko ponašanje u našem društvu je sve učestalije, a njegove posljedice sve teže. Činjenica porasta nasilničkog ponašanja nerijetko je usko povezana s držanjem i nošenjem oružja. Vatreno oružje je velika potencijalna opasnost i svjedoci smo gotovo svakodnevnih nasilnih događaja kao što su ubojstva, samoubojstva, ranjavanja, bilo namjernih ili slučajnih, kao i drugih nesretnih slučajeva u kojima nerijetko stradaju i djeca. Stoga je u postupku donošenja Zakona o oružju Ured pravobraniteljice za djecu uputio Ministarstvu unutarnjih poslova kao predlagaču, Vladi RH i Odboru za ravnopravnost spolova, Odboru za ljudska prava i prava nacionalnih manjina te Odboru za obitelj, mladež i sport Hrvatskog sabora mišljenje s prijedlozima na prijedlog Zakona o oružju. Smatrali smo važnim u tekst Zakona o oružju ugraditi odredbe kojima bi se propisali restriktivniji uvjeti za dobivanje dozvole za nošenje oružja, kao i strože kažnjavalo one koji ga neovlašteno posjeduju. Stoga smo predlagali da se posebnim propisima utvrde kriteriji za ocjenu zdravstvene sposobnosti fizičke osobe za držanje i nošenje oružje kako bi se maksimalno umanjile potencijalno opasne situacije vezano uz pravo na nošenje oružja (*prekomjerno uživanje alkohola, konzumacija opojnih droga ili drugih omamljujućih sredstava, poremećeni obiteljski odnosi, sukobi s okolinom, agresivno i ekscesno ponašanje te drugi poremećaji u ponašanju, disciplinske povrede propisa o lovstvu ili športskom streljaštvu i sl.*). Također smo istaknuli da bi se zakonom trebala propisati obaveza i drugih liječnika, uz liječnike primarne zdravstvene zaštite, a koji imaju saznanja o promjeni zdravstvenog stanja fizičke osobe koja može predstavljati rizik vezano uz držanje i nošenje oružja ili koja može potencirati zlouporabu oružja, da o tome obavijeste nadležna tijela. Naime, već okolnost sumnje na promijenjene zdravstvene prilike zbog kojih se fizičku osobu upućuje na izvanredni liječnički pregled, po mišljenju ovog Ureda, zahtjeva i opravdava privremeno oduzimanje oružja. Također smo ukazivali da bi kazne za neovlaštenu nabavu, držanje i nošenje oružja trebalo maksimalno pooštriti, a rokove važenja dozvole za držanje i nošenje oružja skratiti na tri godine umjesto predloženih pet godina. Odbor za ravnopravnost spolova je prilikom rasprave o Konačnom prijedlogu zakona o oružju podržao naša stajališta te u vidu amandmana predložio da se propiše obaveza ministru unutarnjih poslova da pravilnikom propiše postupak i način provjere uvjeta koje građani moraju ispunjavati za izdavanje

odobrenja za nabavu oružja kako bi se jasno propisalo što su to poremećeni obiteljski odnosi, tko, kako i temeljem čega donosi ocjenu poremećenih obiteljskih odnosa.

6.4 ZAKON O PRAVNOJ POMOĆI

S obzirom da su djeca u nepovoljnom položaju, budući da za ostvarenje svojih prava trebaju posredovanje i pomoć odraslih, smatramo da ih je i putem Zakona o pravnoj pomoći potrebno dodatno zaštititi. Djeca su, naime, vrlo ranjiva društvena grupa, bez vlastitih prihoda, čija dobrobit izravno ovisi o namjerama odraslih. Obiteljskim zakonom propisano je kako su roditelji dužni uzdržavati svoje maloljetno dijete, kao i punoljetno dijete u određenim, Zakonom propisanim slučajevima. Činjenica razvoda odnosno odvojenog života djece i roditelja bolno je iskustvo i nova situacija, posebice za djecu. Roditelji s kojima djeca nastavljaju živjeti susreću se s puno problema u svakodnevnoj organizaciji života, osobito kada su materijalno nedostatno osigurani te mnogima od njih utvrđeni iznos doprinosa za uzdržavanje djeteta čini značajnu stavku u raspoloživim sredstvima za život. Međutim, velik je broj djece kojima je pravo na uzdržavanje povrijeđeno od strane roditelja s kojim ne živi, a drugi roditelj sam podnosi tužbu za uzdržavanje ili povećanje iznosa uzdržavanje i ovrhu, jer nema sredstava za plaćanje usluga odvjetnika. Stoga smatramo važnim da se krug ovlaštenika na pravnu pomoć proširi i na roditelje u postupcima uzdržavanja i provođenja ovrhe povodom postupaka uzdržavanja jer se time izravno pomaže ostvarenju prava djeteta utvrđenog Obiteljskim zakonom. Djeca koja su u Republici Hrvatskoj zatečena bez pratnje i nemaju pristup pravnoj pomoći u posve su ranjivom i diskriminiranom položaju i mogućnost ostvarenja njihovih ljudskih prava pred nadležnim tijelima upitno je. Smatramo stoga da je bitno da se pružanjem besplatne pravne pomoći ovoj ranjivoj skupini djece pruži potrebna zaštita. Sukladno tome Ministarstvu pravosuđa upućen je prijedlog da se u Zakonu o pravnoj pomoći u krug korisnika ovog prava uvrste i djeca bez pratnje zatečena na području RH kao i djeca u postupcima uzdržavanja.

6.5 ZAKON O STRANCIMA

Prilikom izrade prijedloga Zakona o strancima, pravobraniteljica je uz nekoliko prijedloga nomotehničke naravi uputila i nekoliko prijedloga za dopunu istog. Prije svega, niti u ovom Prijedlogu zakona terminologija nije bila usklađena s Konvencijom o pravima djeteta i Zakonom o pravobranitelju za djecu, prema kojem se dijete definira kao *osoba mlađa od 18 godina*, te smo predložili sustavno korištenje riječi *dijete*.

Budući da djecu koja su žrtve trgovanja ljudima ili su napuštena, žrtve organiziranog kriminala ili su iz drugih razloga ostala bez roditeljske zaštite, skrbništva ili bez pratnje treba maksimalno zaštititi, prijedlozi pravobraniteljice za djecu za izmjene Prijedloga Zakona o strancima imali su upravo taj cilj. Naime, prilikom utvrđivanja statusa žrtve, i daljnjih postupanja prema djetetu, nadležna tijela za socijalnu skrb trebaju biti maksimalno uključena u postupak. Dobrovoljnost za sudjelovanje u programu pomoći i zaštite kad je u pitanju dijete ne treba biti osnova za odobrenje privremenog boravka budući djeca nerijetko u takvim situacijama nisu u stanju donositi odluke koje su u njihovom najboljem interesu, a mišljenje skrbnika ukoliko je on izvan sustava socijalne skrbi ponekad u takvim slučajevima može biti i protivno najboljem interesu djeteta pa upravo stoga smatramo nužnim sudjelovanje nadležnog tijela za socijalnu skrb. Okolnost

da je žrtva aktivno, dragovoljno i na osobnu inicijativu obnovila kontakte s počiniteljima kaznenih djela kad je u pitanju dijete žrtva ne bi trebala utjecati na tu vrstu odluke. Naime, prema dosadašnjim iskustvima djeca su vrlo često žrtve vlastite obitelji i najbližih osoba iz njihova okruženja te se djeca bez obzira na to što te osobe ne rade u njihovom interesu često toga nesvjesna, a prirodno u njih imaju povjerenja i smatraju ih osobama koje će ih zaštititi te očekuju njihovu pomoć i podršku, vjeruju njihovim obećanjima te je uspostava kontakta nešto sasvim očekivano ukoliko se dijete nađe u takvoj prilici.

6.6 ZAKON O DOPLATKU ZA DJECU

Kao što smo isticali u Izvješću Hrvatskom saboru za 2004.godine i Informaciji o radu Ureda pravobranitelja za djecu za 2005. godinu, smatramo potrebnim što većem broju djece omogućiti priznavanje i uživanje prava na životni standard primjeren njihovu tjelesnom, duševnom, duhovnom, moralnom i društvenom razvoju. Stoga smo tijekom 2006. podržali prijedlog Vlade RH da se izmjenama Zakona o doplatku za djecu poveća broj djece za koju će se ostvariti pravo na doplatku za djecu. Kako nužnim smatramo i promjenu postojećeg zakonodavstva u dijelu u kojem se pravo na doplatku za djecu priznaje za unučad i drugu djecu uzetu na uzdržavanje, to smo predložili Vladi RH izmjene postojećeg zakona i u tom dijelu. Naime, s obzirom na pozitivnu praksu i dostupne podatke, stječe se dojam da se u rijetkim slučajevima pokreću postupci radi lišenja prava na roditeljsku skrb, a i u situacijama kada su ti postupci pokrenuti, oni su dugotrajni, te se prema sudskoj praksi uočava da su sudovi samo u rijetkim slučajevima skloni roditelje lišiti ovog prava. Na taj način nerijetko se događa da se roditeljima koji ne skrbe o svojoj djeci oduzima pravo da žive s vlastitom djecom, a djeca se, kako bi ostala u primarnoj obitelji, kao najpovoljnijem rješenju po njih, povjeravaju na odgoj i čuvanje baki ili djedu ili drugim bliskim srodnicima. Često upravo oni nemaju dovoljno vlastitih sredstava za uzdržavanje djeteta, a ne priznaje im se pravo na doplatku za djecu budući nema zakonske osnove jer roditeljima djeteta nije oduzeto pravo na roditeljsku skrb sukladno članku 8. stavka 2. točke 4. Zakona o doplatku za djecu. Iako Obiteljski zakon člankom 216. predviđa obvezu bake i djeda da sudjeluju u uzdržavanju djeteta kad to ne čini roditelj, baka i djed nisu dužni uzdržavati svoje unuke ukoliko za to nemaju mogućnosti. Svjesni smo, međutim, da u većini slučajeva upravo oni preuzimajući skrb o djetetu dolaze do granice egzistencijalnog minimuma. Stoga smo predložili da se barem u tom dijelu izmijeni zakonska osnova za priznanje prava na doplatku za djecu na način da se uz lišenje prava na roditeljsku skrb priznavanje tog prava veže i uz oduzimanje prava roditeljima da žive s djetetom. Vjerujemo da bi ovakvom izmjenom materijalni položaj osoba koje skrbe o djeci, a samim time i životni standard djece, bio znatno poboljšan, što je u skladu s člankom 27. Konvencije o pravima djeteta, a i sa zadanim ciljevima Nacionalnog plana aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012.g. Također smo uvjereni da predložene izmjene ne bi iziskivale dodatne troškove u državnom proračunu budući bi se sredstva koja sada ostvaruju roditelji preusmjerila na one osobe koje stvarno uzdržavaju djecu te svakodnevno skrbe o njima.

Nisu nam poznati razlozi zbog kojih naš prijedlog izmjena nije usvojen no i nadalje smatramo da bi se ove promjene trebale ugraditi u zakonski tekst kako bi se podigla razina zaštite dječjih prava.

6.7 OBITELJSKI ZAKON

Ponukani napisima u dnevnom tisku o planiranoj izmjeni Obiteljskog zakona uputili smo Vladi RH prijedloge za koje smatramo da bi trebalo ugraditi u eventualne izmjene Obiteljskog zakona.

Tom prilikom smo, ponukani učestalim obraćanjima stranaka, ukazali na problem s kojima se roditelji susreću u ostvarivanju prava na uzdržavanje djeteta odnosno prilikom prisilne naplate potraživanja u situacijama kada roditelj, koji je obveznik uzdržavanja, ne ispunjava svoju obvezu prema djetetu. Obiteljski zakon u članku 336. u takvim slučajevima upućuje na primjenu Ovršnog zakona no, nažalost, u Ovršnom zakonu nema odredbe koja bi propisivala da tražbine po osnovi uzdržavanja imaju prednost pred drugim tražbinama bez obzira na vrijeme njihova nastanka. Na taj način ostavlja se mogućnost manipulacije ovim elementarnim dječjim pravom. Kako bi se izbjegle nejasnoće u postupku ovrhe te olakšala provedba prisilne naplate u ovoj značajnoj materiji, stav je Ureda pravobraniteljice za djecu da se postupci ovrhe radi uzdržavanja trebaju propisati Obiteljskim zakonom, s apsolutnim prioritetom naplate u odnosu na druge obveze obveznika uzdržavanja. Na poziv Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, pravobraniteljica za djecu sudjelovala je na Okruglom stolu o izmjenama Obiteljskog zakona koji je održan 20. veljače 2007. godine. Tom prilikom ponovljeni su prethodno dani prijedlozi vezani uz pitanje ovrhe odnosno davanja prednosti naplate alimentacijskim zahtjevima prilikom ovrhe pred drugim kreditnim zaduženjima obveznika uzdržavanja. Pored navedenog dala je prijedlog da se razmisli o uvođenju mogućnosti imenovanja posebnog skrbnika svakom djetetu u postupku razvoda braka njegovih roditelja. Ovo stoga što stručnjaci nesporno upozoravaju da je stanje razvoda i period kroz koji roditelji prolaze izuzetno traumatično i stresno za cijelu obitelj, a posebice za djecu. Roditelji često nesvjesno, „boreći“ se za svoju poziciju, povrijede neka prava djeteta i nameće se potreba, ili bolje rečeno nužnost, bolje zaštite djece i njihovih interesa imenovanjem posebnog skrbnika, koji će voditi brigu isključivo o djetetu i njegovoj dobrobiti te isključivati mogućnost manipulacije djetetom od strane roditelja. Naglasila je da se u postojećoj situaciji u kojoj se to očekuje od centra za socijalnu skrb, nažalost, dijelom zbog nedolazaka na sudska ročišta ili iz drugih razloga, događaju propusti zbog kojih najteže posljedice snose djeca.

7 OBILAZAK DJECE KOJA BORAVE ILI SU PRIVREMENO, ODNOSNO TRAJNO SMJEŠTENA KOD FIZIČKIH I PRAVNIH OSOBA I DRUGIH PRAVNIH SUBJEKATA NA TEMELJU POSEBNIH PROPISA

7.1 DOMOVI SOCIJALNE SKRBI

Zakon o pravobranitelju za djecu u članku 13. predviđa pravo pristupa u prostorije i uvid u način ostvarivanja brige o djeci koja borave ili su privremeno, odnosno trajno smještena kod fizičkih i pravnih osoba i drugih pravnih subjekata na temelju posebnih propisa. Temeljem navedenog, obišli smo neke od ustanova u kojima su smještena djeca (domove za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi te domove za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju).

Od domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi obišli smo Dječji dom Zagreb u Nazorovoj kao i Podružnicu Laduč; Dom za djecu i mlade punoljetne osobe Maslina, Dubrovnik; SOS-Dječje selo Lekenik i SOS-Dječje selo Ladimirevci; Dom za djecu Klasje, Osijek; Dječji dom Sv. Ana, Vinkovci; Dom za odgoj djece i mladeži Osijek i Stambenu zajednicu Breza, Čepinski Martinci.

Dječji dom Zagreb u Nazorovoj posjećen je povodom tragičnog događaja u dvorištu Doma kada su život izgubile dvije osobe. Tom je prilikom razgovarano s djecom i zaposlenicima Doma te ustanovljeno da nitko od djece nije prisustvovao niti vidio tragični događaj. Dvogodišnje dijete tragično preminulih roditelja ubrzo je posvojeno te je dijete na taj način trajno zbrinuto.

U Dječjem domu Zagreb, Podružnica Laduč smješteno je 40-ero djece u dobi od sedam do 15 godina, od čega 23 dječaka i 17 djevojčica. Duljina boravka smještaja iznosi od šest mjeseci do šest godina. 23-e djece smješteno je temeljem Zakona o socijalnoj skrbi, 17-ero temeljem Obiteljskog zakona. Tijekom 2006. godine 16-ero djece je napustilo navedenu ustanovu kako zbog povratka u vlastitu obitelj (šestero djece), premještaja u drugu podružnicu doma (sedmero djece) ili zbog smještaja u drugu ustanovu (troje djece). U Domu je zaposleno osam odgajatelja koji kontinuirano, cijeli svoj radni vijek rade u Domu. Djeca su smještena u četiri odgojne skupine, i o svakoj skupini skrbe po dva stalna odgajatelja. Noćni odgajatelji (defektolog i pedagog) pokrivaju sve četiri skupine djece. Svi zaposlenici su ženskog spola, osim domara i dva ročnika. Djeca su dobro integrirana u lokalnu zajednicu, i sva pohađaju lokalnu osnovnu školu. Prostori u kojima borave djeca, iako su prilagođeni u odnosu na svoju primarnu namjenu ipak ne zadovoljavaju potrebama djece. Prostorije su izrazito visoke s umjetničkim djelima na plafonima (nekadašnje velike sale dvorca sa vrlo visokim stropom pretvorene su u spavaonice) te iako su svi prostori adekvatno zagrijani i opremljeni novim namještajem prilagođenim potrebama djece iste odišu hladnoćom.

U Domu za djecu i mlade punoljetne osobe Maslina, Dubrovnik smješteno je ukupno 39-ero šticićenika u dobi od jedne do 21 godine, od čega 34-ero djece u dobi od jedne do 18 godina, i to 19 dječaka i 15 djevojčica. Duljina boravka smještaja iznosi od jedne do deset godina i više. 21 dijete smješteno je u Dom temeljem Zakona o socijalnoj skrbi, 13-ero djece temeljem Obiteljskog zakona. Tijekom 2006. godine za 15-ero djece je nastupio

prekid smještaja iz razloga kao što su: završetak školovanja odnosno punoljetnost (jedno dijete), povratak u biološku obitelj (petero djece), smještaj kod rodbine (jedno dijete), posvojenje (jedno dijete), smještaj u dom za djecu s poremećajem u ponašanju (jedno dijete), te povratak djece stranih državljana u njihovu matičnu zemlju (šestero djece). U domu je zaposleno deset odgajatelja, psiholog, pet medicinskih sestara i 11 osoba kao pomoćno osoblje (kuhari, čistačice, vozač, računovodstveni djelatnici i pralja). Sva su djeca dobro integrirana u lokalnoj zajednici obzirom da su većinom sa područja Dubrovačko-neretvanske i Splitsko-dalmatinske županije. Prostor doma u vrlo je lošem stanju (sanitarni čvorovi, spavaonice, stolarija) stoga je potrebno isti žurno adaptirati, a sa čime je upoznato Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi.

U SOS-Dječjem selu Lekenik smješteno je ukupno 109-ero štíćenika u dobi od jedne do 21 godine, od čega 98-ero djece u dobi od jedne do 18 godina, i to 43 dječaka i 55 djevojčica. Duljina boravka smještene djece iznosi od mjesec dana do 13 godina. Pravni temelji smještaja djece u 61 slučaju je Zakon o socijalnoj skrbi, u 37 slučajeva Obiteljski zakon. Tijekom 2006. godine 13-ero djece napustilo je SOS-Dječje selo Lekenik iz sljedećih razloga: troje djece vratilo se u biološku obitelj, dvoje djece je premješteno u Centar za odgoj, dvoje djece je završilo školovanje i zaposlilo se, dok je šestero djece posvojeno. U SOS-Dječjem selu zaposleno je 11 SOS-mama, četiri v.d. SOS-mame, 12 SOS-teta, dva socijalna radnika, jedan psiholog, jedan pedagog, osam administrativnih, tehničkih i dr. pomoćnih osoba, dva logopeda i jedan dječji psihijatar - vanjski suradnik. Djeca smještena u selu uključena su dječji vrtić i osnovu školu koja se nalazi u sklopu SOS-Dječjeg sela. Prostor kuća u kojima su djeca smještena, okućnice i društveni dom u potpunosti su prilagođeni djeci i njihovim potrebama. U sklopu tri Zajednice mladih zaposlena su tri voditelja zajednica i 12 odgajatelja.

U SOS-Dječjem selu Ladimirevci smješteno je ukupno 110-ero štíćenika u dobi od jedne do 21 godine, od čega 105-ero djece u dobi od jedne do 18 godina, i to 51 dječak i 54 djevojčica. Duljina boravka iznosi od mjesec dana do više od 10 godina. Pravni temelji smještaja djece u 43 slučaja je Zakon o socijalnoj skrbi, u 68 slučajeva Obiteljski zakon. Tijekom 2006. godine desetero je djece napustilo SOS-Dječje selo Ladimirevci iz sljedećih razloga: troje djece vratilo se u biološku obitelj, troje je djece posvojeno dok je četvero djece premješteno u druge institucije. U SOS-Dječjem selu zaposleno je 16 SOS-mama; 12-SOS teta; jedna socijalna radnica; jedna psihologinja; jedan pedagog; sedam administrativnih, tehničkih i dr. pomoćnih osoba; tri defektologa, jedan logoped, jedan psihoterapeut i jedan dječji psihijatar – vanjski suradnici. Prostor SOS-Dječjeg sela u potpunosti je prilagođen potrebama djece. U sklopu dvije Zajednice mladih u Osijeku zaposlena su dva voditelja i osam odgajatelja.

U Domu za djecu Klasje na dan 31.12.2006. godine bilo je smješteno 87-ero djece u dobi do 18 godina, i to 47 dječaka i 44 djevojčice. Prosječna duljina boravka djece u Domu iznosi 2,4 godine. Od navedenog broja djece 47-ero ih je smješteno po Obiteljskom zakonu, a 42-e po Zakonu o socijalnoj skrbi. Tijekom 2006. godine Dom su napustila 52 korisnika iz razloga kao što su: posvojenje (osmero djece), povratak u biološku obitelj (23-je djece), smještaj u udomiteljsku obitelj (šestero djece), smještaj u srodničku obitelj (petero djece), privatni smještaj (šestero djece) i smještaj unutar Doma (središnjica-podružnica-stambena zajednica- dvoje djece).

U Dječjem domu Sv. Ana Vinkovci smješteno je 59-ero djece u dobi od tri do 18 godina, i to 27 dječaka i 32 djevojčice. Prosječno trajanje smještaja djece je 2,7 godina, što predstavlja smanjenje prosječne duljine trajanja smještaja u ustanovi u odnosu na prethodne godine. Od navedenog broja djece 37-ero ih je smješteno prema Zakonu o socijalnoj skrbi, dok ih je 22 smješteno temeljem Obiteljskog zakona. Tijekom 2006. godine prekinut je smještaj za 21 dijete iz razloga povratka u biološku obitelj (15-ero djece), prelaska u studentski dom (jedno dijete) i prelaska u odgojne ustanove (petero djece).

U Domu za odgoj djece i mladeži Osijek tijekom 2006. godine kroz cjelokupne tretmane bilo je uključeno 268 korisnika, od čega 215 muških korisnika (80%) i 53 ženske korisnice (20%). Osnovni razlozi smještaja djece u ustanovu su manifestacije raznih oblika poremećaja u ponašanju, a koji se iskazuju u vidu: skitnje, bježanja od kuće, prosjačenja, izbjegavanja pohađanja nastave, problema u savladavanju nastavnih sadržaja i ponašanja u školi, nasilničkog ponašanje i vršnjačkog nasilja, vršenja prekršajnih i kaznenih djela (krađe, razbojništvo, seksualni delikti, teške tjelesne ozljede i sl.). Djeca se smještaju u navedenu ustanovu radi dijagnostičke obrade, produženog stručnog postupka, stacionarnog odgojnog rada, te provođenja izrečenih sudskih odgojnih mjera: PBIN uz dnevni boravak, upućivanja u centar za odgoj i upućivanja u odgojnu ustanovu. Djecu zatečenu u skitnji i bjegovima tretmanski pokriva prihvatna stanica. Od navedenog broja djece u tretmanu za 189-ero je prekinut smještaj iz razloga kao što su: završetak tretmana (153 djece), obustava odgojne mjere (četvero djece), završetak školovanja (šestero djece), izmjena odgojne mjere (desetero djece), zbog problema adaptacije (četvero djece), nemogućnosti provođenja tretmana (troje djece), po zahtjevu roditelja (sedmero djece) i drugo (dvoje djece).

U sklopu obilaska triju navedenih ustanova na području Osječko-baranjske županije posjećena je i Stambena zajednica „Breza“, koja je kao udruga osnovana 2001. godine u Čepinskim Martincima i koja ima za cilj promicanje interesa mladih ljudi u postupku uključivanja u društvenu zajednicu te osposobljavanje za samostalan život i koja je prva proizvodna stambena zajednica u Hrvatskoj. Poseban naglasak rada je na prevenciji asocijalnog ponašanja putem kreativnosti. Stambena zajednica pomaže djeci i mladeži kod kojih je izostala obiteljska podrška ili su obiteljski odnosi narušeni na način da boravak u obitelji nije moguć, prilagođena je radom za mlade od 14-21 godine. Rad stambene zajednice temelji se na radno-okupacijskoj terapiji te brizi o kućanstvu, domaćim životinjama, uzgajanju voća i povrća, proizvodnja svijeća, izrada predmeta od drveta. Program rada stambene zajednice Breze temelji se na sličnim Europskim programima. U suradnji sa švicarskim stambenim zajednicama i centrima za socijalnu skrb, udruga provodi program “Doživljajne pedagogije” razmjenjujući volontere i korisnike. Stambenu zajednicu čine dvije grupe sa maksimalnim kapacitetom od osam korisnika. Stambena zajednica „Breza“ dio je sustava socijalne skrbi u Hrvatskoj iako nije državna institucija. Program rada odobren od strane Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi. Načinom rada odstupa od domske skrbi jer funkcionira na principu proširene obitelji.

Obilazak i boravak u ustanovama uz razgovor s ravnateljem i stručnim osobljem, u najvećoj je mjeri korišten za susret i razgovor s djecom, kako bismo iste upoznali s pojmom i sadržajem prava djece, Konvencijom o pravima djeteta, ulogom

pravobraniteljice za djecu, te kako bismo iz razgovora s njima utvrdili da li su njihova prava u cijelosti zaštićena, odnosno ukoliko nisu da stručno osoblje upozorimo na zamijećene nepravilnosti. Neke od primjedbi koje su djeca navela i koje su istovjetne u većini domova odnose se na ponašanje odgajatelja tj. djeca često primjećuju da se odgajatelji „iskaljuju“ na njima zbog osobnih problema te da ih djelatnici doma ne slušaju odnosno ne čuju te da ne postoje ujednačeni kriteriji postupanja prema svojoj djeci. Karakteristično za sve domove je da djeca izražavaju svoje nezadovoljstvo kvalitetom prehrane, a što vjerojatno proizlazi iz činjenice da djeca preferiraju brzu hranu (pizze, hamburgere i sl.). Zajedničko svim običenim domovima je dobra integracija djece s lokalnom zajednicom, na način da djeca nisu stigmatizirana, omogućeno im je primanje posjeta vršnjaka i prijatelja iz škole, uključeni su u športske klubove, kulturno-umjetnička društva i na slobodne aktivnosti organizirane u školi.

U obilasku svih gore navedenih domova uočena je velika razlika što se tiče opremljenosti i uređenosti. Stječe se dojam da ovisno o „spretnosti“ ravnatelja i osobnom angažmanu djelatnika ovisi opremljenost prostora. Nadalje je zamijećeno da je od strane svih ravnatelja domova istaknuta potreba za zapošljavanjem dodatnih stručnjaka, posebno psihologa obzirom da se uočavaju sve složeniji i teži pojavnici oblici poremećaja u ponašanju uzrokovani često neprimjerenim i ugrožavajućim obiteljskim prilikama kojima su djeca bila izložena, od kojih se velik broj odnosi na slučajeve obiteljskog nasilja i potpunog zanemarivanja djece, kao i cijeli niz različitih udruženih smetnji koje se pojavljuju kod djece s problemima psihijatrijske naravi ili različitih ovisnosti kao i angažiranjem vanjskih suradnika koji bi provodili radionice vezane uz nenasilno rješavanje sukoba koji su učestali u običenim institucijama. Također je uočena razlika u suradnji domova i centara za socijalnu skrb. Za razliku od nekih centara koji se kontinuirano informiraju o djeci i posjećuju ih, neki samo formalno odrađuju zakonsku obvezu na način da telefonski kontaktiraju stručnu službu domova, a da nikada nisu obišli djecu i razgovarali s njima. Sljedeći uočen problem odnosi se na dugotrajnost sudskih postupaka vezanih uz lišenje roditeljske skrbi kao i na dugotrajnost kaznenih postupaka zbog kaznenog djela učinjenog na štetu djeteta, te u navedenim slučajevima domovi nemaju nikakve informacije o tijeku postupaka.

Vezano uz navedenu cjelinu smatramo potrebnim skrenuti pozornost na broj djece koja su smještena u domove temeljem Zakona o socijalnoj skrbi obzirom da je iz gore navedenih podataka razvidno da je više od polovice šticećenika smješteno upravo po toj osnovi. U Zakonu o socijalnoj skrbi članak 68 definirano je da je smještaj djece izvan vlastite obitelji moguće osigurati djeci bez roditelja, djeci koju roditelji zanemaruju ili zlorabe svoje roditeljske dužnosti, djeci i mlađim punoljetnicima s poremećajima u ponašanju ili kada to interesi djeteta zahtijevaju. Kada su u pitanju djeca koju roditelji zanemaruju ili zlorabe roditeljske dužnosti ili djeca s poremećajima u ponašanju držimo primjerenijim i ispravnijim izdvajanje djeteta iz obitelji realizirati temeljem Obiteljskog zakona, dakle kao mjeru obiteljsko-pravne zaštite. Neispravnim držimo traženje suglasnosti od roditelja i smještaj temeljem Zakona o socijalnoj skrbi. Skrb izvan vlastite obitelji temeljem Zakona o socijalnoj skrbi može se osigurati djetetu čiji roditelji zbog bolesti, neriješenog stambenog pitanja ili drugih životnih nedaća nisu u mogućnosti privremeno brinuti o djetetu. Dužnost je centara za socijalnu skrb koji je odlučio o smještaju djeteta da se brine o ostvarivanju uvjeta za što brži povratak djeteta u vlastitu obitelj odnosno ukoliko isto nije moguće da iznađe rješenje koje će biti u najboljem

interesu djeteta. S obzirom na navedeno preporuča se Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi odnosno centrima za socijalnu skrb preispitivanje odluka o smještaju djece u domovima socijalne skrbi temeljem Zakona o socijalnoj skrbi.

7.2 KAZNENE USTANOVE

7.2.1 ODGOJNI ZAVOD U POŽEGI

U sklopu ostvarenja svoje Zakonom zacrtane uloge, posjeta ustanovama i uvida u smještajne kapacitete u kojima borave djeca, pravobraniteljica i njena zamjenica, posjetile su Odgojni zavod u Požegi, jedini zavod u Republici Hrvatskoj za smještaj maloljetnih djevojaka. Tom prigodom obišle su prostor u kojem borave djevojke i razgovarale s njima i sa stručnjacima zaposlenim u zavodu.

U Odgojnom zavodu se u trenutku obilaska nalazilo 14 odgajanica. Dvije, koje su nedavno rodile, nalaze se na Odjelu za roditelje Kaznionice. Odjel za roditelje je organizacijski i prostorno unutar Kaznionice, ali u njemu borave i maloljetne roditelje, jer do sada nije bilo stvarne potrebe da se Odjel za roditelje organizira i unutar Odgojnog zavoda. Jedna djevojka je rodila za vrijeme boravka u Zavodu, ali je dijete smješteno u domu za djecu. Ostalih jedanaest odgajanica nema djecu. Zadržavaju se u Zavodu u prosjeku jednu i pol godinu, temeljem sudske odluke.

Prostor u Zavodu omogućava privatnost, ali i zajedništvo te djeluje poticajno. Postoje prostori za specifične aktivnosti: likovne, dramske, tjelesno vježbanje, uzgajanje cvijeća. U Zavodu se ostvaruje program srednjoškolskog obrazovanja i obrazovanja iz tekstilne struke i kuharstva. Ostale mogućnosti ovise o individualnoj odluci i financijskim mogućnostima odgajanica, no nedostaje razmjena informacija između Zavoda i otvorenog doma radi veće mogućnosti školovanja. Sve djevojke rade u tekstilnoj radionici četiri sata dnevno. U sklopu Zavoda formiran je Odjel pojačane skrbi i nadzora tzv. "samica", no navedena mjera rijetko se određuje. Zidovi ove prostorije nisu obloženi kako bi se onemogućio povređivanje pa postoji opasnost od samoozljeđivanja.

U zavodu je zaposleno 13 osoba, od toga četiri odgajatelja i pet pomoćnih odgajatelja. Zdravstvene usluge odgajanicama pruža liječnik specijalist – psihijatar, te dvije medicinske sestre, koji te usluge pružaju i u Kaznionici. Ukoliko je nekoj od njih potrebno bolničko liječenje, ono se osigurava u zatvorskoj bolnici u Zagrebu, a trudnice rađaju u požeškoj bolnici, što može umanjiti predrasude o odgajanicama. Iz razgovora s djevojkama doznajemo da djelatnici iz centara za socijalnu skrb ili suda gotovo uopće ne dolaze u Zavod.

U odnosu na kontakte s roditeljima i obitelji doznajemo da s obje strane postoji malo interesa, a dopušteni kontakt je dva do tri sata. Postoji problem prostora za susrete kao i ostalih sadržaja koji se pod tim podrazumijevaju (npr. wc-a za posjetitelje). Telefoniranje i pošta odgajanicama se kontroliraju. Bjegovi su rijetki ili ih gotovo i nema, zadnji se dogodio prije dvije godine. Među odgajanicama nema tučanjave. Devastacije prostora ili opreme događaju se rijetko, a ako se dogodi od odgajanica se traži naknada (naplata), a uz to redovito slijedi i ograničenje izlazaka. Neke djevojke nemaju kuda otići na vikend ili iskoristiti nagradne dane, a svakako valja spomenuti i problem zapošljavanja kad izađu iz zavoda.

Pravobraniteljica i njena zamjenica tijekom obilaska razgovarale su i sa štićenicama Zavoda. Predstavljena im je osnovna uloga Ureda, podijeljene knjižice – Konvencija o pravima djeteta, te ponuđena mogućnost individualnog kontakta koji je ostvaren sa deset djevojaka koje su za isti izrazile interes.

Na Odjelu za roditelje razgovarale smo sa zatvorskim liječnikom, medicinskim sestrama, jednom kažnjenicom koja ujedno obavlja posao njegovateljice i dvjema roditeljama. Na Odjelu su dvije bebe, u vrijeme posjeta u dobi od jednog do dva i pol mjeseca, koje mogu s majkama biti do svoje treće godine. Od navršene prve godine, pohađaju lokalni vrtić, a odvođe ih djelatnici u civilu. Saznajemo kako se djeca ne pripremaju za odlazak u vrtić, niti se s vrtićem surađuje, ali nema ni problema socijalizacije i neprihvaćenosti djece.

Soba s bebama (u kojoj se nalazi i kažnjenica-njegovateljica) je odvojena od sobe s majkama. Djeca spavaju u dječjim krevetićima, a soba je opremljena i ležaljka za stariju djecu. Zidovi su oslikani, igračke i posteljina odgovarajući.

Jelovnik za bebe činio nam se neprimjerenim te smo o istome zatražili stručno mišljenje Hrvatskog društva za pedijatrijsku gastroenterologiju, hepatologiju i prehranu Hrvatskog liječničkog zbora. Također se uočio problem sveobuhvatne zdravstvene zaštite djece na Odjelu te treba razmišljati o odvajanju ovog dijela zaštite od zatvorskog sustava te izdati djeci civilne zdravstvene knjižice.

S roditeljama i njegovateljicom obavljen je razgovor bez prisutnosti djelatnika. Saznalo se o problemima vezanima uz neslaganje majki i zdravstvenog osoblja u odnosu na dojenje, prehranu i pedijatrijsku skrb.

7.2.2 KAZNIONICA ZA ŽENE POŽEGA

U sklopu obilaska Kaznionice za žene Požega, obavljen je razgovor sa stručnim djelatnicima Kaznionice te je izvršen obilazak kaznioničkih odjela. Osim toga, obavljen je razgovor s kažnjenicama koje su se prije obilaska obraćale Uredu.

U vrijeme posjete Kaznionici u njoj je boravilo 85 kažnjenica. Kaznionica ima prostor za kontakte djece s majkama („razgovornica“) koja ostavlja loš i nehuman dojam, ne djeluje nimalo prijateljski prema djeci, a upitno je koliko su zaposlenici svjesni procesa koji se događaju pri tim kontaktima.

Zaključno, temeljem obilaska Zavoda i Kaznionice te uvida u uvjete i način rada s odgajanicama odnosno kažnjenicama, utvrđeno je kako je potrebno više napora uložiti u: osiguravanje stručne pomoći, savjetovanje i terapijski psihološki ili psihijatrijski rad u Odgojnom zavodu; osiguravanje boljih prostornih, organizacijskih i stručnih uvjeta za kontakte djece s roditeljima zatvorenicama i stvaranje okruženja koje je pogodno za kontakte roditelja i djece. Potrebno je također i praćenje i evidentiranje kontakata djece s majkama zatvorenicama te davanje važnosti provođenja programa resocijalizacije, a posebno je važno uvođenje pedijatrijske supervizije u zdravlju i prehrani te suradnja s vrtićem. Pored navedenog potrebno je trajno voditi evidenciju o broju i obilježjima maloljetne djece i kontakata s roditeljima. Zbog važnosti kontinuiranog susretanja djece i njihovih roditelja u situacijama kad se roditelj/i nalaze na izdržavanju kazne zatvora nužno je osiguravanje uvjeta za to te senzibiliziranje i osposobljavanje stručnjaka i djelatnika koji su u bilo kakvom doticaju s osobama koje služe zatvorsku kaznu.

Nakon obilaska Odgojnog zavoda i Kaznionice za žene u prosincu 2006. i zatraženih mišljenja, cjelovite i sveobuhvatne preporuke će biti upućene Odgojnom zavodu, Kaznionici i Upravi za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa.

O ovoj problematici se izvještava i u poglavlju o pravima djece čiji su roditelji u zatvoru.

8 OSTALE AKTIVNOSTI VEZANE UZ ZAŠTITU I PROMICANJE PRAVA I DOBROBITI DJECE

8.1 IZLAGANJA I SUDJELOVANJA

Pravobraniteljica za djecu i suradnice su u 2006. godini ostvarile niz aktivnosti usmjerenih na zaštitu i promicanju prava i dobrobiti djece. Ove aktivnosti su se ostvarivale putem medijskih priopćavanja, odgovora na gotovo svakodnevne upite novinara o aktualnim događajima ili sudjelovanja u emisijama i na tribinama, izlaganja na stručnim skupovima i stručnim člancima.

Napominjemo da su u razdoblju od 1. siječnja 2006. do 31. ožujka 2006.g., u vremenu nepostojanja čelnika tijela ove aktivnosti bile bitno smanjene zbog nedostatka ovlasti za postupanje.

Izlaganja i sudjelovanja na stručnim skupovima te priopćenja u časopisima grupirali smo u pet tematskih skupina: nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje; obiteljsko-pravna zaštita; djeca s posebnim potrebama; zakonodavstvo i pravo; promicanje prava i educiranje za prava i zaštitu djece.

8.1.1 NA TEMU: NASILJE, ZLOSTAVLJANJE I ZANEMARIVANJE

„Zaštićenost učenika i nastavnika u školi“, izlaganje u sklopu stručnog skupa u organizaciji Zavoda za školstvo pod nazivom "Nasilje među djecom i nad djecom" održanog u Zagrebu od 18. do 19. svibnja 2006. godine. Iznijeto je stajalište i dane su preporuke Ureda pravobraniteljice za djecu vezane uz otvaranje SOS telefona od strane profesora.

„Tko može i kako spriječiti nasilje u obitelji?“, okrugli stol organiziran na inicijativu Hrvatske udruga socijalnih radnika, održan u Zagrebu, 5. srpnja 2006. godine, s ciljem uspostave bolje suradnje na rješavanju sve prisutnijeg problema nasilja u obitelji. U kontekstu navedenog prisutni su upoznati sa sadržajem preporuke Ureda upućene Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi i Ministarstvu unutarnjih poslova, a koje se odnose na unapređenje sigurnosti i zaštite dobrobiti djece smještene u domovima socijalne skrbi.

„Nasilje u obitelji“, okrugli stol na temu *„Tko i kako provodi Protokol?“* organiziran na inicijativu Skloništa za žene obiteljskog nasilja u Osijeku, 22. rujna 2006. godine povodom dana borbe protiv nasilja u obitelji s ciljem osvješćivanja zadaća svih institucija koje su obuhvaćene Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Prisutni su bili upoznati sa iskustvom Ureda vezanim uz nasilje u obitelji i institucijama.

„Nasilje nad i među djecom – iskustva Ureda pravobranitelja za djecu“, plenarno predavanje na II Konferenciji socijalnih radnika pod nazivom *„Nasilje u društvu – izazov suvremenom socijalnom radu“* u organizaciji Hrvatske udruge socijalnih radnika. Konferencija je održana u Zagrebu od 14. do 16. studenog 2006. godine. Tema konferencije posvećena je raznim oblicima nasilja u društvu, načinima na koje se na njih reagira i posljedicama koje nasilje ima na osobe same, ali i na djelatnike socijalne skrbi.

„*Seksualno nasilje - prijedlozi izmjena zakona, zaštita žrtava i razvoj preventivskih programa*“, okrugli stol povodom Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama u organizaciji Odbora za ravnopravnost spolova u suradnji s Uredom za ravnopravnost spolova Vladom Republike Hrvatske i nevladinom udrugom "Ženska soba " iz Ženske mreže Hrvatske, održan u Zagrebu 23. studenog 2006. godine. Iznijeta su stajališta Ureda i prijedlozi za unapređenje zaštite djece od svih oblika nasilja, predložena je potreba izmjene Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, pooštavanje sankcija za one počinitelje koji ugovaraju prisilne maloljetničke brakove, kao i jačanje mreže ustanova za pomoć i podršku djeci žrtvama nasilja, podržan je prijedlog izmjena Kaznenog zakona na način da se "seksualno uznemiravanje" sankcionira kao kazneno djelo te je ukazano na važnost rada sa počiniteljima seksualnog nasilja kao i na potrebu uvođenja licenci za sve one koji rade s djecom.

„*Nasilje nad i među djecom*“, 1. edukacijska radionica za obiteljske savjetovatelje na temu „Nasilje u obitelji“ u organizaciji Hrvatskog Caritasa u Duhovnom centru Marijinih sestara u Blaškovcu, 29. studenog 2006. godine, u sklopu koje su prisutni upoznati s iskustvom Ureda vezanim uz nasilje u obitelji i institucijama (odgojno-obrazovnim i domovima) tijekom 2004. i 2005. godine. U zasebnom području izlaganja bilo je riječi o pedofiliji.

„*Uloga psihologa u zaštiti djece od nasilja i zlostavljanja – pogled iz Ureda pravobraniteljice za djecu*“, izlaganje na interdisciplinarnom znanstveno-stručnom skupu pod nazivom „Psihologija nasilja i zlostavljanja“, u organizaciji Studija psihologije Filozofskog fakulteta Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku i Društva psihologa Osijek, Osijek, od 30. studenog do 1. prosinca 2006. godine.

8.1.2 NA TEMU: OBITELJSKO-PRAVNA ZAŠTITA

„*Nadzor nad izvršavanjem roditeljske skrbi*“, izlaganje u okviru predstavljanja UNICEF-ovog projekta "Djeca u javnoj skrbi“, održano u Zagrebu od 3. do 5. svibnja 2006. godine.

„*Provođenje mjere nadzora nad izvršenjem roditeljske skrbi*“, izlaganje u sklopu projekta "Djeca u javnoj skrbi“ u organizaciji UNICEF-a, održano u Našicama od 29. do 30. lipnja 2006. godine. Izlaganje je bilo namijenjeno djelatnicima socijalne skrbi.

„*Obiteljsko-pravna zaštita jednoroditeljskih obitelji : pravo na uzdržavanje*“, radionica u organizaciji Udruge „LET“ iz Zagreba, a u sklopu projekta Edukacijskog centra za samohrane roditelje, održana 28. studenog 2006. godine u Zagrebu u sklopu koje je dana preslika zakonskih propisa koji reguliraju ovu materiju te je ukazano na probleme u realizaciji prava na uzdržavanje.

8.1.3 NA TEMU: DJECA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

„*Prava djece s teškoćama u razvoju, od ideala do stvarnosti*“ izlaganje na šestoj međunarodnoj konferenciji u organizaciji Saveza društava defektologa Hrvatske pod nazivom „Živjeti zajedno“ održanoj u Varaždinu 20. travnja 2006. godine.

„*Uloga Ureda pravobraniteljice za djecu u zaštiti prava djece s teškoćama u razvoju*“, izlaganje na tribini u organizaciji Društva „Naša djeca“, Nova Gradiška održanoj u svibnju 2006. godine. Tom je prigodom predstavljen Ured kao i iskustva i podaci Ureda

za 2005. godinu, a koji su se odnosili na prijave povreda prava djece s teškoćama u razvoju.

„*Međunarodni i nacionalni okvir za zaštitu i dobrobit djece s teškoćama u razvoju*“, „*Djeca u fokusu Ureda pravobranitelja za djecu*“, predavanja u sklopu projekta „Dijete u fokusu“ u organizaciji Udruge „Baranjsko srce“, održana u Belom Manastiru 9. lipnja 2006. godine.

Autorstvo djelatnica Ureda: Gabelica Šupljika, M., Opačak, T., Radmilo E., u časopisu „S Vama“, br. 2/3, u izdanju Udruge „Idem“, članak pod nazivom „Neki pogledi na specifične teškoće u učenju na temelju opažanja Ureda pravobranitelja za djecu“.

Autorstvo djelatnica Ureda: Opačak, T., Gabelica Šupljika, M., u časopisu „Autizam“, br. 1 (26), članak pod nazivom „Uloga Ureda pravobranitelja za djecu u zaštiti prava djece s teškoćama u razvoju“.

8.1.4 NA TEMU: ZAKONODAVSTVO I PRAVO

„*Dvojbene situacije hrvatske prakse u primjeni obiteljsko-pravnih mjera zaštite djece*“, radionica održana na Katedri za obiteljsko pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu 25. travnja 2006. godine, namijenjena studentima druge godine prava.

Screening u Bruxellesu, pravobraniteljica za djecu sudjelovala je kao članica radne skupine u eksplanatornoj fazi analitičkog pregleda zakonodavstva (*screening*) za poglavlje Pravosuđe i temeljna ljudska prava (Poglavlje 23), 7. i 8. rujna te 17. i 18. listopada 2006. godine u Bruxellesu.

8.1.5 NA TEMU: PROMICANJE PRAVA I EDUCIRANJE ZA PRAVA I ZAŠTITU DJECE

„*Građanska i profesionalne odgovornosti u zaštiti djece*“, izlaganje namijenjeno djelatnicima vrtića, održano na Odgojiteljskom vijeću u Dječjem vrtiću „Matija Gubec“ u Zagrebu 4. travnja 2006. godine. Sudionicima je predstavljen institut pravobranitelja za djecu, problematika s kojom se Ured susretao u 2004. i 2005. godini te obveze djelatnika vrtića u slučaju sumnje na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje. Temeljno pitanje bilo je vezano uz odluku Poglavarstva Grada o boravku djece u vrtićima do 20 sati.

„*Iskustva Ureda pravobraniteljice za djecu*“, predstavljanje Ureda u sklopu Godišnje skupštine Saveza društava Naša djeca, održano u Zagrebu 22. travnja 2006. godine.

„*Predškolsko dijete i psiholog-zašto je rad s malom djecom velik i važan posao – vizura Ureda pravobraniteljice za djecu*“, okrugli stol sekcije predškolskih psihologa pod nazivom "Zašto je rad s malom djecom velik i važan posao", a u sklopu Prvog hrvatskog kongresa primijenjene psihologije pod nazivom "Psiholozi u unapređenju i zaštiti zdravlja - interdisciplinarni pristup" održanom u Zagrebu od 26.-29. travnja 2006. godine. Tema izlaganja bila su stajališta Ureda pravobranitelja za djecu, s posebnim naglaskom na participaciji svih subjekata društva te građanskoj i profesionalnoj odgovornosti svih onih koji rade s djecom.

„*Konvencija o pravima djeteta i mediji – Uloga pravobranitelja za djecu*“, „*Dijete i vijest o djetetu*“, predavanje i radionica u sklopu seminara „Djeca i mediji“ u organizaciji

Međunarodnog centra za obrazovanje novinara, održani u Opatiji od 19. do 21. svibnja 2006. godine.

„*Sustav vrijednosti*“, izlaganje na javnoj tribini u organizaciji Društva naša djeca Šibenik, 26. svibnja 2006. godine.

„*Prava i odgovornosti*“, radionica u okviru 12. škole ljudskih prava u organizaciji Hrvatskog helsinškog odbora, održana u Božavi na Dugom otoku, 22. lipnja 2006. godine.

„*Dječja prava*“, izlaganja u okviru 12. Ljetne škole demokracije u organizaciji Hrvatskog debatnog društva koje okuplja oko 200 sudionika. Srednjoškolski debatanti su, kroz debatu, obrađivali temu dječjih prava u tezi "Republika Hrvatska treba bolje skrbiti o zaštiti dječjih prava unutar obitelji". Predavanja su održana u Rogaču na otoku Šolti, od 20. do 27. kolovoza 2006. godine.

„*Iskustva Ured pravobraniteljice za djecu*“, izlaganje u sklopu seminara "Osposobljavanje mladih pripadnika nacionalnih manjina" u organizaciji Vladinog Ureda za nacionalne manjine, održano u Stubičkim Toplicama od 30. kolovoza do 2. rujna 2006. godine. Dio predavanja se odnosio na informiranje o pravima djece, kao i o temeljnom dokumentu koji ta prava propisuje - Konvenciji o pravima djeteta.

„*Pravobranitelj za djecu, hrvatski model-projekcija jačanja i razvoja*“, izlaganje u Hrvatskom saboru sklopu Konferencije na temu "Jačanje uloge pravobranitelja u Republici Hrvatskoj" održano 25. rujna 2006. u organizaciji Centra za ljudska prava i Misije OEES-a u Republici Hrvatskoj

„*Iskustvo Ureda pravobraniteljice za djecu – gospodarsko iskorištavanje djece*“, izlaganja u okviru Okruglog stola na temu "Zaustavimo trgovanje ljudima" u organizaciji Udruge Romi za Rome Hrvatska, Ureda za ljudska prava RH, Misije OEES - a u Republici Hrvatskoj, Ureda za migracije i Studijskog centra socijalnog rada, održana u Čakovcu 19. listopada i u Zagrebu 22. studenog 2006. godine. Povod održavanja Okruglih stolova bila je ukazivanje na probleme s kojima se susreće romska zajednica u Republici Hrvatskoj kao što su organizirano prosjačenje, maloljetnički brakovi te iskorištavanje dječjeg rada.

„*Iskustva Ureda pravobraniteljice za djecu*“, izlaganje u okviru Dana novinarstva održanih u Opatiji od 17. do 19. studenog 2006. godine čija je tema bila "Profesionalizam i novinarska etika", a u sklopu čega su prisutni upoznati sa iskustvima rada Ureda pravobraniteljice za djecu u odnosu na položaj djece u medijima, sa uočenim problemima kao i o preporukama Ureda vezanim za zaštitu prava djece u medijima.

„*Zašto su nam važni pozitivni sadržaji za djecu i o djeci?*“, izlaganje u okviru okruglog stola koji je održan na inicijativu Ureda pravobraniteljice za djecu na temu „Pozitivni sadržaji za djecu i o djeci“ u Zagrebu 17. studenog 2006. godine.

„*Prava djece, dječji vrtić i psiholog*“ izlaganje na poziv Sekcije za predškolsku psihologiju, održano u Dječjem vrtiću „Šumska jagoda“ 14. prosinca 2006. godine. Tijekom rasprave bilo je govora o pravima djece u dječjim vrtićima kao i o mogućnostima suradnje psihologa koji rade u dječjim vrtićima i Ureda pravobraniteljice za djecu.

Koautorsvo u izvješću: „Neumreženi: Lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj“, Zagreb, 2006.

Povezivanje sadržaja nastave kolegija Edukacijske psihologije s pravima i dobrobiti djece na Studiju razredne nastave Visoke učiteljske škole u Petrinji za oko 250 studenata ljetnog semestra 2005/2006 šk. godine i 2006/2007.

8.2 MEĐUINSTITUCIONALNA I DRUGA SURADNJA

Suradnja pravobraniteljice za djecu s drugim institucijama, tijelima, udruženjima i nevladinim udrugama izuzetno je važan segment rada Ureda, upravo s ciljem izgradnje cjelovitog sustava zaštite i promicanja prava i interesa djece te za sprječavanje štetnih djelovanja koja ugrožavaju njihova prava i interese, što je jedna od obveza koja proizlazi iz Zakona o pravobranitelju za djecu. Bez adekvatne suradnje sa svim akterima u društvu, koji imaju za cilj zaštitu i unapređenje prava i interesa djece, unapređenje na ovom području bilo bi nemoguće postići. Međuinstitucionalna suradnja tako je predstavljala dio svakodnevnih poslova, od kojih posebno spominjemo najistaknutije.

8.2.1 PREDSJEDNIK REPUBLIKE HRVATSKE

Povodom Dana Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta i Međunarodnog dana djece, pravobraniteljica za djecu i njene zamjenice susrele su se s predsjednikom Republike Hrvatske Stjepanom Mesićem, kojeg su upoznale s aktivnostima Ureda istaknuvši kako bi prava djece trebala imati prednost u ostvarenju u odnosu na prava odraslih te da je u tom smislu potrebna povećana odgovornost ne samo onih koji rade s djecom nego i javnih djelatnika, političara i medija. Komentirajući štrajk učitelja i profesora, koji se događao upravo u vrijeme susreta s predsjednikom, pravobraniteljica za djecu i predsjednik Mesić upozorili su da se ne smije zaboraviti na djecu ni u trenucima kad se odrasli bore za svoja prava. Nadalje, pravobraniteljica je istaknula kako je potrebno izdvojiti dodatna sredstva za školovanje i zapošljavanje stručnjaka za rad s djecom. Predsjednik Mesić obećao je tijekom 2007. godine posjetiti Ured pravobraniteljice za djecu.

8.2.2 SUDJELOVANJE U RADU RADNE SKUPINE ZA IZRADU PERIODIČNOG IZVJEŠĆA RH O PROVEDBI MEĐUNARODNE KONVENCIJE O UKIDANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE

U skladu s člankom 9. stavkom 1. *Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije*, Republika Hrvatska je kao njena potpisnica preuzela obvezu podnošenja izvješća o mjerama poduzetim u skladu s Konvencijom i to u roku godine dana nakon stupanja na snagu Konvencije te svake dvije godine, odnosno svaki put kada to *Odbor za uklanjanje rasne diskriminacije* zatraži. Na poziv Ureda za ljudska prava Vlade RH Ured pravobraniteljice za djecu je putem svog predstavnika sudjelovao u radu Radne skupine za izradu VI, VII i VIII periodičnog Izvješća RH o primjeni Međunarodne konvenciji o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije. Radna skupina je tijekom 2006. godine izradila nacrt izvješća o mjerama poduzetim na ukidanju svih oblika diskriminacije. U izvješću je kao posebna točka istaknuta uloga pravobraniteljice za djecu kao tijela osnovanog u cilju promicanja ljudskih prava i suzbijanja svih oblika diskriminacije.

8.2.3 CENTAR ZA LJUDSKA PRAVA

Zamjenice pravobraniteljice sudjelovale su na konferenciji „Jačanje uloge pravobranitelja u Republici Hrvatskoj“ održanoj u Zagrebu 25. rujna 2006. godine u organizaciji Centra za ljudska prava i Misije OEES u Hrvatskoj, s ciljem izrade konkretnih preporuka za jačanje djelotvornosti institucije pravobranitelja u Republici Hrvatskoj. Mr. sc. Marija Gabelica Šupljika održala je izlaganje na temu „Pravobranitelj za djecu, hrvatski model – projekcija jačanja i razvoja“

Na temelju izlaganja i rasprave usuglašeni su, među ostalim, zaključci i preporuke o potrebi zadržavanja i osnaživanja zasebnih postojećih pravobraniteljstava za posebno osjetljive skupine te u tom smislu i osnivanja posebnog pravobraniteljstva za osobe s invaliditetom.

U ovom izvještajnom razdoblju započeta je suradnja i s mnogim drugim institucijama kao što su Državno odvjetništvo, Pučki pravobranitelj, Zaklada za međunarodnu pravnu pomoć, Savez društava Naša djeca, itd., koja je nastavljena i u ovoj godini.

8.2.4 INICIJATIVA ZA SURADNJU S LOKALNOM ZAJEDNICOM

Obiteljskim zakonom regulirana je materija uzdržavanja, a člancima 209. i 210. određeno da su roditelji dužni uzdržavati svoje maloljetno dijete, kao i dijete koje se redovito školuje i nakon punoljetnosti. Ta obveza roditeljima je utvrđena i godinu dana nakon završetka školovanja, ako se dijete ne može zaposliti, odnosno i punoljetnom djetetu koje zbog bolesti, mentalnog ili tjelesnog oštećenja nije sposobno za rad dok ta nesposobnost traje.

Suočeni s problemom velikog broja djece koja ne ostvaruju to svoje pravo, odnosno kojima je povrijeđeno pravo na uzdržavanje od strane roditelja s kojim ne živi, a ponukani brojnim slučajevima u kojima nam se gotovo svakodnevno obraćaju roditelji, a i sama djeca, jer ne znaju na koji način osigurati da se ovo djetetovo pravo poštuje, predložili smo svim gradonačelnicima u RH da, ovisno o svojim mogućnostima a u cilju zaštite interesa djece, pomognu u ostvarenju ovog dječjeg prava. Naime, mnogi roditelji, a posebice oni s kojima djeca nastavljaju živjeti, susreću se s puno problema u svakodnevnoj organizaciji života i teško se snalaze u novonastalim situacijama. To osobito dolazi do izražaja kad su i materijalno nedostatno osigurani. Mnogima od njih utvrđeni iznos doprinosa za uzdržavanje djeteta nesumnjivo čini značajnu stavku u raspoloživim sredstvima za život. Vrlo često roditelj, s kojim dijete živi, sam podnosi tužbu za uzdržavanje ili povišenje uzdržavanja te zatim pokreće postupak ovrhe, jer nema sredstava za plaćanje usluga odvjetnika. Mnogi od njih teško se snalaze u tim postupcima i od velike koristi bi im bila pomoć odvjetnika čime bi ujedno bili rasterećeniji u ostvarenju ovog djetetovog prava, a time i više usmjereni na neposrednu, vrlo zahtjevnju svakodnevnu roditeljsku ulogu. Mišljenja smo da gradovi odnosno njihova poglavarstva igraju značajnu ulogu u životu svojih građana pa smo stoga preporučili da se uključe na način da u svojim gradskim proračunima osiguraju sredstva, prema potrebi, a temeljem podataka centara za socijalnu skrb na pojedinom području, plaćanje usluga odvjetnika te tako doprinesu zaštiti dječjih prava.

Iako je preporuka upućena svim gradonačelnicima u RH, odgovor i spremnost na suradnju u rješavanju ovog problema stigao je samo od malog broja (svega desetak) njih.

Kako je u međuvremenu postignut dogovor s Hrvatskom odvjetničkom komorom, o čemu je dana informacija u dijelu koji se odnosi na Hrvatsku odvjetničku komoru, odustalo se od ovakvog načina rješenja ovog, za djecu izuzetno značajnog, pitanja.

8.2.5 SURADNJA S POLIKLINIKOM ZA ZAŠTITU DJECE GRADA ZAGREBA

Budući je Poliklinika za zaštitu djece Grada Zagreba svojom djelatnošću i obilježjima jedinstvena ustanova u Hrvatskoj, te predstavlja model koji je pokazao svoju efikasnost i nužnost u području zaštite djece bliska suradnja Ureda pravobraniteljice za djecu s Poliklinikom može bitno unaprijediti tu zaštitu.

Mišljenja smo kako osim uobičajene komunikacije u pojedinačnim slučajevima Ured i Poliklinika mogu zajednički biti usmjereni i na opće ciljeve usmjerene dobrobiti djece. Ured kao mjesto zaštite, praćenja i promicanja prava i interesa djece, a Poliklinika kao mjesto pružanje psihološke, socijalne, psihijatrijske, defektološke i pedijatrijske pomoći djeci s različitim traumatskim iskustvima.

Suradnja i efikasno djelovanje u svrhu zaštite djece i njihovih prava bile su glavne teme razgovora stručnjaka zaposlenih u Poliklinici i pravobraniteljice i njezinih suradnica u studenom 2006. Razgovaralo se i o problemima s kojima smo se susretali u svom dosadašnjem radu.

S obzirom na broj djece iz svih krajeva Republike Hrvatske koja su u tretmanu Poliklinike, naglašena je potreba i nužnost osnivanja ustanova poput Poliklinike, koje bi zapošljavale sve potrebne stručnjake i bile specijalizirane za pružanje pomoći djeci s različitim traumatskim iskustvima i u drugim gradovima Hrvatske.

8.3 SURADNJA S NEVLADINIM I DRUGIM ORGANIZACIJAMA

Važnost suradnje nevladinih udruga i državnih tijela neupitna je i izuzetno važna za provođenje brojnih projekata čiji je cilj unapređenje položaja djece u društvu te bolja zaštita njihovih prava i interesa. Zajedničko djelovanje nužno je i s aspekta poštovanja načela najboljeg interesa djece, obveze koja proizlazi iz Konvencije o pravima djeteta. Kako pravobraniteljica za djecu ima ovlasti predlagati poduzimanje mjera za izgradnju cjelovitog sustava zaštite i promicanja prava i interesa djece, to nam je suradnja s organizacijama civilnog društva iznimno važan segment redovitog obavljanja poslova.

U 2006. godini održani su brojni susreti s Koordinacijom udruga za djecu u Republici Hrvatskoj, ali i sa pojedinim nevladinim udrugama, bilo da se radi o udrugama roditelja (RODA, LET, GROZD, Bios), udrugama osoba s invaliditetom (HSUTI, IDEM, PUŽ, Hrvatski savez slijepih, OKO, Dodir, Hrvatski savez gluhih i nagluhih, SMA.T, Udruga za promicanje inkluzije, Hrvatska zajednica za Down sindrom), udrugama koje se uz „opća“ ljudska prava bave i pravima djece (Hrvatski helsinški odbor, Hrvatski pravni centar, Cesi, B.a.B.e.), udrugama koje u središtu pozornosti imaju pojedine aspekte prava djece (CIVITAS, Hrvatski debatni klub, Savez društava Naša djeca, Hrabri telefon).

Ističemo intenzivnu suradnju sa Savezom društava Naša djeca tijekom 2006. godine. Savez društava Naša djeca Hrvatske je dragovoljna nevladina neprofitna humanitarna i edukativna udruga građana za opću korist i dobrobit djece. Cjelokupna programska aktivnost Saveza DND-a zasniva se na odredbama Konvencije UN-a o pravima djeteta te na željama, interesima i potrebama djece i roditelja.

Ured pravobraniteljice za djecu podržava rad Saveza i ističe ga kao pozitivan primjer te uzor rada s djecom. Pravobraniteljica za djecu i njezine suradnice prisustvovala su važnim sastancima i događanjima u organizaciji Saveza društava Naša djeca Hrvatske.

Sudjelovali smo na godišnjoj skupštini Saveza društava Naša djeca, predstavljajući instituciju Pravobranitelja za djecu i rad Ureda. U Uredu pravobraniteljice za djecu održan je sastanak s predsjednicom Saveza društava Naša Djeca, Aidom Salihagić-Kadić kao i tajnikom Saveza, Emilom Paravinom. Razgovaralo se o mogućim oblicima suradnje. Pravobraniteljica je prihvatila prijedlog Saveza i postala ambasador DND-a u svrhu promocije prava djeteta.

Pravobraniteljica za djecu savjetnica pravobraniteljice su sudjelovale na tribini i susretu s roditeljima djece s teškoćama u razvoju, u organizaciji društva Naša djeca Nova Gradiška. Pravobraniteljica je predstavila rad Ureda, a savjetnica je iznijela iskustva i podatke za 2005.godinu, koji se odnose na prijave povreda prava djece s teškoćama u razvoju.

U raspravi koja je uslijedila, pravobraniteljici su uz brojna pitanja iznesena i negativna iskustva te problemi roditelja djece s teškoćama u razvoju.

Pravobraniteljica je sudjelovala na javnoj tribini koju je organiziralo društvo Naša djeca Šibenik i održala izlaganje pod nazivom «Sustav vrijednosti». Sudionici su bili i dječja gradonačelnica sa svojih troje suradnika, predstavnici državnog odvjetništva, centra za socijalnu skrb, srednje škole, građani i mediji.

Tijekom rasprave, zamjenik dječje gradonačelnice postavio je pitanje «Zašto je pivo zakonom proglašeno kao hrana? Na taj način pivo mogu kupovati i djeca, nema nikakve zapreke i napiju se». Jedno od pitanja bilo je koje je stajalište pravobraniteljice o uvođenju obveznog testiranja na drogu za srednjoškolce? Djeca su pitala zašto je tako loše stanje školskih igrališta, opasna su za djecu, može li se tu nešto napraviti? Nadalje, bilo je razgovora o radu državnog inspektorata, odnosno izostanku njihova rada kad je u pitanju zaštita djece. Postavljeno je i pitanje suradnje Ureda pravobraniteljice za djecu s inspektoratom.

Prisutne je zanimalo da li je Ured pravobraniteljice za djecu doista samostalan i nezavisan u svom radu kao što to piše u zakonu, ima li utjecaja na zakonodavnu vlast, odnosno uvažavaju li se naša stajališta i preporuke.

Bili smo nazočni u Lovranu gdje je održana 13. smotra dječjeg stvaralaštva društava Naša djeca Hrvatske pod motom "Radost, igra i stvaralaštvo djece".

8.4 IZDAVAŠTVO I PROMIDŽBENA DJELATNOST

U 2006. godini tiskali smo knjižicu u kojoj je Konvencija o pravima djeteta i Zakon o pravobranitelju za djecu tiskan u svojoj integralnoj verziji, ali i na jeziku bliskom djeci. Time smo ispunili još jednu obvezu iz Zaključnih komentara Odbora za prava djeteta o približavanju Konvencije, ali i pravobraniteljice kao njihove glasnogovornice, djeci samoj. Knjižica je tiskana u 1000 primjeraka. Kao što je već spomenuto, tiskana je Konvencija o pravima djeteta na Brailleovom pismu u nakladi od 500 primjeraka. Istovremeno, snimljen je zvučni zapis teksta Konvencije u 1000 primjeraka.

U okviru vlastite promidžbene djelatnosti, odnosno tiskanja promidžbenog materijala, tiskali smo plakate formata A2 i B1 s temom četiri prava djece iz Konvencije o pravima djece, blokove A6 s istom temom, zidne i džepne kalendare, omotne mape, vrećice, bojanke, čestitke i pozivnice, sve s temom prava djece. Vizualni identitet Ureda pravobraniteljice osmislila je svojim ilustracijama gđa. Sanja Rešček, ilustratorica za djecu, te se tiskanjem promidžbenog materijala s prepoznatljivim ilustracijama kojima se pojašnjavaju pojedina prava iz Konvenciji, želimo još više približiti djeci, ali i odraslima.

9 SUSRETI, SURADNJA I DRUŽENJA S DJECOM

Pravobraniteljica za djecu, prema Zakonu o pravobranitelju za djecu, upoznaje i savjetuje djecu o načinu ostvarivanja i zaštite njihovih prava i interesa te surađuje s djecom, potiče ih na izjašnjavanje i uvažava njihovo mišljenje. Ovo ostvaruje direktnim kontaktom s djecom ili pisanim materijalima, putem web stranice (www.dijete.hr) i medijskim porukama upućenima djeci.

Iskustvo Ureda je da djeca rijetko prijavljuju povredu svoga prava. To za njih uglavnom čine odrasli. Zbog toga nam je važno utjecati na pojačavanje sudjelovanja djece u društvu, posebice u zbivanjima koje ih se direktno tiču jer „život desetogodišnjaka poznaje najbolje desetogodišnjak“, a odrasli ga trebaju čuti, uvažavati njegovo mišljenje u skladu s dobi i zrelošću te istodobno djelovati u njegovu najboljem interesu.

Da bi pravobraniteljica mogla biti što bolja glasnogovornica djece posebno su joj dragocjeni susreti i druženja s djecom koji su se ove godine odvijali u Uredu, školama, kampu, domovima socijalne skrbi i kaznenom zavodu. Uključivali su djecu i mlade iz ljetnih škola, debatnog društva, vijeća učenika, udruga nacionalnih manjina, gradskog vijeća i dječje bolnice. Također joj je važno čuti što veliki broj djece misli o određenim temama pa ih to, osim u osobnom kontaktu, pita putem upitnika i anketa.

9.1 DJEČJI TJEDAN U UREDU PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU

Prvi tjedan u mjesecu listopadu obilježava se tradicionalno kao Dječji tjedan. Ured pravobraniteljice za djecu uvijek je otvoren djeci i svima koji brinu o njima i njihovu razvoju. Ali u dječjem tjednu, od 3. do 9. listopada 2006. vrata Ureda djeci smo otvorili na još jedan način. Namjera nam je bila omogućiti djeci da osim kontakta i upoznavanja s ljudima koji su u Uredu zbog njih, upoznaju dječja prava kroz radionicu, rad u maloj grupi i zajedničku aktivnost.

Došli su nam oni najmlađi, djeca iz dvaju hrvatskih vrtića, **zagrebačkog Različka i čakovečkog Pirga**. Njih dvadesetak, u dobi od četiri do šest godina su se tijekom dvosatnog druženja kroz igru, radionice i prilagođenu im prezentaciju upoznali s dječjim pravima.

Potom nas je posjetilo dvadesetak učenika i učenica šestog razreda **Osnovne škole Ljubljanića** koja su kroz razgovor, igraonicu i druženje sa savjetnicama učili o svojim pravima. Pred kraj druženja učenici su preuzeli ulogu novinara te pravobraniteljicu pitali mnogo toga, o čemu će pisati u školskom časopisu. Krajem tjedna učenice **srednje Upravno i birotehničke škole** su kroz radionicu učile o pravima djeteta, a po završetku radionica govorile su o njihovim pravima u obitelji, školi i društvu. Učenice su ispunile i upitnik kojim su procijenile stanje prava djece u Hrvatskoj.

Za vrijeme trajanja Dječjeg tjedna i dana Otvorenih vrata Ureda pravobraniteljice za djecu nabavili smo električni uređaj za svladavanje arhitektonskih barijera kojeg ćemo postavljati na stubište kad god to bude potrebno. Na taj način konačno smo postali pristupačni djeci i odraslima s tjelesnim invaliditetom koji do sada nisu mogli lako doći do nas i savladati stube do našeg ulaza. Demonstraciji rada novog uređaja prisustvovala su i učenice **4. razreda Zdravstvenog učilišta u Zagrebu**, aktivno sudjelujući i

uvježbavajući rukovanje uređajem. Tada je naglašena važnost suradnje s budućim fizioterapeutima u praćenju i podršci djece s motoričkim poremećajima.

9.2 SURADNJA S HRVATSKIM DEBATNIM DRUŠTVOM

Hrvatsko debatno društvo je nevladina, neprofitna udruga koja se bavi edukacijom mladih osnovnoškolske i srednjoškolske dobi na području cijele Hrvatske putem debate. Debata je argumentirana i strukturirana rasprava koja potiče kritičko razmišljanje, uči civiliziranoj raspravi te kako jasno i argumentirano izraziti svoje stavove. Hrvatsko debatno društvo okuplja oko 60 srednjoškolskih i 20 osnovnoškolskih debatnih klubova iz cijele Hrvatske. Program se provodi od 1994. god. Prije tri godine natjecanja Hrvatskog debatnog društva su uvrštena u Vremenik i priznata od strane Zavoda za školstvo RH. Program se sastoji od debatnih seminara, radionica (logika, retorika, politička filozofija, kritičko mišljenje, politička komunikologija), debatnih turnira i Ljetne škole demokracije.

U organizaciji društva, u Rogaču na otoku Šolti, od 20. do 27. kolovoza održavala se 12. Ljetna škola demokracije. Škola okuplja oko 200 sudionika (debatanti, debatni treneri, debatni voditelji, debatni suci i gosti predavači). Srednjoškolski debatanti su, kroz debatu, obrađivali temu dječjih prava u tezi „RH treba bolje skrbiti o zaštiti dječjih prava unutar obitelji“.

Da bi se debatanti kvalitetnije pripremili za debatu, ali i stekli znanja korisna u daljnjem životu i obrazovanju, organizatori su pozvali predstavnicu Ureda pravobraniteljice za djecu da održi predavanje na temu dječjih prava.

Uspješno započetu suradnju nastavili smo s pozivom debatantima da sudjeluju na okruglom stolu „Pozitivni sadržaji za djecu i o djeci“. Debatanti (učenici Privatne klasične gimnazije i Pete gimnazije u Zagrebu te studenti prve godine Pravnog fakulteta) su raspravljali o pitanju odgovornosti za sadržaje kojima su djeca izložena kroz medije. Afirmacijska ekipa smatrala je da bi i sami mediji, zbog svoje velike odgovornosti i moći, trebali dječji program koncipirati na način da djecu ne izlažu negativnim (pogotovo nasilnim) sadržajima. Negacijska je pak ekipa tvrdila da mediji (osobito televizija) nemaju odgovornost prema svojim (mladim) gledateljima, zbog toga što su roditelji dužni biti glavni socijalizacijski faktor. Na kraju debate publika, ostali sudionici okruglog stola, procijenila je da je negacijska ekipa, dakle ona koja se zalagala za angažman roditelja, obavila bolji posao – negacijska ekipa je u ovoj debati pobijedila. Iako se na kraju debate ne postiže slaganje afirmacijske i negacijske ekipe, ova je rasprava služila upozoravanju na važno pitanje *čija je odgovornost* za sadržaje kojima su djeca izložena, te sukladno tome, što bi se moglo i trebalo činiti kako bi djeca bila izložena pozitivnijim sadržajima.

Posebna vrijednost sudjelovanja debatanata je u tome što smo iz prve ruke čuli razmišljanja i stavove mladih, čije bi mišljenje svakako trebalo respektirati i ugraditi u buduća djelovanja Ureda i drugih društvenih tijela i institucija, osiguravajući im pravo na participaciju.

9.3 ŠKOLA LJUDSKIH PRAVA ZA MLADE HRVATSKOG HELSINŠKOG ODBORA

Škola ljudskih prava za mlade Hrvatskog helsinškog odbora, tijekom ljetnih i zimskih praznika, zainteresiranim srednjoškolcima iz cijele Hrvatske pokušava pojasniti i približiti pojam i sadržaj ljudskih prava. Tijekom sedam dana stručnjaci iz različitih područja govore o temama kao što su problematika ljudskih prava općenito, individualna i kolektivna ljudska prava, identiteti, stereotipi i predrasude, nesnošljivost, dezinformacije i neprofesionalizam u hrvatskim medijima, međunarodno humanitarno pravo, prava djece i mladih, rod i spol/ženska prava, policija i ljudska prava, azil u Republici Hrvatskoj, „Kako, kada i zašto Europski sud u Strassbourgu”, aktivizam u praksi, struktura državne uprave i način intervencije prema nadležnim tijelima, direktna zaštita ljudskih prava, izrada projekata. Sudionicima škole prikazuju se i filmovi o ljudskim pravima.

U radu 12. i 13. škole, u lipnju i siječnju (uključujući period pisanja izvješća) sudjelovala je kao predavač i savjetnica pravobraniteljice za djecu, govoreći polaznicima o pravima djece i mladih, te ih upoznavajući s ulogom, zadaćom i načinom funkcioniranja Ureda pravobraniteljice za djecu, kao neovisnog tijela praćenja stanja prava djece u Hrvatskoj i instituta zaštite dječjih prava. U iskustvenom dijelu, kroz radionice su se obrađivale teme: „prava i odgovornosti“, te „četiri grupe dječjih prava“.

Srednjoškolci su pozvani na daljnju suradnju s Uredom pravobraniteljice za djecu, u smislu informiranja o ugroženosti pojedinih prava djece i mladih s kojima se susreću, te participacije u kreiranju najboljih načina zaštite tih prava.

9.4 OSPOSOBLJAVANJE MLADIH PRIPADNIKA NACIONALNIH MANJINA

Vladin Ured za nacionalne manjine organizirao je u Stubičkim Toplicama od 30. kolovoza do 2. rujna seminar „Osposobljavanje mladih pripadnika nacionalnih manjina“. Seminaru su prisustvovali mladi predstavnici udruga nacionalnih manjina (Čeha, Roma, Rusina i Ukrajinaca, Slovenaca, Srba), kojima su stručnjaci iz različitih područja govorili o pravima i mogućnostima zaštite prava nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj. Predstavnica Ureda pravobraniteljice za djecu je održala predavanje u kome je polaznicima seminaru prezentirala instituciju Pravobranitelja za djecu te iskustva u radu Ureda, a koja se odnose na pitanje zaštite i promicanja prava nacionalnih manjina. Dio predavanja se ujedno odnosio i na informiranje o pravima djece, kao i o temeljnom dokumentu koji ta prava propisuje - Konvenciji o pravima djeteta.

9.5 PREDSTAVNICI NACIONALNOG VIJEĆA UČENIKA REPUBLIKE HRVATSKE S PREDSTAVNICIMA UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU

Pravobraniteljica za djecu je, potaknuta slučajevima nasilja među učenicima u Vukovaru i Splitu, pozvala predstavnike Nacionalnog vijeća učenika na razmjenu mišljenja o događajima vezanima uz razne aspekte nasilja te o mogućim rješenjima ili preporukama koje zajednički možemo uputiti na prave adrese.

Predsjednik Nacionalnog vijeća učenika, Davor Nikolić predložio je da se sastanak održi u Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa, sa predstavnicima Ministarstva 27. rujna 2006. Sastanku su prisustvovala četiri članice Vijeća (Vendi Keserica, Lana Dokleja, Tanja Lisek, Emilija Sekulić) i njihove mentorice.

Razgovaralo se o sigurnosti u školama, o nasilju među vršnjacima i doživljaju učenika o tome koliko je ono prisutno u njihovim školama. Također se raspravljalo o oružju i mogućnostima sprječavanja njegova unošenja u škole te o alkoholu i drogi među mladima, o prehrani i automatima u školi, kao i o tome što se među mladima smatra društveno prihvatljivim ponašanjem.

Dogovoreno je da se sljedeći susret održi u Uredu pravobranitelja za djecu sa svim članovima Nacionalnog vijeća iz više gradova kako bismo nastavili započetu raspravu te stekli saznanja o participaciji učenika u događajima koji ih se tiču.

9.6 GRADSKO VIJEĆE DJECE I MLADIH VELIKE GORICE

Gradsko vijeća djece i mladih Grada Velike Gorice redovito poziva pravobraniteljicu za djecu na javne sjednice Vijeća. Ovogodišnja tema sjednice je bila „Pravo sudjelovanja djece u svemu onome što ih se tiče“.

Gradsko vijeće djece i mladih grada Velike Gorice osnovano je 2002. godine. Cilj njihova osnivanja je da djeca i mladi uče o odgovornosti, uče komunicirati, slušati i uvažavati druge, da sudjeluju u donošenju odluka, da se uče izboriti za svoja prava, jasno izricati mišljenje i javno iznositi probleme, predlagati programe. Vijeće se sastoji od nekoliko radnih tijela i to odbora predškolaca, odbora predstavnika učenika od 1. do 4. razreda osnovne škole, odbora predstavnika učenika od 5. do 8. razreda osnovne škole i odbora srednjoškolaca. Na sastancima odbora dogovaraju se teme javnih sjednica na kojima se raspravlja o problematici djece i mladih.

Sudjelujući u raspravi na ovogodišnju temu sjednice, pravobraniteljica je naglasila nužnost uvažavanja dječjeg mišljenja, ozbiljnog promišljanja u cilju ostvarivanja njihovih želja i potreba, te neizostavnost uključivanja u proces odlučivanja i/ili aktivnog djelovanja. Dječje sudjelovanje u stvarima koje ih se tiču mora postati osnovni princip koji će se jednako primjenjivati svugdje - u obitelji, školi, široj društvenoj zajednici pa sve do međunarodnog nivoa.

9.7 PRAVOBRANITELJICA U POSJETU UČENICIMA OŠ HORVATI

Pravobraniteljica za djecu je u prosincu posjetila učenike OŠ Horvati, u kojoj su već niz godina integrirani učenici s motoričkim teškoćama.

Učenici su imali puno pitanja za pravobraniteljicu, na koja im je ona odgovarala. Evo nekih od pitanja upućenih pravobraniteljici:

Što vas je motiviralo da postanete pravobraniteljica za djecu?

Možete li nas zaštititi od toliko puno obaveza? Previše je to za 4. razred!

Koje mjere poduzimate kad saznate da je dijete (žrtva) silovano?

Kako štitite dječja prava?

Kako da se ponašam kada me netko iz čista mira udari?

Kako vi branite djecu koju drugi ljudi iskorištavaju?

Kako postupate s djecom izbjeglicama?

Kako vi osobno možete pomoći zlostavljanoj djeci?

Učenicima su podijeljene knjižice u kojima je tiskana bogato ilustrirana Konvencija o pravima djeteta na jeziku bliskom djeci, kao i pojašnjenje uloge i načina rada Pravobranitelja za djecu, te adrese, telefoni i web stranica na koje se djeca mogu obratiti pravobraniteljici.

Pravobraniteljica i njezine suradnice su razgovarale i s ravnateljicom te stručnim timom škole. Naglasak razgovora bio je na integraciji djece s motoričkim oštećenjima u redovni sustav odgoja i obrazovanja. U tom razgovoru predstavnice škole su se osvrnule na najčešće probleme s kojima se u radu susreću kao i na uvjete u kojima rade. Istaknuto je, među ostalim, da postoji projekt izgradnje nove škole, te da se nadaju skorij realizaciji projekta. U odnosu na rad s djecom, te iskustva roditelja, posebno roditelja djece s teškoćama u razvoju, naglasile su potrebu bolje informiranosti o svim pravima koje ta djeca mogu ostvariti.

Moguće rješenje su informacijski punktovi na nivou gradova ili županija. Također je istaknut općepoznati problem nedostatka stručnjaka, posebno u manjim sredinama, pa su djeca i njihovi roditelji prisiljeni dolaziti u Zagreb radi osiguravanja obrazovnih i rehabilitacijskih prava svoje djece. Kao moguće rješenje ovog velikog problema navedeni su županijski mobilni timovi, kao podrška redovnom sustavu odgoja i obrazovanja pri integraciji djece s teškoćama u razvoju. Pravobraniteljica je ravnateljici i djelatnicama škole govorila o ovlastima Ureda kao i o mogućem konkretnom djelovanju u odnosu na naznačene probleme.

9.8 POSJET DJECI U KLINICI ZA DJEČJE BOLESTI ZAGREB

Pravobraniteljica i njezina zamjenica su u obilasku Klinike za dječje bolesti u Zagrebu uočile visoki standard zdravstvene zaštite djece koja se u navedenoj bolnici pruža. Tada je na temelju liječničkih pitanja o potrebi hitne suglasnosti u nekim slučajevima kad je dijete nužno odmah operirati, a roditelj nije dostupan, preporučeno obraćanje centru za socijalnu skrb koji može žurno imenovati posebnog skrbnika za potrebu davanja suglasnosti za zahvat odnosno za liječenje. Uočena je također neujednačena praksa vezana uz boravak roditelja uz dijete u bolnici koja je, unatoč načelnom stavu o korisnosti i mogućnosti, ipak vezana uz diskrecijsku odluku dežurnog liječnika. Upravo bi se omogućavanjem roditeljima da borave uz dijete u bolnici riješili i neki drugi problemi na koje su pravobraniteljici skrenuli pozornost djelatnici bolnice, kao što je vezivanje djece, kada je to medicinski indicirano. U razgovoru s ravnateljem klinike dr. Fattorinijem istaknuta je važnost zaštite djece od objavljivanja informacija u medijima i medijskog pritiska vezano uz bolest i liječenje djece.

Ured pozdravlja i cijeni napore za stvaranje prostornih uvjeta i otvaranje dijela bolnice predviđenog za dijagnostiku te prostora za boravak roditelja u bolnici, ali i za druge prateće sadržaje, kao što su planovi za izgradnju parkirališta koji bi omogućio lakši pristup bolnici te heliodroma koji bi uvelike pomogao prilikom transporta djece izvan Zagreba kojima je potrebna hitna liječnička skrb.

9.9 POSJET UČENIKA OŠ DR. IVAN MERZ UREDU PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU

Među prvima koji su posjetili Ured nakon imenovanja pravobraniteljice za djecu, bili su učenici **Osnovne škole Dr. Ivan Merz iz Zagreba**. Razgovarali su s pravobraniteljicom i njezinim suradnicama, te su nam poklonili svoje likovne radove na temu dječjih prava, koji su izloženi u Uredu pravobraniteljice za djecu.

9.10 GLAS DJECE O STANJU PRAVA DJECE I MLADIH

Pravobraniteljica za djecu s velikim zanimanjem i pažnjom prati stavove i doživljaj djece i mladih o stanju njihovih prava, kao i njihove prijedloge i preporuke kako unaprijediti stanje prava djece i mladih u Hrvatskoj, te je radi dobivanja boljeg uvida u iste u nekoliko srednjih škola i skupina djece okupljenih u radionicama HHO-a provedeno anketiranje mladih primjenom Upitnika o stanju prava djece i mladih.

Anketiranje je bilo anonimno uz naznaku spola i dobi djeteta. Ispitivanjem su obuhvaćene 223 mlade osobe u dobi od šesnaest do osamnaest godina, 67 osoba muškog spola i 156 osoba ženskog spola. Svi ispitanici su učenici i učenice srednjih škola. Ispitivanje je provedeno u Srednjoj birotehničkoj školi u Zagrebu, u privatnoj jezičnoj gimnaziji i II gimnaziji u Splitu, Općoj gimnaziji u Kaštelama i Trogiru i u skupinama mladih iz različitih krajeva Hrvatske na radionicama u Školi za ljudska prava HHO-a u Božavi i Krapinskim toplicama.

U primijenjenom Upitniku o stanju prava djece i mladih djeca su na skali od 1 do 5 (1= jako loše, 2= loše, 3= dobro, 4= OK, 5= super) iznosila svoje procjene stanja prava djece i mladih općenito u Hrvatskoj, stanje prava djece i mladih općenito u Europskoj uniji, procjenjivali su stanje svojih prava u obitelji i u školi, kao i u široj društvenoj zajednici. Djeca su zamoljena i da navedu konkretnu situaciju u životu kada su najlakše uspjeli ostvariti neko od svojih prava, kao i situaciju u životu kada nisu uspjeli ostvariti neko od svojih prava. Na kraju su pisala svoje prijedloge i preporuke kako poboljšati stanje prava djece i mladih u Hrvatskoj.

Iz dobivenih rezultata ispitivanja, koji s obzirom na relativno mali uzorak i njegov sastav imaju svoja ograničenja u interpretaciji, proizlazi procjena kako mladi stanje djece i mladih općenito u Hrvatskoj procjenjuju s prosječnom vrijednošću 2,99 koja odgovara opisnoj ocjeni „dobro“, dok stanje prava djece i mladih općenito u Europskoj uniji procjenjuju boljima, prosječnom vrijednošću 3,71, što odgovara opisnoj ocjeni „OK“.

Ispitana djeca stanje svojih prava u obitelji procjenjuju višom prosječnom ocjenom 4,19 („OK“) u odnosu na procjenu stanja svojih prava u školi koja iznosi 3,36 („dobro“).

U procjeni stanja svojih prava u široj društvenoj zajednici (kvart, bolnica, sportski klub, mjesto stanovanja, društvo prijatelja) pri čemu su procjenu radili za samo jedan od segmenata po vlastitom izboru, najnižu prosječnu procjenu stanja svojih prava daju za bolnice i to 2,91. Ovdje možemo pretpostaviti da su djeca s neugodnim iskustvima boravka ili tretmana u bolnici bila motivirana naznačiti ili nas upoznati s takvim svojim iskustvom te su upravo bolnicu/zdravstvenu ustanovu odabrali za predmet procjene. Jedan dječak kao primjer kršenja njegovih prava navodi: „*U bolnici nisam mogao dobiti drugu deku*“ dok jedna djevojčica navodi kako ju pogađa kada „*kod doktora netko ide preko reda*“ i stanje svojih prava u tom segmentu života ocjenjuje kao „jako loše“.

Najvišu procjenu stanja svojih prava daju (što je i za očekivati) društvu vršnjaka kao mjestu gdje stanje njihovih prava odgovara procjeni 4,67 što odgovara opisnoj ocjeni „odlično“.

Analizom odgovora na pitanje o konkretnoj životnoj situaciji u životu u kojoj su najlakše uspjeli ostvariti neko od svojih prava 35,43% ispitanе djece odgovara da je to obitelj u kojoj ostvaruju pravo na slobodu izražavanja svojih misli, pravo na privatnost, izbor željene srednje škole, pravo na provođenje slobodnog vremena po svom izboru ukoliko je izbor u granicama prihvatljivog, pravo na zabavu i financijsku podršku roditelja („džeparac“). Čak 33,63% ispitanе djece je reagiralo na ovo pitanje ostavljajući prostor za odgovor praznim ili su pak odgovorili kako ne znaju ili se ne sjećaju, što može biti tumačeno nedostatkom interesa za ispunjavanje upitnika u dijelu u kom se očekuje njihova produkcija odgovora ili se doista radi o djeci koja nemaju iskustvo lakog ostvarenja svojih prava. Na isto pitanje 3,14% ispitanе djece je odgovorilo kako *nikada nisu ostvarili svoje pravo, nemaju prava ili teško ostvaruju svoja prava*.

Kao mjesto na kojem su nadalje najlakše u životu ostvarili neko svoje pravo u 12,11% slučajeva navode školu i tada se radi o ostvarivanju prava na slobodno izražavanje svojih misli i uvažavanju njihovog mišljenja, pravu na opravdanje nakon što su taj dan odgovarali već na dva predmeta, sudjelovanje u odlučivanju, npr. kamo će ići na školski izlet.

Svoja prava lako ostvaruju u komunikaciji s prijateljima (3.14%), u ustanovama (npr. knjižnici, trgovačko-ugostiteljskim objektima) i sportskom klubu (0,9%) te pri izboru predstavnika učeničkog vijeća i ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu (0,45%).

Odgovarajući na pitanje o konkretnoj situaciji u životu kada nisu uspjeli ostvariti neko od svojih prava, 43,05% ispitanе djece navode opise situacija vezanih za školu (kada nije poštovano njihovo pravo na izražavanje vlastitog mišljenja ili njihovo mišljenje nije uvaženo, osjetili su nepravdu prilikom ocjenjivanja, dvostruka mjerila, nisu se mogli opravdati iako su smatrali da za to imaju valjan razlog, pisali su četiri kontrolna u tjednu što je suprotno pravilniku i sl.). Kao što je već naznačeno u komentaru odgovora na 6. pitanje i u 7. pitanju je reakcija 33,18% ispitanе djece bila „ne znam“, „ne sjećam se“ ili izostanak bilo kakvog odgovora. Nadalje, 10,31% djece navodi kako u obitelji nisu uspjeli ostvariti neko od svojih prava. Radi se o situacijama u kojima im je uskraćen veći „džeparac“, zabranjen kasni noćni izlazak, roditelji nisu uvažili njihovo mišljenje ili im je teško bilo uopće izreći svoje mišljenje. Neke od situacija u kojima nisu uspjeli ostvariti svoja prava vezane su za komunikaciju sa starijim osobama (1,79%) i tada osjećaju kako im je uskraćeno pravo na vlastito mišljenje ili su se osjetili omalovažavanim. Sljedeći primjeri ilustriraju njihov doživljaj: „*Kada se nalazim u krugu starijih osoba (poznika) često se moje mišljenje ne uvažava uz objašnjenje: A što ti znaš, ti si još premala.*“ Nisam uspjela ostvariti neko od svojih prava „*pri susretu sa starijim ljudima (npr. prodavačima) koji nas omalovažavaju*“.

Na pitanje o prijedlogu/preporuci kako poboljšati stanje prava djece i mladih u Hrvatskoj, prijedlozima ili preporukama je odgovorilo 78,48% anketirane djece. Ostali nisu odgovorili ili je njihov odgovor bio kako ne znaju ili nemaju nikakav prijedlog/preporuku.

Prijedlozi ili preporuke se u 14,80% odgovora odnose na potrebu boljeg informiranja djece i mladih o njihovim pravima („upoznati nas s pravima, osnovati parlament mladih... nisam upoznata sa svojim pravima...bolja informiranost, parlaonice i javne debate i sl.“). Nadalje se prijedlozi odnose na potrebu uključivanja djece i mladih u proces odlučivanja i uvažavanje njihovog mišljenja („uključiti djecu i mlade u sve sfere života i pitati za njihovo mišljenje...trebale bi postojati ustanove koje bi saslušale želje mladih i odlučiti što je prihvatljivo što ne...više slušati naše prijedloge i pričati s nama...stariji bi trebali uvažavati mišljenja mladih...poslušati zahtjeve djece, poštovati njihova mišljenja i prava...treba ih više slušati i dati mogućnost da utječu na svoju svakodnevicu...saslušati nas, ne podcjenjivati...djecu i mlade bi trebalo slušati više i pažljivije...odrasli više misliti i pitati za mišljenja djece, a ne ih ignorirati i smatrati nebitnim...veća transparentnost u donošenju odluka vezanih za školstvo, djecu i mlade, sudjelovanje djece u donošenju takvih odluka i sl.). S ciljem poboljšanja stanja prava djece i mladih anketirana djeca predlažu: „osigurati veći broj ljudi koji se bave problemima ostvarenja dječjih prava...educirajte nadležna tijela, osigurajte sredstva potrebna za rad s djecom i mladima...otvoriti više ustanova koje s brinu za mlade i njihova prava...što više ljudi sudjelovati u poboljšanju prava djece i mladih...bolje socijalne službe i roditeljska briga za dijete...edukacijom odraslih...educirati ljude koji su u kontaktu s djecom i mladima...edukacija i osnivanje tzv. parlamenta mladih...“.

10 MEĐUNARODNA SURADNJA

Međunarodna suradnja Ureda pravobraniteljice za djecu odvijala se na nekoliko razina. Prije svega, putem aktivnog sudjelovanja u Europskoj mreži pravobranitelja za djecu (ENOC), zatim sudjelovanjem pravobraniteljice, njenih zamjenica i savjetnica na međunarodnim konferencijama vezanim uz zaštitu i promicanje prava i interesa djece, te konačno, susretima s nevladinim udrugama i predstavnicima međunarodnih institucija u Uredu pravobraniteljice. Detaljan prikaz aktivnosti naveden je u dijelu izvješća koji slijedi.

10.1 SASTANAK ORGANIZACIJE „L'EUROPE DE L'ENFANCE“, 1. I 2. SVIBNJA 2006., BEČ

Tijekom 2000. godine zemlje članice Europske unije su shvatile potrebu promoviranja usporedbe uvjeta života djece i mladih, te politika koje se primjenjuju u zemljama članicama, a tiču se djece. U to vrijeme, ova tema nije spadala u kompetencije EU-a, pa su zemlje članice osjetile potrebu kreiranja mjesta razmjene i usporedbe iskustava, te odlučile osnovati stalnu međudržavnu organizaciju nazvanu L'Europe de l'Enfance. Zadaća organizacije bila je bolje razumijevanje uvjeta života djece Europe, politika te slijeđenje primjera dobre prakse. Također, željeli su načiniti komparativne studije, razviti standardne metode istraživanja i operacionalizacije u cilju borbe protiv rastućeg broja transnacionalnih pojava s negativnim učinkom na djecu (djeca bez pratnje strani državljani na teritoriju neke zemlje, pedofilija, seks-turizam, ilegalne i opasne informacije na Internetu, itd.).

Sastanku organizacije u Beču prisustvovala je pravobraniteljica za djecu i njezina savjetnica, uz aktivno sudjelovanje i razmjenu iskustva na europskoj razini. Cilj organizacije je implementacija dječjih prava u sve politike EU-a. Članovi su ministri EU-a i/ili visoki vladini dužnosnici zaduženi za osmišljavanje i provedbu politika i strategija koje se tiču djece. Sastanci članova se organiziraju dva puta godišnje, na poziv zemlje trenutne predsjedateljice EU-a.

10.2 KONFERENCIJA „CHILDREN OF IMPRISONED PARENTS: EUROPEAN PERSPECTIVES“, EUROCHIPS-A (THE EUROPEAN COMMITTEE FOR CHILDREN OF IMPRISONED PARENTS), 12. – 13. SVIBNJA 2006., PARIZ

Europska organizacija EUROCHIPS (European Committee for Children of Imprisoned Parents) održala je konferenciju pod nazivom „Djeca roditelja zatvorenika: Europska perspektiva“ (Pariz, svibanj 2006.) na kojoj je sudjelovala i predstavnica Ureda. Osim izlaganja o psihološkim posljedicama roditeljskog izdržavanja kazne zatvora na djecu, na konferenciji se raspravljalo o normativnim, psihološkim i psihosocijalnim aspektima kontakata djece s roditeljima. Prezentirani su modeli i načini ostvarivanja kontakta djece i roditelja koji su na izdržavanju kazne zatvora. Ovi susreti u „child friendly“ okruženju se smatraju jednim od uvjeta prekida međugeneracijskog prijenosa zlostavljanja jer kroz osmišljene i kvalitetne kontakte s djecom povećavaju odgovornost roditelja, proširuju percepciju djeteta u odnosu na roditelja koji nije samo zatvorenik i osuđenik već i roditelj koji prati djetetovu svakodnevicu i pomaže mu iako su privremeno odvojeni. Stručnjaci

su svjesni da primjena ovakvih modela može izazvati kontroverzne reakcije javnosti, no također naglašavaju da i zatvorenik treba podršku da u specifičnim uvjetima ostvaruje ulogu roditelja u najboljem interesu djeteta. To se smatra dobitkom za dijete i za obitelj sada, a za društvo sutra.

Moglo se zaključiti da u mnogim zemljama Evrope postoje visoki standardi humaniziranog okruženja i promišljenih pristupa kontaktima djece i njihovih roditelja koji izdržavaju kaznu zatvora.

10.3 GODIŠNJI SASTANAK ZEMALJA ČLANICA EUROPSKE MREŽE PRAVOBRANITELJA ZA DJECU (ENOC), 26. – 28. RUJNA 2006., ATENA

Pravobraniteljica za djecu i savjetnica pravobraniteljice su sudjelovale u radu 10. godišnjeg sastanka ENOC-a (European network of Ombudspersons for Children).

Sastanku su prisustvovala zemlje s punim članstvom u ENOC-u, te promatrači ENOC-ova godišnjeg sastanka (predstavnicima institucija Ombudsmena u Vijeću Europe, koji nisu članice ENOC-a ali to žele postati, pozvani predstavnici institucija Ombudsmena iz drugih regija, izvan Vijeća Europe, te ograničen broj pozvanih eksperata za dječja prava, za koje se očekivalo da će doprinijeti kvaliteti sastanka).

Tijekom trodnevnog sastanka razgovaralo se o mnogim važnim pitanjima u vezi zaštite i promicanja dječjih prava, te o radu i organizaciji nezavisnih institucija koje se bave pravima djece.

Predstavnicima zemalja članica ENOC-a su prezentirali svoj rad i najvažnija postignuća u protekloj godini, istaknuti su primjeri dobre prakse i razmijenjena iskustva u rješavanju nekih od problema s kojima se svakodnevno suočavamo. Organizirane su i radionice koje su tematski pratile najvažnija pitanja u radu na nacionalnoj razini nezavisnih institucija koje se bave pravima djeteta (npr. Slušanje djece u cilju razumijevanja i jačanja njihova glasa; Intervencije u institucijama koje skrbe o djeci; Obavještanje nacionalnih parlamenata o pitanjima prava djece; Organiziranje pomoći i kampanja u suradnji s drugim organizacijama).

Glavna tema konferencije je bila „Suočavanje s diskriminacijom u obrazovanju“. Tema je obrađivana kroz tri radionice: Podrška antidiskriminacijskim politikama i zakonskim izmjenama, te integracija posebnih grupa: djece pripadnika nacionalnih manjina i djece s posebnim potrebama; Obrazovanje za ljudska prava u školama: izazovi i suočavanje s diskriminacijom,; Međuvršnjačko nasilje (bullying) u školama.

Tijekom konferencije je usvojena i Izjava za javnost ENOC-a o Djeci bez pratnje (strani državljani na teritoriju neke zemlje). Očitovanje služi kao postavljeni standard i preporuka ENOC-a za postupanje u odnosu na djecu bez pratnje u svim državama članicama ENOC-a.

Koja je uloga Vijeća Europe u zaštiti dječjih prava, te kako institucije Ombudsmana mogu koristiti postojeće strukture i procedure unutar Vijeća Europe govorio je povjerenik za ljudska prava Vijeća Europe g. Thomas Hammarberg.

G. Peter Newell, koordinator Globalne inicijative ukidanja svih oblika fizičkog kažnjavanja djece izvijestio je sudionike sastanka o rezultatima studije UN-a o nasilju

nad djecom, te dao komparativni pregled o stanju u zemljama članicama Vijeća Europe, posebno u odnosu na fizičko kažnjavanje djece.

G. Patrick Trousson, koordinator za dječja prava, Europske Komisije, Uprave za prava, slobodu i sigurnost je govorio o Europskom forumu, tijelu EU, koje treba započeti s radom u ožujku 2007. god. Cilj Foruma, kao zajedničkog mjesta djelovanja različitih europskih organizacija je bolja komunikacija, zajednički pristup pri izradi rješenja za pojedine probleme te razmjena informacija. Forum bi trebao postati „savjetodavno tijelo“ Europske komisije u procesu donošenja prijedloga zakona, samih zakona i djelovanja koja se tiču djece. U njegovom bi radu sudjelovali pravobranitelji za djecu europskih zemalja pa tako i pravobraniteljica za djecu RH, kao aktivna članica Europske mreže ombudsmena za djecu.

Dogovoren je i termin te okvirne teme slijedećeg godišnjeg sastanka članica ENOC-a, koji će se održati u Barceloni, s obzirom da predsjedanje ENOC-om preuzima Katalonija.

Važno je naglasiti da se tijekom sastanka razgovaralo o ulozi dječjih pravobranitelja u procesu podnošenja nacionalnih izvješća o implementaciji Konvencije o pravima djeteta UN-ovom Odboru za prava djeteta. O načinu, sadržaju i formi izvješća sudionike je savjetovao Brent Parffit, član UN-ova Odbora za prava djeteta. G. Parffit je naglasio da Odbor preporuča i očekuje da izvješća dječjih pravobranitelja ne budu dio nacionalnih izvješća, niti dio izvješća nevladinog sektora (tzv. shadow report), nego zasebna, neovisna izvješća. Očekuje se da rad pravobranitelja za djecu, pa tako i njihova izvješća, imaju elemente nadzora i kritičke procjene u odnosu na primjenu Konvencije o pravima djeteta svih država članica Konvencije.

10.4 KONFERENCIJA „OMBUDSWORK FOR CHILDREN“, 29. I 30. RUJNA 2006., ATENA

Nastavno na godišnju skupštinu ENOC-a, pravobraniteljica i savjetnica pravobraniteljice su sudjelovale na konferenciji Ombudswork for Children, koju su zajednički organizirali povjerenik za ljudska prava Vijeća Europe g. Thomas Hammarberg, Ombudsman Ruske federacije i grčki Ombudsman, u okviru ruskog predsjedanja Vijećem ministara Vijeća Europe.

Tijekom konferencije raspravljalo se o nekoliko važnih tema: u kom opsegu se europski i globalni instrumenti oslanjaju na ombudsmene u zaštiti i promociji dječjih prava, koji su različiti modeli neovisnih ureda za zaštitu prava djece, nužnost slušanja djece, uključivanje i jačanje njihovog glasa – participacija, dječja prava u svakodnevnom radu ombudsmena, suradnja s međunarodnim organizacijama i NGO-ima, a na kraju konferencije sudionicima su prezentirani i zaključci ENOC-a.

10.5 BILATERALNI SCREENING ZA POGLAVLJE 23, PRAVOSUĐE I TEMELJNA PRAVA, 17. – 18. LISTOPADA 2006., BRUXELES

U procesu pridruživanja Europskoj uniji pred Republikom Hrvatskom se nalaze brojni zadaci. Usklađivanje zakonodavstva jedan je od izuzetno važnih, a područje dječjih prava kao i usklađivanje našeg zakonodavstva s odgovarajućim propisima Europske unije je od velikog interesa i značaja za Ured pravobraniteljice. S obzirom da je pravobraniteljica, već ranije, prije imenovanja na dužnost pravobraniteljice za djecu, Odlukom Vlade RH,

iz listopada 2005. imenovana članicom radne skupine za pripremu pregovora za poglavlje 23, Pravosuđe i temeljna prava, za područje dječjih prava, imenovanjem na mjesto pravobraniteljice za djecu (31.3.2006.) nije prestala raditi u navedenoj radnoj skupini. Sudjelovala je na multilateralnom screeningu 7. i 8. rujna 2006. te u pripremi materijala na području dječjih prava za bilateralni screening. Za bilateralni screening, koji je održan 17. i 18. listopada 2006., pripremala je materijal iz kojeg se vidi dosadašnja usklađenost odnosno ono što još treba uskladiti s propisima EU te izlagala za vrijeme održavanja bilateralnog screeninga područje dječjih prava.

10.6 MEĐUNARODNI SEMINAR „DJECA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU - ŠTO JE S NJIHOVIM PRAVIMA?“ 10. - 14. LISTOPADA 2006., SION

Međunarodni Institut za prava djece (Institut International Des Droits De L'Enfant, IDE) u suradnji s Institutom Kurt Bösch (IUKB) i organizacijom Pro Infirmis organizirao je seminar „Djeca s teškoćama u razvoju - što je s njihovim pravima?“

Prema podacima Ujedinjenih naroda, diljem svijeta živi oko 500 milijuna osoba s invaliditetom. Od toga su 150 milijuna djeca. U zemljama u razvoju 97% osoba s invaliditetom ne ostvaruju pravo na rehabilitacijske programe, a njih 98% nema pristup obrazovanju. Riječ je o društvenom problemu, a da bi došlo do pozitivnih pomaka, mora se promijeniti percepcija osoba s invaliditetom .

Međunarodna Konvencija o zaštiti i promicanju prava i dostojanstva osoba s invaliditetom UN-a, usvojena u prosincu 2006., a za potpisivanje otvorena od kraja ožujka 2007., trebala bi doprinijeti promjenama vezanim uz stanje prava osoba s invaliditetom, a posebno bi trebala osigurati zaštitu prava djece s teškoćama, koja su od prije propisana Konvencijom o pravima djeteta.

Susret u Sionu je bila prilika da stručnjaci diljem svijeta izmijene svoja iskustva u radu. Suočavajući teoriju i praksu, zakonske propise i primjenu tih propisa, cilj seminara je bio stvoriti jasnu sliku o postojećima problemima, istaknuti eklatantne primjere kršenja prava i prepoznati uzroke koji su do tih situacija doveli, izdvojiti primjere dobre prakse izmjenjujući međunarodna iskustva sudionika, pronaći moguća područja suradnje i partnerstva svih zainteresiranih sudionika, te doći do zaključaka koji će omogućiti snažnu i konkretnu internacionalnu aktivnost.

U radu seminara je sudjelovala savjetnica pravobraniteljice za djecu za područje zaštite prava djece s teškoćama u razvoju.

Na tragu iskustava iz Siona, uključujući zaključke seminara zamišljena je tematska sjednica saborskog Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, koja je održana u vrijeme pisanja izvješća.

10.7 KONFERENCIJA „MREŽA OMBUDSMANA ZA DJECU U JUGOISTOČNOJ EUROPI“, 19. – 20. LISTOPADA 2006., NOVI SAD

Konferenciju „Mreža ombudsmana za djecu u jugoistočnoj Europi“ su organizirali Pokrajinski ombudsman Vojvodine i Save the Children Norway, a cilj je bio osnovati formalnu mrežu pravobranitelja za djecu u jugoistočnoj Europi. U radu Konferencije sudjelovala je zamjenica pravobraniteljice.

Na Konferenciju su bili pozvani pravobranitelji za djecu ili zamjenici pravobranitelja nadležni za prava djece iz Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Vojvodine, Srbije, Crne Gore, Kosova i Republike Srpske, kako bi se uspostavila međusobna suradnja Ureda na području prava djeteta. Govorilo se o stanju prava djece u pojedinim zemljama ili pokrajinama te o izazovima s kojima se susreću pravobranitelji u zemljama u kojima su osnovani.

Izlaganje o razlozima i načinu uspostavljanja zasebnog Ureda u RH, te o zakonodavnom okviru, rezultatima rada i planovima za budućnost bilo je vrlo zapaženo, budući da jedino Ured pravobranitelja za djecu RH ima formalne uvjete za članstvo u Europskoj mreži. Ured pravobraniteljice za djecu RH ima, stoga, vodeću ulogu na ovom području, u cijeloj regiji. Ipak, nastavno na mišljenje Ministarstva vanjskih poslova RH i vlastitu procjenu, Ured pravobranitelja za djecu RH nije formalno pristupio mreži budući da je ograničena isključivo na zemlje bivše SFRJ, a članstvo u ENOC-u zadovoljava potrebe Ureda. Ipak, neformalna suradnja je ostvarena, te je ponuđeno jačanje bilateralne suradnje s Uredima koji su sudjelovali na Konferenciji.

10.8 MEĐUNARODNA KONFERENCIJA „RAZVIJANJE NACIONALNIH STRATEGIJA ZA DJELOVANJE ZAJEDNICE“, 18. – 20. LISTOPADA 2006., BUKUREŠT

„Djelovanje zajednice“ volonterski je, certificirani edukacijski program, koji je osmislila dobrotvorna organizacija „Children high level group (CHLG)“, čija je misija unapređenje dobrobiti, zdravlja i zaštita najugroženije djece.

Program je uvršten u kurikulum rumunjskih srednjih škola, te je postigao odlične rezultate. Rezultati programa prezentirani su sudionicima konferencije „Razvijanje nacionalnih strategija za djelovanje zajednica“ (Developing National Strategies for Community Action), koja je održana u Bukureštu u listopadu 2006. god. a na kojoj su sudjelovale i predstavnice Ureda. U ime Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa sudjelovao je djelatnik Agencije za odgoj i obrazovanje, savjetnik za djecu i mlade s posebnim potrebama. Konferencija je održana uz nazočnost najviših predstavnika rumunjske Vlade, nekoliko ministara, premijera republike Moldove, predstavnika ortodoksne crkve, te nazočnost uglednih gostiju baronese Emme Nicholson of Winterbourne, supredsjedateljice „Children high level group“ organizacije, te gospodina Muir John Pottera, osobnog savjetnika rumunjskog premijera.

Cilj konferencije je bio upoznavanje što većeg broja zemalja istočne Europe s programom i proširivanje programa diljem Europe.

Rumunjska je primjer istočnoeuropske zemlje koja nastoji promijeniti i unaprijediti postojeće stanje u odnosu na djecu smještenu u institucijama.

Prema prezentiranim podacima, u cijeloj zemlji uključeno je više od 35000 srednjoškolaca volontera u program „Djelovanje zajednice“. Dodatno, ukupno oko 40000 djece iz specijalnih škola i institucija obuhvaćeno je ovim programom. Projekt, koji su podržali na najvišoj razini vlada i resorna ministarstava, okupio je više od 75000 ljudi i uključio ih aktivno u implementaciju „Nacionalne strategije za djelovanje zajednice“ u Rumunjskoj. Sve to postignuto je u razdoblju od dvije godine implementacije programa.

Cilj programa „Djelovanje zajednice“ je rušenje postojećih socijalnih predrasuda i pomoć djeci u sustavu državne skrbi (djeci u institucijama) da se osjete dijelom zajednice a ne isključeni iz nje.

Program potiče učenike srednjih škola da razumiju izazov s kojim se suočavaju drugi unutar zajednice i da pomognu djeci u rehabilitacijskim centrima i institucijama da postignu veću razinu samopoštovanja i povjerenja u druge osobe.

Svaka zemlja, ukoliko želi razmotriti mogućnost implementacije postojećeg programa, ima više mogućnosti uključivanja, s obzirom da program predviđa četiri različita nivoa koji mogu biti odvojena polazišta, no sva četiri nivoa predstavljaju koherentan, sekvencionirani pristup implementaciji.

Npr. u Hrvatskoj postoje slični projekti, koji se zovu drukčije i organizacijski su različiti, te nisu dio obaveznog školskog programa, pa bi Hrvatska, ukoliko odluči razmotriti mogućnost implementacije programa „Djelovanje zajednice“ kao polazište mogla izabrati nivo 3 ili 4, te objediniti postojeće programe, s ciljem postizanja maximuma dobrobiti uz minimum troškova.

O mogućoj implementaciji pilot projekta su kreatori i realizatori programa spremni razmijeniti stajališta i upoznati s programom nadležnog ministra znanosti, obrazovanja i športa i ministra zdravstva i socijalne skrbi. Program je zbog usmjerenosti na posebno ranjivu skupinu djece – djecu smještenu u institucijama, te zbog dobitka za mlade volontere (razvoj empatije, društveno korisno djelovanje, prosocijalnost), ovisno o uvjetima implementacije, vrijedan razmatranja.

10.9 PREDSTAVNICI UNICEF-A SU RAZGOVARALI S PRAVOBRANITELJICOM ZA DJECU O NOVOM MANDATU UNICEF-A U HRVATSKOJ

Tijekom pripreme UNICEF-a za novi mandat u Hrvatskoj u svibnju 2006. godine, pravobraniteljica za djecu se sastala sa gđom Tanjom Radočaj, predstojnicom Ureda UNICEF-a za Hrvatsku, gosp. Stephenom Woodhous, savjetnikom za izradu plana djelovanja UNICEF-a u Hrvatskoj i gđom. Ann-Lis Svensson, regionalnom izaslanicom UNICEF-a.

Sa strane UNICEF-a postavljena su nam pitanja vezana uz najvažnije teme bavljenja Ureda i izazove pravobranitelja za djecu za sljedeći period. Razgovarali smo o procjeni utjecaja UNICEF-a te mogućnoj suradnji, o postupku približavanja EU i budućoj ulozi Ureda u području prava djece, o procjeni trenutne situacije na području zaštite djece i trendovima vezano uz informiranost javnosti i eventualnu potrebu „Observer for children“ kao i o općem trendu u smislu poboljšanja ili pogoršanja stanja.

Predstavnici UNICEF-a su naglasili kako UNICEF smatra da je ovaj Ured na vodećoj poziciji u regiji u području zaštite prava djece.

10.10 SASTANAK S PREDSTAVNICAMA CENTRA ZA REPRODUKTIVNA PRAVA IZ NEW YORK-A

Uz Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti i druge institucije u Hrvatskoj, predstavnice Centra za

reproduktivna prava iz New Yorka posjetile su s predstavnicom udruge CESI 8. studenog 2006. Ured pravobraniteljice za djecu. Značajan interes su pokazale za položaj Ureda pravobraniteljice za djecu u odnosu na ministarstva, Vladu i Hrvatski Sabor, Pučkog pravobranitelja i Pravobraniteljicu za ravnopravnost spolova.

Osobito ih je zanimao stav Ureda prema programima udruga koje su se javile na natječaj za provođenje programa zdravstvenog odgoja u školama.

Rečeno im je da je za Ured pravobranitelja za djecu važno da program koji Povjerenstvo Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta prihvati, bude u skladu sa standardima poštovanja i zaštite ljudskih prava, ravnopravnosti spolova i suzbijanja svih vrsta diskriminacije i homofobije. Naglašeni su i drugi kriteriji dobrog odnosno prihvatljivog programa koji se odnose na procesne i sadržajne ishode: razvijanje odgovornosti prema sebi i drugima, kritičku procjenu ponuđenih sadržaja, mogućnost izbora, osiguravanje podrške u krizama psihoseksualnog razvoja te respektiranje spoznajne, emocionalne i ponašajne razine pristupa zdravstvenoj edukaciji.

Istaknuto je da su se udruge sa svojim programima javile na javni natječaj te da se provodila vrsta javne rasprave, ali za Ured pravobraniteljice za djecu od iznimne je važnosti da u proces odlučivanja budu uključena i djeca te da informacija koju će ona dobiti putem programa zdravstvenog odgoja bude točna, znanstveno utemeljena i predstavljena interdisciplinarno.

10.11 SUSRET S PREDSTAVNICAMA MINISTARSTVA ZA ŽENSKA PITANJA ISLAMSKRE REPUBLIKE AFGANISTAN

Predstavnice Ministarstva za ženska pitanja Afganistana su u okviru suradnje i unapređenja uzajamnih odnosa Republike Hrvatske i Islamske Republike Afganistan, koja podrazumijeva i hrvatsku pomoć Afganistanu u uspostavi i razvoju demokratskog i građanskog društva, posjetile i Ured pravobraniteljice za djecu, 27. prosinca 2006. Zamjenica pravobraniteljice im je u kraćem razgovoru predstavila osnivanje i rad Ureda, Zakon o pravobranitelju za djecu, neke od slučajeva s kojima se susrećemo i način rada Ureda. Gošće su pokazale poseban interes za probleme nasilja nad djecom, sankcioniranje tjelesnog kažnjavanja, probleme s gospodarskim iskorištavanjem djece i djecu koja su ovisna o drogama, budući da su to neki od problema s kojima su suočena djeca u Afganistanu.

11 USTROJ I FINANCIJSKO POSLOVANJE UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU

11.1 USTROJ

Djelokrug poslova Pravobranitelja za djecu i ustroj Ureda pravobraniteljice za djecu, uz Zakon o pravobranitelju za djecu propisani su i Poslovníkom pravobranitelja za djecu. Ured ima Službu za stručne poslove i Službu za opće poslove u kojoj poslove obavljaju državni službenici.

Ured pravobraniteljice za djecu je u razdoblju od 14. listopada 2005. do 31. ožujka 2006. godine, zbog ostavke čelnih ljudi (pravobraniteljice za djecu i njezinih dvoje zamjenika) djelovao bez čelnika tijela. Nakon razrješenja čelnih osoba, zbog nepostojanja zakonske mogućnosti imenovanja vršitelja dužnosti pravobranitelja za djecu, do završetka postupka izbora novog pravobranitelja, pa samim tim postojanja ovlaštene osobe za potpis, onemogućena je dnevna pisana komunikacija sa strankama kao i traženje izvješća od institucija u odnosu na zaprimljene prijave povreda dječjih prava. Službenici Ureda pravobranitelja za djecu, sukladno odredbama o uredskom poslovanju kontinuirano su telefonski kontaktirali sa strankama i nadležnim tijelima dostavljali tražena izvješća i mišljenja, koja su se odnosila na područje ostvarivanja zaštite prava i dobrobiti djece. U skladu sa svojom profesionalnom etikom djelovanja, s namjerom da nadležne upoznaju s načinom rada i temama kojima se Ured bavio u 2005. godini, službenici su priredili Informaciju o radu Ureda pravobranitelja za djecu u 2005. godini te je 31. ožujka 2006. godine dostavili predsjedniku Hrvatskog sabora, predsjedniku Vlade RH, potpredsjednici Vlade RH, državnom, tajniku Središnjeg državnog ureda za upravu i predstojnici Ureda za opće poslove Sabora i Vlade RH.

Postupak izbora nove pravobraniteljice okončan je 31. ožujka 2006. tako da je njenim nastupanjem na dužnost, 1. travnja 2006. godine omogućen redovan nastavak rada Ureda.

U travnju 2006. godine donesen je Program i plan rada Ureda pravobraniteljice za djecu koji se radi cjelovitijeg pristupa planiranju, odnosi na 2006. i 2007. godinu. S tim u vezi doneseni su Plan javne nabave i Plan stručnog usavršavanja i osposobljavanja službenika. U suradnji s Hrvatskim državnim arhivom donesen je Pravilnik o zaštiti arhivskog i registraturnog gradiva i Posebnog popisa gradiva Ureda pravobranitelja za djecu s rokovima čuvanja. Ostvarena je suradnja sa Središnjim državnim uredom za upravu i izrađena analiza poslova te je u lipnju 2006. godine, sukladno Zakonu o državnim službenicima donesen novi Pravilnik o unutarnjem redu Ureda pravobraniteljice za djecu. Pravilnikom je utvrđen broj potrebnih državnih službenika i namještenika s naznakom njihovih osnovnih poslova i zadaća te stručnih uvjeta potrebnih za njihovo obavljanje, kao i njihovih ovlasti i odgovornosti na svakom radnom mjestu, te drugih pitanja od značaja za organizaciju i način rada. Uz pravobraniteljicu za djecu i njezinih dvoje zamjenika, za obavljanje poslova iz djelokruga Pravobranitelja za djecu u Uredu, ovisno o vrsti, složenosti, stručnoj spremi i drugim uvjetima ustrojeno je 12 radnih mjesta. Istovremeno s donošenjem Pravilnika o unutarnjem redu donesen je Plan prijama u državnu službu u 2006. godini, na koji je u srpnju 2006. godine Ministarstvo financija dalo suglasnost. Na taj način stvorene su pretpostavke za pokretanje postupka zapošljavanja novih službenika i popunjavanja upražnjenih radnih mjesta. Naime, od

početka rada Ured pravobraniteljice za djecu radi s manjim brojem službenika od planiranog, tako da je u vrijeme donošenja novog Pravilnika o unutarnjem redu u Uredu, umjesto 12 bilo zaposleno osam državnih službenika. Raspored i zapošljavanje novih službenika planirano je sukladno preporukama Odbora Ujedinjenih naroda za prava djeteta o „...jačanju političke, ljudske i financijske potpore Ureda pravobranitelja za djecu, u svrhu olakšavanja i promicanja učinkovitog rada tog ureda, posebno na lokalnoj razini, van glavnoga grada države članice“ i suglasnosti Ministarstva financija na plan prijama. Slijedeći preporuke Odbora, od planirana nova četiri radna mjesta, tri radna mjesta se odnose na rad samostalnih izvršitelja u Osijeku, Rijeci i Splitu.

U lipnju 2006. godine nastavljen je postupak izbora zamjenika pravobraniteljice za djecu koji je završen u srpnju 2006. godine. Jedna od zamjenica pravobraniteljice za djecu stupila je na dužnost 10. srpnja 2006, a druga 1. listopada 2006. godine.

U rujnu 2006. godine također je nastavljen je postupak zapošljavanja državnih službenika i objavljen natječaj za prijam u državnu službu pet službenika visoke stručne spreme, savjetnika pravobraniteljice za djecu, za rad na neodređeno vrijeme u Uredu. Troje savjetnika pravobraniteljice za djecu - samostalnih izvršitelja (za rad u Splitu, Osijeku i Rijeci) i dvoje savjetnika pravobraniteljice za djecu za rad u Zagrebu, od kojih jedan zamjena savjetnice pravobraniteljice, koja je imenovana zamjenicom pravobraniteljice. Natječajni postupak je završio u prosincu 2006. godine, na način da je popunjeno jedno radno mjesto u Zagrebu i radno mjesto u Splitu, dok za drugo radno mjesto u Zagrebu i radna mjesta u Osijeku i Rijeci nije donesena odluka o izboru, pa je natječaj ponovljen krajem prosinca 2006. godine. Ovom prilikom moramo pohvaliti vrlo dobru suradnju Ureda sa Središnjim državnim uredom za upravu u provedbi postupka prijema.

Istovremeno s aktivnostima na popunjavanju radnih mjesta, u suradnji s Središnjim uredom za državnu imovinu započeo je postupak pronalaska poslovnog prostora za rad samostalnih izvršitelja izvan Zagreba. Sa zadovoljstvom moramo konstatirati da je Odlukom Središnjeg ureda za upravljanjem državnom imovinom od 4. prosinca 2006. godine Uredu pravobraniteljice za djecu dodijeljen poslovni prostor na korištenje u Splitu, u ulici braće Kaliterne 10, površine 59,38 m².

U prosincu 2006. godine ustrojen je Katalog informacija koje posjeduje, raspolaže ili nadzire Ured pravobraniteljice za djecu, a u cilju ostvarivanja prava na pristup informacijama u smislu Zakona o pravu na pristup informacijama. Katalog informacija sadrži pregled informacija iz djelokruga Ureda pravobraniteljice za djecu s opisom sadržaja, namjenom, načinom osiguravanja i vremenom ostvarivanja prava na pristup informacijama, te je objavljen na web stranici Ureda.

Dana 31. prosinca 2006. u Uredu pravobraniteljice za djecu bilo je zaposleno četiri savjetnice i tri dužnosnice, od toga četiri pravnice, psihologinja, defektologinja i socijalna radnica te troje administrativnih djelatnika.

Broj potrebnih i broj stvarno zaposlenih državnih službenika u 2006. godini u Uredu pravobraniteljice za djecu prikazan je u slijedećoj tablici:

Organizacijska jedinica	Radno mjesto	Broj potrebnih službenika	Broj raspoređenih službenika
Služba za stručne poslove	Savjetnik pravobranitelja za pravne poslove - socijalna skrb, pravosuđe i obitelj	1	1
	Savjetnik pravobranitelja za stručne poslove - obiteljsko pravna zaštita, zdravstvo, socio -ekonomska i kulturna prava i rani razvoj	1	1
	Savjetnik pravobranitelja za stručne poslove - socijalna skrb i obitelj	1	1
	Savjetnik pravobranitelja za stručne poslove - djeca s teškoćama u razvoju i djeca pripadnika nacionalnih manjina	1	1
	Savjetnik pravobranitelja za pravne poslove – pravosudna zaštita, soc.skrb, zdravstvo i obitelj i promocija prava djece izvan sjedišta Ureda – samostalni izvršitelj u Rijeci	1	0
	Savjetnik pravobranitelja za pravne poslove – pravosudna zaštita, soc.skrb zdravstvo i obitelj promocija prava djece izvan sjedišta Ureda – samostalni izvršitelj u Osijeku	1	0
	Savjetnik pravobranitelja za stručne poslove –odgoj i obrazovanje, obitelji, kulturna i ekonomska prava djece i promocija prava djece izvan sjedišta Ureda – samostalni izvršitelj u Splitu	1	0
Ukupno		7	4
Služba za opće poslove	Savjetnik pravobranitelja za pravne poslove - odgoj i obrazovanje, rad i opći poslovi	1	1
	Savjetnik pravobranitelja za stručne poslove - odnosi s javnošću, izdavaštvo i dokumentacija	1	0
	Voditelj računovodstvenih poslova	1	1
	Administrativni tajnik pravobranitelja	1	1
	Voditelj informatičkih poslova i poslova pisarnice	1	1
Ukupno		5	4
SVEUKUPNO		12	8

11.2 FINANCIJSKO POSLOVANJE

Plan proračuna Ureda pravobranitelja za djecu za 2006. godinu iznosio je 3.048,200 kuna. Izmjenama i dopunama Državnog proračuna RH za 2006. godinu, u srpnju 2006. godine, plan proračuna Ureda pravobraniteljice je smanjen za 200.000,00 kuna i iznosio je 2.848.200,00 kuna. Uz navedeno smanjenje sredstava u srpnju i prosincu 2006. godine Uredu pravobraniteljice odobrena je preraspodjela sredstava te na taj način omogućena prenamjena sredstva sukladno potrebama i Programu i planu rada Ureda. Prenamjena je odobrena za nabavu uređaja za transport invalidskih kolica, kako bi prostori Ureda koji se nalaze na I. katu postali dostupni osobama s invaliditetom; sanaciju električnih vodova i povećanje snage propusnosti; opremanja poslovnog prostora u Splitu te tiskanja brošure o pravima djeteta i objave natječaja za prijem u državnu službu.

Nabava roba, usluga i radova planirana je i provedena sukladno Zakonu o javnoj nabavi i Uredbi o postupku nabave robe, radova i usluga male vrijednosti. Tako je uređaj za transport invalidskih kolica nabavljen javnim prikupljanjem ponuda, a uredski namještaj i računalna oprema ograničenim prikupljanjem ponuda. Ostala roba, usluge i radovi vrijednosti do 20.000,00 kuna nabavljana je izravnim ugovaranjem na način i sukladno gore navedenim propisima o javnoj nabavi.

Ured pravobraniteljice za djecu proračunskim sredstvima je raspolagao sukladno Zakonu o proračunu, Zakonu o javnoj nabavi i ostalim provedbenim propisima kojima je regulirano poslovanje proračunskih korisnika i smjernicama Ministarstva financija i Državne riznice.

Kada usporedimo podatke o izvršenju Državnog proračuna u ovoj godini s izvršenjem proračuna u 2005. godini, možemo zaključiti da je zahvaljujući dobroj suradnji s Ministarstvom financija i Državnom riznicom, unatoč organizacijskim problemima planiranja i djelovanja te smanjenom obimu aktivnosti Ureda u prvom tromjesečju, izvršenje pratilo plan. Naime, u odnosu na prošlu godinu kada je indeks izvršenja iznosio 81,9, u 2006. godini indeks izvršenja je bio 95,7.

	Proračun 2005	Indeks	Proračun 2006	Indeks
Plan	2.654.578	100	2.848.200	100
Izvršenje	2.173.248	81,9	2.726.619	95,7

Godišnje financijsko izvješće Pravobranitelja za djecu za 2006. godinu, izrađeno je u zakonskom roku i sukladno članku 122. stavku 1. i 3. Zakona o proračunu dostavljeno Državnoj reviziji i FINI.

12 ZAKLJUČAK

U području zaštite i promicanja prava djece postignuti su brojni pozitivni pomaci, kao što su odgovarajuća pravna uređenja nekih područja i bolja osviještenost javnosti o potrebama i pravima djece, no još uvijek postoji niz problema i poteškoća na koje treba ukazivati kako bi se postigla adekvatna razina zaštite dječjih prava.

U izvještajnom razdoblju, svjedočili smo brojnim i različitim oblicima kršenja dječjih prava, od onih koja svojom težinom ugrožavaju elementarna prava djece na život bez nasilja pa sve do onih koja djeci omogućuju pravo na punopravno sudjelovanje u društvu. I nadalje nas zabrinjava što su nasiljem u društvu, u svim njegovim pojavnim oblicima, često obuhvaćena upravo djeca, što im se time narušava njihovo pravo na adekvatnu skrb, bilo u roditeljskom domu bilo u institucionalnim i drugim oblicima skrbi, što djeca doživljavaju nepravdu u obrazovnom sustavu, što se i u brojnim drugim područjima života narušavaju njihova prava zajamčena brojnim propisima.

U ostvarivanju pojedinačnih prava djece građani se i nadalje u znatnom broju pritužuju na nedovoljnu angažiranost centara za socijalnu skrb u postupcima ostvarivanja roditeljske skrbi, zbog navodnog neaktivnog sudjelovanja u sudskim postupcima, nedovoljne angažiranosti u uspostavi roditeljske suradnje ili neadekvatne pomoći roditeljima oko ostvarivanja prava djeteta na uzdržavanje. Neskloni smo generaliziranju te stoga moramo napomenuti da slika koja se stvara vezano uz djelovanje centara za socijalnu skrb, koji unatoč promijenjenoj nadležnosti i nadalje imaju značajnu ulogu u zaštiti prava djece, prvenstveno ovisi o pojedincima koji zbog raznih objektivnih i subjektivnih razloga svoj posao ne obavljaju dovoljno profesionalno. Moramo ponovno ukazati na okolnost da nedovoljan broj stručnjaka, koji se u centrima za socijalnu skrb, drugim ustanovama socijalne skrbi koje provode neposrednu skrb nad djecom, ali i u nadležnom ministarstvu, bave ovom izrazito opterećujućom problematikom, kao i nedovoljnost edukacija, supervizija i profesionalne podrške.

Razina zaštite dječjih prava ozbiljno je narušena dugotrajnošću sudskih postupaka u kojima se odlučuje o pravu djeteta, bilo da se radi o postupcima zaštite djece od nasilja, odlučivanju s kojim će roditeljem dijete živjeti ili ostvarivanju prava na uzdržavanje od strane roditelja s kojim ne živi. Problem nasilja u cjelokupnom društvu, a posebice nasilja nad djecom, treba sustavno rješavati izgradnjom cjelovitog sustava zaštite, kao i efikasnom koordinacijom svih nadležnih tijela koja za sada, osim u rijetkim izuzecima, ne postoji u dostatnoj mjeri.

U području obrazovanja, kadrovski i prostorni uvjeti koji su preduvjet ostvarivanja kvalitetnog rada odgojno obrazovnih ustanova i u kojima preko dana boravi više od 600.000 djece, nažalost još uvijek ne doprinose zaštiti njihovih prava na način kako bismo željeli. Pravo na rani odgoj i obrazovanje, pravo na besplatno i obvezno osnovno obrazovanje pod istim uvjetima za svu djecu, pravo na srednjoškolsko obrazovanje u skladu sa sposobnostima i mogućnostima i pravo na školovanje u okruženju bez nasilja, još uvijek su bili predmetom prigovora zaprimljenih u Uredu. Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa smo preporučili da u nacrtima važnih dokumenata za budućnost djece i njihovu dobrobit i o kojima će se voditi rasprava u Hrvatskom saboru, Nacionalnog pedagoškog standarda i Nacionalnog kurikuluma predškolskog,

osnovnoškolskog i srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja ugradi načelo zaštite dobrobiti interesa djeteta sukladno Konvenciji o pravima djeteta.

U području zdravstvenih prava kao ozbiljan i nedovoljno osviješten problem, vidimo zdravstvene i druge rizike kojima su djeca izložena vezano uz nezdravu prehranu u obitelji, vrtiću i školi. Preventivno djelovanje usmjereno umanjivanju problema poremećaja prehrane također smatramo nužnim jer se može predvidjeti povećanje broja oboljelih, na što upućuju svjetski trendovi. Informiranost javnosti o različitim bolestima vezano uz pojedinačne slučajeve smrti djece (npr. od meningokokne sepse) zasigurno bi uvelike umanjila generalizaciju straha u javnosti i osjećaj nezaštićenosti. Posebno i ponovno pozivamo odgovorne, na osiguranja posebnih kapaciteta pri psihijatrijskim bolnicama za djecu s udruženim smetnjama odnosno posebne institucionalne skrbi kod djece s udruženih smetnjama.

Za kršenje ekonomskih i socijalnih prava djece pravobraniteljici se ponajviše obraćaju roditelji, koji, u nemogućnosti da riješe svoje egzistencijalne probleme, a čije su žrtve svakako i njihova djeca, od pravobraniteljice očekuju da im u konkretnom slučaju može pomoći. Međutim, ovlasti pravobraniteljice, naravno, ne dopuštaju donošenje odluka u ovom kontekstu te je u tom smislu jedino moguće preporučiti nadležnim tijelima koji provode postupak da prilikom donošenja odluka, uzmu u obzir i načelo najboljeg interesa djeteta koji, prema Konvenciji o pravima djeteta, mora imati prednost u svim akcijama koje se odnose na djecu, bilo da ih poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela. Na žalost, obitelji koje su suočene sa siromaštvom i pokušavaju ostvariti svoja socijalna i materijalna prava, obraćaju se pravobraniteljici iz neznanja i neupućenosti u njene ovlasti i mogućnosti postupanja, a često i kao na zadnju instancu za koju misle da će im pomoći u ostvarenju njihovih socijalnih potreba. Ured pravobraniteljice je stoga uvijek o pritužbama obavještavao centar za socijalnu skrb koji je nadležan u konkretnom slučaju, a koji može odlučivati o navedenim pravima.

Načelo Konvencije da se mišljenje djece uzme u obzir u skladu s njihovom dobi i zrelosti, uistinu je potrebno sustavno implementirati, u sva djelovanja koja se na djecu odnose. Načelo sudjelovanja nema smisla ukoliko se mišljenje djeteta shvaća olako ili se preko njega prelazi iz bilo kojeg razloga. Smatramo kako je potrebno puno više napora uložiti u približavanju ovog prava djeci kako bi uistinu mogli sudjelovati u svojim zajednicama.

Kulturni i sportski sadržaji nisu, na žalost, jednako dostupni svoj djeci. Osobito stoga zabrinjava činjenica iz jedne od navedenih pritužbi, kako se djeci pokušava uskratiti pravo na organizirani odmor i prateće edukativne i rekreacijske aktivnosti, pod izgovorom nemogućnosti ostvarenja profita. Smatramo kako takve pokušaje treba jasno obeshrabrivati, za što osobitu odgovornost snose lokalne zajednice. Osim toga, lokalna zajednica bi više napora trebala uložiti u bolju dostupnost kulturnih i sportskih sadržaja svoj djeci jer je činjenica kako djeca u ruralnim sredinama imaju slabiji pristup istima, a isto se može reći i za djecu čiji su roditelji slabijeg imovnog statusa ili djecu s teškoćama u razvoju.

Mišljenja smo da i dalje treba kontinuirano raditi na informiranju javnosti i nadležnih tijela i ustanova o pravima maloljetnika u postupku pred policijom i primjeni Zakona o policiji koji između ostalog propisuje obvezu postupanja prema maloljetniku u nazočnosti njegovog roditelja ili skrbnika, osim ako zbog posebnih okolnosti ili neodgovodnosti postupanja to nije moguće.

Smatramo nužnim istaknuti uspješnu i konkretnu suradnju Ureda pravobraniteljice za djecu s Ministarstvom unutarnjih poslova, Hrvatskom odvjetničkom komorom i radnim tijelima Hrvatskog sabora. Iz ove suradnje već su proizišle konkretne mjere i značajna postignuća u zaštiti djece.

Stvarno i održivo unapređenje položaja djece u društvu dugotrajan je proces, a može se postići samo istinskom i predanom suradnjom svih gospodarskih tijela subjekata i pojedinaca. Dobra pravna regulativa samo je podloga na kojoj sustavnom implementacijom treba graditi efikasni sveobuhvatni sustav zaštite prava i interesa djece.

Pravobraniteljica za djecu je često pod pritiskom u odnosu na objektivno djelovanje, zbog obveze i prioriteta zaštite prava i interesa djece, a ne odraslih pojedinaca ili grupa. Najrazličitije grupe ljudi, često potpuno suprotstavljenih stajališta, pokreću u javnosti pitanje njenog rada, tražeći njezino razrješenje ako im se stajališta ne podudaraju, pozivajući ju na odgovornost za izraženo mišljenje i poduzete radnje u okviru zakonom određenog djelokruga rada.

Preporukom Odbora UN-a za prava djece, naglašava se kako rad pravobranitelja za djecu, pa tako i njihova izvješća, moraju imati elemente nadzora i kritičke procjene u odnosu na djelovanja nadležnih tijela u primjeni Konvencije.

Upravo iz tog razloga pravobraniteljica za djecu kao zaštitnik i glasnogovornik djece podnoseći ovo izvješće o svom radu nastoji ukazati na sva ona područja u kojima se djeci krše njihova prava ili se u nedovoljnoj mjeri ostvaruju te poziva sve, u čijoj su nadležnosti provođenje i ostvarivanje zaštite prava djece, da primjedbe i preporuke iz ovog izvješća usvoje i u skladu s njima poduzmu mjere i aktivnosti kako bi sva djeca, bez izuzetaka, dobila priliku da razvijaju svoje pune potencijale.